

**TUV. JON. JÄR! - KENTTÄTYÖ- JA
HAASTATTELUTUTKIMUS VARUSMIESTEN
YHTEISHENGESTÄ PAROLAN PANSsarIPRIKAATISSA**

Daniel Wai Lwin Moe
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt
muuttuvassa maailmassa
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Daniel Wai Lwin Moe	
Työn nimi Tuv. Jon. Jär! – Kenttätyö- ja haastattelututkimus varusmiesten yhteishengestä Parolan Panssariprikaatissa	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika 10.9.2024	Sivumäärä 102 + liitteet
Ohjaajat Outi Fingerroos, Teemu Häkkinen ja Miikka Pyykkönen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksessa tarkastellaan varusmiespalveluksen aikana muodostuvaa yhteishenkeä varusmiesten välillä. Tutkimuksen empiirinen aineisto on koottu autoetnografisia ja etnografisia menetelmiä käyttäen. Autoetnografinen osuus perustuu tutkijan oman varusmiespalveluksensa aikana tekemiin huomioihin vuoden 2022 kesän saapumiserässä. Tutkimus toteutettiin ensisijaisesti etnografisena kenttätyönä. Kenttänä toimi Parolan Panssariprikaati, yksi sen komppanioista ja varuskunnan harjoitusalueet. Operaatioturvallisuuteen vedoten tutkimuksessa ei mainita spesifejä paikkoja tai sotilashenkilöstöä. Autoetnografinen aineisto pohjautuu osallistuvaan havainnointiin ja palveluksen aikana kirjoitettuun kenttäpäiväkirjaan. Strukturoidun teemahaastattelun avulla selvitettiin varusmiesten käsitystä ryhmähengen muodostumisen ehdoista ja esteistä. Aineisto analysoitiin teema-analyysin avulla. Teemat nousivat esille autoetnografisessa osuudessa ja empiirisen aineiston analyysiosiossa. Tavoitteena oli selvittää, mitkä yksittäiset seikat ja olosuhteet luovat ja vahvistavat yhteishenkeä. Lisäksi tutkittiin yhteishengen vaikutusta ryhmän toimintakykyyn suljetun ympäristön muuttuvissa olosuhteissa.</p> <p>Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii Knut Pippingin tutkimus <i>Komppania pienoisyhteiskuntana</i> (1947, suom. 1978), joka tarkastelee sodanaikaisen komppanian sisällä muodostuneita epävirallisia sosiaalisia ryhmiä ja ryhmänormeja. Tähän liittyen tutkimuksessa viitataan usein Niina Naarmisen teokseen <i>Naurun voima</i> (2018), joka käsittelee huumoria yhteisön jäsenyyden ehtona ja keinona yhteisöllisyydelle.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella kävi ilmi, että varusmiesten ryhmähenki alkaa muodostua jo palveluksen ensimmäisten viikkojen aikana. Tähän vaikuttavat henkilökohtaiset odotukset, asepukuun ja armeijaan liittyvien symboleiden myötä omaksuttu rooli sotilaana, sekä hierarkkiseen organisaation arvojen, normien ja perinteiden hyväksyminen. Ulkoapäin määrätyn ryhmän rinnalle syntyvät Pippingin mainitsemat epäviralliset ryhmät, joiden sisältönä on yhteisten kokemusten luoma ajatus suljetusta yhteisöstä. Haastateltavat korostivat henkilökohtaisen asenteen ja motivaation vaikuttavan yhteishengen kehittymiseen. Yhteishengellä nähtiin olevan merkittävä vaikutus sekä rauhan, että sodan ajan joukkojen toimintakykyyn. Informanttien mukaan yhteishenki tiivistyi raskaiden fyysisten harjoitteiden myötä. Yhteisöllisyyden kokemus nostalgisoituu varusmiespalvelua seuraavaan aikaan, jolloin palvelusajan tapahtumat liittyvät kollektiiviseen muistelmatradiitioon.</p>	
Asiasanat: armeija, varusmies, asepalvelus, sotilas, yhteisö, yhteisöllisyys, ryhmähenki	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	SOTILASYHTEISÖN RAKENTEET	5
2.1	Yhteisö ja sotilasyhteisö	6
2.2	Knut Pippingin <i>Komppania pienoisyhteiskuntana</i>	8
2.3	Yhteisöllisyys, identiteetti ja sukupuoli	10
2.4	Sotilashuumori ja varusmieskulttuuri	14
3	ETNOGRAFISET TUTKIMUSMENETELMÄT JA TEEMOITTELU	17
3.1	Etnografian periaatteet	17
3.2	Autoetnografinen näkökulma	19
3.3	Teemoittelun metodi	21
4	TUTKIMUSAINEISTON KÄSITTELY	23
4.1	Tutkimusetiikka	23
4.2	Haastattelujen toteutus ja aineistonhallinta	24
5	VARUSMIESPALVELUS.....	26
5.1	Kutsunnat ja varusmiespalvelusta edeltävä ajanjakso	26
5.2	Alokaskausi.....	28
5.2.1	Meidän tupa ja tupalaiset	29
5.2.2	Muut tuvat ja tupalaiset	30
5.2.3	Tapakulttuuri, sotilaallinen käytös ja pukukoodi	33
5.2.4	Alikersantit ja sotilasorganisaation käytänteet	36
5.2.5	Kouluttajat ja koulutus	39
5.2.6	Maastoharjoitukset	40
5.2.7	Siivouspalvelu.....	42
5.2.8	Ruokailu ja muu yhteinen palvelus	44
5.2.9	Vapaa-aika	46
5.2.10	Sotilasvala	48
5.2.11	Koulutushaaravalintojen julkistaminen	50
5.3	Koulutushaarakausi.....	52
5.4	Erikoiskoulutuskausi.....	55
5.5	Kotiutuminen.....	57
5.5.1	Kotiutumisprosessi.....	58
5.5.2	Reservi.....	59
6	HAASTATTELUTUTKIMUKSEN TULOKSET	61
6.1	Alle vuoden varusmiehet.....	62
6.2	Vuoden varusmiehet	66
6.3	Naispuoliset varusmiehet	73

7	VARUSMIESPALVELUKSENI POHDINTAA	79
7.1	Sotilasidentiteetti ja roolit sotilasorganisaatiossa	79
7.2	Epävirallinen organisaatio	82
8	HAASTATTELUVASTAUSTEN ANALYYSI	86
8.1	Yhteishengen elementit	86
8.2	Yhteishengen olemus	88
8.3	Yhteishengen merkitys	91
9	PÄÄTÄNTÖ	94
	LÄHTEET	98
	LIITTEET	103
	LIITE 1: Knut Pippingin sosiaaliset ryhmät	103
	LIITE 2: Inttislängin kategoriat	103
	LIITE 3: Tutkimuksen temaattinen haastattelurunko	106

1 JOHDANTO

Suomen varusmiespalvelus on ollut muutostilassa siitä lähtien kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan 24.2.2022 ja Suomi haki nopealla aikataululla Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton jäseneksi. Jäsenyys astui voimaan 4.4.2023, mutta hakuprosessin aikaa varjostivat Ukrainan kriisi ja Venäjän uhka. Astuin varusmiespalvelukseen 4.7.2022 Hämeenlinnassa, Parolan Panssariprikaatissa. Samana päivänä Panssariprikaatin palvelukseen astui noin 1350 uutta varusmiestä (Yle 2022a). Meidän saapumiserämme (2/22) oli ensimmäinen saapumiserä, joka aloitti palveluksensa samaan aikaan kun Euroopassa oli käynnissä sotatila ja Suomi oli vielä hakemassa sotilasliitto Natoon. Palvelukseni aikana aloin ymmärtämään Puolustusvoimien luonnetta aivan uudella tavalla.

Varusmiesten koulutukseen kuuluvat yksittäisen sotilaan ja sodan ajan joukon kouluttamisen tavoitteet, joiden tarkoituksena on kehittää sotilaiden tietoja ja taitoja kriisinhallintaa varten (Halonen 2007, 37–38). Puolustusvoimien tavoitteena on kasvattaa joukkoja turvaamaan demokraattista yhteiskuntaa nostamalla sen kokonaisresilienssin sellaiselle tasolle, että sen voidaan odottaa säilyttävän toimintavarmuutensa yllättävissä kriisi- ja poikkeustilanteissa (Valtioneuvosto 2019, 34–35). Tähän toimintakykyyn kuuluu myös sosialisatiovaihe. Sosialisatian aikana varusmies sopeutuu armeijan arvoihin, normeihin ja sääntöihin, mutta myös luo identiteetin ja kasvaa osaksi sotilasryhmäänsä. (Halonen 2007, 40–41.) Niin omat tavat kuin sisäinen yhteistyö edistävät joukon sisäistä yhteisöllisyyttä ja resilienssiä, joiden avulla sotilaat kestävät raskaimpiakin tilanteita yhdessä (Griffith 2012, 18–20).

Me, kymmenen nuorta miestä, olimme samassa veneessä varusmiespalveluksen eli intin suhteen: Komppaniaan tullessamme olimme kaikki toisillemme ventovieraita, emmekä tienneet toisistamme mitään muuttaessamme asumaan samaan tilaan, tupaan. Sopeuduimme uuteen asumistapaamme ja toisiimme jo samalla viikolla, kun astuimme palvelukseen. Tutustuttuamme omaan tupaan paremmin, pystyimme alokaskauden palvelustehtävien kautta tutustumaan myös naapuritupien eli joukkueemme varusmiehiin. Alokaskauden alussa komppaniassamme oli vielä koronarajoituksia, jotka kielsivät yhden tuvan varusmiehiä vieraillemasta muissa tuvissa.

Alokastupamme hajottua koulutushaarakohtaisiin tupiin tutustuimme paremmin varusmiehiin muista tuvista ja joukkueista sekä muista komppanioista. Tuvat hajosivat vielä erikoiskoulutus-/aliupseerikaudella ja alikersanteiksi kouluttautuneilla varusmiehillä myös johtajakaudella, kun uudet aliupseerit muuttivat asumaan uusien alokkaiden kanssa samoihin tupiin. Varusmiespalveluksen aikana tupakokoonpano vaihtuu kolme tai neljä kertaa, riippuen omasta palveluajasta. Huomasin varusmiehenä, kuinka toiminta yhtenä joukkueena ja yhteishengen ylläpitäminen olivat yhtä tärkeitä tavoitteita kuin aseenkäsittely. Tupa ei pystynyt toimimaan ilman tuvan yhteisiä tavoitteita. Minusta oli mielenkiintoista huomata, miten muuttuneesta tupakokoonpanosta huolimatta pystyimme muodostamaan aina uuden yhteishengen uusien tupalaisten välille.

Yleisesikuntaeverstiluutnantti Juha Mälkki esittää artikkelissaan *Ajatuksia oppi- ja asevelvollisen kasvatusympäristöistä* (2013), että varusmiesten asuessa yhdessä, heidän välilleen syntyvä veljeys ja yhteishenki tekevät heistä erilaisuutta suvaitsevia ja ymmärtäviä yhteiskuntakansalaisia. Mälkin mukaan tätä tupasosiaalisuutta on esiintynyt koko suomalaisen asepalveluksen historian ajan:

Asepalvelus ei tosiaankaan tee miehiä, vaan yhteiskuntakansalaisia, jotka suvaitsevat ja sietävät toisia ja jotka eivät koe erilaisuutta automaattisesti pelottavaksi. Mies-sosiaalisuus voi tosiaankin olla varsin karkeaa ja karua mutta se veljellisyys, joka varusmiestuvassa vähitellen syntyy, on samalla erinomainen tae yhteiskuntarauhan säilymisestä myös jatkossa. Unohdamme, että tätä tupasosiaalisuutta tapahtuu koko ajan, kuten on tapahtunut jo kohta vuosisadan. (Mälkki 2013, 75.)

Yhteishenki esittäytyy omasta kokemuksesta arkisena mutta samalla myös näkymättömänä osana varusmiespalvelusta. Se mahdollistaa tuvan, joukkueen ja komppanian toimintakyvyn haastavissakin olosuhteissa ja ylläpitää ryhmädynamiikkaa, jota voisi olla muissa tilanteissa vaikeampi säilyttää. Armeijassa esiintyvät teemat *unit cohesion* ja *esprit de corps* liittyvät sotilaiden ryhmäkiinteyteen, josta on tehty kansainvälisesti laajasti tutkimuksia. Sosiologi Knut Pipping kirjoitti sodanaikaisesta komppaniastaan tutkimuksen *Komppania pienoisyhteiskuntana: sosiologisia havaintoja suomalaisesta rintamayksiköstä 1941–1944* (1947, suom. 1978), joka on perusta suomalaiselle sotilassosiologialle ja sotilasetnografialle. Pipping tutki sodanaikaista sotilaskulttuuria ja armeijan virallisesta linjasta poikkeavia toimintatapoja, joita on noteerattu useissa suomalaisen armeijan ryhmäkiinteyteen liittyvissä tutkimuksissa (Ks. esim. Harinen 2012; Hoikkala 2009; Käihkö 2024). Selvitän omassa tutkielmassani, minkälaisia ryhmiä ja epävirallisia normeja ilmenee nykyaikaisessa asepalveluksessa.

Pekka Halonen (2007) korostaa alakulttuurien merkitystä Puolustusvoimissa. Halosen mukaan on tärkeä huomioida erilaisten kulttuurien kehittyminen ja muutostarpeet organisaatiossa. (Halonen 2007, 17–19.) Varusmiespalvelusta ja *varusmieskulttuurista* on tehty erittäin vähän tutkimusta 2020-luvulla, vaikka suuria muutoksia sotilasorganisaation toimintaan on tapahtunut viimeisten neljän vuoden aikana. Oman varusmiespalvelukseni aikana huomasin, kuinka merkittävässä asemassa komppanian epävirallinen kulttuuri oli varusmiesten yhteishengelle.

Maisteritutkielmani tehtävänä on selvittää, mitkä olosuhteet ja elementit vaikuttavat varusmiesten yhteishengen muodostumiseen, sekä mitkä asiat ylläpitävät sitä. Käytän sosiologi Knut Pippingin teosta *Komppania pienoisyhteiskuntana* (1947, suom. 1978) kärkitutkimuksena selvittäessäni ryhmäkiinteyden ja yhteisöllisyyden elementtejä. Tämän lisäksi hyödynnän tutkimuksia 2000-luvun suomalaisesta asevelvollisuusarmeijasta, joita esittelen myöhemmissä luvuissa. Tavoitteenani on osoittaa, kuinka varusmiesten yhteishenki ilmenee 2020-luvulla, käyttämällä empiiristä haastatteluaineistoa ja tutkimalla eri *tupakokoonpanoja*. Teoriani on, että yhteisöllisyyden laatu (mm. ryhmäkiinteyden ja sosialisatio) sotilaiden välillä ei ole muuttunut Pippingin ajoista, mutta heitä yhdistävät tekijät ja olosuhteet, kuten sosiaalinen media, koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ovat muuttaneet näkökulmaa varusmiespalveluksessa odotettavissa olevaan yhteishenkeen. Kolme tutkimuskysymystäni ovat:

1. Mikä muodostaa yhteishenkeä?
2. Miten yhteishenki muodostuu parhaiten?
3. Mikä on yhteishengen merkitys?

Näiden tutkimuskysymysten avulla avaan komppanian sisäisen yhteishengen olemusta ja sen syntyä sosiaalisena ilmiönä varusmiesten kertomana. Tupakokoonpanoja tutkimalla tarkastelen, mikä armeijan yhteisöllisistä tiloista palvelee parhaiten yhteishengen muodostumista. Onko se aselajikohtainen tupa vai naisista ja miehistä koostuva sekatupa? Jokaiselle varusmiehelle oma palvelus on henkilökohtainen kokemus, mutta jokainen heistä on silti osa laajempaa organisaatiota, jonka toimintakyvystä he ovat omalla toiminnallaan vastuussa. Puhun tutkimuksessa erityisesti varusmiespalveluksesta, sillä termi asepalvelus antaa kuvan palveluksesta pelkästään aseenkäytön kautta. Nykyaikainen palvelus sisältää paljon muutakin kuin aseenkäyttöä. Esittelen myös monia varusmieskulttuuriin liittyviä suullisia perinteitä ja siirtymäriittejä, jotka ovat erottamattomassa osassa varusmiespalvelusta, paremmin tunnettuna nimellä *intti*.

Tutkimukseni keskeiset käsitteet ovat yhteisö ja yhteisöllisyys, joita tarkastelen armeijan ja varusmiesten kontekstista. Käsitellessäni yhteisöä esittelen yhteisön muodostumista sosiaalisissa olosuhteissa ja käyttäytymismalleja, normeja, joilla yhteisöä kontrolloidaan niin sisältä jäsenten toimesta, kuin ulkoa organisaation tasolta. Kiinnitän erityistä huomiota sotilasyhteisön luonteeseen suljettuna yhteisönä ja sen normeihin. Esittelen yhteisöllisyyttä varusmiesten kokemuksena ryhmäkiinteydestä, yhteishengestä, joka muodostuu varusmiesten henkilökohtaisesta motivaatiosta ja omistautumisesta sotilasyhteisön tavoitteille. Esitän varusmiesten yhteisöllisyyden vaikuttavan velvollisuuksien ja positiivisen asenteen lisäksi kollektiivisesti luotu sotilasidentiteetti ja sukupuolten välinen tasa-arvo.

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiologi Knut Pippingin tutkimus *Komppania pienoisyhteiskuntana* (1947, suom. 1978). Hyödynnän samantapaista aihealueiden jäsentelyä, jota Pipping teki tutkimuksessaan. Pipping oli luokitellut sodanaikaisen komppaniassaan esiintyvät sosiaaliset ryhmät ja

epäviralliset ryhmänormit. Samalla tavoin nostan tutkielmassani esille erilaisia teemoja, jotka vaikuttavat yhteishenkeen ja ryhmädynamiikkaan. Lähestyn yhteishengen teemoja analysoimalla tutkimustuloksia *teemoittelun* eli teema-analyysin avulla, jolla jäsennetään tutkimusdatasta nousseita seikkoja.

Käytän tutkimuksessani autoetnografian ja etnografian tutkimusmenetelmiä. Sovellan luvussa viisi autoetnografian menetelmiä reflektoidessani kokemuksiani suhteessa muiden varusmiesten kokemuksiin. Hyödynnän koko 165 päivän palvelukseni ajalta kirjoittamaani kenttäpäiväkirjaa. Päiväkirjamerkinnoissä yhdistyvät kentällä tehty osallistuva havainto ja päiväkohtaisten tapahtumien kirjaaminen, joiden avulla hahmottelin tutkimusaiheittani varusmiesten yhteishengestä. Tutkimuksen kenttätöjaksossa ja kenttäpäiväkirjan kirjoittamisessa yhdistyvät sekä osallistuva etnografinen havainnointi että autoetnografinen itsensä tarkastelu osana sotilasyhteisöä. Esittelen yhteishengen muodostumista myös varusmieshuumorin ja inttisingin kautta, jotka esitän kursiiivisesti ja sitaatteina.

Etnografinen haastatteluosuus luvussa kuusi on toteutettu temahaastatteluna. Olin laatinut tutkimukselleni yhteisöllisyyden teemoihin perustuvan haastattelurungon (ks. liite kolme). Haastattelin Parolan Panssariprikaatin saapumiserän 2/22 varusmiehiä, jotka asuivat palveluksensa aikana useissa eri tavoin muodostetuissa tuvilla. Vertailen heidän kokemuksiaan yhteisöllisyydestä suhteessa heidän arkisiin kokemuksiinsa ja palveluksen aikaisiin tapahtumiin. Olen ottanut kysymyksiä laatiessani huomioon erot haastattemieni miesten eri palvelusmuotojen ja naisten vapaaehtoisen palveluksen välillä.

Luvussa seitsemän tarkastelen kokemuksiani varusmiespalveluksestani akateemisen kirjallisuuden avulla. Luvussa kahdeksan analysoin haastattelutuloksia, joiden pohjalta esitän konkreettisia esimerkkejä ja muodostan johtopäätöksiä varusmiesten yhteishengestä. Tutkimus on ainutlaatuinen etnografisesta näkökulmasta, sillä minä, tutkija, olen saanut suorittaa puolen vuoden kenttätutkimuksen ja osallistuvan havainnoinnin armeijaympäristössä, joka voisi olla ulkopuolelta asiaa tarkkailevalle haastavaa. Tutkimuksessa yhdistyvät Kulttuurit ja yhteisöt muuttavassa maailmassa -koulutusohjelman kulttuurin muutokseen liittyvät teemat, jotka korostuivat pandemian, Ukrainassa käytävän sodan ja Suomen NATO-jäsenyyden hakuprosessin aikaisessa erikoistilanteessa.

Seuraavassa luvussa esittelen tutkimukselle olennaisia käsitteitä sekä varusmiesten muistitietoa. Hyödynnän keskeisten käsitteiden avaamiseen armeijaa ja varusmiehiä koskevia tutkimuksia, mutta varusmiesten muistitiedon ja huumorin suhteen enemmän oman kenttätutkimukseni aikaisia havaintoja. Yhteisö-alaluvun jälkeen esittelen omassa alaluvussaan sosiologi Knut Pippingin *Komppania pienoisyhteiskuntana* -tutkimuksen, joka käsittelee armeijan tavanomaisia sosiaalisista ryhmiä ja virallisista normeista poikkeavia toimintatapoja. Yhteisöllisyys-alaluvussa tarkastelen yhteisöllisyyttä varusmiehen identiteetin ja sukupuolen valossa. Omistan myös varusmieshuumorille oman alaluvun, koska käytän slangisanoja tutkimuksen aikana ja haluan avata sen merkitystä sotilasyhteisössä.

2 SOTILASYHTEISÖN RAKENTEET

Puolustusvoimat on valtiollinen organisaatio, jonka toimenkuvaan kuuluu Suomen valtion rajojen puolustaminen, sotilasjoukkojen toimintakyvyn turvaaminen ja viranomaisten tukeminen virka-avussa, kuten pelastustoiminnassa (Puolustusvoimat 2023b; Laki puolustusvoimista 511/2007). Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla, *varuskunnissa*, tuotetaan yhteisiä palveluja varuskunnan yksiköille ja sotilaskohteille. Käytännössä tämä tarkoittaa joukkojen kouluttamiselle edellytetyn majoituksen ja muiden palvelujen, kuten terveydenhuollon, järjestämistä. (Laki puolustusvoimista 511/2007.) Armeijan viralliset koulutustavoitteet asetetaan alokkaille, joiden kouluttamisesta vastaa komppania ja sen henkilöstö (Salo 2004, 58).

Komppaniassa varusmiehet jaetaan joukkueisiin ja tupiin sukunimensä mukaisessa järjestyksessä alokaskauden alussa. Koulutushaarakauden alussa heidät jaetaan uudelleen valittujen palvelustehtävien mukaan. Alokkaiden koulutuksesta on vastuussa kantahenkilökunta, eli upseerit ja aliupseerit, jotka ovat alokkaiden esimiehiä. Puolustusvoimien *Yleinen palvelusohjesääntö* (YLPALVO) (2016, 10–11) jakaa sotilashenkilöstön päällystään, alipäällystään ja miehistöön (korkeimmasta sotilasarvosta alimpaan):

1. Päällystö, upseerit: kenraali, eversti, everstiluutnantti, majuri, kapteeni, yliluutnantti, luutnantti ja vänrikki
2. Alipäällystö, aliupseerit: vääpeli, ylikersantti, kersantti ja alikersantti sekä upseerikokelas
3. Miehistö: korpraali ja sotamies

Selvyiden vuoksi määrittelen aluksi armeijan kaksi tärkeää organisaatiota: joukko-osaston ja yksikön. *Joukko-osasto* tarkoittaa itse varuskuntaa, jonka toimintatavoitteet painottavat yhtä sodanaikaista puolustushaaraa. Omassa tapauksessani Maavoimien alainen Parolan Panssariprikaati erikoistuu panssarivaunuihin ja panssarivaunumiehistön kouluttamiseen. *Yksikkö* tarkoittaa joukko-osaston sisällä toimivaa sotilaallista laitosta, joka on vastuussa varusmiesten kouluttamisesta heille valittuun tehtävään. (Ks. Salo 2004, 196–198.) Puhuessani tutkimuksessa yksiköstä, tarkoitan sillä jossakin paikassa toimivaa komppaniaa, sillä suoritin palvelukseni yhden komppanian alaisena ja tunnen vain sen toimintatavat.

2.1 Yhteisö ja sotilasyhteisö

Yhteisöt korostavat yksilön arvoja ja luontaisia ominaisuuksia, jotka muodostavat vastavoiman objektiivisesta ja etäisestä yhteiskunnasta. Yhteisö yhdistää jäsenet toisiinsa sosiaalisten ja kulttuuristen suhteiden välityksellä, jotka ylläpitävät yhteisön sosiaalista yhtenäisyyttä. (Delanty 2003, 28–34.) Tässä tapauksessa armeijan sosiaaliset suhteet (tupalaiset) ja kulttuuriset arvot (hierarkia) luovat yhtenäisyyttä. Yksilöt kehittävät sosiaalisen kanssakäynnin ja yhteisen toiminnan kautta yhteenkuuluvuuden tunteen ja identiteetin yhteisöön. Yhteenkuuluvuus kehittyy, kun yksilöt jakavat saman merkityksentunteen ja sosiaalisen vastuun yhteisön tavoitteista. (Born 2014, 56–57.) Tavoitteet muuttuvat pysyviksi, kun henkilö omaksuu ne osaksi luonteenpiirrettään ja on jatkuvasti niiden vaikutuksen alaisena samassa oppimisympäristössä, tässä tapauksessa armeijassa (Pulkka, Virkkala, Eloranta & Kallela 2016, 180–183).

Yhteisöt ovat usein paikkasidonnaisia, jolloin niiden toiminta ja vuorovaikutus voivat tapahtua samassa paikassa, missä yhteisön jäsenet asuvat. Fyysisissä yhteisöissä, joissa toiminta on osa yksilöiden elämäntapaa, yhdistyy yhteisön tavoitteille omistautuminen ja yhteisöön kuulumisen tunne. (Born 2014, 38–43.) Yhteisön ollessa fyysisen välimatkan päässä muista yhteisöistä, sijaiten vaikkapa rakennuksen eri kerroksessa, yhteisö eristyy *suljetuksi yhteisöksi* (Salo 2011, 65). Suljetuissa yhteisöissä vallitsee vahva sisäinen kontrolli, omien perinteiden ja etuoikeuksien säilyttämisen, sekä niiden puolustamisen ilmapiiri (Kurki 2015, 53). Armeijan sisällä tämänkaltaisia suljettuja yhteisöjä syntyy varusmiesten ja aselajien kautta tuviksi, joita voidaan kutsua *sotilasyhteisöiksi*.

Sotilasyhteisö on totaalinen laitos, eli kontrollin alainen tila, jossa päivän tapahtumat suoritetaan suuressa ryhmässä, yhden auktoriteetin alaisena. Varhaisessa vaiheessa aloitettu siviilin muuttaminen sotilaaksi onnistuu näissä käyttäytymistä ja toimintaa muokkaavissa olosuhteissa. (Salo 2004, 46–47.) Mikael Salon (2008) mukaan sotilasyhteisön sisällä varusmies omaksuu armeijan kulttuuriset ja sosiaaliset arvot jo ensimmäisten kahden kuukauden eli alokaskauden aikana. Tällä ajanjaksolla varusmiehelle opetetaan ja sisäistetään organisaation tavoitteet, jotta hän pystyy toimimaan uuden käyttäytymismallin mukaisesti. Sotilasorganisaation ja sotilasyhteisön sisälle muodostuu käyttäytymistä ohjaavat roolit, joihin sitoutumalla varusmies hyväksytään armeijan organisaation jäseneksi. (Salo 2008, 4, 7–8.) Sotilasorganisaation alaisuudessa toimii useita *yksiköitä*, jotka ovat sotilasyhteisöjä/tupia isompia ja tarkoittavat tässä yhteydessä komppanioita.

Yhteisöt kehittävät tyypillisesti jäsenilleen *normit*, jotka luovat vaikutelman jäsenten sosiaalisen sitoumuksen ja hierarkian olemassaolosta ja säätelevät yhteisön jäsenten toimintaa ja moraaliala (Turner 2007, 152–154). Normaalisti yhteisö opettaa nämä normit yksilölle muodostaakseen hänelle roolin yhteisön sisälle ja tehdäkseen yhteisöstä solidaarisen ryhmän. Tiina Laisin (1998) mukaan sotilasyhteisössä ylempiarvoisempi sotilas opettaa nuoremmat sotilaat tottelemaan yhteisön sääntöjä ja

normeja. (Laisi 1998, 45.) Yhteisön sisälle syntyy organisaation virallisten säännöistä ja normeista poikkeavia epävirallisia käyttäytymissääntöjä, *ryhmänormeja*, joita ryhmän jäsenet ovat luoneet itselleen sisäiseksi kontrollinvälineeksi. Ryhmänormit ja niihin liittyvät sanktiot ovat vaikuttava tekijä ryhmäkiinteyden eli yhteisöllisyyden muodostumiseen. (Harinen 2010, 34–36.)

Mikael Salon (2008) mukaan sotilasyhteisön sisällä vallitseva sosiaalinen paine, ryhmänormit ja tuki edistävät sisäisten roolien ylläpitoa. Varusmiesryhmän eristäytyminen muusta maailmasta saa heidät tukeutumaan ja sitoutumaan toisiinsa sotilasorganisaatiossa erilaisista taustoista huolimatta. Tämä edistää armeijan tavoittelemia asenne- ja käyttäytymismalleja. Salo havainnoi, että varusmiesryhmän jäsenet pyrkivät välttämään virheitä ja väärinkäytöksiä, sillä ne voisivat haitata koko ryhmän toimintaa. (Salo 2008, 37–41.) Sosiaalisissa olosuhteissa varusmiehet sopeutuvat joukkoon, mutta luodakseen yhteisenä koetun edun, joukon on sopeuduttava yksilöiden vaatimuksiin. Jyrki Aikko (2010, 67–69, 73) havaitsi, kuinka kun joukon etu palvelee yksilön omaksi eduksi koettua asiaa, varusmiehet pysyvät uskollisina sotilasyhteisölleen ja omistautuvat annettuihin tehtäviin. Salo (2004, 104–105) korostaa, että yhteistyön onnistumiseen ja saavuttamiseen sotilasyhteisössä tarvitaan myös yksilötason osaaminen mm. aseenkäsittelyssä, taistelutaidossa, fyysisessä kunnossa ja teorian hallinnassa.

Mika Penttisen (2022) mukaan välitöntä aloitteellisuutta ja hyvää itsetuntemusta on pidetty tärkeinä osina johtamista ja johtajuutta koko Puolustusvoimien historian ajan. *Itsensä johtaminen* edellyttää Penttisen tulkitsemana yksilöltä kontrollia omaan toimintaansa ja tavoitteiden asettamista itselle. Itsensä johtaminen ei ole pelkästään johtajien velvollisuus, vaan kaikkien sotilasyhteisön jäsenten yhteinen tavoite. Niin varusmiehet kuin johtajat osallistuvat ohjaamaan itseään ja työskentelemään sotilasorganisaation tavoitteita kohti, kun he työskentelevät yhdessä samassa sosiaalisessa ympäristössä. (Penttinen 2022, 102–105, 114–116.) Itsensä johtamista voi kutsua *itsekuriksi*, sillä siinä esiintyy samantyyppistä velvollisuudentuntoa ja sotilasyhteisön yhteisten etujen tavoittelemista yksilön omalla, kurinalaisella toiminnalla (Salo 2004, 83). Itsekuri tarkoittaa käytännössä toiminnan suorittamista ilman ulkopuolisen tahon valvontaa, joka on armeijan kontekstissa esimerkiksi oikeaoppista puhuttelua ja tervehtimistä.

Varusmiesten sosiaalisten ryhmien ulkopuolelta vaikuttavat johtajat, kuten alikersantit ja upseerit, edistävät toiminnallaan joukkojen toimintakykyä, sitoutumista tehtäviin ja ryhmäkiinteyttä. Mikael Salon tutkimuksissa (2010 & 2011) käy ilmi, että johtajan sitoutuminen johtamaansa yhteisöön tuo sen jäsenille positiivisia vaikutuksia. Näin tapahtuu, kun johtaja kannustaa ja tukee alaisiaan sekä rohkaisee heitä sitoutumaan ryhmäänsä ja yhteisiin tavoitteisiin. Positiiviset kokemukset luovat sotilasyhteisön sisälle luottamuksen ja ryhmään kuulumisen tunteen, joita ylläpidetään ryhmänormien avulla. (Salo 2010, 129–132; Salo 2011, 124–125.) Kiinteä sotilasjoukko sitoutuu yksikköönsä ja tehtäväänsä. Kiinteys ilmenee usein kaveruuden tai yhteisten tehtävien kautta.

2.2 Knut Pippingin *Komppania pienoisyhteiskuntana*

Sosiologi Knut Pipping esittää teoksessaan *Komppania pienoisyhteiskuntana* (1947, suom. 1978), kuinka sodanaikaisen komppanian sisälle muodostui epävirallisia sosiaalisia ryhmiä ja epävirallinen normijärjestelmä. Pippingin komppaniassa epäviralliset sosiaaliset ryhmät syntyivät sotilaiden välille samanlaisen taustan (kotiseutu) ja ominaisuuksien (ikä) kautta, joiden merkitys oli läsnä myös muissa sodanaikaisen erikoistilanteen perusteella järjestetyissä ryhmissä (Pipping 1978, 15). Olen listannut kaikki Knut Pippingin luettelemat sosiaaliset ryhmät ja niiden funktiot liitteessä yksi.

Pippingin tutkimuksesta kävi ilmi, että komppanian sisäiset sosiaaliset ryhmät muodostuivat yhteisen tehtävän ja vapaa-ajan vieton kautta. Näissä pienemmissä ryhmissä ryhmäkiinteytys ja yhteishenki ovat paljon konkreettisempia kuin isommassa sotilasorganisaatiossa. (Harinen 1992, 60–61; Harinen 2011, 21–22; Harinen 2012, 44.) 1930-luvulla varusmiehet muodostivat jo asepalveluksensa aikana epävirallisia pienryhmiä yhteisen kotiseutuidentiteetin pohjalta. Taistelukentällä kotiseudun ja omaksi koetun kulttuurin ymmärrys ja tuntemus näyttäytyi vahvana suorituskykyinä ja ylpeytenä, kun omalta kotiseudultaan tuttu sotilas johti samalta seudulta tulleita sotilaita. (Mälkki 2008, 340–341.)

Pippingin usean vuoden tutkimusjakso komppaniassaan mahdollisti ryhmien välisen vertailevan havainnoinnin erilaisissa tilanteissa pitkällä aikavälillä. Sosiaaliin ryhmiin liittyvät myös Pippingin luokittelemat ryhmänormit, joilla sotilasyhteisön jäseniä valvottiin ja kontrolloitiin. (Harinen 2012, 36–37, 63–64.) Pipping korostaa epävirallisen normijärjestelmän syntyneen vastapainoksi Suomessa käytetyn, preussilaisen sotilastradition pohjalta kehittämälle ankaralle normijärjestelmälle, jonka päätarkoituksena oli kontrollin ylläpitäminen odottamattomissa tilanteissa. Tutkimuksessaan Pipping tarkastelee, miten asevelvollisten luoma epävirallinen normijärjestelmä ja organisaatio toimivat suhteessa armeijan viralliseen organisaatioon, josta oli kirjoitushetkellä erittäin vähän materiaalia. (Pipping 1978, 23–25, 34.)

Pippingin esittämät epäviralliset normit vakiintuivat sotilaiden kehittäessä omia toimintatapoja, jotka he näkivät virallisia sääntöjä paremmiksi ratkaisuiksi. Rintamalla sotilaat saattoivat esimerkiksi ampua joukon johtajaa, jos he kokivat tämän uhkarohkean johtamismenetelmän aiheuttavan miestappioita. Sotilaan omaa urheutta arvostettiin hänen asettaessaan itsensä vaaralle alttiiksi auttaakseen muita. Toisaalta jos hän ei siihen kyennyt, hän joutui ivan kohteeksi. Sotilaat kuitenkin ymmärsivät, mikäli joku ei pystynyt osallistumaan taistelutilanteisiin pelkojensa takia. Monet Pippingin luettelemista epävirallisista normeista liittyvät sotilaiden tilannekohtaiseen päätöksentekoon, jossa sotilas arvioi, miten hän itse toimisi kyseisessä tilanteessa.

Pippingin tutkimat sotilaat kunnioittivat toistensa yksityisomaisuutta, mutta saattoivat myydä armeijan vaatteita siviileille lomillaan tai varastaa siviilien omaisuutta. Samoin sotasaaliina metsästetyt elintarvikkeet ja kerätyt aseet otettiin

ilolla vastaan. Kun armeija sodan kuluessa luopui täysraittiuudesta, sotilaat kokivat jokaisella sotilaalla olevan oikeus saada alkoholia. Tavaksi tuli tuoda ryhmätovereille yhteinen viinapullo lomilta palatessa. Humalassa oloa ei hävetty, vaan sitä jopa pidettiin miehisyyden merkinä. Sekä virallisen ja epävirallisen ohjesäännön moraali tähtäsivät yhteisön turvallisuuteen ja viihtyvyyteen, mutta sotilaat toimivat kuitenkin ensisijaisesti oman yhteisönsä edun mukaisesti. Rintamalla sotilaita ei kiinnostanut yksilöinä virallisten käskyjen ja sääntöjen noudattaminen, mutta he noudattivat niitä, kun käsky koski koko ryhmää.

Käskyjen tottelemattomuus ja kurin puuttuminen ärsytti päällystää. Johtajat näkivät kurin vain konkreettisena kuuliaisuutena. Sotilaiden ryhmissä oli omaksuttu omat toimintatavat, joiden pohjalta sotilaat suorittivat annetut tehtävät käytännöllisemmin ja työtä säästävämmin. Monilla oli entuudestaan paljon itsenäisyyttä, jonka perusteella he arvioivat tehtävien hyödyllisyyden. Sotilaiden kunnioitus johtajiaan ja päällystää kohtaan rakentui tutustumisen kautta. Vaikka naisia pidettiin Pippingin mukaan seksiobjekteina, sotilailla oli silti suuri kunnioitus sotilaita auttavia naisia, kuten sotilaskotisisaria ja lottia kohtaan. Samoin sotilaat huolehtivat tovereistaan automaattisesti pienillä palveluksilla, kuten ottamalla toisen palvelustehtäviä suorittaakseen tai lainaamalla elintarvikkeita ja varusteita. Lainat maksettiin aina tunnollisesti takaisin. (Pipping 1978, 160–212.)

Pippingin tutkimuksessa armeijan viralliset säännöt ja sotilaiden keskinäinen moraali vaikuttivat siihen, miten sotilasyhteisön jäsenet ylläpitivät turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Sotilasyhteisöt olivat lähes itsenäisiä ryhmiä, joiden päätökset mm. käskyjen tottelemisessa tai niskuroinnissa perustuivat jäsenten kykyihin ja aikaisempiin kokemuksiin taistelutilanteista. (Harinen 2011, 32–33.) Sodanaikaisten joukko-osastojen komentajat lievensivät epävirallisesta toiminnasta langetettuja rangaistuksia, sillä toiminnan kieltäminen ja siitä rankaiseminen olisi vieraannuttanut miehistöä komentajastaan ja heikentänyt yhtenäisyyttä. Komentajat päätyivät tasapainottelemaan epävirallisten normien hyöty- ja haittavaikutusten välillä. (Karila 2004, 68–72.)

Sodan aikana armeija jakaantui *viralliseen* ja *epäviralliseen organisaatioon*, koska sotilaat eivät olleet täysin irtaantuneet siviili-identiteetistä sotilasidentiteettiin. Esimerkiksi kotiseutu vaikutti epävirallisen organisaation syntymiseen, kun sotilaat *ryhmittäytyivät* sen pohjalta. Taustalla ei ollut virallisen sotilasorganisaation väheksyminen tai halventaminen vaan pyrkimys oman yksilöllisyyden säilyttämiseen ja itsensä tiedostamiseen. (Mälkki 2008, 344–346.) Epävirallinen normijärjestelmä toimi sodanaikaisissa joukko-osastoissa yhteisön käyttöönsä soveltamina rajoina ja kontrollin välineenä. Yhteisön kirjoittamattomat epäviralliset säännöt näyttäytyivät näkymättöminä ulkopuolisille, mutta niillä ryhmä pystyi kontrolloimaan jäseniään siten, etteivät nämä irtaantuneet yhteisöstä. (Karila 2004, 62–63.)

Konkreettisia esimerkkejä sodanaikaisen organisaation sisäisestä yhteisöllisyydestä voi löytää kansalliseksi klassikoksi muodostuneesta Väinö Linnan romaanista *Tuntematon sotilas* (1954). Mieleenpainuvassa kohtauksessa vietetään

marsalkka Mannerheimin 75-vuotissyntymäpäivää asemasodan aikaan kesäkuussa 1942. Päälystö juhlistaa sitä ryyppämällä korsussa. Myös miehistölle on tarjolla kuuluisaa leikattua konjakkia, joka herättää joukoissa sarkastista sanailua. Miehistö on varautunut merkkipäivään tonkalla omatekoista kiljua, jonka he kokevat hyvinkin ansainneensa. Vänrikki Koskela katsoo sormien läpi miehistön juomista ja ottaa itsekin osansa kiljua. Tässä voidaan nähdä poikkeusolosuhteissa kiinteän joukon kesken syntynyt koheesio: Linnan kuvauksessa yhdistyivät sotilaiden tilannekohtainen, vaikkakin kapinallinen päätöksenteko ja lähimpien upseerien osittainen hyväksyminen epäviralliselle toiminnalle. Myös Pippingin tutkimuksen suomentanut Heikki Vilén mainitsee, että Väinö Linna käsittelee romaanissaan samoja ilmiöitä ja teemoja, joita Pipping havainnoi kentällä. Esimerkiksi alikersantti Lehdon sekä sotamiesten Määtän ja Rahikaisen kanssa suorittama kuuluisa ryöstöreissu muonavarastolle muistuttavat Pippingin mainitsemista sotilaista, jotka varastivat ja hankkivat ruokaa kyseenalaisin menetelmin. Mainittakoon, että molemmat teokset sijoittuvat konekiväärikomppaniaan.

Oman kokemukseni mukaan epäviralliset normit kehittyivät virallisten normien rinnalle erityisesti sovelletun toiminnan kautta. Korostan omassa analyysissä Pippingin tutkimuksen tavoin epävirallisen ja virallisen normin välistä suhdetta toisiinsa nykyaikaisessa sotilasorganisaatiossa. Pippingin esittämät epäviralliset ryhmät ja normit toimivat tehokkaina keinoina taistelutilanteista selviytymiseen, mutta myös yhteisöllisyyden sotilaiden kesken. Teoriani on, että samankaltaisia epävirallisia normeja ja sääntöjä esiintyy myös nykyaikaisessa asepalveluksessa. Samoin varusmiespalveluksen sisällä luodut epäviralliset normit vaikuttavat sotilasryhmän yhteishenkeen, kuten Pippingin tutkimuksessa ilmeni.

2.3 Yhteisöllisyys, identiteetti ja sukupuoli

Yhteisöllisyys rakentuu yhteisön sosiaalisesta toiminnasta ja vuorovaikutussuhteista. Kun ihminen sitoutuu yhteisön arvoihin, kulttuuriin ja tavoitteisiin osana elämäntapaansa, hän muodostaa yhteisöönsä yhteisöllisen suhteen. Yhteisöllisessä suhteessa ihmiset tuntevat toisensa ja ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa yhteisön arvojen välityksellä, joiden kautta he työskentelevät yhteisten tavoitteiden puolesta. (Kurki 2015, 48–51.) Yhteisöllisyyttä muodostaa myös yksilöiden välille syntynyt luottamus. Yhteisön sisäistä luottamusta tuovat yhteisön jäsenyys, roolit ja omat normit, joiden on nähty edesauttavan joukkojen toimintakykyä ja voittomahdollisuuksia taistelutilanteissa. (Griffith 2012, 14.) Sotilaiden yhteisöllisyyttä on aikaisemmin tutkittu sotilassosiologian menetelmien avulla (mm. Harinen 1992, Kouri 2022, Salo 2010). Menetelmät tarkastelevat sotilasyhteisöjen ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutussuhteen rakenteita ja toimintaa (Kosonen 2019, 71–72).

Jarkko Kosonen (2019) esittää *sotilassosiologian* kansainvälisen tutkimustradition jakaantuvan kolmeen pääluokkaan: 1) asevoimien ja yhteiskunnan välisiin suhteisiin, 2) yksilöiden tai sotilasjoukkojen ja asevoimien välisiin suhteisiin, ja 3) sotilasorganisaation sosiaalisiin rakenteisiin ja prosesseihin. Kansainvälisen sotilassosiologian teemat koskevat enimmäkseen ammattiarmeijoiden funktioita ja ammattisotilaiden motivaatiotekijöitä, kuten miksi sotilaat rekrytoituvat armeijaan ja miksi he taistelevat. (Kosonen 2019, 8, 23, 33, 38.) Yleisen asevelvollisuuden vuoksi suomalainen sotilassosiologia on keskittynyt maanpuolustustahtoon yhteisöllisyyden näkökulmasta (Kosonen, Tallberg, Harala & Simola 2017, 92). Suomalaisessa sotilassosiologiassa korostuvat maanpuolustustahdon lisäksi Knut Pippingin klassikotutkimuksessaan esittämät sotilaiden ryhmäkiinteyden ja sotilasryhmien epävirallinen organisaatio (Kosonen 2019, 72). Oma tutkimukseni seuraa Pippingin tutkimusperinteen mukaisesti yhteishengen muodostumista suljetussa sotilasyksikössä.

Puolustusvoimissa varusmiehen osaaminen määrittyy tehtävien ja tavoitteiden suorittamisella sekä sotilasorganisaation normien omaksumisella (Penttinen 2022, 70). Puolustusvoimissa koulutuksen tavoitteena oleva suorituskyky painottuu yhteisöllisten tekijöiden, *yhteishengen* ja vastuullisuuden kehittämisenä. Mikael Salon (2004) mukaan yhteisten tavoitteiden, koettelemusten ja saavutusten sekä vastavuoroisen auttamisen kautta syntynyt yhteishenki toimii suorituskykyisen joukon kiinteyttäjänä ja käskyjen mukaisen suorituskyvyn parantajana. Tuvan sisälle voidaan laatia omia, *epävirallisia sääntöjä*, johon tupalaiset sitoutuvat ja osallistuvat kykyjensä mukaan. Sotilasyhteisön, tässä tapauksessa tuvan, jäsenyys ja yhteishenki ilmenevät luottamuksena ja kaveruutena, jotka edistävät varusmiesten keskinäistä auttamista ja varsin tiiviin arjen sujumista yhdessä. (Salo 2004, 87–89.)

Fyysinen läheisyys edistää yhteisöllisyyttä, sillä läheisten ja tuttujen ihmisten kanssa on helpompaa olla vuorovaikutuksessa kuin yhteisön ulkopuolisen ihmisten kanssa. Mikael Salo (2011) esittää, että armeijaelämän fyysisyys ja tiivis yhteiseläminen tarjoavat runsaasti tilaisuuksia vuorovaikutukselle. Salon mukaan yhteiset kokemukset lujittavat ryhmää. (Salo 2011, 65–66.) Jyrki Aikko (2010) katsoo, että yhteenkuuluvuutta lisäävät myös yhteiset rankat kokemukset, joissa oman joukon suoriutuminen ja vahvistunut me-henki korostuvat. Aikko huomasi, että varusmiehet eivät koe olevansa yksilöitä, vaan kiinteä joukko, joka toimii yhdessä suorittaakseen tehtävänsä loppuun. (Aikko 2010, 74–76.) Olli Harinen (2010) havainnoi, että ryhmäkiinteyttä voi syntyä niin tuvan kuin aselajiryhmän sisällä. Varusmiesten välinen ryhmä kiinteytyy sellaisten tapahtumien ja olosuhteiden aikana, joissa varusmiehet toimivat yhdessä, suorittavat palvelustehtäviä ja ratkaisevat asetettuja toiminnallisia ongelmia, mutta myös yhteistä vapaa-aikaa vietettäessä. (Harinen 2010, 34–35, 37–38.)

Sosialisaatio on ryhmänmuodostamisen prosessi, jonka avulla yhtenäinen ryhmä luodaan. Mikael Salon tutkimus ryhmäkiinteydestä (2011) osoittaa, että tässä prosessissa yhteisön arvot ja toimintakulttuuri siirretään uudelle jäsenelle, joka

vuorostaan ylläpitää ja siirtää niitä eteenpäin. Salon mukaan ihmiset tutustuvat toisiinsa ja saavat toisistaan miellyttäviä kokemuksia sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Se auttaa heitä myös työskentelemään yhdessä ja auttamaan toisiaan. (Salo 2011, 60.) Sosiaalistuminen sotilasorganisaatioon sisältää normien, arvojen, roolien ja uskomusten omaksumisen ja organisaation kontrolliin, kuten pukukoodiin ja palvelustehtäviin, sopeutumisen. Samaan aikaan alkaa tutustuminen palvelustovereihin pienimuotoisen keskustelun ja pienien eleiden avulla. Sosiaalistumisjakson aikana varusmiesten luomat epäviralliset tavat ja tottumukset erottavat heidät muusta organisaatiosta ja korostavat oman sotilasyhteisön yhtenäisyyttä.

Suvi Kourin (2021) armeijasta saaman kokemuksen perusteella sotilasta vaaditaan toimimaan organisaation virallisen tyylin ja mallin mukaisesti. Siihen kuuluvat ulkoiset seikat, kuten hyvä käytös ja siisti ulkonäkö. Tämän lisäksi sotilalta odotetaan kykyä hallita negatiivisiakin tunteita sekä erilaisten tilanteiden sosiaalista ja psykologista tiedostamista. Esteettiset ja emotionaaliset tekijät luovat kuvan ideaalista sotilaasta, joka hyväksyy yhteiset säännöt ja tunteiden tukahduttamisen. (Kouri 2021, 4–6.) Varusmiehille asetetut rooliodotukset vaihtelevat yksikköjen ja joukko-osastojen välillä, mutta yleisesti varusmiehen pukukoodiin liitettävät odotukset edellyttävät tiettyä käyttäytymistä ja asianmukaista käytöstä niin kasarmin sisä- kuin ulkopuolellakin. Yksittäinen varusmies edustaa Suomen puolustusvoimia. (Ojajärvi 2015, 43–45.) Mikael Salo (2011, 78–79) katsoo, että roolinsa omaksunut varusmies omaksuu itselleen jaetun sosiaalisen identiteetin, joka eristää hänet muista ryhmistä ja painottaa omaa erilaisuuttaan.

Sotilasidentiteetit ovat yksilöllisestä sitoutumisesta riippuvaisia kollektiivisia identiteettejä. Suvi Kouri (2022, 3) näki näiden kehittyvän sotilasorganisaation sosialisoinnin ja harjoitusten kautta, joiden aikana yksittäisen sotilaan odotetaan saavuttavan organisaation asettamat odotukset. Mikael Salo (2008) mukaan sotilasidentiteettien tarkoituksena on irrottaa varusmies aikaisemmasta siviili-identiteetistään ja sopeuttaa hänet uuteen sosiaaliseen identiteettiin, jonka toivotaan vaikuttavan myös hänen henkilökohtaiseen identiteettiin. Varusmiesten yksilöllisyys häivytetään sopimaan institutionaaliseen, kollektiiviseen identiteettiin. (Salo 2008, 21.) Anni Ojajärvi (2015, 44–45) havainnoi, että varusmiehet pyrkivät tulemaan yhdenmukaisiksi organisaation kanssa, esimerkiksi muokkaamalla toimintaansa sotilasyhteisönsä toiminnan mukaiseksi.

Kaikki varusmiehet eivät Jyrki Aikon tutkimuksen (2010) perusteella kuitenkaan aina koe me-henkeä tai sitoudu ryhmänsä. Varusmiehet saattoivat kokea yhteishengen ja oman sosiaalisen kasvunsa heikentyvän tupien vaihdon ja uuden tupakokoonpanon yhteydessä. Palveluksesta vapautetut miehet kokivat eristyneisyyttä jäädessään pois palvelustehtävistä, kun kokemus yhteisistä koettelemuksista jäi puuttumaan. Toisinaan sotilasryhmät eristyvät vapaaehtoisesti. Esimerkiksi tietyn komppanian varusmiehet ruokailevat mieluummin oman komppaniansa varusmiesten kanssa. Varusmiesten yhteishengen

puuttuminen aiheuttaa sotilasidentiteetin heikkenemistä. Joskus tämä saattaa olla myös itseaiheutettua. Kohtuuttomien tavoitteiden asettaminen itselleen ja fyysinen tai psyykkinen yllärasitus saavat varusmiehet kokemaan itsensä riittämättömiksi ja epäonnistuneiksi palvelustehtävissään. (Aikko 2010, 61–62, 85–90.) Erityisesti tätä on todettu esiintyvän naissotilailla heidän yrittäessä sopeutua armeijan perinteisesti maskuliinisiin ideaaleihin.

Vera Kuusisen tutkimuksessa (2023) käy ilmi, että varusnaisten auktoriteettia ja syitä hakeutua armeijaan kyseenalaistettiin. Naisten odotettiin olevan motivoituneita palvelukseen ja pärjäävän hyvin kaikissa fyysisissä tehtävissä, jolloin kaikki sairaustapaukset nähtiin tahallisen laiskotteluna. (Kuusinen 2023, 42–47.) Naisten kohtaamat haasteet armeijassa korostuvat heidän biologisten ja fyysisten piirteidensä takia. Monet mittauksista ja harjoituksista on laadittu miehelle oletettujen piirteiden ja perinteisten maskuliinisten normien mukaan. (Mylläri & Terävä 2010, 165–167.) Suvi Kouri (2021, 8–9; 2022, 10) havainnoi, että naisten epäonnistuminen näissä fyysisissä tehtävissä saa naiset tuntemaan itsensä epäsopiviksi sotilaan rooliin. Tiina Laisin (1998, 30–33) mukaan armeijan aktiviteetit, arvomaailma ja käyttäytymismalli ovat maskuliinissävyytteisiä, sillä siihen on vaikuttanut perinteinen käsitys siitä, kuinka ”armeija tekee pojista miehiä”.

Hannu Salomaan (2022) mukaan Suomen asevelvollisuusarmeijan maskuliiniset ihanteet ovat peräisin 1800-luvulta, jolloin armeija asetti miespuolisen kansalaisen mallin. Armeijaa pidetään nykyäänkin ikäsidonnaisena aikuistumisriittiä, jossa maskuliinisuuteen opitaan. (Salomaa 2022, 110.) Suvi Kouri (2017, 76–77) on jopa todennut, että naiseus nähdään epäsopivana sotilaan ideaaliin ja feminiinisiä piirteitään korostavaa naissotilasta ei pidetä ammattitaitoisena. Kaisa-Maria Tölli (2018, 129, 222) huomasi, että sukupuolesta ja henkilökohtaisista ominaisuuksista johtuvaan seksuaaliseen häirintään puuttuminen korostaa naissotilaan valitsemää roolia ja rikkoo toivottua tasavertaisuutta miesten kanssa). Feminiinisyys nähdään armeijassa harvoin myönteisenä. Naiset mielletään usein heikoiksi, mikä häiritsee naisten sopeutumista sotilasorganisaatioon (Ojajärvi 2015, 118; Laisi 1998, 113).

Anni Ojajärvi (2015) osoittaa, että naiset eivät ole halunneet tulla kutsutuksi muilla kuin perinteisellä varusmiehen tittelillä. He kokevat sukupuolen korostamisen, esimerkiksi hellävaraisen puhuttelun, kiusallisena ja heikentävän yhteishenkeä miespuolisten varusmiesten kanssa Tämä haittaa armeijan sisäistä sukupuolten välisen tasa-arvon kehittymistä. Naisia kuitenkin kannustetaan hillitsemään ulkoista naisellisuuttaan ja myös sopeutumaan miesten puhetyyliin sopiakseen miehiseen varusmiesideaaliin. (Ojajärvi 2015, 118, 121–122.) Vera Kuusisen (2023) mukaan armeijassa naisten ”tytöttely” eristää naiset pois miesten sosiaalisista ryhmistä, joissa korostetaan maskuliinisuutta. Naiset eristäytyvät myös yksikön erityisjärjestelyjen takia, joita ovat esim. tuvan sijainti, oikeus pitkiin hiuksien ja korotettu päiväraha, jotka ärsyttivät miehiä. (Kuusinen 2023, 38–40.)

Anu Rohima Myllärin ja Sirkku Terävän (2010) mukaan armeijan sisälle rakentuu haasteista huolimatta oma yhteisö. Sen omaksumat selkeät rajat luovat

samaa turvallisuuden tunnetta sekä varusmiehille että -naisille. Ryhmät pystyvät rakentamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteishenkeä huumorin, slangin ja oman sietokyvyn koettelemisen kautta. (Mylläri ja Terävä 2010, 163-164.) Tiina Laisi (1998) havainnoi, että miehet hyväksyvät naiset helposti osaksi kaverijoukkoaan etenkin silloin, kun naisella on samanlaisia käyttäytymistapoja ja toivottuja ominaisuuksia. Näitä ovat esimerkiksi avoin sosiaalisuus ja ronskius. Laisin mukaan naiset saattavat kokea itsensä ulkopuolisiksi miesryhmässä, jos keskustelunaihe liittyy henkilökohtaisiin asioihin. (Laisi 1998, 132-135.) Monet naissotilaat pitävät sotilasidentiteettiä sukupuolineutraalina käsitteenä. Sen ei koettu haittaavan naisena tai sotilaana olemista armeijassa. (Kouri 2017, 88-90.) Mikael Salo (2010, 129) katsoo, että naiset kokevat saavansa palvelusajasta samanlaisia hyötyjä ja positiivisia aspekteja kuin miehetkin.

Naisten häirintä ja syrjintä johtuvat useimmiten tietämättömyydestä ja eriarvoiseksi mielletystä asemasta miesvaltaisessa ryhmässä. Kaisa-Maria Tölli huomasi tutkimuksensa (2022) aikana, kuinka useamman naisen kuuluminen samaan ryhmään edisti selvästi yhteishenkeä ja sopeutumista joukkoon. Tölli mainitsee, että Parolan Panssariprikaatissa naisten syrjintä on ollut vähäistä, sillä naisia on palvellut siellä jo kauan niin miehistö- kuin päällystötehtävissäkin. (Tölli 2022, 303-305.) Tuvan ja koko joukkueen yhteishenki kärsii, jos naiset jätetään ulos tupien ja joukkueiden sisäisistä sosiaalisista ryhmistä. Yksikön toimintakyvyn kannalta on tärkeää, että jokainen varusmies tuntee olevansa ”omiensa joukossa”.

2.4 Sotilashuumori ja varusmieskulttuuri

Instituutioilla on usein *virallinen muisti*, joka koostuu institutionaalistuneiden menneisyyden tulkintojen hyväksymisestä ja ylläpitämisestä. Instituutiot hallitsevat jäsentensä, yksilöiden muistia yhteisöllisten ja rituaalisten tapojen avulla. Niillä ylläpidetään virallista historiantulkintaa. (Makkonen 2006, 248-249.) Esimerkkinä tästä on useissa yhteyksissä käytetty *talvisodan henki*, joka kuvastaa suomalaisten kokemaa yhtenäisyyttä yhteistä vihollista vastaan (Ahto 1989). Vaikka kyse onkin historiallisesta ilmiöstä, talvisodan hengen myytti toimii myös varusmiespalveluksessa retorisenä keinona. Sillä korostetaan yhtä hyvin koettelemusten sietokykyä kuin kansallista identiteettiä ja yhteen hiileen puhaltamista kaikkien yhteiskunnan jäsenten kesken. Talvisodan myyttistä henkeä mukaileva käytös on yksi niistä useista hyväksytyistä tavoista, joita aikuistumisriitiksi miellettyyn varusmiespalvelukseen sisältyy.

Catherine Bellin (2009) mukaan *rituaali* koostuu sekä uskomuksista, myyteistä ja symboleista, että toiminnasta, jota edellä mainitut elementit ohjaavat. Bell esittää, että rituaalin yhteisten rakenteiden ja yksilön omien kokemusten ja toiminnan välinen suhde vaikuttaa yhtenäisten käsite- ja käyttäytymismallien omaksumiseen. (Bell 2009,

19–21.) Armeija perustuu käytännössä sisäisen hierarkian ja toimintamallien noudattamiseen. Janne Vilkun (2007, 22, 27) mukaan armeijan joukkue- ja ryhmätasoisissa yhteisöissä uskollisuus ja luottamus näyttäytyvät konkreettisesti, kun yhteisön jäsen, sotilas tai varusmies, kantaa eteenpäin mukanaan yhteisössä oppimiaan arvoja, normeja ja perinteitä. Tästä esimerkkinä Laguksen nuolet -tunnus, jota Parolan Panssariprikaatin varusmiehet pitävät perinteisesti juhla- ja lomapuvuissaan. Laguksen nuolet juontavat jääkärikenraalimajuri Ruben Laguksen (1896-1959) johtaman sodanaikaisen Panssaridivisioonan vihreästä kolmionmuotoisesta tunnuksesta, jossa on kolme varjostettua keltaista nuolta (Puolustusvoimat 2023c).

Tämän laajemman muistin sisälle muodostuu ajan myötä *poikkeuksellisia tyypillisyyksiä*, jotka korostavat yksilön identiteettiä ja muistamista suhteessa laajempaan yhteisöön. Matti Peltonen (2006) esittää, että poikkeukselliset tyypillisyydet voivat olla nimettyjä henkilöitä ja tapahtumia, joiden merkitys on suurempi ihmisryhmän sisällä kuin sen ulkopuolella. Puolestaan tyypillisyydet ovat Peltosen mukaan niitä malleja, jotka kuvastavat jokapäiväisiä tapahtumia ja yksilöt identtisinä tekijöinä. (Peltonen 2006, 161–163.) Niina Naarmisen lakkautetun Tikkakosken tehtaan paikallisyhteisöjä käsittelevässä tutkimuksessa (2018) poikkeukset jäivät elämään yhteisön sisälle perinteen ja muistitiedon muodossa. Poikkeukselliset tapaukset olivat Naarmisen mukaan tilanteiden kääntämistä päinvastaisiksi alkuperäisestä tarkoituksestaan, jotka tulkittiin koomisiksi tilanteiksi tehtaan muodostaman suljetun yhteisön sisäisessä folkloressa. (Naarminen 2018, 85–86.) Armeijaympäristössä tämänkaltaiset poikkeukselliset tyypillisyydet näyttäytyvät sotilashuumorin kautta.

Yleisesikuntaeversti Martti Sinerma (2007) luokittelee *sotilashuumorin* sotilaiden väliseksi, koomiseksi tarinankerronnaksi, jota esiintyy puhtaimmillaan sodassa ja vaikenavissa tilanteissa. Huumori itsessään lievitti tilanteen pelkoa ja sai sotilaat unohtamaan sodan. Sinerman mukaan myös ”rauhanajan sotilashuumori” toimii varusmiehillä jännityksen lievittäjänä ja esimiehillä koulutusmetodinä. (Sinerma 2007, 99–100.) Sanna Närä (2019, 32-33) havainnoi, että *varusmieshuumoriin* liittyvät ilmaiset ja vitsit ovat fyysisesti raskaiden palvelustehtävien aikana syntyneitä tilannekomiikkaa, joka ilmenee esimerkiksi lauluina ja memeinä. Anni Ojajärvi (2015) huomasi, että varusmieshuumori edistää varusmiesten sopeutumista ja luo selkeän sotilasidentiteetin, joka poikkeaa sotilasorganisaation virallisista puhe- ja toimintatavoista. Huumori kytkeytyy sulavasti sukupolvelta toiselle periytyvään varusmieskulttuuriin, joka ylläpitää yksikön epävirallista normijärjestelmää ja puhekieltä, armeijaslangia. (Ojajärvi 2015, 50–53.) Kutsun tässä tutkimuksessa armeijaslangia inttislangiksi, sillä siksi sitä monet tuntemani ihmiset kutsuvat.

Inttislangilla tarkoitetaan suullisena perinteenä kulkevaa, varusmiesten käyttämää kieltä. Se omaksutaan palveluksen aikana, ja se siirtyy uudelle saapumiserälle/sukupolvelle vanhan miehistön, alikersanttien ja kouluttajien välittämänä perintönä. Kuten kaikissa slangeissa, inttislangissa on vanha

perussanasto, jonka termistö on vakiintunut osaksi sotilaiden puhekieltä. Sanaston uusiutuminen tapahtuu hitaasti. Sanastoon kehitetään kuitenkin kaiken aikaa tuoreita ilmauksia, joiden avulla turhautumista voidaan purkaa ja luoda tilanteeseen humoristinen konteksti. (Hautalahti 2006, 7–9; Ojajärvi 2015, 51.) Inttislängilla voidaan luoda varusmieskulttuuriin sisälle erilaisia rooleja. Esimerkiksi valesairastavaa varusmiestä kutsutaan hyvin usein *moveksi*. (Ojajärvi 2015, 140–141.) Varusmiehet käyttävät inttislängia enimmäkseen muiden varusmiesten kanssa, sillä esimiehille ja johtajille he puhuvat armeijan virallisella asiakielellä (Salo 2004, 28). Tämä yhdistää varusmiehiä keskenään ja erottelee heidät erilleen ”herroista”.

Samalla tavoin miten humoristiset, normista poikkeavat ilmaisut jäävät yhteisön sisälle elämään (Naarminen 2018, 86), *varusmieshuumori* ja inttislängi toimivat sotilasperinteen välittäjinä sekä omassa ympäristössään että siirtävät suullista perinnettä eteenpäin myös siviilissä (Närä 2019, 66). Verbaalikomiikka vaikuttaa siirtyvän samanlaisena vuosikymmenestä toiseen. Sinerman (2007, 100, 128) mukaan elämään jäänyt sotilashuumori muodostuu osaksi laajempaa sotilaskulttuuria, sillä Suomessa huumori nähdään sotilaselämässä kantavana voimana. Nykyaikainen varusmieskulttuuri voi ilmentyä musiikin (Ojajärvi 2009a, 231–233) ja erilaisten rituaalien muodossa. Esimerkiksi korttipelien pitäminen tuvassa (Hoikkala 2009, 130–131) ja iltavapailta baariin meneminen (Ojajärvi 2009b, 182–187) olivat varusmiesten välisiä sosiaalisia rituaaleja. Anni Ojajärven (2009c) mukaan armeijan käytäntöihin yhdistetty miehinen malli elää kuulopuheiden, *inttistoorien* ja inttislängin välityksellä. Varusmieskulttuurin epäviralliset tavat ylläpitävät tätä mallia, esimerkiksi tuskan ja tunteiden tukahduttamisen idealisointina. (Ojajärvi 2009c, 299–300.)

Inttislängin sanasto on tutkimukseni kannalta keskeinen, sillä erityissanasto on yksi tärkeimmistä varusmiesten välistä yhteishenkeä rakentavista tekijöistä. Inttislängi siirtää tiettyjä arvoja uusille alokkeille ja liittää heidät osaksi sotilasperinnettä. Ymmärtämällä varusmiesten luomia sanontoja ja käsitteitä eri asioille ja ilmiöille, varusmiesten ja yhteishengen rakennetta on helpompi ymmärtää. Koska käytän inttislängia etenkin autoetnografista aineistoa hyödyntäessäni, erotan armeijan viralliset ilmaisut inttislängista kirjoittamalla slangisanat kursiivilla. Monet armeijasanat, kuten tupa, pinkka ja punkka, ovat myös virallisesti käytössä olevia termejä kyseisille asioille, joten ne eivät tarvitse huomautusta erikoisnimenä olemisesta. Inttislängin sanasto ja siitä jaotellut kategoriat löytyvät tutkielmani liitteestä kaksi.

3 ETNOGRAFISET TUTKIMUSMENETELMÄT JA TEEMOITTELU

Tässä luvussa esittelen tutkimukselle keskeisimmät tutkimusmenetelmät, etnografian ja autoetnografian. Esittelen, millä tavoin keräsin tutkimusdataa näiden menetelmien avulla. Hyödynnän molempien metodien avulla kerättyjen tutkimustulosten tarkastelemisessa teemoittelua, jolla nostan esille tutkimuksen keskeisiä löytöjä.

3.1 Etnografian periaatteet

Etnografia on kulttuurien tutkimuksessa yleisesti käytetty ja hyvin perinteinen menetelmä, joka pyrkii tulkitsemaan ihmiselämän kulttuurisia ilmiöitä ja todellisuuksia (Kouri 2015, 20). Etnografi puolestaan tarkastelee kulttuurien inhimillisiä elementtejä ja ihmisten toimintaa osana kulttuuria (Fingerroos ja Kajander 2022, 32–33). Etnografit keräävät ja tallentavat tutkimuksiinsa empiiristä aineistoa kentältä (Fingerroos ja Jouhki 2018, 84). Kentällä tutkija selvittää kentän olemusta ja merkitystä tarkastelemalla siihen liittyvää käytöstä ja toimintaa. Kentällä tarkoitetaan ihmisille luonnollista ympäristöä, josta koottua aineistoa voidaan pitää luotettavana tiedonlähteenä. (Brewer 2005, 27.) Tutkijan on luotava kenttään luottamuksellinen suhde, jotta hän pystyy lähentymään ja haastattelemaan tutkimushenkilöitä (Marttila 2018, 364–365).

Etnografisessa kenttätöössä käytetään monia ihmislähtöisiä kenttätöymenetelmiä, kuten haastattelua, havainnointia, valokuvaamista sekä muistiinpanojen ja kenttäpäiväkirjan kirjoittamista (Fingerroos ja Jouhki 2018, 83; Fingerroos ja Kajander 2022, 32). Havainnoinnin tarkoitus on selvittää ihmisten käyttäytymisessä toistuvia ja siitä poikkeavia toimintoja. Tutkijan osallistuessa kentän toimintaan, voidaan puhua *osallistuvasta havainnoinnista*, jossa kenttää ja siihen liittyviä ilmiöitä havainnoidaan osana pitkäkestoista kenttätöötä. (Hämeenaho, Koskinen-Koivisto, Mäkinen ja Väkeväinen 2022, 180–182.) Tutkijan tarkastellessa

osallisuuttaan kentällä, hän muodostaa refleksiivisen ja analyysoivan suhteen kenttään, jonka avulla hän tuottaa tietoa kentästä (Fingerroos ja Kajander 2022, 32–35).

Refleksiivisessä tutkimuksessa tarkastellaan sekä tutkijan ja tutkittavan asemaa, että heidän vuorovaikutuksensa luonnetta kentällä. Refleksiivinen tutkimusote huomioi yksilöidysti kaikki tutkimusprosessiin liittyvät elementit sekä lisäksi pohtii aikaisemman tutkimuksen, tutkimusperinteen ja näiden vaikutusta nykyisen tutkimuksen tulkintoihin (Brewer 2005, 126–127; Kouri 2015, 32). Tutkijan reflektioimasta tutkimusaineistosta käy ilmi, mitä oletuksia ja näkemyksiä tutkijalla on ollut etukäteen ja minkälaisen ymmärryksen hän saavuttaa aiheesta tutkimuksen aikana (Fingerroos ja Jouhki 2018, 88–90). Myös tutkijan arvomaailma ja elämänkokemus määrittelevät, miten hän tulkitsee kentältä kerättyä tutkimusdataa (Ruotsala 2005, 53).

Tutkijan *itsereflektiossa* korostuvat kenttätöön aikana muodostuneet roolit, joita leimaavat tutkijan vahva läheisyys kenttään ja tutkimusaiheeseen. Läheisyys tutkimuksen aikana mahdollistaa pitkän yhteistyön tutkittavien ihmisten kanssa ja syvän ymmärryksen tutkimusaiheesta. (Hytönen-Ng 2016, 276–279.) Läheisyys todentuu haastattelutilanteessa, kun tutkijan irtaantuu akateemisesta roolistaan ja omista ennako-oletuksistaan. Hän pyrkii rakentamaan luottamuksellisen suhteen haastateltaviensa kanssa (Hämeenaho, Koskinen-Koivisto, Mäkinen ja Väkeväinen 2022, 187). Tutkija pääsee tällöin tutkimaan aihettaan syvemmältä ja tarkastelee haastateltaviensa suhdetta tutkittavaan ilmiöön paremmin. Luonnollisesti liiallinen läheisyys voi saada tutkijan menettämään ymmärryksensä tieteen tekijän roolista ja vie siten kyvyn aitoon itsereflektioon (Neyland 2008, 88–89). Tutkijalle saattaakin muodostua kentällä läheisyyden ja luottamuksellisen suhteen vuoksi useita päällekkäisiä rooleja, jotka eivät aina pidä yhtä tutkijan tehtävän kanssa (Hytönen-Ng 2016, 285; Marttila 2018, 367).

Sotilasyhteisö sisältää useita rooleja, joihin ihmiset sopeutuvat palveluksen aikana. Näitä rooleja ja niiden välille muodostettuja normeja sosiologi Knut Pipping tutki sodanaikaisessa komppaniassaan. Pippingin tutkimus korostaa *sotilasetnografiaa*, jolla voidaan tutkia sotilaskulttuurin merkityksiä sotilasorganisaation toiminnassa. (Jokitalo ja Huhtinen 2012, 63–65.) Oman tutkimukseni etnografia kallistuu tässä mielessä enemmän juuri sotilasetnografian puoleen, sillä haastattelin varusmiehiä armeijan toimintakulttuurin elementtien, kuten kokemusten ja tapahtumien, pohjalta. Palvelukseni aikana toteutin etnografisista menetelmistä eniten osallistuvaa havainnointia kenttätöypäiväkirjani kanssa, mutta pyrin samalla tarkastelemaan omaa rooliani sotilasorganisaatiossa itsereflektion kautta.

Tämänkaltaisen läheisten ihmisten ja yhteisöjen tutkiminen on yleistynyt etnologiassa 1990-luvun jälkeen. Esimerkiksi Niina Naarminen on sekä akateeminen tutkija että entinen tehdastyöläinen, josta saaman kokemuksen innoittamana hän kirjoitti väitöskirjansa (ks. Naarminen 2018). Naarminen kuului Tikkakosken tehtaan suljettuun sisäpiiriin, joten hän kykeni luomaan luottamuksellisen suhteen haastateltaviin tehdaslaisiin ja jakamaan tietoa, joka ei muutoin tavoittaisi

ulkopuolisia. *Sisäpiiriläisyys* on Naarmisen mukaan eduksi, sillä tutkija pystyy tulkitsemaan haastateltaviensa viestintää ja hän voi keskustella heidän kanssaan henkilökohtaisimmistakin asioista. Naarmisen tutkimuksen kannalta oli tärkeää, että hän tunsi tehtaan sisäpiirihuumoria ja ymmärsi siihen asetettujen merkitysten suhteen arvoihin ja yhteisöllisyyteen. Tuttuus voi aiheuttaa tutkimuseettisiä ongelmia, joita ovat esimerkiksi yhteisön nostalgisointi ja oman näkökulman pohjalta rakennetut ennako-oletukset. (Fingerroos, Naarminen & Roitto 2015, 213–214.)

Organisaatioissa liikutaan eri sosiaalisten tilanteiden välillä, jolloin toiminnan ymmärtäminen edellyttää tutkijalta joustavuutta sopeutumaan eri tilanteisiin (Jokitalo ja Huhtinen 2012, 67). Tutkiessani armeijaa, minun täytyi tasapainotella tutkijan roolin ja minulle annetun sotilasidentiteetin välillä. Voin myöntää, että tutkimustavoitteeni siirtyivät taka-alalle silloin, kun minulle määrättiin tasapuolisesti jokaiselle varusmiehelle yhteisiä tavoitteita ja tehtäviä. Niina Naarminen huomioi, että tutkijan sisäpiiriläisyys vaikuttaa suljetun yhteisön ja sen huumorin ymmärtämiseen ja avaamiseen (Fingerroos, Naarminen & Roitto 2015, 215). Hyödynnän tutkimuksessani omia limittyviä positioitani, kun tarkastelen niin virallisten tehtävien kuin epävirallisen tapakulttuurin suhdetta varusmiesten yhteishenkeen. Käsittelen näitä asioita tutkimuksen autoetnografisessa osuudessa, luvussa viisi.

3.2 Autoetnografinen näkökulma

Tutkimukseni kenttätyöympäristö sijoittuu Parolan Panssariprikaatiin, tarkalleen ottaen komppaniini ja tupani sisälle. Elin vuonna 2022 yhteensä kuusi kuukautta varuskunnan arkea muiden varusmiesten kanssa ja vaihdoin heidän kanssaan palvelustehtävistä kummunneita ajatuksia ja kokemuksia. Kirjoitin tämän kuuden kuukauden aikana *kenttäpäiväkirjaa*, johon merkitsin ylös tapahtumia ja kokemiani tilanteita, jotka vaikuttivat yhteishengen kehittymiseen ja korostivat yhteisöllisyyttä.

Kenttäpäiväkirja on yleinen etnografinen työkalu, jolla tutkija voi kirjata ylös omia havaintojaan kentästä. Hän pyrkii sen lisäksi tarkastelemaan kriittisesti omaa suhdettaan ja asemaansa kentällä (Jouhki, Tenhunen ja Salmi 2022, 127–128). Kirjoitin kenttäpäiväkirjaa käytännössä jokaisen palveluspäivän päätteeksi. Tarkoittaen, kenttäpäiväkirjani kirjoittaminen alkoi ensimmäisenä päivänä armeijassa 4.7.2022 ja päättyi viimeisenä päivänä 15.12.2022. Avaan kenttäpäiväkirjan kokemuksia ja havaintoja autoetnografisen itsereflektion avulla. Pohdin esimerkiksi luvussa 5.3 omaa positiotani komppaniassani ja miten pääsin varsin tiiviin alokaskauden jälkeenkin tupani toimintaan mukaan, vaikka olinkin jossain määrin ulkopuolinen.

Autoetnografia tutkii henkilön sisäisiä ominaisuuksia, kuten identiteettiä, tunteita ja kokemuksia, suhteessa ulkoisesti vaikuttaviin tekijöihin, kuten ihmissuhteisiin, yhteisöihin ja kulttuuriin. Autoetnografinen tutkimus selvittää, miten

nämä elementit muokkaavat käsitystä itsestämme, muista ja ympäröivästä maailmasta. (Adams, Holman Jones ja Ellis 2014, 46–47.) Autoetnografia korostaa yksilön omasta kulttuuristaan ja ympäristöstään erillisiä käsityksiä (Ahonen, Hynninen, Kouri ja Mahlamäki 2015, 281). Arthur P. Botcherin ja Carolyn Ellisin (2016) mukaan autoetnografia eroaa etnografiasta siinä, miten aineistoa käsitellään lähellä tutkijan omaa kokemusta. Botcherin ja Ellisin mukaan autoetnografit ovat tutkijoita, jotka ottavat aktiivisen roolin tutkimuksessa ja asettavat itsensä osaksi tutkimusta. (Bochner ja Ellis 2016, 164–167.) Heewon Chang (2008) esittää, että tämän takia autoetnografilta edellytetäänkin kykyä reflektoida tutkimusdataa. Aineiston tulee sisältää myös erilaisia näkökulmia antamaan uskottavuutta tutkimustuloksiin. (Chang 2008, 44–46.)

Hannu Sirkkilä (2022) korostaa, että autoetnografit huomioivat taustansa ja identiteettinsä osana tutkimusta. He tarkastelevat niiden pohjalta peilaten, mikä on heidän vaikutuksensa valittuihin tutkimusmenetelmiin ja -prosessiin. Autoetnografien omat lähtökohdat ja sisäiset ominaisuudet toimivat siis tutkimuksen lähtökohtina. Ne ovat heille tuttuja ja läheisiä. Tämän takia autoetnografiseen tutkimusprosessiin liittyy vahva reflektiivisyys, jossa autoetnografi vertailee omaa kokemustaan, toimintojaan ja käsityksiään sekä asetelmaa tutkimuksen muuhun aineistoon. (Sirkkilä 2022, 262–265.)

Kun autoetnografista materiaalia tulkitaan analyttisenä datana, tutkimukseen osallistuneiden ihmisten narratiiveista, eli kertomuksista, tehdään tiivistelmiä ja yleistyksiä. Arthur P. Bochner ja Carolyn Ellis (2016) esittävät, että narratiivien kautta pyritään rakentamaan teoreettinen ymmärrys tutkittavasta kulttuurisesta tai sosiaalisesta ilmiöstä. Narratiivia ei voi käyttää yksinään teoriana, mutta korostamalla ihmisten kokemuksia ja elämistä teoria pystytään asettamaan osaksi narratiivia. (Bochner ja Ellis 2016, 210–212.) Jukka Jouhki (2015) kuvailee narratiiveja osana yhteisön kulttuurista muistia ja yhteisön jäsenten ylläpitämää maailmankatsomusta. Jouhkin mukaan pienemmät kertomukset voivat antaa kuvan kulttuureista, historioista ja perinteistä suuremmassa kokonaisuudessa. (Jouhki 2015, 169.)

Autoetnografinen kenttätyö on hyvin samanlaista etnografisen kenttätyön kanssa. Molemmat tarkastelevat kulttuuria empiiristen, kokemusperäisten, tutkimusmenetelmien, kuten osallistuvan havainnoinnin ja kenttämuistiinpanojen, avulla (Adams, Holman Jones ja Ellis 2014, 50). Hannu Sirkkilän (2022) mukaan autoetnografinen kenttä voi ilmetä perinteisenä fyysisenä tilana, mutta myös mielentilana, jota omat kokemukset yksin ja yhdessä toisten ihmisten kanssa muokkaavat. Autoetnografisessa kenttätyössä aineistonhankinta voi olla joko yksilöllistä tai yhteisöllistä. Yksilöllisessä aineistonhankinnassa tutkija kirjoittaa henkilökohtaisista kokemuksistaan, kun yhteisöllisessä menetelmässä tutkija kirjoittaa kokemuksistaan osana tutkittavaa yhteisöä. (Sirkkilä 2022, 273–276.)

Tutkijan omat kokemukset ovat autoetnografisessa menetelmässä keskeinen osa havainnointia. Tutkijahan on itse osa tutkittavaa kenttää. Kun tutkija toimii aktiivisesti kentän osana, hän sulautuu tutkittavaan kulttuuriyhteisöön ja pystyy

kokemaan kulttuurin autenttisesti. Toisaalta tämä myös haastaa hänen pysymistään tutkijan akateemisessa roolissa. (Fingerroos ja Jouhki 2018, 90–93.) Heewon Changin (2008) mukaan autoetnografiassa tutkijakeskeisen subjektiivisen tiedon, kuten tutkijan omien kokemusten, muistikuvien ja narratiivien, lisäämistä tutkimusdataan on kritisoitu epätieteellisinä. Tutkija etsii materiaalistaan itsereflektion avulla keinoja ymmärtää oman ja samalla tutkimansa kentän ihmisten välistä suhdetta, sekä vastaamaan kysymykseen minkälaiset arvot ja säännöt ylläpitävät kyseisen yhteisön kokonaisuutta. Narratiiveihin liittyy useita teemoja, joista yhteen keskittyminen voi avata uusia erilaisia kulttuurillisia oletuksia. (Chang 2008, 33–34, 38, 44.)

Tutkimukseni muistuttaa autoetnografisen otteen osalta Hannu Sirkkilän maisteritutkielmaa *Pyhiinvaellus Camino de Santiagolla* (2018) ja kenttätyömatkaa, jossa kenttätyö oli prosessimainen itsereflektio ja fyysinen koettelemus. Sirkkilä pohdiskeli hengellisiä kokemuksiaan kenttämuistiinpanoissaan ja toteutti itsereflektiota koko pyhiinvaellusmatkansa ajan, kuten pohdiskelemalla muiden vaeltajien kanssa käytyjen keskustelujen ja kokemusten vaihtamisten merkitystä. Kokemusten reflektointi kehitti niin tutkimusta kuin Sirkkilän mukaan häntä itseään ihmisenä. Sirkkilän mukaan fyysinen kenttätyömatka sai hänet ajattelemaan itselleen läheistä aihetta uudella tavalla. (Sirkkilä 2022.)

Autoetnografinen kenttätyötutkimus on usein fyysistä, sillä tutkija osallistuu tutkimuksen aikana sekä itse toimintaan että sen keskittyneeseen seuraamiseen. Johanna Ahonen, Anna Hynninen, Jaana Kouri ja Tiina Mahlamäki (2015, 281) esittävät, että huomioidensa ja osallisuutensa avulla autoetnografi ymmärtää toiminnan merkityksen. Tarkastelin kenttätyöjaksoni aikana omaa rooliani niin aktiivisena tutkijana kuin varuskuntayksikön jäsenenä suhteessa sotilasorganisaation laajempaan kokonaisuuteen. Sirkkilän (2022) mainitsema fyysisyys ilmeni kenttätyössäni erilaisten palvelustehtävien ja raskaidenkin fyysisten harjoitusten muodossa. Haasteisiin tarttuminen ja yhdessä tekeminen rakensivat tehokkaasti yhteishenkeä meidän varusmiesten välille. Yhdessä koetut ja selkeät toimintatavat häivyttivät ikään, koulutustaustaan ja kotiseutuun liittyviä eroja nopeasti.

3.3 Teemoittelun metodi

Teemoittelu, tässä yhteydessä *teema-analyysi*, esittelee tutkimusdatassa esiintyviä ideoita ja näkemyksiä eli teemoja. Teema-analyysillä analysoidaan teeman ja datan välisen suhteen lisäksi koodien toistuvuutta ja ilmenemistä tekstissä. Teemojen erittely tekstistä auttaa avaamaan monimutkaista tutkimusdataa, jonka takia teema-analyysi on yksi käytetyimmistä laadullisista tutkimusmenetelmistä. (Guest, MacQueen ja Namey 2012, 10–11.) Jaana Kourin (2015, 28) mukaan teemoittelulla analysoidaan ihmisten käyttäytymisestä kerättyä aineistoa ilmiöiden ja tapahtumien kuvauksina, jossa korostuu haastattelutilanteen rakenteellisia piirteitä.

Yksi etnologisen tutkimuksen muodoista on *teemahaastattelu*. Siinä tutkija määrittelee erilaisia teemoja ja perehtyy niihin syventäen jo ennen varsinaista haastattelutilannetta. Tutkijalla on haastattelua varten rakennettu tavoite, jota kohti hän pyrkii ohjaamalla haastattelun kulkua jäsenettyjen teemojen tai tarkentavien kysymysten avulla. Tutkija asettaa haastattelulle yhden tai useamman teeman, joiden pohjalta haastattelu etenee laadittua haastattelurunkoa ja kysymyslistaa seuraten. Teemahaastattelu on avoin haastattelu, jonka aikana tutkija kuuntelee suurimman osan ajasta haastateltavan vapaasti muotoilemia vastauksia kysymyksiin. (Hämeenaho, Koskinen-Koivisto, Mäkinen ja Väkeväinen 2022, 193–194.) Teema-analyysissa keskitytään ihmisten välisten näkemysten vertailuun. Se nostaa esille yksilöiden ja ryhmien narratiiveissa korostuvia teemoja. Teema-analyysin tulosten vertailu tarjoaa mahdollisuuden syvällisiin tulkintoihin tutkituista teemoista ja ryhmien sisäisistä toimintamalleista. (Guest, MacQueen ja Namey 2012, 161–165.)

Helena Ruotsala käytti teemahaastattelua kenttätöössään Kittilän Kyrössä ja Kuolan Luujärvellä (2002). Tutkiessaan pohjoisen poronhoitoelinkeinoa Ruotsala hyödynsi kysymyksissään teemalistaa ja avoimen haastattelun mallia. Ruotsala oli kiinnostunut haastateltaviensa kokemuksista ja vastausten eroista muihin haastateltaviin nähden. Ruotsalan teemahaastatteluissa ilmeni yhteisöllisten kokemusten muistamisen olevan yksilöllinen prosessi. Muistamisen arvoisina pidetyt asiat olivat riippuvaisia yhteisön sosiaalisista tekijöistä. (Ruotsala 2002, 29.) Kun teemahaastattelun kysymykset ovat avoimia, niihin ei ole yhtä tiettyä oikeaa tai väärää vastausta. Siksi menetelmä tarjoaakin tutkijalle kirjon haastateltavien näkökulmia tutkittaviin teemoihin. Ruotsalan (2005) mukaan haastattelua varten tutkija tarvitsee kykyä sopeuttaa haastateltava haastattelutilanteeseen ja ohjata keskustelun kulkua pysymään aiheessa. Haastattelun jälkeen tutkija tulkitsee vastauksista saamaansa tietoa asettamansa viitekehyksen ja teemalistan avulla. (Ruotsala 2005, 65–66, 68.)

Vertailin tutkielmassani omaa ja muiden narratiiveja tarkastellakseni, onko tutkimusdatassa muille narratiiveille samanlaisia teemoja, ja käsitetäänkö sama teema eri lailla toisessa ryhmässä. Toteutan tutkimuksessani samanlaista teemoittelua sosiaalisten ryhmien välillä kuin Knut Pipping teki komppaniassaan. Lisäksi esittelen yhteishengen liittyviä teemoja, jotka ilmentyvät mm. puheen ja toimintatapojen kautta. Autoetnografisessa osuudessa luvussa viisi luokittelen teemoja, joiden havainnoin omasta näkökulmastani edistävän yhteisöllisyyden muodostumista palveluksen aikana. Etnografisista tutkimustuloksista erottelen ne tekijät, jotka haastattelemani varusmiesten mukaan luovat yhteishenkeä ja auttavat heitä *ryhmytymään*. Kehittelin haastattelukysymykseni yhteishengen ja yhteisöllisyyden teemat mielessä, soveltaen niitä armeijan kontekstiin. Haastattelin varusmiehiä alustavasti käyttäen samaa teemahaastattelun runkoa, mutta kysyin heiltä myös tilanteisiin ja keskustelun dialogiin liittyviä lisäkysymyksiä liittyen heidän palveluksensa muotoon. Vastauksiin vaikuttivat nähdäkseni palveluksen pituus ja toimintatehtävät.

4 TUTKIMUSAINEISTON KÄSITTELY

Seuraavassa luvussa käyn läpi tutkimukselleni laatimani eettistä suunnitelmaa ja metodeja, joilla käsittelin ja keräsin tutkimusaineistoa. Tutkimuksen alussa kohtasin tutkimuseettisen ja laillisuuteen liittyvän ongelman. Miten käsittelen haastatteluissa kokoamaani tietoa varusmiehistä turvallisten ja vastuullisten tutkimuskäytäntöjen mukaisesti, ja miten tuotan autoetnografista tietoa vaarantamatta minun tai muiden varusmiesten ja komppaniani asemaa tutkimuksessa? Puolustusvoimien salaisesta tiedosta kertominen on rikos. Aineisto voi pahimmassa tapauksessa päätyä vihollisen käsiin. Niinisalon varuskunnassa varusmies joutui epäilyksi maanpetosrikoksesta, kun hän oli kuvannut salaiseksi määritettyä materiaalia ja jakanut sitä yksityiseen viestiryhmään (Yle 2024a). Tästä syystä tutkimukseni edellytti huolellista eettistä suunnittelua.

4.1 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikka tarkoittaa tutkijan tutkimuksessaan noudattamaa eettistä arviointia, joka on osa tutkijan omaa ammattitaitoa. Tutkija noudattaa eettisiä toimintamalleja, normeja ja sääntöjä, joiden pohjalta hän tuottaa akateemista sisältöä. Käytännössä tutkimusetiikka tarkoittaa tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden ja ryhmien yksityisyyden suojaamista ja oikeuksien kunnioittamista, joka tekee tutkimuksesta eettisesti vastuullisen. Tutkimuseettinen ammattitaito on erityisen tärkeää ihmisläheisissä tutkimuksissa. (Fingerroos & Kokko 2022, 64–67.) Pia Olssonin (2005) mukaan tutkijan täytyy reflektoida omia tutkimustavoitteitaan tarkastellessaan ihmisten elinpiiriin kohdistuvan kulttuurin tekijöitä. Tutkijan on lisäksi arvioitava aktiivisesti omaa rooliaan tutkimuksenteossa ja seurattava eettisiä sääntöjä koko tutkimusprosessin ajan. (Olsson 2005, 288–289.)

Autoetnografiassa ihmisten henkilökohtaista elämää ja heidän narratiivejaan tutkittaessa, vastuu on suurempi. Yhden ihmisen tai yhteisön tiedot vaikuttavat myös heidän lähipiiriinsä ihmisiin. (Bochner ja Ellis 2016, 141.) Tämän takia

tutkimuseettiseen vastuulliseen kuuluu aineistojen oikeaoppinen käsittely. Aineistonhallinnolla tarkoitetaan aineiston säilyttämisenä käyttökelpoisena ja luotettavana, huomioiden tutkimukseen liittyvien ihmisten tietosuojan ja tietoturvan koko sen elinkaaren ajan. Eettisesti vastuullinen tutkija informoi tutkimushenkilöitä kerätyn aineiston käytöstä tutkimuksen päätyttyäkin ja huolehtii näiden luonnollisten ihmisten tietojen suojaamisesta. Tutkijan tulisi huomioida nämä asiat jo ennen tutkimusprosessin aloittamista. (Fingerroos & Kokko 2022, 66–67, 84–85.) Otin tästä tietoisena vastuun tarkastellessani rooliani tutkijana ja sotilasorganisaation jäsenenä.

Suunnittelin alun perin toteuttavani haastattelut varusmiesten kanssa varusmiespalvelukseni aikana, mutta minulla oli ongelmia aikataulutuksen kanssa. Ilmoitin tutkimuksesta komppaniiani päällikölle ja laadin alkuperäisen tutkimussuunnitelmani vasta marraskuussa 2022. Kerroin kenttätyötutkimuksestani ja päiväkirjastani, sekä esitin Jyväskylän yliopiston ohjeilla laaditun tietosuojailmoituksen komppaniiani päällikölle, kapteenille. Informoin asiasta myös komppanian varapäällikköä, yliluutnanttia. Kapteeni vei asian prikaatin esikuntaan, jossa armeijasta tehdyt tutkimusluonnokset yleensäkin esitellään ja joka myöntää luvan tutkimuksen toteuttamiselle.

Myöhemmin kapteeni kertoi, että prikaatin esikunnan mielestä tutkimusaiheeni ei ollut siinä määrin ajankohtaan sidottu, etteikö sitä voisi toteuttaa myöhemmin reservissä. Haastattelisin siis varusmiehiä vasta heidän kotiuduttuaan. Samoin minua kiellettiin mainitsemasta tutkimuksessani haastattelemieni varusmiesten aselajeja, koulutushaaroja ja komppanioita, joiden pohjalta he olisivat helposti tunnistettavissa. Samoin kapteeni kielsi minua kertomasta oman komppaniiani nimeä, sillä se voisi saattaa minut ”noloon tilanteeseen”.

4.2 Haastattelujen toteutus ja aineistonhallinta

Noudatan tutkimuksessani ja armeijasta kirjoittaessani Puolustusvoimien (2023a) ohjetta oikeaoppisesta sosiaalisen median käytöstä. Armeijassa on tärkeää huomioida operaatioturvallisuus, joka tarkoittaa sekä sotilaan ja harjoituksen sijainnin, että sotilaallisten tehtävien suojaamista. Tähän kuuluvat myös sotilaan henkilöllisyyden suojaaminen ja yksityisyyden kunnioittaminen. (Puolustusvoimat 2023a.) Olin maininnut tunnisteelliset tiedot, koulutushaaran ja kotiyksikön, tutkimussuunnitelmani luonnoksessa ja tietosuojailmoituksessa, jonka jaoin haastateltaville. Ilmoitin haastattelutilanteessa, että näitä tietoja ei ilmoituksen tekstistä huolimatta julkaista lopullisessa tutkimusraportissa eli maisteritutkielmassani.

Toteutin haastattelut valitsemieni varusmiesten kanssa pari kuukautta sen jälkeen, kun he olivat kotiutuneet Panssariprikaatista. Pidin tämän väliajan siltä varalta, että varusmiespalveluksen läheisyys saattaisi vaikuttaa vastaustuloksiin.

Haastateltavani haluaisivat mahdollisesti ajatella täysin muita juttuja kuin *inttiä*. Haastattelin alle vuoden palveluksessa ollutta miehistöä keväällä ja vuoden palveluksessa olleita alikersantteja kesällä. Olin jo palvelukseni aikana ottanut haastateltavien yhteystiedot talteen pikaviestipalveluihin WhatsAppiin ja Snapchatiin. Koska haastateltavat asuivat eri puolella Suomea, haastattelut pidettiin etänä. Haastattelin varusmiehiä heidän pyynnöstään WhatsAppin, Snapchatin tai viestipalvelu Discordin videopuheluiden välityksellä. En halunnut tallentaa tai arkistoida varusmiesten puhetta, sillä haastattelun aikana he lipsauttelivat monia tunnisteellisia tietoja. Haastateltavan äänikin on tunnistetieto. Litteroinkin haastattelut huolellisesti erillisiksi Word-tiedostoiksi, vastausten tunnistetiedot pois jättäen.

Tutkielmassani minimoin henkilötietojen käytön tekemiemme sopimusten puitteissa. Esitän komppaniani ja tupalaiseni hyvin neutraaliin sävyyn, jotta kertomiani tietoja ei pystytä yhdistämään suoraan joukkoyksikköni tai siellä palvelleisiin henkilöihin. Palveluksen aikana itse kokemani tapahtumat ja harjoitukset on kirjoitettu tutkimukseen niin, että ne voisivat periaatteessa tapahtua missä tahansa komppaniassa Parolan Panssariprikaatin sisällä. Operaatioturvallisuuteen vedoten en myöskään kerro loppusodan, varusmiespalveluksen viimeisen sotaharjoituksen, aikaisesta sijoituksestani tai sijainneista.

Kutsun haastattelemani varusmiehiä heidän sotilasarvoistaan johdetuilla pseudonyymeillä, mainitsen heidät joko sotamiehiksi tai alikersanteiksi. Ainoat heitä kuvaavat henkilötiedot tämän lisäksi ovat heidän sukupuolensa ja palvelusaikansa. Palveluksen aikana kirjoittamastani kenttäpäiväkirjasta ilmenee komppaniani nimi ja palvelustovereideni aselajit, jotka siis jätän aineistoani käsitellessäni ja tulkitessani mainitsematta, komppanian päällikön käskyn mukaisesti. Olen suunnitellut tuhoavani keräämäni haastatteluaineiston tietoturvallisesti tutkimuksen päätyttyä, sillä se sisältää tunnisteellisia tietoja ulkopuolisille jaettavaksi. Kenttäpäiväkirja säilyy minulla itselläni henkilökohtaisena muistona varusmiespalveluksestani.

5 VARUSMIESPALVELUS

Seuraavien lukujen aineisto pohjautuu palvelusaikana kirjoittamani vapaamuotoisen kenttäpäiväkirjan merkintöihin. Käsittelen niissä omaa kokemustani varusmiespalveluksen ajasta alkaen kutsunnoista aina palveluajan jälkeiseen reserviin. Keskityn tapahtumiin, jotka liittyvät varusmiesten yhteishengen muodostumiseen. Erittelen arkiset teemat Alokaskausi -luvussa. Lisäksi nostan esiin palveluksen teemoja.

5.1 Kutsunnat ja varusmiespalvelusta edeltävä ajanjakso

Kun kutsuntalaput kolahtivat ystäväni postilokeroon, alkoivat he suunnitella mihin hakisivat asepalvelusta suorittamaan ja mihin kouluttautuisivat palveluksessa. Kaikille kavereistani oli selvää hakea nimenomaan Hämeenlinnan Parolaan, sillä se oli lähellä silloista kotikaupunkiamme Riihimäkeä. Itsekin suunnittelin hakevani Parolaan, kun kutsuntakirje saapuisi minulle. Olin vuotta nuorempi kuin muut lukion vuosikurssilaisistani, joten sain odottaa omaa kutsuntakirjettäni seuraavaan vuoteen.

Yläasteella olin vannonut meneväni suorittamaan siviilipalvelusta, sillä olin kuullut armeijasta vain ikäviä juttuja. Isäni ei ole suorittanut asepalvelusta ja äitini kertoi kuulemiaan kauhujuttuja simputuksesta. Minulla ei ollut kovin selkeää käsitystä asepalvelusta. Ainoa kontaktini olivat varsin lyhyet Puolustusvoimien esittelyvideot lukioaikana. Halusin kaikesta huolimatta suorittaa varusmiespalveluksen. Tärkein syy tälle päätökselle oli kavereiden valinta. Jos kaikki kavereistani olivat menossa *inttiin*, miksen siis minäkin? En myöskään kokenut lähtemiselle mitään henkilökohtaista estettä. Toinen tärkeä syy valinnalle oli maanpuolustustahto, joka toimi kaveriporukan valinnan tavoin tärkeänä motivaatiotekijänä. Koin maanpuolustustahdon voimakkaana haluna puolustaa Suomea ja sen demokratiaa, johon ei henkilökohtaisesti liittynyt minkään ulkopuolisen tahon vaikutus. Kolmas syy oli yksinkertaisesti varusmiespalveluksen

lyhyt kesto. Kuusi kuukautta poissa opiskelu- ja arkielämästä sopi suunnitelmiini paremmin kuin vuosi siviilipalveluksessa.

Lukion viimeisenä keväänä 2019 kävin kuntotarkastuksessa, jossa mitattiin kuntoluokitukseni varusmiespalvelusta varten. Kuntoluokitukseni oli A, paras mahdollinen. Tarkoitukseni oli hakeutua suorittamaan varusmiespalvelustani samassa saapumiserässä kuin ystäväni, mutta saatuani opiskelupaikan Jyväskylän yliopistosta syksyllä 2019, katsoin järkeväksi siirtää palvelukseen astumisen sopivampaan ajankohtaan. Kutsuntatilaisuudessa Jyväskylässä ilmoitin toiveen astua palvelukseen saatuani maisteriohjelman päätökseen vuonna 2024. Aluetoimiston upseerit kuitenkin sanoivat suoraan, että olisin silloin "liian vanha" ja ehdottivat, että suorittaisin varusmiespalveluksen kandidaatti- ja maisteriopintojen välissä. Päätin, että astuisin palvelukseen kesän 2022 saapumiserässä. Myönnettäköön, että jännitys kohosi tässä vaiheessa.

Koin kutsuntatilaisuuden kovin juhlavana, joka ilmeni maanpuolustushenkeä nostavilla ja tunteisiin vetoavilla sotaveteraanien haastatteluina. Tilaisuudessa esitetyt videot kuvasivat monia Puolustusvoimien toimintatapoja ja -tehtäviä. Videot olivat keino innostaa kutsuntoihin osallistuneita miehiä ja avata varusmiespalveluksen mahdollisuuksia. En itse saanut erityistä kimmoketta mihinkään tilaisuudessa esitellyistä erikoistehtävistä. Koin tilaisuuden tunnelman hieman painostavan asepalveluksen suuntaan. Siviilipalvelus esitettiin heikompana vaihtoehtona ja sille piti osoittaa erityinen syy. Tämä oli viimeinen mahdollisuus, jolloin olisin voinut hakeutua *sivariin*, mutta olin jo päätökseni tehnyt.

Sain jonkinlaisen käsityksen armeija-ajan kulumisesta lukiokavereideni viestien kautta kevättalvella 2020. Koronaviruspandemian aikaiset rajoitukset vaikuttivat luonnollisesti myös armeijan toimintatapoihin. Kaverini saattoivat joutua esimerkiksi viettämään kasarmilla useita viikkoja ilman poistumislupaa, kun korona puhkesi heidän yksikössään. Sain runsaasti käytännöllisiä neuvoja ja ohjeita palvelusaikaan valmistautumisesta. En kuitenkaan ehtinyt pohtimaan varusmiespalvelukseen lähtöä, sillä opintoni yliopistolla pitivät minut kiireisenä. Armeija tuntui hämmöttävän kaukana horisontissa. Aikaahan oli vielä reilut pari vuotta

Aloitin luonnostella tutkimussuunnitelmaa ja -aihetta alkuvuodesta 2022, muutama kuukausi ennen palvelukseen astumista. En ollut valmistellut tutkimusta varten mitään muuta kuin hankkinut kenttäpäiväkirjan päiväkohtaisten tapahtumien ja ajatusten kirjoittamiseen. Kaikki tässä luvussa mainitut perustuvat omiin muistoihini ja empiirisen kenttäpäiväkirjani merkintöihin. Astuin palvelukseen 4.7.2022 ja lähdin matkaan Hämeenlinnan rautatieasemalta bussilla kohti Parolan Panssariprikaatia ilman mitään ennakko-odotuksia.

5.2 Alokaskausi

”Aamuja”

Maanantaina 4.7.2022 astuin varusmiespalvelukseen. Kävellessäni kohti vihreään sonnustautuneita armeijanmiehiä ja bussia, joka veisi minut Parolannummelle, tiesin, että se olisi menoa nyt. Bussissa oli minun lisäksi vain kolme muuta alokasta. Paikan päällä meidät ohjattiin teltalle, jossa meille kerrottaisiin, mihin komppaniaan lähtisimme. Teltan toisella puolella istui naisalikersantti, jonka kanssa juttelin alkujännityksestä odottaessamme muita samaan komppaniaan lähtijöitä. Komppaniamme kohdalle tuli vielä pari muuta alokasta, jonka jälkeen alikersantti lähti viemään meitä yksikkörakennukseen.

Alkutoimiin sisältyi runsaasti jonottamista ja odottelua. Jonotimme ensin päivystäjän pöydän luona ilmoittautuaksemme läsnä oleviksi komppaniaan. Tämän jälkeen minä ja muut paikalle saapuneet alokkaat jonotimme varusmiestoimiston oven luona. Astuttuamme toimistoon yksi kerrallaan, ilmoitimme saapuneemme paikalle ja vastaanotimme minitaskun, jossa oli kaksi lukkoa kiinnitettäväksi meille varattuun kaappiin. Poistuttuani toimistosta, aloin kävellä kohti minulle määrättyä tupaa pitkää käytävää pitkin, ohittaen monia muita alokastupia. Pääsin tupani kohdalle ja näin sukunimeni tuvan nimelistassa. Sitten astuin tuvan ovesta sisään.

Varusmiespalveluksen kaksi ensimmäistä kuukautta pitävät sisällään monia uusia asioita, jotka jokaisen alokkaan on opittava. Erilaisten palvelustehtävien ja uusien sääntöjen omaksumisen lisäksi meidän odotetaan sopeutuvan kokonaan uuteen rooliin. Vaihdettuamme siviilivaatteet armeijan vihreisiin ja omaksuttuamme asemamme alokkaina, olimme tulleet osaksi Puolustusvoimien hierarkkista järjestelmää. Siviilielämän saavutuksilla ja statuksella ei ollut mitään merkitystä. Kaikki alokkaat lähtivät samalta linjalta, niin koulutuksen kuin osaamisenkin suhteen. Vasta palveluksen aikana oppisimme ymmärtämään varusmiehelle tärkeitä asioita ja toimisimme niiden mukaisesti. Aseen käytön ja maastossa selviytymisen ohella tärkeimmiksi aihealueiksi varusmiesten koulutuksesta nousivat ryhmäytyminen, yhteishenki ja keskinäinen luottamus.

Seuraavaksi esittelen varuskuntaelämään liittyviä arkisia asioita, jotka kokemukseni mukaan kasvattivat yhteishenkeä varusmiesten kesken. Olen otsikoinut alaluvut niiden teemojen mukaisesti, joiden katson osaltaan sitoneen varusmiehet ryhmäksi. Kyseessä on aineistolähtöisesti toteutettu temaattinen jaottelu, eli teemoittelun metodi. Esitetyt teemat ovat kaikki osa varusmiespalvelusta, mutta jaoin ne selkeyden vuoksi omiin alalukuihinsa. Hyödynnän paikoin tutkimuskirjallisuutta empiirisen aineiston temaattisen rakenteen tukena. *Herroittelen ja rouvittelen* yksikön esimiehiä, jotta kyseisen henkilön sukupuoli käy lukijalle selväksi.

5.2.1 Meidän tupa ja tupalaiset

”Onks pakko huutaa niiku armeijassa... eiku VOI VITTU”

Itseäni rehellisesti jännitti, kun astuin ensimmäistä kertaa tuvan ovesta sisään. Kohtasin kymmenen uutta ihmistä, tuvan alikersantti mukaan lukien. Huomasin pian, että kaikilla muillakin aloilla oli pienimuotoinen alkujännitys päällä. Se oli helpotus. Pystyimme aloittamaan tupaelämään sopeutumisen yhdessä. Ensimmäisten päivien ajan toimimme tupamme alikersantin ohjeiden mukaisesti. Esimerkiksi haimme varusteita varusvarastolta ja ruokailimme yhdessä. Alikersantin johtama tutustumispiiri vaikutti tupamme yhteishengen muodostumiseen. Olin jutellut jo parin tupalaisen kanssa niitä näitä, esimerkiksi päivän tapahtumista ja muista, mutta heidän taustasta kuuleminen auttoi meitä tutustumaan toisiimme paremmin. Tutustumisen ja pienen jutustelun kautta löysimme yhteisiä mielenkiinnon kohteita, joiden kautta arkipäiväiset keskustelut pääsivät vauhtiin.

Moni tupalaisistani oli kotoisin lähialueita, Hämeestä ja Pirkanmaalta. Riihimäkeläisenä Hämeenlinna tai hämäläinen ympäristö ei tuntunut vieraalta. Muutaman vuoden ikäero muiden tupalaisten kanssa ei vaikuttanut kovin paljon. Olin palvelukseen astuessani 21-vuotias, kun muut tupalaiset olivat keskimäärin 19-vuotiaita. Ennen palvelusta oletin, että saattaisin ikäerosta johtuen jäädä porukan ulkopuolelle, mutta pääsin tupalasiin tutustuttuani helposti mukaan keskusteluihin. Alkujännityksestä päästyämme koin, että tupalaiset sitoutuivat yhteiseen arkeen helposti. Oli miellyttävämpää työskennellä ihmisten kanssa, joihin pystyi luottamaan. Ajatus, että ”*samassa veneessä ollaan*” rakentui rennon jutustelun pohjustamana. Ryhmämme *tupahenki*, eli tuvan sisäisen yhteishenki, alkoi pikkuhiljaa muodostua.

Tupahenki ilmeni parhaimmillaan hyvänä yhteistyönä suhteessa meille asetettuihin palvelustehtäviin. Yksi tupalaisista loi tuvallemme oman WhatsApp-ryhmän. Ryhmän nimeksi tuli ”Komppanian *prinsessat*”. Nimi syntyi vitsinä seikalle, että alokastuvassamme oli muusta komppaniasta poiketen yksilövuoteet, eli *prinsessa(punka)t*. Huumori loi kehyksen ryhmän sisäiseen viestintään. Lähetimme toisillemme esimerkiksi meemejä, joille naureskelimme yhdessä. Pystyimme melko pian toimimaan joukkueena ja saimme kaikki tehtävät tehtyä hyvällä sykkeellä. Mielestäni tämä oli tupahenkeä parhaimmillaan. Huumori ei välttämättä ollut aina poliittisesti korrektia, etenkin tilanteesta ja olosuhteista irrotettuna. Kaikille kuitenkin huumori tuntui sopivan, eikä kukaan ilmaissut loukkaantuvansa. Tupahengen pitäisikin olla kokemus, jossa kaikki kokevat kuuluvansa yhteiseen tupaan ja viihtyvät siellä.

”Se mikä on homoutta siviilissä, on veljeyttä armeijassa. Mutta mikä on homoutta armeijassa, on laitonta siviilissä. (...Mutta mikä on homoutta armeijassa, on veljeyttä laivastossa...)”

Tuvassa mielenkiintoisinta oli kuulla uusia ajatuksia asioista, joihin oli itse suhtautunut aiemmin tietyllä tavalla. Omia vakiintuneita mielipiteitä pääsi nyt tarkastelemaan eri näkökulmasta. Esimerkiksi olen aina vastustanut metsästystä,

mutta yksi tupalaisistani oli harrastanut metsästystä jo pitkään. Hän kertoi, että metsästyksestä saatu riistaliha maistuu erilaiselta kuin kaupasta hankittu kasvatettu liha. Hänen mielestään kodin seinälle ripustetuilla itse kaadettujen eläinten päillä kunnioitetaan elämänsä antanutta eläintä. Varuskuntatupa suljettuna ja eräällä tapaa eristettynä ympäristönä tarjosi tilaisuuden kuunnella ja suvaita erilaisia maailmankuvia. Jokainen saattoi osallistua keskusteluun ja kaikkia näkökulmia kuunneltiin mielenkiinnolla. En missään vaiheessa huomannut, että jonkun erilainen mielipide olisi haitannut tupahenkeä. Tupahenkeä rikkoikin pikemminkin toiminta tai asenne.

Huomasimme jo ensimmäisten viikkojen aikana, miten yksittäiset tupalaiset asennoituivat palvelukseen. Osa armeija ei tuntunut juurikaan kiinnostavan, kun osalla oli jo suunnitelmissa hakeutua *AUK:kiin*, eli aliupseerikoulutukseen. Eräällä tupalaisistani oli selvästi vaikeuksia irtaantua siviilistä. Hän vetäytyi usein omiin oloihinsa punkalleen viestittelemään tyttöystävänsä kanssa. Hänellä oli myös ikävä tapa häipyä jonnekin, emmekä aina tienneet missä hän oli, vaikka aikamääre oli lähellä. Itselläni on ikävä tapa kiroilla ääneen usein stressin alla esimerkiksi maastoharjoituksissa. Tiedostan, että se antoi minusta varmasti huonon kuvan etenkin alkuvaiheessa. Kaikesta huolimatta tupalaiseni tukivat ja tsemppasivat niin tätä muista eristäytyvää tupalaista kuin minuakin yhteisissä palvelustehtävissä.

Alokaskauden aikana totuimme asumaan erilaisten ihmisten kanssa. Olimme löytäneet oman paikkamme sotilasyhteisömme sisältä ja koimme olevamme ryhmän jäseniä. Ensimmäisten viikkojen aikana tapahtunut sosialisatioprosessi oli erityisen tärkeä meidän ryhmäkiinteyden kehittymiselle (ks. Salo 2011, 60). Tähän vaikuttivat niin oikeaoppinen käyttäytymismalli (ks. Salo 2008, 4, 7-8) kuin yhteisten tavoitteiden omaksuminen (ks. Pulkka ym. 2016, 180-183), mutta ennen kaikkea kaverisuhteiden muodostuminen toiminnan kautta (ks. Aikko 2010, 74-76). Tunsin, että opimme kaiken aikaa lisää, vaikka joskus ankarat menetöt poikkesivat siviilin käytänteistä. Muistimme pian esimerkiksi huolehtia, että tuvan ovi pysyy koko ajan auki ja kiinni seinässä. Muussa tapauksessa alikersantit nostaisivat oven saranoistaan ja veisivät sen johtajatupaan, josta meidän pitäisi se sitten hakea takaisin.

5.2.2 Muut tuvat ja tupalaiset

Pandemia-ajan poikkeusolosuhteet muodostivat erityisen ilmapiirin yksikössä. Komppaniassamme alokastuvat muodostivat kolme *joukkuetta*, johon alokkaat sijoittuivat sukunimensä alkukirjaimen perusteella. Tupamme kuului komppanian kolmanteen joukkueeseen, johon kuului myös tupa, johon kaikki komppaniamme naispuoliset alokkaat sijoitettiin. Alokasjoukkueiden 1 ja 2 tuvat olivat yläkerrassa, kun meidän, 3. alokasjoukkueemme tuvat olivat kerrosta alempana, yhdessä vanhan miehistön tupien kanssa. Alokaskauden ensimmäisenä kuukautena tuvat eivät kuitenkaan koronarajoitusten ja osittain alkujännityksenkin vuoksi olleet vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kuljimme käytävällä, kävimme vessassa,

olimme oppitunneilla ja menimme ruokailemaan maski päässä. Myös ulkopuolisten vierailu tuvissa oli kiellettyä. Vasta ulkona tapahtuvissa koulutuksissa ja harjoituksissa tutustuimme muihin alokasjoukkueemme tupien varusmiehiin.

Monissa ulkoarjoituksissa meidät oli jaettu alustavasti tupakohtaisiin ryhmiin ja ainakin minä hakeuduin ensimmäisten harjoitusten aikana enemmän oman tupani piiriin. Kuitenkin tutustuimme harjoituksissa joukkueen muihin varusmiehiin kanssa. Erityisesti näin tapahtui maastoharjoituksissa, joissa yövyimme teltassa ja jaoimme tehtävät keskenämme. Tutustuminen oli varsin luontevaa, sillä meillä oli yhteiset harjoitukset ja koulutustavoitteet. Harjoitusten välisen vapaa-ajan käytimme lepäämiseen, mutta samalla juttelemiseen ja ajatusten vaihtamiseen. Saatoimme kommentoida aikaisemman koulutuksen luonnetta (*hajottiko* vai oliko kivaa) ja mietimme, mitä seuraavassa koulutuksessa olisi luvassa. Vapaalla kävi ilmi, mitkä asiat motivoivat varusmiestovereita.

Aloimme kommunikoida ja tervehtiä toisiamme aktiivisemmin myös harjoitusten ulkopuolella. Esimerkiksi organisoimme siivouspalveluksen, välineiden jakamisen ja palauttamisen paremmin yhdessä. Näimme oman tupamme ovensuulta muiden tupien ovensuihin ja tuvan sisältä vastapäiseen tupaan, jolloin pystyimme lainaamaan rättejä heittämällä niitä toisiin tupiin. Emme alokaskauden aikana olleet yhteyksissä muihin alokasjoukkueisiin juuri lainkaan, sillä meillä oli erilainen aikataulu harjoitusten ja koulutuksen suhteen. Tupakkapaikasta muodostui pienimuotoinen seurustelupaikka. Siellä saattoi tavata varusmiehiä muista joukkueista. Tupakan lisäksi nuuskaa kulutettiin huomattavasti. Yksi varusmies saattoi tuoda ”tornin” nuuskaa komppaniaan ja kaupitella sitä muille tuvan ovensuulta. Itse vietin suurimman osan ajasta punkassani *rötvätessä*, mutta toisinaan kävin *Sotkussa* hakemassa jotain syötävää.

Koska armeijassa puhutellaan henkilöitä ensisijaisesti sukunimillä, helpotettiin käytäntöä muodostamalla pitkistä sukunimistä lyhenteitä tai muokkaamalla niistä lempinimiä. Oma sukunimeni ”Wai Lwin Moe” lyhennettiin muotoon ”Wai”. Se oli näin helpompaa ja vältyttiin nimen väärinlausumiselta. Kun joukkueessamme oli useampi saman sukunimen omaava varusmies, muodostettiin heille kutsumanimiä etunimen ensimmäisten kirjaimien perusteella. Selvitimme toistemme etunimiä tupien ovensuun vieressä olevista asukkaiden nimilistoista. Etunimet kävivät tutuiksi myöhemmissä keskusteluissa, mutta armeijaympäristön vaikutuksesta johtuen sukunimet vakiintuivat yleiseen käyttöön.

Koronarajoitusten päätyttyä alokaskauden toisen kuukauden keskivaiheilla kanssakäynti muiden tupien kanssa vapautui huomattavasti. Saatoimme lähteä yhdessä *Sotkuun* tai iltapalalle *Mukeen*. Teimme joukkueen kesken myös pizza- ja muita ruokatilauksia varuskunnan ulkopuolelta. Varusmiehet vierailivat usein toistensa tuvissa vapaamuotoisesti ja viettivät aikaa, eli *bonoilivat* yhdessä. Vapaa-aika joukkueen kesken vahvasti kokemusta yhteishengestä. Vaikka juttelimme paljon harjoituksissa *hajoamisesta*, kävimme läpi myös ilon ja naurun hetkiä, jotka seurasivat yhdessä onnistumisesta. Myös alikersanttien ja kouluttajien jutuille naureskelulle loi

mielikuvaa yhdessä koetun jakamisesta. Erityisesti musiikki vaikutti meidän ryhmähenkeen, oli se sitten meidän itsemme tai alikersanttien soittamaa. Alikersanttien tapauksessa ne yhdistyivät armeija-aiheisiin lauluihin, vaikka eivät olisi liittyneet siihen alkuperäisessä kontekstissaan:

”Voi luoja, vihaan aamuja!” Leo Luodon kappaleen *Vihaan aamuja* (1985) mukaan

Ennen varusmiespalvelusta saimme täytettäväksi lomakkeen netissä, jossa meiltä kysyttiin, sopisiko meille asua sekativassa. Vastasin tähän myönteisesti, mutta yksi naisalokkaista oli luultavasti toivonut erillistä naisten tupaa, jonka takia naisille järjestettiin oma tupa. Huomasin harjoituksissa ja oppitunneilla, että naiset olivat vapaaehtoisina usein motivoituneempia palvelukseen kuin monet miehet. He kokivat palveluksen osana maanpuolustusvelvollisuutta. Monet miehistä sen sijaan pitivät asepalvelusta aikuistumiseen kuuluvana ”rippileirinä”. Kaikki tuvastamme arvostivat näitä vapaaehtoisesti palvelukseen tulleita naisia. Joidenkin alokkaiden mielestä naisten ei kuitenkaan kuulunut valittaa tehtävien ja harjoitusten rasittavuutta. Perusteluna esitettiin, että kun kerran naiset hakeutuivat palvelukseen, ei heidän siitä olisi kuulunut valittaa. Yksi Vera Kuusisen (2023, 47) tutkimuksen haastateltavista kohtasi samantyyppistä halveksintaa.

Vaikka naiset sopeutuivat sulavasti armeijan maskuliiniseen toimintaympäristöön, aiheuttivat jotkin asiat ongelmatilanteita. Naisilla oli komppaniassa vain yksi erillinen WC ja kaksi erillistä suihkukoppia. Kopit olivat kaikkien alikersanttien käytössä. Kerran *herra* alikersantti määräsi kaikki suihkuun liikuntaharjoituksen jälkeen. Aikamääreeksi annettiin viisi minuuttia ennen seuraavaa palvelusta. Eräs naisalokkaista viittasi ja selitti, että naiset eivät ehdi pestä tukkaansa pelkässä viidessä minuutissa. Alikersantti tuhahti ja sanoi, että kyllä viisi minuuttia pitäisi riittää oikein hyvin. Naisten biologisten ominaisuuksien huomioimatta jättäminen oli edelleen hyvin yleistä armeijassa. Samoin alikersantit laukoivat paljon alatyylisiä huumoria liittyen niin miehen kuin naisen sukupuolielimiin, mutta huumori ei koskaan kohdentunut nimenomaan oman komppaniamme naisiin.

”Muistakaa, 3.5.1.”

Meidän käytöstämme naisten suhteen ohjasi rationaalisen maalaisjärjen lisäksi alikersanttien hokema, *Yleisen palveluohjesäännön* (YLPALVO:n) palvelumääräys numero 3.5.1, ”Miesten ja naisten kanssakäyminen palveluksessa”. Yleisesti ymmärrettynä Puolustusvoimien laatima YLPALVO (2016, 17) määräsi varusmiehiä pidättäytymään vastakkaiseen sukupuoleen kohdistuvista hellyydenosoituksista ja sukupuolisesta kanssakäynnistä, sekä kunnioittamaan henkilökohtaista ja kehollista rauhaa. En itse havainnut joukkueemme alokkaiden tai alikersanttien käyttäytyvän epäkohteliaasti tai häiriköivästi naisia kohtaan. Kaikissa yksiköissä ei naisia kuitenkaan kohdella yhtä hyvin. Kuulin yhdeltä tupalaiselta, kuinka toisessa

yksikössä (ja toisessa varuskunnassa) yksi varusmiehistä oli tunkeutunut hiljaisuuden aikaan naistupaan ja raiskannut yhden naisista. Asiasta uutisoitiin mediassa laajalti.

Asiattomasta käytöksestä on ollut tapana kertoa varoittavia tarinoita. Alokaskauden alussa mekin kuulimme *tornareita*, jotka liittyivät muiden varusmiesten toilailuihin. Esimerkiksi toiseen yksikköön iltavapailta palannut päihtynyt varusmies oli oksentanut tuvan lattialle ja virtsannut tuvan sisälle tai ikkunasta. Muistan, että samantyyppisiä tarinoita liikkui varusmiespalvelunsa suorittaneiden ystäväni WhatsApp-viesteissä muutama vuosi sitten. Epäasiallisesta käytöksestä ja sääntöjen rikkeestä rankaistiin ankarasti, mutta se, että tämänkaltaisen toiminta oli mahdollista niinkin hierarkkisessa ja totaalissa laitoksessa kuin armeija, kertoi miten yksilöitä ei pystytä täysin kontrolloimaan. Totesimme tarinoiden päätteeksi, että armeijaan päätyy kaikenlaista porukkaa, joista kaikki eivät ole sitä *särmintä* tai asiallisempaa sorttia. Kuitenkin heidän kanssaan täytyy tulla toimeen ryhmähengen saavuttamiseksi, vaikka se olisi haastavaa.

5.2.3 Tapakulttuuri, sotilaallinen käytös ja pukukoodi

”Tyyli vapaa, mutta sotilaallinen”

Meille alokkaille iskostettiin armeijan tapakulttuuri ja sotilaalliset käytöstavat jo ensimmäisillä viikoilla. Heti komppaniaan astuttuamme meille opetettiin oikeaoppinen puhuttelu, johon kuului hierarkiassa ylempiarvoisen henkilön puhuttelu (*herra/rouva sotilasarvo*), itsensä esittely (*alokas Nönnönnöö*; nimi ”Nönnönnöö” toimii esimerkkinimenä kaikkeen armeijassa) ja asiansa ilmoittaminen (*käskystä paikalla; ilmoittautuu paikalle*). Väärin puhuteltuna kyseiselle henkilölle tapahtui ns. ”*kenttäylennys*” tai ”*kenttäalennus*”. Jotkut alikersantit ylenivät ja ylikersantit alenivat kersanteiksi tuoreiden alokkaiden erehtyessä puhuttelussa. Koska komppaniassamme oli vain muutamia naisalikersantteja, saatettiin heitä joskus puhutella vahingossa ”*herra alikersanteiksi*”.

Tervehtiminen nyökkäämällä sisätiloissa ja *lippaamalla* eli viemällä oikea käsi päähineen kohdalle ulkona koski jokaista sotilasarvoa. Meille alokkaille saattoi tulla *runtua* eli sanomista, jos emme huomanneet nyökätä kunnioittavasti käytävällä vastaantulevalle alikersantille. Ohjeena oli, että kun ylempiarvoinen astuisi tuvan ovesta sisään, karjaisimme hänelle ”Huomion” ja keskittäisimme katseen häneen, kunnes saimme ”jatkaa”. Tällä tavalla ylempiarvoisten ja alokkaiden välille kehittyi sisäänrakennettu hierarkkinen rakenne, joka piti yllä kuria ja korosti sotilaallista käyttäytymistä. Tupamme alikersantti ohjeisti, että heille ei tarvinnut huutaa ”Huomiota”, jos me saisimme sen ainakin kerran oikein. Tähän liittyen tupamme tunsivat varusmiehille perinteisen legendan, jonka mukaan yhden puolen tupaa huutaessa ”Homo” ja toisen puolen huutaessa ”Muumio”, huutomme kuulostaisi ”Huomiolta”. Se ei koskaan kuulostanut siltä.

”Sitten kun tuvan ovesta astuu sisään herra isoherra, niin se Huomio lähtee like never before”

Sulkeisissa opimme kouluttajien johdolla oikeaoppisen marssityylin. Tämä harjoittelu kuului yleiseen palveluun ja muodossa liikkumiseen, mutta valmensi myös juhlatilaisuuksiin, kuten alokaskauden lopulla hämmöttävään sotilasvalaan. Oikeaoppiseen marssimiseen kuului katseen asettaminen *kolmeen tonniin*, eli yläviistoon ja tahdissa käveleminen. Käsivarret liikkuvat rytmissä sivulta toiselle. Tavallisessa, mutta erityisesti juhlallisessa marssissa meidän haluttiin pitävän katse ylhäällä koko ajan. Tämä oli tärkeää, etenkin jos korkea-arvoinen upseeri olisi tervehtimässä meitä ohittaessamme häntä. Usein me alokkaat kannoimme huolta marssimme oikein ja päädyimme seuraamaan edessä olevan varusmiehen kantapäitä. Eräs alikersantti opasti meitä toteamalla:

”Ei se teidän edessä olevan varusmiehen perse voi olla niin mielenkiintoinen, että sitä pitää tuijottaa koko ajan. Keskittykää omaan tahtiinne.”

Varuskuntaelämään sisältyi koko ajan rangaistusten pelko. Noudatimme armeijan määrittämää käyttäytymismallia parhaamme mukaan, ettei kukaan joutuisi vaikeuksiin. A-kaudella alikersantit usein vitsailivat, että emme saaneet tehdä mitään normeista poikkeavaa, jos sitä ei meille oltu erikseen opetettu, kuten kaatumista tai kuolemista. Alokkailla huomautettiin usein A-kauden aikana kiroilemisesta, joka on sotilaallisen käytöksen vastaista. Kuitenkin se normalisoitui varusmiesten puheeseen A-kauden jälkeen, joka käy ilmi alikersanttien puheesta. Tottelemattomuudesta, eli niskuroinnista oli mahdollista joutua sanktiona esitutkintaan, eli saada *esaspanderia*. Kukaan meidän tuvastamme ei onneksi joutunut esitutkintaan, joten sen todellinen sisältö ei koskaan avautunut minulle. Kuitenkin yleisin rangaistuksen metodi oli kollektiivinen.

Simputus on Puolustusvoimien määrittämän YLPALVO:n (2016, 16) mukaan esimiesaseman ja siihen kuuluvan käskyvallan väärinkäyttöä, jolla pyritään tietoisesti aiheuttamaan yksittäiselle alaiselle palvelukseen kuulumatonta henkistä ja ruumiillista kärsimystä. Tämän takia alikersantit ja kouluttajat saattoivat rankaista koko ryhmää, jos yksi tai useampi varusmies oli *törttöillyt*. Esimerkiksi yksi kouluttaja piti vanhalle miehistölle *rättisulkeiset*, jossa hän huusi aikamääreitä ja varusteita, joihin varusmiesten piti pukeutua. Kouluttaja käskytti heitä syömään, ulkoiluun ja nukkumaan nopeaan tahtiin. Syynä tälle *runnutukselle* oli vanhan miehistön *gonahtaminen* ja aikamääreistä piittaamattomuus, joka oli tarkoitus korjata *rättisulkeisilla*. Meitäkin peloteltiin kyseisellä kurinpitomenetelmällä, jos emme ehtisi aikamääreisiin. Eräs meihin kohdistunut kollektiivinen rangaistus tapahtui A-kauden lopulla, kun yksi 1. joukkueen alokkaista oli leikillään osoittanut yksikköön saapunutta upseerikokelasta muovisella malliaseella. Tämän seurauksena alikersantit juoksuttivat meitä edestakaisin tupiin ja käytävälle, jossa alikersantti piti meille ankan puhuttelun aseenkäytöstä. Yhden alokkaan *törttöily* koski siis kaikkia alokasjoukkueita.

Oman kokemuksen mukaan kurinpito näyttäytyi sanktioilla uhkaamisena ja huomauttamisena sekä joskus rankaisemisena, mutta myös *nakittamisena*, eli ylimääräisten tehtävien jakamisena. Jos yksi alokkaista poikkesi negatiivisella tavalla muista, esimerkiksi käyttäytymällä ohjeiden vastaisesti, eli *härväämällä*, saatettiin hänet määrätä ylimääräisiin tehtäviin. Tämä ei ylittänyt YLPALVO:n simputuksen määritelmää, mikäli se kuului yleishyödylliseen palvelukseen. Esimerkiksi muutamat alokasjoukkueestani *nakitettiin* pesemään vessan urinaaleja. Simputtamiselle oli yksikössämme nollatoleranssi ja kouluttajat pyysivät meitä kertomaan, jos me kohtaisimme alikersanteilta tai muilta epäasiallista käytöstä. Vastavuoroisesti meiltä odotettiin armeijan käytösmallin noudattamista.

Opimme heti ensimmäisten viikkojen aikana, mitä "itsekuuri" armeijassa tarkoittaa. Varusmieheltä edellytetään pyrkimystä noudattaa armeijan sääntöjä kyselemättä, asepuvussa myös itsenäisesti, ilman ylemmän tahon valvontaa. Sulkeisilla ja muun tapakulttuurin opettamisella pyrittiin tapojen rutinointiin, jotta varusmies osasi toteuttaa halutun liikkeen ilman ohjeistusta. Palveluksen aikana meille tuli tutuksi ajatus, että yksilö on kollektiivin kiinteä osa. Järjestelmä ja järjestys säilyy yksilön ja samalla joukon vastuulla koko palveluksen ajan.

"Jos yksi varusmies on myöhässä, koko tupa on myöhässä. Jos yksi tupa on myöhässä, koko joukkue on myöhässä. Jos yksi joukkue on myöhässä, koko komppania on myöhässä. Jos yksi komppania on myöhässä, koko pataljoona on myöhässä. Jos yksi pataljoona on myöhässä, koko joukko-osasto on myöhässä. Ajatelkaa, minkälaiset seuraukset sillä olisi sotatilanteessa."

Maastopuku on armeijan näkyvin ja yhdenmukaistavin symboli. Palveluspuku häivyttää yksilön ja merkitsee tämän ryhmän jäseneksi. Anni Ojajärven (2015, 43–45) mukaan pukukoodin valvonta korostaa kollektiivia, kuria ja sääntöjen kyselemätöntä noudattamista. Armeijan vihreisiin liittyi siistin ja täsmällisen pukeutumisen mukaisia huomioita. Mikäli varusmies ei ollut pukeutunut ohjeen mukaisesti, siitä huomautettiin huumoriin verhotulla tavalla. Esimerkiksi jos vetoketjun pää oli näkyvillä, alikersantti saattoi kysyä, "*onko alokkaalla synttärit, kun solmio on näkyvissä*". Varusmiehiä, jotka olivat unohtaneet laittaa nimitarransa kiinni maastotakkiin, kutsuttiin "*tuntemattomiksi sotilaisiksi*". Mikäli varusmiehellä ei ollut palvelustehtävää vastaavaa oikeanmukaista vaatetusta, alikersantit ja muut varusmiehet kutsuivat sitä *härövarustukseksi*, tai lyhyesti sanottuna *häröksi*.

Pukeutumiseen liittyi yleisesti ymmärrettäviä sääntöjä, mutta joissakin tapauksissa pukukoodit olivat absurdeja. Alokaskauden toisella viikolla satoi useampana päivänä vettä ja puimme päällemme sadetakin. Emme kuitenkaan saaneet laittaa sadetakin huppua päämme suojaksi, sillä se oli "epäsotilaallista". Moni alokkaista vilustui, kun kävelimme ympäri prikaatia märkä lippalakki päässä. Talvivarusteisiin siirryttäessä meitä kiellettiin pitämästä pipoa korvilla ja nostamasta kauluspaidan kaulusta kaulan ympärille. Samoin me ihmettelimme, kun meidän tuli käyttää erillistä lomapaitaa T-paidan sijaan, joka olisi ollut kevyempi kesähelteillä. Tämä erosi muiden yksiköiden pukukoodista. Vaikka pukukoodiin liittyi monia omituisuuksia, loi se eräänlaisen statuksen meille uusille varusmiehille.

Meille jaettiin Panssariprikaatin mustat baretit ennen ensimmäisiä lomia. Meidän tuli pitää sitä sulkeisharjoituksissa, juhlatilaisuuksissa, iltavapailta ja lomilla. Uusi päähine muokattiin käyttämällä se alikersanttien ohjeen mukaisesti suihkussa, jotta baretin villa venyisi ja kallistuisi siististi pään vasemmalle puolelle. Meitä kiellettiin pitämästä barettia *häröllä* tavalla päässämme.

”Nyt särmäätte baretin niin, että sen reunat ei ole rypyllä kuin jollain karjalanpiirakalla. Ja ette pidä sitä kuin jotain vitun leipurin hattua!”

Baretin oikealle puolelle ja oikean silmän yläpuolelle kiinnitettiin Panssariprikaatin hopeinen tunnusmerkki, ns. *panssarikyrrpä*. Tällä tavoin erottauduimme prikaatin ulkopuolella muiden varuskuntien varusmiehistä, joilla oli eriväriset baretit. Myöhemmin ompelimme Panssariprikaatin tunnuksen, *Laguksen nuolet* -hihamerkin juhla- ja lomatakkiimme. Hihamerkin ompelemiseen kuului merkin huolella mitattu etäisyys yhdestä takin taitteesta. Etäisyyden tuli olla tarkasti 2,5cm, muuten merkki oli ommeltava uudestaan. Koko komppaniassa oli vain muutama neula, joten meidän piti odottaa vuoroamme.

Komppaniamme kapteeni painotti ohjesääntöä meille aina iltavapaita edeltävissä puhutteluissa. Käytöksemme asepuvussa vaikutti siihen, minkälainen kuva siviileille välittyi Puolustusvoimista. Meitä kehoitettiin aina asepuvua kantaessamme noudattamaan asiallista ja kohteliasta käytöstä. *Panssarikyrröän* ja *Lagusten nuolten* kanssa pääsimme lähtemään niin iltavapaille kuin lomille. Tunnusten käyttö oli ylpeyden aihe ja vahvasti orastavaa yhteenkuuluvuuden henkeä komppaniassa ja komppanian ulkopuolella. Tunnuksemme herättivät joskus huomiota ja kysymyksiäkin. Kerran sain junamatkalla kertoa tietoni Laguksen nuolten historiasta kanssamatkustajalle.

5.2.4 Alikersantit ja sotilasorganisaation käytänteet

”Herra alikersantti, saanko...”
”Armeijassa ei saada, vaan voidaan! Lomilla saadaan, jos saadaan!”

Alikersantit olivat ensimmäinen auktoriteetti, jonka valta-aseman me alokkaat saimme omaksua. He vastasivat alokkaiden sopeutumisesta armeijaympäristöön, niin käytänteiden kuin toiminnallisten harjoitustenkin kautta. Meidän alokkaiden oli helppoa sopeutua armeijaympäristöön alikersanttien avulla, sillä he olivat auktoriteetistaan huolimatta helposti lähestyttäviä. Näimme kouluttajia ja päällikköä vain vähän koulutuksen ulkopuolella, kun alikersantit asuivat samoissa tuvilla alokkaiden kanssa. Yhdessä tuvassa saattoi asua useampi alikersantti. Esimerkiksi kaikki naisalikersantit asuivat naistuvassa. Alikersanttien aktiivinen osallistuminen tuvan asioihin edesauttoi alokkaiden ryhmäytymistä ja tupahengen muodostumista sekä sulautti alikersantin auktoriteetin osaksi alokastupaa. Tiukan asiallisiin kouluttajiin verrattuna alikersantit käyttivät koulutuksessa ja muussa käytännön opetuksessa paljon rennompaa otetta ja humoristisia elementtejä.

”Mikä alkaa M:llä, loppuu U:hun ja on 16 kirjainta pitkä? Ei, se ei ole manuaalimersu, tai masturbaatiohalu, vaan materiaalivastuu.”

Alikersanttien opetukseen sisältyi kielikuvia ja ronskejakin vitsejä, joiden avulla opit jäivät hyvin mieleen. Puheenparsi seurasi armeijan ikaikaista sanailua, jossa epäkorrektitkin ilmaisut hyväksytään perinteeseen kuuluvina. Parhaimmille alikersanttien lausahduksille naurettiin yhdessä opetustuokion jälkeenkin. Joskus tilanteissa oli stand up -komedian aineksia. Esimerkiksi kerran joku oli jättänyt vessan vetämättä. Asian huomannut alikersantti huusi ja kuvaili käsillään toisen alikersantin kanssa kaikille muodossa oleville alokkaille komppanian ulkopuolella vastaavanlaisesti:

”Tässä toisen alikersantin kanssa yritettiin saada pyyttonia vessaharjalla tungettua pöntöstä alas, mutta vessaharja upottui paskaan. Sitten tämän alikersantin käsi upposi olkapäätä myöten paskaan. Siinä sitten jouduin kiskomaan henkijieverissä olevaa alikersanttia pöntöstä ja kun alikersantin käsi nousi kokonaan paskan peittämänä pöntöstä. ETTE VITTU NAURA!”

Silloin kun meille opetettiin huomion ilmoittamista, sääntönä oli, että ”Huomio!” kajahtaa kun alikersantin kenkä astuu tuvan lattialle. Niinpä jotkut alikersantit hyppivät tupamme *jäkeillä*, pistäen meidät pidättelemään ”Huomiota!”, ennen kuin hyppäsivät tasajalkaa lattialle, jolloin koko tupa karjui ”Huomion!”. Toinen tämänkaltainen tapaus oli silloin, kun jonotimme tuvasta poistumista. Alikersantti kertoi, kuinka ”Parolan runkkaava orava” näkyi ikkunasta ja yritti saada meitä katsomaan, miten ”se nyt runkkaa siellä”. Tällä hän testasi, että muistaisimmeko pitää katseen suoraan eteenpäin. Suullisena perimätietona välittyvän inttisingin lisäksi alikersanttien omat lausahdukset, kuten ”*Selkee*” ja ”*Se on vittu just näin*” jäivät elämään meidän alokkaiden puheessa. Yksi alikersantti kutsui *mosia* omalla termillään, *jehu(stelija)*. Alatyylinen huumori onkin yksi tärkeä retorinen keino, jolla alikersantit kommunikoivat alokkaiden tasolla kuulostamatta liian viralliselta.

”Mosat pyörii kuin puolukka pillussa. Ja silmätkin pyörii kuin pedofiililla Puuhamaassa.”

Alokasjoukkueemme sisällä ystävystyimme kaikkien alikersanttien kanssa ensisijaisesti sen takia, että kuuluimme samaan joukkueeseen ja alikersantit asuivat kanssamme tuvissa. Kynnys ystävystyä oli matala, koska alikersantit olivat vain yhden saapumiserän meitä alokkaita vanhempia. Alikersantit olivat vielä suorittamassa omaa varusmiespalvelustaan, kun me *mosat* tulimme heidän hoidettavikseen. Suurin osa alikersanteista oli myös sosiaalisia. He halusivat aidosti tutustua alokkaisiin ja muodostaa kaverisuhteita heidän kanssaan. Tämä oli syynä kokemukseeni, että komppaniassa säilyi luottamuksellinen ja ystävällinen ilmapiiri. Kuten Mikael Salo (2010, 129–132; 2011, 124–125) havaitsi, johtajan sitoutuminen ryhmään tuo sotilasyhteisön sisälle positiivisia vaikutuksia.

Tosin me alokkaat saatoimme vaan ärsyttää joitain *alikkeja*, sillä he kohtelivat meitä välinpitämättömästi. Jokaisella komppanian alikersantilla oli vastuullaan oma tupa ja joukkue, mutta he vastasivat myös yhteisesti alokkaiden koulutuksen

toteuttamisesta. Huomasin, että alikersanttien välillä vallitsi hyväntahtoinen kilpailu, jossa alokasjoukkueiden kunnostautuminen vaikkapa ruokailuun marssiessa ja omaa joukkuetta huudattaessa oli vertailtavana:

”Kolmosjoukkue, sää-sää-säälittävää! Koittakaa nyt yrittää!”

Alikersanttien lääkintätaidot muodostuivat meidän alokkaiden kesken vitsiksi. Alikersanteilla oli tapana sanoa yskiville ja vilustuneille varusmiehille vähättelevästi, että ”juo vettä ja vaihda sukat”. Tämä on voinut osaltaan olla eräänlainen perinteinen lausahdus, jonka alikersanttimme perivät omilta alikersanteiltaan. Kuulin myöhemmin tupani alikersantilta, että hänen alokasaikaansa sattui muutamia ikäviä alikersantteja, jotka simputtivat heitä. Hän ei kuitenkaan halunnut purkaa ikäviä kokemuksiaan meihin. Meidän alikersanttimme katkaisivat negatiivisen perinteen, jossa kiusaaminen olisi jatkunut. Sen sijaan he toivat esille positiiviset perinteet, joiden ansiosta meille jäi mukavat muistot alokaskaudestamme. Erityisesti arvostin, että tupamme alikersantti järjesti meille uudet vaahtopatjat, eikä meidän tarvinnut käyttää vanhoja *juustoja*.

Alikersanteilla oli alokaskaudella tapana suosia ja piikittää joitain varusmiehiä. Jos varusmies taas jäi ikävällä tavalla mieleen, hänelle saattoi tulla ylimääräisiä *nakkeja*. Niitä ei laskettu simputtamiseksi, mikäli ne liittyivät esimerkiksi yksikön kiinteistönhuoltoon tai muuhun palvelustehtävään. Jos varusmies teki jotain hauskaa, häntä pyydettiin toistamaan sitä usein. Esimerkkinä näistä ”hauskoista varusmiehistä” oli yhden joukkuelaisen tuuletus. Hän kerran tuuletti, jonka jälkeen alikersantit pyysivät häntä tuulettamaan vähän jokaisessa tilanteessa. Yhden alikersantin mielestä tupani tervehtiä oli niin ”hauska”, että käski minua sanomaan ”terve” muille alikersanteille etunimillään. Hauskuus ei välttämättä ollut mieluisaa varusmiehen näkökulmasta, mutta käskyä oli noudatettava. Tupani alikersantti sanoi, että jos tämän alikersantin käsky ”tervehtiä” ei olisi minusta enää hauskaa, häntä voisi käskeä lopettamaan. Ajattelin, että parempi on pitää alikersantti huvittuneena kuin vihaisena.

”Onko huolia, murheita? Turhia toiveita? Eikä sitte mitää Mikki Hiiri -kysymyksiä”

Meillä alokkaillakin oli keinomme suosia ja piikittää joitakin alikersantteja. Saimme laatia komppanian perinteenä ns. *sikalistaa*. *Sikalista* jaettiin meille alokaskauden loppupuolella, johon saimme jättää terveiset kaikille alikersanteille, vaikka tunsimme tietysti parhaiten vain oman alokasjoukkueemme alikersantit. Jotkut kommentit olivat hyvin henkilökohtaisia ja arkaluontoisiakin, mutta suurin osa oli pelkkää nimittelyä ja naljailua. Mikään vitseistä ei mennyt hyvän maun nurjalle puolelle. Esimerkiksi erästä lyhyttä alikersanttia kommentoitiin ”löysäksi Kummeli-hahmoksi” ja yhden naisalikersantin sivu oli täynnä ”Herra alikersantti” -kirjoituksia. Alikersantit kuitenkin nimenomaan pyysivät meitä kirjoittamaan paha tekstiä heistä. Arvatenkin he nauttisivat juuri värikkäiden heittojen lukemisesta. Yksi alikersantti suorastaan huusi meille muodossa, kun olimme jättäneet hänestä pelkkiä kehuja ja positiivista palautetta sikalistaan.

5.2.5 Kouluttajat ja koulutus

”Jos maastoharjoituksen aikana teiltä häviää yhtään PV:n (puolustusvoimien) materiaalia, herra vänrikki tulee henkilökohtaisesti repimään teille uuden persereiän.”

Komppanian kouluttajat ja päällikkö tulivat meille alokkaille tutuiksi palveluksen ja koulutuksen kautta. Nämä henkilöt näyttäytyivät meidän silmissämme sotilasarvonsa ja korkean asemansa takia paikoin pelottavina. He olivat sellaisia ihmisiä, joita ei kannattanut suututtaa. Tähän osaltaan vaikuttivat alikersanttien huumorilla väritetyt jutut ja tietysti arvostus ylempiä arvoisia kohtaan. Kukaan ei halunnut antaa itsestä huonoa vaikutelmaa. Tapasimme kouluttajia vain koulutusten yhteydessä, joten emme päässeet tuntemaan heitä paremmin. Kuitenkin muutamat kouluttajat jäivät positiivisesti mieleen, joko ystävällisestä avoimuudestaan tai järeästä koulutusotteestaan. Esimerkkinä tästä avoimuudesta oli, kuinka yksi herra ylikersantti kannusti meitä. Hän kyseli yleisesti meidän harrastuksistaamme ja tiedusteli pitämiensä harjoitusten jälkeen, miten olimme omasta mielestämme suoriutuneet. Muodostimme heistä mielikuvia puhumistapaa ja kehonkieltä tulkitsemalla. Monesti korkea-arvoisemmat olivat antoisa aihepiiri alokastuvan ja -joukkueen vitsailuissa. Erään vääpelin pitämä oppitunti jäi hänen heittämänsä karun vitsin seurauksena hyvin elämään:

”Herra vääpeli, mitäs tapahtuu sitte niille, jotka eivät käytä sitä [VR Matkalla -] sovellusta junamatkojen aikana?”

”No meillä on ollu tapana ampua sellaset tuolla yksikön takana”

Alikersantit kertoivat alokaskauden ensimmäisinä päivinä, että komppaniamme päälliköllä oli tapana lausua tavallisesta poikkeavia tervehdyksiä, kuten ”Terve” ja ”Moi” (tavallisen ”Hyvää päivää” fraasin sijaan). Se huvitti meitä. Kouluttajat ja muu päällystö eivät olleet ainoita, jotka joutuivat alikersanttien vitsailun kohteeksi. Alokaskauden iltavahvuuslaskennan aikoihin saattoi Muumilaakson tarinoista tutun Mörön tunnusmusiikin kuulla raikuvan pitkin käytävää. Alikersantti kantoi mukanaan soitinta ja huusi kerrokselle:

”HAMINASTA TUULEE! Upseerikokelaat ovat tetsanneet metsässä paskan maku suussa kuusi viikkoa! Sitten he tulevat tänne komppaniaan, jossa he näkevät härvääviä pieniä monneja, joita on kohdeltu kuin kukkaa kämmenellä!”

Alikersanttien kertomusten kautta opimme varautumaan upseerikokelaisiin. Me emme tienneet, mitä upseerikokelaat tekisivät ja olisivatko he yhtä *runtuisia* kuin alikersanttimme. Alikersanttien kertomukset antoivat meille kuvan *upskokeista* ankarina simputtajina, jotka eivät tykkäisi löysäilystä. Huomattava kolaus *upskokkien* maineelle oli uutinen, joka kertoi RUK:a (reserviupseerikurssia) suorittavien miesten polttaneen sammakon elävältä ja kuvanneen sen (Ilta-Sanomat 2022). Yksi tupalaisistamme näytti meillä tämän videon, jota kauhistelimme. Yksi meistä kommentoi, että oli menettänyt arvostuksensa *upskokeja* kohtaan. Vasta

koulutushaara (KH)-kaudella tutustuimme paremmin *upskokkeihin* heidän muutettuaan komppaniaan. Lopulta huomasimme, että pieni joukko ei edusta kaikkia, vaan Parolaan saapuneet olivat oikein rentoja ja ihmisläheisiä.

Koulutuksemme ja harjoitustemme aikana Venäjän kasvava uhka muodostui konkreettiseksi teemaksi. Kerran oppitunnin päätteeksi saimme ”läksyksi” katsoa YouTube-videoita Ukrainan ilmatorjunnasta, kuinka he ampuvat venäläisiä kohteita käyttämällä drooneja. Kouluttajat puhuivat kuitenkin harvoin Venäjistä suoraan nimeltä mainiten. Käytössä oli termi ”vihollinen”. Armeijaan liittyvän uutisoinnin perusteella oletin ennen varusmiespalvelusta, että Venäjistä ja Putinista puhuttaisiin suoraan (ks. Yle 2022a). Tästä huolimatta armeijassa käytettiin kiertoilmauksia Venäjälle. Ampumaharjoituksissa niin kouluttajat kuin apukouluttajat saattoivat usein ilmoittaa, että ”*metsästä kuuluu kyrillisiä aakkosia*”.

Puhuttaessa ”vihollisesta”, uskon että kaikki komppaniastani ja muuallakin ymmärsivät, mistä maasta on silloin kyse. Luultavasti vielä silloin, kun termiä ”*keltainen valtio*” käytettiin, kaikki ymmärsivät sen viittaavan itäiseen rajanaapuriin. Jukka Jouhki (2015) tutki Venäjään liittyvää aineistoa Helsingin Sanomista ja havaitsi, että Venäjää pidetään muista länsimaista erillisenä tekijänä. Jouhkin mukaan Venäjä ei jaa samanlaisia länsimaiden kulttuurisia ja moraalisia arvoja, jolloin yhteistyö kahden osapuolen välillä on erityisen haastavaa. Vastakkainasettelu mahdollistaa länsimaiden yhteisöllisyyttä, vaikka se perustuisikin jaettuun ja kuviteltuun ajatukseen ”länsimaista”. (Jouhki 2015, 181–183.) Armeijassa niin päällystö kuin miehistö ymmärsivät vihollisen tarvitsematta ilmoittaa maantieteellisiä yksityiskohtia. Tämä tietysti osoittaa varusmiesten ymmärtävän yksiselitteisesti yhteisen vihollisen, jota vastaan he koulutautuvat armeijassa puolustaakseen Suomea.

5.2.6 Maastoharjoitukset

”Mistä tietää, että suomalainen varusmies on ekologinen? Se hajoaa helposti metsään”

Maastoharjoitukset ja metsäleirit olivat tärkeä osa sotilaallisen palveluksen maastotaitojen opiskelua. Kouluttajat vastasivat maastoharjoituksen sisällöstä. Alikersantit huolehtivat käytännön ohjeistuksesta. Tutustuimme näissä harjoituksissa mm. *tetsaamiseen*, taisteluvälineiden (tetsari) ryömimiseen, taisteluvälineiden käyttöön harjoituskappaleilla (kertakäyttösingot, kranaatit, telamiinat), itsepuolustukseen ja kaasunaamarin käyttöön. Harjoitukseen kuului myös kovilla panoksilla ampumista. Metsäleireillä käytiin läpi tärkeitä ensiapukäytänteitä ja opittiin teltojen oikeaoppinen kasaaminen.

”Perä jää!”
”No perä ottaa kiinni!”

Harjoituksen aikana pääsimme tutustumaan muihin joukkuelaisiin, kun työskentelimme yhdessä heidän kanssaan. Meille oli telttakunnissa määrätty

vastuutehtävät, joista tärkein oli kipinä- ja vartiovuorojen valvominen. Jokainen huolehti teltan kaminasta ja vastasi vartiovuorosta yhden tunnin ajan yössä. Vartioinnin aikana meidän tuli kysyä kaikilta teltalle tulijoilta tunnussanaa. Tunnussana oli kaksiosainen ("*nopeet jaffat*"). Tulijan piti sanoa ensimmäinen osa, johon vartiomies vastasi täydentäen sanaparin jälkimmäisellä osalla. Eräs telttalaisistani ilmaisi tyytymättömyytensä sille, että vartiomiehen piti vartioida sekä teltan selustaa että kamiinan liekkiä. Kamiinan luukkua piti käsitellä varovasti, ettei herättäisi nukkuvia sen kalinalla. Lisäksi kipinävuorolaisen tuli huolehtia, että kamiinan liekki pysyi tasaisena. Lämpötila ei saanut nousta liian korkeaksi, mutta ei tietysti sammua kokonaan. Jos varusmies onnistui sammuttamaan kamiinan yön aikana, oli syylliselle luonnollisesti tulossa *runtua*.

Ensimmäisen *metsämme* aikana koimme lukuisia yllätyksiä. Menimme helposti *mankeliin*, kun hälytys herätti koko teltan ja juoksimme puolipukeissa meille määrättyihin poteroihin. Yksi jos toinenkin ryntäsi poteroon pelkät alushousut, *tetsari* ja kypärä päällään. Alikersantit kommentoivat, kuinka tämä oli malli, johon varusmiesten tulisi pyrkiä. Alokaskauden toiseen *metsään* valmistuimme jo paremmin. Huomasin, että harjoitus tekee mestarin ja olimme paljon *särmempiä* tällä *metsällä*. Opetustahti kiihtyi myös tämän harjoitusleirin aikana. Meillä oli nyt vain 20 minuuttia aikaa kasata teltta. Jos emme ehtineet tähän aikamääreeseen, jouduimme purkamaan teltan ja aloittamaan alusta. Meille kumminkin sallittiin erilaisia palvelusta keventäviä seikkoja. Viimeisenä yönä saimme teltassa majoittuvalta alikersantilta luvan antaa kamiinan liekin sammua yöllä, sillä sen vahtiminen oli työlästä. Kamiinan pitäminen lämpimänä oli myös turhaa, sillä yöt olivat vielä lämpimiä.

Maastoharjoituksissa meidän tuli pitää huolta aseestamme. Jos alikersantit näkivät, että olimme jättäneet aseemme kauemmas kuin syöksyetäisyydelle (noin 5m), meidät määrättiin kirjoittamaan essee siitä, miksi olimme jättäneet aseensa yksin. Esseen pituus määritettiin aseennumeron kolmen viimeisen numeron perusteella. Se vaihteli aseesta riippuen 200 jopa 900 sanaan. Aseesta huolehtiminen oli vastuullamme, jolloin sen jättämisestä pystyimme syyttämään vain itseämme. Meistä riippumattomat ongelmat harmittivat meitä enemmän.

Esimerkiksi ruokailut saattoivat jäädä *metsässä* lyhyiksi, koska ruoan jakaminen edistyi joskus melko hitaasti. Ruoanjakajat, eli *jamit*, eivät aina ehtineet itse syömään aikamääreiden puutteessa. Tosin *jamit* saivat nauttia *bonareita*, ylijääneitä ruokia ja juomia. Myös telttojen mukana tulleet öljylamput *hajottivat*, koska ne olivat usein rikki. Meidän oli pidettävä kamiinan lisäksi myös lamppu palamassa koko yön ajan. Olin niin *gonahthanut* öljylampun suhteen, että ajattelin, jos tällaisilla varusteilla mennään sotaan, niin se varmasti hävitään. Maanpuolustustahto kuitenkin koheni, kun pääsimme ampumaan kovilla panoksilla "*Pelti-Jerryjä*".

"Metsässä tulette huomaamaan, että Pelti-Jerryjen ampuminen kovilla panoksilla on parasta, mitä mies voi tehdä housut jalassa"

Suhtauduin aluksi skeptisesti tähän erään kouluttajamme lausahdukseen. Kun sitten *tetsasin* ampuma-alueella aseensa kanssa ja *munat tontissa* (makuuasennossa)

ammuin alas yksi toisensa jälkeen nousevia *Pelti-Jerryjä*, se tuntui mahtavalta. Myös ampuminen oli ryhmätoimintaa. Kukaan ei voinut alkaa sooloilemaan, varsinkaan nyt, kun kovat panokset olivat kyseessä. Kouluttajat vahtivat harjoitusta, mutta loppupeleissä meidän odotettiin pystyvän toimimaan partiossa. Jokainen siis huolehti omasta tekemisestään, mutta jokainen, erityisesti partionjohtaja, katsoi myös toistensa perään. Vaikka *metsään* liittyi paljon mielekästä toimintaa, aloimme melko piankin kaivata pääsyä takaisin yksikköön ja omaan punkkaan. Moni jakoi mielipiteen, että olisimme valmiita jopa *sipaamaan*, jos pääsisimme takaisin Parolaan.

5.2.7 Siivouspalvelu

”Siivoustarkastuksiin aikaa, 20 minuuttia!”

Siivouspalvelu, eli *sipa*, kuului meidän varusmiesten yleishyödylliseen palvelukseen. Yleensä se hoidettiin komppaniassamme kerran päivässä, ennen päivällistä tai ennen lomille lähtöä. Jos tupa ei täyttänyt vaatimuksia, saatettiin *sipoja* jatkaa päivällisen jälkeenkin. *Sipan* tarkoituksena oli tietysti pitää tupa siistissä kunnossa. Samalla käytäntö edesauttoi varusmiesten hygieniaa ja ylläpiti tuvan sisäilman puhtaana. Vaikka en aluksi sitä uskonut, kertyi jokaisen palveluspäivän aikana tupaan pölyä ja muuta likaa.

Kun *sipat* kajahtivat alkaneiksi, lähti muutama varusmies jokaisesta tuvasta hakemaan välineitä siivouskomerosta. Koska joukkueemme majoittui alakerrassa, piti meidän kiirehtiä hakemaan välineitä rappusia pitkin. Myös meidän kerroksessamme oli vessa ja siivouskomo, mutta ne oli tarkoitettu vanhan miehistön käyttöön. Siirtyminen yläkertaan ja tarvikkeiden hakeminen alas veivät siksi aikaa itse tuvan siivoamisesta. Meidän piti käytännössä kiittää käytävän läpi. Koska käytävillä juokseminen oli kielletty, olimme kehittäneet menetelmän, jossa *hiihdimme* tai toisin sanoen liu’uimme siivousvälineiden kanssa. Saimme sentään luvan jättää siivousvälineet kerroksemme portaiden vieressä olleelle pöydälle ennen *sipojen* alkua.

Tuvassa jaoin keskenämme eri puhtaanapitoalueet, jotka olisivat vastuullamme. Esimerkiksi yksi huolehti punkkien alapuolen, toinen punkanraudat ja kolmas kiertävät listat. Yksi varusmiehistä saattoi toimia eräänlaisessa väliaikaisen johtajan roolissa valvoen, että siivoaminen sujui suunnitelman mukaisesti. Nyrkkisääntönä oli, että pyyhimme pinnat ensin kuivalla rätillä, vasta sitten vasta märällä. Pari varusmiestä lähti siivoamaan meidän tuvallemme määrättyä aluetta, yksikkörakennuksen etupihaa. Tuvan omat johtajat, eli alikersantit olivat usein *sipojen* aikana poissa tuvasta. Kun jokainen hoiti oman vastualueensa huolellisesti, saimme tuvan usein nopeasti siistittyä, ainakin päällisin puolin. Sovimme usein tuvan kesken, että vaihdamme maiharit *släbäreihin*, jotta maihareista ei lähtisi enempää likaa lattialle. Toisinaan tuli kiire vaihtaa takaisin maihareihin, sillä pukeutumissääntöjä oli tarkasti noudatettava.

”Siivoustarkastukset alkavat, lepo!”

Siirsimme oikealla jalalla itsemme asennosta lepoon. Emme saaneet liikuttaneet mitään muuta osaa kehostamme. Katse tuli kohdistaa eteen, ja tuijotimme suoraan vastapäistä varusmiestä tuvan toisella puolella. Käänsimme hiukkasen päättämme ja pyöräytimme silmiämme tuvan ovensuuta kohti, josta odotimme *sipojen* tarkastajan, jonkun muun tuvan alikersantin saapuvan. Kun alikersantti astui sisään, koko tuvalla napsahti asento ja karjaisimme ”*Huomio!*” Tämän jälkeen yksi meistä astui alikersantin eteen, tervehti häntä ja esitti muodollisesti määrätyn lauseen:

”Herra/Rouva alikersantti, komppanian tupa XX, valmiina siivoustarkastusta varten, ilmoitti alokas Nönnönnöö”

Samaa ilmaisua käytettiin myös *asesipoissa*, eli silloin kun ase puhdistettiin ampumarajoituksen jäljiltä. Tässä tilanteessa myös asean numero ilmoitettiin. Molemmissa tapauksissa alikersantti antoi luvan jatkaa. Tuvassa alikersantti tarkasti yleisimmät paikat, jonne pöly ja lika kerääntyvät, kuten lattian, kaappien alustat ja punkan raudat. Hän saattoi tarkastaa myös paikat, joita meitä oli ohjeistettu siistimään, esimerkiksi *jäkin* ”nappuloita”, eli lattiasuojia. Loppujen lopuksi alikersantti usein löysi kuin löysikin likaa siistimistämme paikoista. Sen seurauksena jouduimme putsamaan huomautuksen aiheuttaneet paikat tai joskus koko tuvan uudestaan.

”Syystä että, tuvan latioilla/kiertävillä listoilla/punkan raudoilla/kaappien alla hiekkaa/pölyä/paskaa, tupa ei läpi. Jäädään odottamaan seuraavia aikamääreitä.”

Yleensä noin toisella tai viimeistään kolmannella kierroksella kaikki tuvat menivät läpi. Lomien yhteydessä siivouspalvelukseen kuului vuoteen petaamisen ja pinkan taittelamisen lisäksi myös oman kaapin järjesteleminen. Tämä TKS (Tupa-Kaappi-Siivous) -tarkastus suoritettiin aina lomille lähtiessä. Kaapin sisältö oli määritelty päällystön antamien ohjeiden mukaisesti. Se sai siksi nimen, *teksikaappi*. Tavallisesti varusmies sai pitää kaappinsa missä kunnossa tahansa, mutta *teksikaappiin* asetimme takkimme, reppumme sekä muun varustuksen ja kaluston siististi näkyville. Kaikkien tupalaisten kaapit olivat auki ja parhaassa tapauksessa ne olivat täysin identtiset toistensa kanssa.

Yleinen argumentti *sipoja* vastaan on, että siivoamisella ja punkkien laittamisella ole mitään hyötyä sotatilanteessa. Jaoin saman mielipiteen *intin* alussa, mutta totuttuani tähän rutiininomaiseen toimintaan, ymmärsin *sipat* kurinpidon ja kasvatuksen välineenä. Kun varusmies tottuu petaamaan sänkynsä joka päivä ja pitää vaatekaappinsa hyvässä järjestyksessä, se lisää hänessä itsekuria toistaa sama rutiini muulloinkin. Anni Ojajärven (2012, 212) mukaan itsekuria on käytetty sotilaskoulutuksessa pitkään kasvatuksen välineenä. Varusmiespalvelus on yleensä niitä ensimmäisiä paikkoja, jossa suomalainen mies on pitkään poissa kotoa, ennen siirtymistä asumaan omilleen. Armeija kasvattaa vanhan sanonnan mukaan ”pojista miehiä”. Ainakin siinä mielessä lausahdus pitää kutinsa, että useimmat oppivat palvelusaikanaan huolehtimaan itsenäisesti sekä omasta hygieniastaan, että tilansa siisteydestä. Minusta nämä seikat oikeuttavat *sipat* osaksi varusmiespalvelusta.

Valitettavasti tämä teoria mureni siinä vaiheessa, kun huomasin, etten ollut siivonnut kotonani juuri ollenkaan koko varusmiespalveluksen aikana.

5.2.8 Ruokailu ja muu yhteinen palvelus

”Kompaniassa herätys! Valot päälle! Ovet auki! Hyvää huomenta!”

Kuten arvata saattaa, armeijassa päivän palvelus alkaa juuri sillä minuutilla, kun valot lävähtävät tuvassa päälle. Unen pöpperössä meillä oli noin 25 minuuttia tehdä punkka ja pukeutua *M05:seen*. Hampaiden peseminen ja muut aamutoimet olivat vapaaehtoisia. Jos kaikki sujui odotetun mukaisesti, olisimme odottamassa minuuttia *jäkeillämme*. Kun minuutti kajahti, kaikki toiminta pysähtyi ja iskimme nyrkit polvillemme, rystyset pystyssä. Joku saattoi sitten pyytää tuvan alikersantilta lupaa korjata, jos häneltä esimerkiksi oli unohtunut nimilappu, tai pukeutuminen oli jotenkin kesken. Kun kaikki olivat asettuneet ilmeettöminä *jäkeilleen*, käytävällä kiertävä alikersantti tarkisti varusmiesten ryhdin. Jos hän huomioi veltoa istumista, saattoi hän huudahtaa tuvalle:

”Kaktus kasvaa perseeseen nyt! Nyt! JA NYT!”

Kun ryhti oli suoristettu asianmukaiseen kuntoon ja kaikki näyttivät olevan valmiita, alikersantti huusi tuville:

”Tuvissa. Jonoon. JÄRJESTY!”

Nousimme kaikki samaan aikaan niin, että *jäkit* rämisivät koko kerroksessa. Jos alikersantin mielestä emme nousseet tarpeeksi ripeästi, hän tokaisi ”Hidasta, minuutti”, jolloin palasimme istumaan *jäkeille*. Jotkut alikersantit pyysivät meitä nousemaan kovaäänisesti, että *jäkit* rätisivät. Tämän perusteella määritettäisiin tupa, joka purkautuisi ulos ensimmäisenä. Toistimme tätä, kunnes alikersantti oli tyytyväinen ja jäimme *jäpittämään* jonossa katse tuvan ovensuuta kohti. Ulkona hölkkäsimme muun joukkueen perässä muodostamaan muotoa. Kun alikersantti myönsi meille levon, hän saattoi kertoa tulevan päivän ohjelmasta tai juoksuttaa meidät takaisin tupaan korjauttamaan epäsiistit punkkamme tai harjoittelemaan aikamääreitä (joihin emme aiemmin ehtineet). Kun olimme takaisin muodossa, alikersantti kertoi asioita päivästä tai huudatti meidät suoraan kohti ruokailua:

”Käännös oikeaan päin! Suuntamies ohjaa, kohti Mukea/Parolan McRubenia. Tahdissaaaa, MARS!”

Muke, lyhenne sanalle muonituskeskus, on toinen nimi varuskuntaravintoloille ja meidän tapauksessamme erityisesti Varuskuntaravintola Rubenille, jossa tavallisesti ruokailimme. Matkan varrella oli hyvin yleistä laulaa joku marssilaulu, ehkä yleisimpänä:

”347 (koolmee-neeljä-seitseemän), oispa aamuja eenemmän! Äiti, äiti, etkö sä nää! Tästä mä tykkään, tänne mä jään. Siskot ja veljet, ymmärtäkää! Siviilissä, hajoo pää!”

Päästyämme *Muken* eteen, alikersantit pysäyttivät muodon ja antoivat luvan juosta joukkueittain kohti *Muken tasaa*, eli *Muken kynnystä*. Koska joukkueemme oli kolmesta joukkueesta viimeinen, katseemme oli yleensä suunnattu varuskuntaravintolan tiiliseen ulkoseinään. Joukkueiden asettelu vaihteli sen perusteella, oliko muiden komppanioiden joukkueita samaan aikaan menossa syömään. Tällöin alikersantit naljailisivat keskenään ja huudattivat meitä näyttääkseen, kenen alokkaat olivat *särmempiä* tai kovaäänisempiä. Alikersanteillamme oli joskus tapana juksata meitä *mosia*. Yleensä kun alikersantit kysyivät, ketkä olisivat menossa iltapalalle, varusmiehet nostivat kätensä pystyyn. Kun alikersantit kysyivät samaa kysymystä lomapäivänä, jolloin pääsimme lomille jo ennen päivällistä, moni *mosa* meni siinä kohti lankaan. Alikersantit saivat siinä naurunsa.

Huomautettuaan vielä alokkaiden varustuksesta ja päivän ohjelmasta, alikersantit päästivät meidät lopulta sisälle syömään. Purkauduimme sisälle joko jonoittain tai riveittäin. Joskus meidän käskettiin vaan ”räjähtää” *Mukeen*, eli kaikki ryntäsivät sisälle samaan aikaan. Ruokailut ovat varusmiehille yhteistä palvelus, josta ei saanut ilman hyvää syytä jäädä pois. Toisaalta kukaan ei pakottanut syömään *Mukessa* tarjottua ruokaa. Alikersantit sanoivat, että voisimme vaan liu’uttaa tyhjän tarjottimen linjaston läpi ja istua pöydissä muun tuvan kanssa. Koronarajoituksista johtuen söimme ensimmäisillä viikoilla pelkästään oman tuvan kesken, johon kuuluivat niin me alokkaat kuin tuvan alikersanttikin. Oman tuvan alikersantin johdolla marssimme myös takaisin yksikköön.

”Suuntamies ohjaa, kohti kultaista kotiyksikköä. Tahdissaaaa, MARS!”

Ruokailu ei aina sujunut ongelmitta. Joinakin kertoina meillä oli ”maastoruokailu”, kun lounas tapahtui ulkoharjoituksen aikana, tai meitä ei syystä tai toisesta oltu ilmoitettu ruokailuun. Saatoimme silloin syödä *pakkiruokaa* tai ilmatiiviiseen pakkaukseen pakattua ruokamössöä. Erityisesti meitä harmitti, jos maastoruokailu sattui torstaille, sillä silloin *Mukessa* oli tarjolla hernekeittoa ja pannukakkua. Monet meistä ilmaisivatkin asian niin, että koko torstai meni pilalle, jos emme saaneet hernekeittoa. Eräänä torstaina alikersantit juoksuttivat meitä aikamääreiden takia, jonka seurauksena meille jäi alle kymmenen minuuttia aikaa ruokailuun. Suorastaan lensimme linjaston läpi, otimme mitä pystyimme ja hotkimme keiton ennen kuin meidän piti jo kiirehtiä takaisin yksikköön. Pannukakun ahmimme siinä juostessa ja varoimme, ettei kukaan ylempiä arvoinen huomaisi meitä.

Järjestäydyimme ruokailuun samalla tavalla kuin muuhunkin palvelukseen, eli oppitunneille, ulkoharjoituksiin, varusvaihtoon tai liikuntaan. Vedimme yllemme yhtenäisen asukokonaisuuden ohjeiden mukaan, kuten *smurffit* ulkoliikuntaan tai *lomavarusteet* sulkeisia varten. Varusvaihto tarkoitti sitä, että vaihdoimme likaisia vaatteitamme ja lakanoitamme puhtaisiin. Palveluksena se ei ollut ihmeellinen, mutta

alikersanttien stand up -vuoropuhelu vaihtoa odottaessamme jäi hyvin mieleen. Vaikka emme osallistuneet tähän komiikkaan esimerkiksi nauramalla, koimme silti yhteenkuuluvuutta. Tunsimme tässä vaiheessa jo hyvin toisemme, jolloin meistä oli hauskaa seurata *alikkien* toilailuja ja muistella niitä yhdessä palveluksen jälkeenkin. Tämä muistelu koski myös meidän alokasjoukkueemme keskuudessa tapahtuneita sattumuksia ja muita hauskoja hetkiä.

5.2.9 Vapaa-aika

Vapaa-aika määritellään varuskunnassa eri tavalla kuin siviilissä. Se ei ole ”omaa”, vaan tarkasti säädeltyä ja luvanvaraista. Vapaa-ajan käyttöä linjasi Yleinen Palveluohjesäännöstö (YLPALVO). Palvelusten välisinä aikoina saimme poistua tuvasta vessakäynneille tai tupakalla, kunhan olimme aikamääreisiin mennessä palanneet takaisin. Jos seuraavaan palvelukseen oli lyhyt aika, istuimme vaan *jäkeillä* ja juttelimme niitä näitä. Jotkut saattoivat maata punkassa niin, että heidän jalkansa roikkuivat punkan ulkopuolella. Kenkien nostaminen punkalle oli kiellettyä, joten tämä toimi sovellettuna ratkaisuna. Monen aika kului puhelinta selatessa tai lukiessa vaikkapa Sotilaan käsikirjaa.

Vapaa-aika alkoi virallisesti komppaniassa silloin kun viimeisetkin *sipatarkastukset* saatiin läpi. Ensimmäisillä viikolla koronarajoitukset estivät meitä vierailemasta komppanian TV-tuvassa tai kuntosalilla. Niinpä vapaa-ajanvietto tuvan ulkopuolella rajoittui *sotkuun*, tupakkapaikalle, iltapalalle ja iltavapaille. *Sotkussa* oli aluksi pelkkä take-away-palvelu, joten noudettuaan itselleen ja/tai muille *sotkun* tuotteita, varusmiehet palasivat takaisin yksikkönsä. Myöhemmin koronarajoituksista luovuttiin ja saimme oleskella vapaammin niin yksikön sisällä kuin *sotkussakin*. Muistan alokaskaudella tupalaisteni ja muiden joukkueestamme viettäneen enemmän aikaa tuvassa ja kerroksessa, *bonoillen* muiden kanssa. Jotkut saattoivat lähteä yhdessä tupakkapaikalle tai iltapalalle.

Muutaman kerran läksimme tupalaisten kesken iltavapaille kaupunkiin. Iltavapaita varten meidän piti kiillottaa kengät ja ajella kasvokarvat. Alikersantit sitten tarkastivat nämä iltavapaapuhuttelussa. Puhuttelussa meitä muistutettiin, ettemme saaneet aiheuttaa häiriötä vapailla ja että meidän piti olla takaisin yksikössä ennen iltavahvuuslaskentaa. Ajoimme yhden tupalaisen kyydillä Hämeenlinnan keskustaan, jossa kävimme syömässä ja hankkimassa hiukan muonaa tulevaa maastoharjoitusta varten. Ennen alokaskauden loppua kävimme vielä koko tuvan voimin pelaamassa biljardia ja ”yksillä” Hämeenlinnassa. Alkoholinkäyttö oli melko yleistä iltavapailla. Alokkaat saattoivat viettää aikaa ja olla juomassa alikersanttien kanssa. Kuski ei luonnollisesti saanut käyttää alkoholia eikä yksikköön saanut palata humalassa. Juopuneena varuskuntaan palaavaa odotti pelätty esitutkinta, eli *esapekka*.

Iltavahvuuslaskenta tapahtui hyvin yksinkertaisesti, mutta myös siihen liittyi kurinpitomenetelmiä. Yksi tuvan varusmiehistä *jäpitti* tuvan oven kynnyksellä odottamassa päivystävää alikersanttia, jolle tuvan vahvuus tuli ilmoittaa. Mikäli joku

tupalaisista oli poissa, varusmies ilmoitti tämän nimen ja syyn poissaololle. Tuvassa piti myös olla pinkat tehtynä, ikkunoiden sälekaihtimet suljettuna ja roskis tyhjennettynä tai siistittynä niin, että roskakorista ei pilkistänyt roskaa ennen iltavahvuuslaskentaa. Muussa tapauksessa päivystävä alikersantti käski koko tuvan *jäpittämään* jonoon ovensuussa seisovan varusmiehen taakse.

”Valot pois! Ovet kiinni! Hyvää yötä, komppanian choco-pallerot!”

Iltavahvuuslaskennan jälkeen meillä oli puoli tuntia aikaa kulkea vapaasti komppaniassa, jonka jälkeen vetäytyisimme tupiimme nukkumaan. Seuraavan kerran vessassa sai käydä puoli tuntia valojen sammuttamisen jälkeen. Käytävillä liikuskelua piti välttää, jotta jokainen saisi rauhoittua nukkumaan. Näihin aikoihin kirjoitin kenttäpäiväkirjaani eteenpäin. Havainnoin, että tupalaiseni saattoivat katsoa sarjoja tai selata somea puhelimistaan nukkumaanmenoajan jälkeenkin. Jotkut lähtivät TV-tupaan hengaillemaan, kun puoli tuntia nukkumaanmenoajasta tuli täyteen. TV-tuvasta piti poistua keskiyöhön mennessä.

Lomapäivänä tiesi hiukan pidemmän vapaa-ajan olevan edessä. Lomille lähtö koostui *sipoista*, TKS-tarkastuksista ja ulkonäön siistimisestä, johon sisältyi iltavapaisiin valmistelun tavoin kenkien kiillottaminen ja kasvokarvojen ajaminen. Kun olimme saaneet *sipat* ja muut tarkastukset läpi, kokoonnuimme yksikön pihalle muotoon. Muodon eteen käveli yksi komppaniamme upseereista, jolle alikersantti ilmoitti komppanian vahvuuden. Tämän jälkeen kyseinen upseeri kertoi meille yleisesti lomien luonteesta palauttavana tekijänä ja kertasi, että me emme saaneet aiheuttaa häiriötä armeijan puku päällämme. Hän vitsaili:

”Jos päädytte tappeluun ja voitatte, sanokaa, että olette meidän komppaniasta. Mutta jos päädytte tappeluun ja häviätte, sanokaa, että olette toisesta komppaniasta.”

Erytyisesti meille painotettiin vihreän asepuvun edustavan Puolustusvoimia. Käytöksellämme olisimme vastuussa siitä, miltä Puolustusvoimat näyttävät siviilien silmin. Upseeri muistutti meitä myös toimintatavoista hengitystieinfektioiden ja muiden sairastumisten kanssa. Oli tärkeää havaita mahdolliset sairastumiset hyvissä ajoin ja eristää potilaat eristystupaan. Näin taudit eivät leviäisi laajasti komppanian sisällä. Alikersantit olivat kertoneet kauhutarinoita kovimman korona-ajan *intistä*, jolloin koko komppania saattoi olla *kiinni*, eivätkä he saaneet poistua yksiköstään useiden viikkojen aikana.

Eristystuvassa sairastavat varusmiehet olivat vapautettu palveluksesta ja heillä oli käytännössä vapaa-aikaa. He saattoivat käyttää puhelintaan tai jutella, mutta ensisijaisesti he käyttivät eristyksissä vietetyn ajan leppämiseen ja parantumiseen. *Veksistä*, eli varuskuntasairaala (VKS), sai vapautusta hengitystieinfektioiden kanssa muutaman päivän verran. Jos varusmies sattui sairastumaan lomilla, hänen piti ilmoittaa asiasta varusmiehille suunnattuun puhelinneuvontaan. Hänelle sitten määrättiin, muuttaisiko hän eristystupaan palattuaan yksikköön, vai jäisikö hän kotiin leppämään. Oli ymmärrettävää, jos jollekulle iski lomilla korona, niin hän ei

nimenomaan saanut tulla muiden varusmiesten luo. Mutta epäilykset nousivat meidän varusmiesten keskuudessa, jos maastoharjoitusten alla varusmies jäi kotiin "sairastumisen" takia. Tämä *movettaminen* oli yleistä A-kauden jälkeisten *metsien* yhteydessä. Korona-ajasta jäi elämään motto, "Terveenä yksikköön, terveenä lomille".

"Komppania. Lomille, MARS!"

5.2.10 Sotilasvala

"Kuullooos pyhä vala, kallis Suomenmaa. Siiinuuun koskea, ei väkivalta saa. Suuuuaa suojelemme, veeeriin varjelemme. Oollos huoleton, poikas valveil' on."

Alokaskauden huippukohta oli sotilasvala. Ylenisimme alokkaista sotamieheksi, eli saisisimme sotilasarvon. Sotilasvalaa varten valmistautuminen alkoi jo hyvissä ajoin. Muutama viikko ennen H-hetkeä alikersantit määräsivät meidät opettelemaan ulkoa Valalaulun ja virren 577, *Sun kätes, Herra, voimakkaan*. He opettivat missä tahdissa laulaisimme Valalaulun ja virren soittamalla ne meille YouTube-videoita kaiuttimista. Meitä kehoitettiin laulamaan tilaisuudessa täyttä kurkkua, sillä komppaniamme oli aina ollut valatilaisuudessa prikaatin kovaäänisin. Harjoittelimme laulua yhdessä alikersanttien kanssa, jotka saattoivat järjestää joukkueiden välisiä huutolaulukilpailuja. Kovaäänisin joukkue saisi poistua harjoituksista tupiin. Meille myös opetettiin mitä tilaisuudessa tapahtuisi ja kuinka siellä tulisi käyttäytyä. Harjoittelimme sulkeisissa kouluttajien johdolla hatun ottoa pois päästä, ylempiarvoisen ohittamista kunnioittavasti ja aseensa eteen ja olalle viemistä.

Sotilasvala on perinteinen initiaatoriitti, joka sitoo yksilön osaksi kollektiivia. Valatilaisuuden voi nähdä yhtenä varusmiespalvelukseen kuuluvista rituaaleista, muiden muassa palvelukseen astumisen, ylenemisen ja kotiutumisen ohella. Nämä perinteet muodostavat ne viralliset ja perinteiset siirtymät, joilla varusmies liittyy osaksi sotilasorganisaation järjestelmää ja kotiutumisen yhteydessä eroaa siitä. Kun toiminnalla on oma symbolinen merkityksensä, voidaan siitä puhua rituaalina. Catherine Bell (2009, 118, 123) näkee perinteet ritualisoituna toimintana, jonka erityisasema toistuvana tapahtumana voi kohottaa joukon identiteettiä ja hävittää erimielisyyksiä joukon sisäisten ryhmien välillä. Bellin (2009, 89–90) määritelmän mukaan *ritualisaatio* korostaa toiminnan poikkeuksellisuutta, kuten sen arvokkuutta tai voimakkuutta, muuhun toimintaan verrattuna, vaikka se tapahtuisikin saman kulttuuriympäristön sisällä.

Ritualisoitu toimintamalli sisältää useita vastakohtaisuuksia, joilla luodaan keskenään eriäviä ja toisiaan yhdistäviä vuorovaikutussuhteita. Bell luettelee ritualisaation kolmeksi systemaattiseksi vastakohtaisuudeksi 1) ylempi- ja alempiarvoisten hierarkkisen suhteen, 2) maantieteellisen me-vastaan-he-asetelman, ja 3) muita vastakohtia voimistavan kansallisen ja paikallisen tason vastapuolet. Ritualisoitu toiminta voi kehittää ympärilleen paikallisen yhteisön, joka on samalla

autonominen paikasta, mutta myös riippuvainen siitä. (Bell 2009, 124–125.) Sotilasvala vastaa näihin kaikkiin edellä mainittuihin pointteihin. Ensisijaisesti sotilasvala merkitsee uutta asemaa armeijan sosiaalisessa hierarkiassa. Alokas saa sotamiehen arvon. Sotilasvalan myötä siviilikansalainen siirtyy reservikansalaisten joukkoon. Samalla hänen odotetaan sitoutuvan puolustamaan Suomea. Itsessään valatilaisuus on erillään muusta maailmasta, mutta kuitenkin osa prikaatin historian ja perinteiden kiertokulkua.

Sotilasvala pidettiin varuskunnan porttien ulkopuolella, Parolannummen lippukentällä, jossa olimme alokaskaudella pelanneet joukkuepelejä. Sotilasvakuutus pidettiin samalla kentällä tuntia ennen perinteistä valatilaisuutta. Olimme pukeutuneet samalla tavoin kuin lomille lähtiessä, baretti päässä ja M05-asukokonaisuus *mintissä*. Ainoana erona oli, että meillä oli nyt mukanamme aseet, jota kannettiin selän oikealla puolella. Marssimme muodossa varuskunnan porteille, jossa odotimme sitten vuoroamme kentälle. Kun saimme olla hiukan vapaammin, pujahdimme minä ja toinen tuvastani poimimaan viereisestä vadelmapensaasta marjoja. Alikersantti ärähti meille, joten palasimme nopeasti muotoon. Lopulta pääsimme marssimaan kentälle, jossa muut Panssariprikaatin komppanioista seisoivat jo *jäpittämässä* muodossa.

Kun kaikki komppaniat olivat kokoontuneet, meitä käskettiin viemään aseemme eteen, sillä prikaatin komentaja eversti Rainer Kuosmanen saapui lavalle. Seurasimme hänen kävelyään keskelle kenttää silmä tarkkana, kunnes meitä käskettiin katsomaan eteenpäin. Eversti Kuosmanen tervehti meitä ja kaikki alokkaat kentällä tervehtivät herra everstiä yhteen ääneen. Veimme aseensa takaisin olalle ja eversti aloitti puheensa. Kuulimme puheen vain osin, sillä mikrofoni oli vikaa ja kentällä puhalsi tuuli. Kun puhe päättyi, varusmiessoittokunta aloitti oitis Valalaulun sävelen soittamisen. Lauloimme täyttä kurkkua ja muistimme hyvin sanatkin. Kuitenkin huomasimme melko pian, että lauloimme aivan väärässä tahdissa. Soittokunta soitti hitaampaan tahtiin kuin olimme alikersantit opastuksella harjoitelleet. Olimme koko komppanian vahvuudella *mankelissa*.

Kirimme oikeaan tahtiin Valalaulun toiseen säkeistöön mennessä. Virsi 577 meni jo mallikkaasti, sillä se eteni samassa tahtilajissa, jonka olimme oppineet. Rukoilun ja virren ajaksi otimme baretin pois päästä. Tilaisuuden jälkeen komppaniat purkautuivat kentältä takaisin varuskunnan porttien sisäpuolelle. Matkan varrella oli paljon varusmiesten omaisia ja kamerat tallensivat koko tapahtuman verkkoon. Meitä oli ankarasti kielletty katsomasta muualle kuin suoraan eteenpäin. Alikersantit ja upseerit pelottelivat meitä, että he kyllä saisivat kiinni ne, jotka tähyilivät yleisöä tai kameraa. Marssimme ylempiarvoisten upseerien ohi ja katsoimme heitä niin kauan, kunnes he poistuivat näköpiiristämme. Sen jälkeen kävelimme hiekkateitä takaisin varuskuntaan. Aamulla huolella kiillottamamme kengät olivat marssiessamme pölyllä hiekan jäljiltä yhtä likaiset kuin aiemmin. Valatilaisuuden jälkeen alikersantit vitsailivat meille:

”Onneksi olkoon. Ette ole enää arvottomia, mutta en silti pidä teitä juuri minään”

Sotilasvalan jälkeen vaihdoimme ajatuksiamme tilaisuudesta. Puhuimme huonosti menneestä laulusta ja kyselimme toisiltamme, miten meni omasta mielestä. Katsoimme yhdessä valatilaisuuden livetallenteen nähdäksemme, miten suoriuduimme marssista ja muodossa. Kommentoimme erityisesti oman komppaniamme joukkueiden marssia. Meistä näytti, että meidän joukkueemme marssi paremmassa tahdissa kuin muut. Kauhistelimme myös, kun joku suoraan kameran edessä laittoi baretin päähänsä väärään aikaan. Kaikki kuitenkin jakoivat mielipiteen, että valatilaisuus oli ollut hieno kokemus. Sotilasvalan jälkeen meillä kaikilla oli vielä kuukausien mittainen palvelus edessämme. Sotilasvala oli kuitenkin monelle yksi sen kohokohdista.

5.2.11 Koulutushaaravalintojen julkistaminen

”347, kunnes toisin todistetaan”

Monet varusmiespalveluksen harjoituksista antoivat kaikille yhteisen sotilaallisen koulutuksen lisäksi valmiuksia sen aselajin valintaan, johon kouluttautuisimme loppupalveluksen aikana. Osa meistä oli hakeutunut tiettyyn komppaniaan kouluttautuakseen yhteen aselajiin. Toiset taas päätyivät tänne sattumalta. Puolustusvoimien vaatimukset edellyttivät vakioidun lukumäärän tietyn koulutushaaran varusmiehiä. Tämä tarkoitti sitä, etteivät kaikki päässeet toivomiinsa aselajeihin. Ehkä halutuin koulutushaara meidän alokkaiden keskuudessa oli ”165 päivän palvelus”. Aika moni halusi hoitaa *intin* pois alta mahdollisimman nopeasti ja jatkaa elämässä eteenpäin. Osa suuntasi työelämään, osa opintoihin, minä mukaan lukien. Varusmiehille saatettiin *nakittaa* 347 päivän palvelus ja siihen päälle vielä aliupseerikurssi (AUK). Alikersantit usein vähättelivät puolen vuoden palvelusta sanonnalla:

”Jos varusmies on suorittanut 6 kuukauden palveluksen, hän on käynyt armeijassa. Jos hän on suorittanut 9 kuukauden palveluksen, hän on käynyt armeijaa. Mutta jos hän on suorittanut vuoden palveluksen, hän on käynyt armeijan.”

Yleisesti aselajit pyrittiin jakamaan vapaaehtoisen toiveen, fyysisen kunnon ja kuntoluokituksen perusteella. Joihinkin aselajeihin hakeminen edellytti hyviä tuloksia Cooperin testistä. Kuntoluokitus A kelpuutti kaikkiin aselajeihin, mutta kuntoluokituksen B saaneiden piti jo neuvotella. Jotkut aselajit edellyttivät myös muita taitoja, esimerkiksi ajokorttia. Olimme toimittaneet kolme valitsemaamme aselajia sähköisen oppimisympäristön kautta kapteenille, jonka kanssa valinnoista keskusteltiin vielä kahden kesken. Yhden aselajin palveluksen piti kestää 347 päivää, mutta muut kaksi ensisijaista valintaani olivat 165 päivän palveluksia. Herra kapteeni kysyi, miksi halusin nimenomaan puolen vuoden palvelukseen. Selitin, että minulla oli Jyväskylän yliopistossa opinnot kesken. Lisäksi tammikuussa minua odotti kuukauden mittainen kenttätyömatka tutkimusapulaisena. Kapteeni ymmärsi tilanteeni, kirjasi sen ylös ja antoi minulle luvan poistua.

Palveluksen aikana tarkasteltiin myös varusmiehen yhteistyötaitoja ja motivaatiota palvelukseen. Nämä vaikuttivat siihen, ketkä valikoituisivat AUK:kiin. Eräänä päivänä meille järjestettiin testirata ympäri yksikkörakennusta. Alikersantit järjestivät omilla pisteillään erilaisia tilanteita, joihin potentiaaliset alikersantit saattaisivat päätyä. Näitä koetilanteita olivat esimerkiksi päähtyneen varusmiehen palaaminen yksikköön (kun alikersantti oli päivystämässä) ja toisen alikersantin aiheuttaman kiusaamisen/simputtamisen havaitseminen. Suoritustemme pohjalta alikersantit pisteyttivät meidät sen mukaan, ketkä soveltuivat parhaiten alikersanteiksi. Monet AUK:kiin haluavat panostivat toimintaansa erityisesti näissä harjoituksissa. Joskus sattui niinkin, että joku päätyi AUK:kiin vastoin toivomustaan. Sen sanottiin olevan *nakki-AUK*.

Myös tupalaisilla oli vaikutusvaltaa varusmiesten valintaan AUK:ia varten. Me teimme toisistamme vertaisarvioinnin alokaskauden loppupuolella. Meidät pistettiin pisteyttämään asteikolla 1-10, kuka sopisi hyvin johtajaksi ja olisi luottamuksen arvoinen. Kysymykset saattoivat olla esimerkiksi, että luottaisinko henkeni *Nönnönnöön* varaan tai toimisinko mielelläni *Nönnönnöön* johtamassa ryhmässä sotatilanteessa. Alokaskauden aikana olimme oppineet tuntemaan toisemme melko hyvin luonteenpiirteistä mielenkiinnonkohteisiin. Pystyimme arvioimaan kohtuullisen hyvin, ketkä olivat motivoituneita armeijaan tai sopivia johtotehtäviin, sekä ennen kaikkea keihin luotimme. Yksi tupalaisistani vitsaili arviointioppitunnin jälkeen kysyessään meiltä muilta, että olimmeko laittaneet yhdelle *gonahtaneelle* tupalaiselle kaikkiin kohtiin 10. Vaikka kaikilla oli eri mielipiteet toisistaan, yhteishenki säilyi hyvänä, kunnes uudet aselajituvat erottivat meidät.

”Haaveet kaatuu, niitä nousemaan en saa!”

Koulutushaaravalintojen julkistamispäivää ei kutsuttu turhaan ”Haaveet kaatuu -päiväksi”. Moni odotti ja toivoi pääsevänsä valitsemaansa aselajiin ja palvelusaikaan, mutta alikersantit kertomuksillaan *nakki-AUK:ista* lietsoivat epävarmuutta kaikkien mieleen. Alikersantit olivat toki innoissaan valintojen julkistamisesta, sillä he silloin näkisivät, ketkä varusmiehistä päätyisivät koulutettaviksi samaan koulutushaaraan kuin he itse. Aselajivalintojen lähestyessä alikersantit järjestivät esittelypisteitä omille aselajeilleen, joissa vierailimme osana päivänä palvelusta. He korostivat ja käytännössä yrittivät myydä meille ideaa, kuinka juuri heidän oma aselajinsa oli *honor-hommaa* kun johonkin toiseen tarvittaisiin ”*vain kaksi aivosolua*”. Alokaiden omat valinnat ja mielenkiinto vaikuttivat siihen, mihin aselajiin haimme. Loppupeleissä emme kuitenkaan pystyneet vaikuttamaan Puolustusvoimien vaatimuksiin, jotka määrittelivät, minne meidät komennettiin.

Kun kapteeni esitteli dioja, joissa nimemme näkyivät aselajin uusina varusmiehinä, huolestuin, kun omaa nimeäni ei näkynyt 165-palveluksen aselajeissa. Lopulta viimeinen dia esiteli komppanian kirjurin ja nimeni luki siinä. Toimisin komppanian vääpelin oikeana kätenä ja palvelusaikani sujuisi toimistohommista. Ajattelin, että palvelukseni olisi tässä ja en pääsisi enää mukaan ”kunnolliseen

toimintaan”. Huolestuin myös, kuinka nyt kirjurin ominaisuudessa pystyisin keräämään aineistoa tutkimukseeni varusmiesten yhteishengestä. Moni muikin meistä alokkaista pettyi tuloksiin, koska ei päässyt haluamaansa aselajiin tai palvelusaikaan, joten en ollut yksin tunteideni kanssa. Toisaalta olin päässyt ehkä yhteen halutuimmista koulutushaaroista. Kirjurin tehtävä oli komppaniamme harvoja 165-päivän mittaisia palveluksia. KH-kaudella pääsinkin tutustumaan perinpohjaisesti kirjurin moninaisiin tehtäviin.

5.3 Koulutushaarakausi

”Nyt alkoi kuri ja kurjuus!”

Kirjurin työt alkoivat samalla viikolla, välittömästi valintani jälkeen. Sain ensimmäiseksi tehtäväkseni kerätä tupien ovensuilta nimilistat ja korvata ne uusilla nimilistoilla. Tupien koostumus oli nyt määritelty koulutushaaran mukaisesti. Uusiin tupiin muutettiin seuraavana lomille lähtöpäivänä. Loman jälkeen tupatovereinamme olisi uusia tyyppejä. Kannoimme ja siirsimme tupien kaappeja porukalla, jotta jokaisessa tuvassa olisi riittävä määrä kaappeja. Minulle ei ollut määrätty tiettyä tupaa, vaan menin asumaan entisestä alokastuvasta tuttujen kavereiden kanssa. Myös alokastuvan alikersantti muutti tähän tupaan. Tilanpuutteesta emme kärsineet, vaan kaikki me yksitoista varusmiestä, alikersantti ja upseerikokelas mahduimme hyvin asumaan yhdessä.

Tupaamme muutti asumaan varusmiehiä eri joukkueista ja yksiköistä, joten ensimmäiset kaksi viikkoa (joista viikonloppu oli taas kiinni) kuluivat toisiimme tutustuessa. Olimme saaneet tästä ensimmäistä jo varusmiesajan alkaessa, joten ainakin itse koin, että pääsimme juttuun toistemme kanssa jopa nopeammin kuin palveluksen ensimmäisillä viikoilla. Samoin olimme oppineet ”talon tavoille”, joten uudet asiat eivät tulleet järkytyksenä. Uutena asiana meidän piti opetella *upskokin* johdolla pinkan taittelu *jäkille*. Siinä piti olla kuviot ja raidat kohdillaan, muuten pinkka revittiin *jäkiltä* lattialle ja meidän piti tehdä se uudestaan. Yksi tupalaisistamme halusi tehdä timanttipinkan, jossa pinkka taiteltiin niin, että raidat olivat vinossa, mutta siististi. Tupamme *upskok* sanoi, että koko tuvan pitäisi jatkossa tehdä *timanttipaikka*, jos se meille opetettaisiin. Meitä se ei lainkaan haitannut, joten niin kauan kuin asuimme samassa tuvassa, teimme aina iltaisin timanttipinkan.

Komppanian toimistoaliupseeri perehdytti minut kirjurin päivittäisiin tehtäviin. Niihin sisältyi sekä tavanomaista toimistotyöskentelyä, että kiireisten tehtävien hoitamista. Toimistotyöskentelyssä pääasiallinen työni oli komppanian vahvuudenseuranta ja asiakirjojen arkistointi. ”Kiireelliset tehtävät” näyttäytyivät minulle ensin apukouluttajien ja upseerikokelaiden kahvinkeittäjänä ja myöhemmin postin hakijana sekä erilaisten hakemusten täyttämisenä. Vastasin siis osittain varusmiesten asioista, sillä tehtäviini kuului heidän hakemustensa täyttäminen. Tästä

johtuen toimiston nimi oli Varusmiestoimisto (VM-toimisto). Palvelukseni oli erilaista verrattuna muiden koulutushaarojen päiväohjelmaan. Minulle avautui usein hetkiä, jolloin minulla ei ollut mitään tekemistä. Ainoat yhteiset hetket, jotka vietin muiden tupalaisten kanssa, olivat ruokailut, *sipat* ja vapaa-aika, joka toisinaan katkesi alikersantin karjaistessa minut käytävään.

Vastasin vahvuudenseurannasta ja komppanian vääpelin tehtävien sujumisesta. Tehtäväni oli siis pitää kirjaa siitä, ketkä olivat paikalla ja ketkä *vemppoina*, sekä hoitaa toisinaan kiireellisiä asioita. Kirjurina minulla oli suhteellisen paljon valtaa ja vapauttakin muihin varusmiehiin nähden. Laadin esimerkiksi tuville omat, tupiensa ulkopuoliset siivousalueet. Paikoitellen asemani jopa ylitti alikersanttien valta-aseman. Vastuullani oli keskiviikkoisin laatia seuraavan viikon päivystysvuorot, jossa määräsin alikersantteja päivystäjiksi, sotamiehiä apupäivystäjiksi ja *upskokkeja* valvojiksi. Tämän seurauksena alikersantit *nakittivat* usein minulle päivystäjän roolin, jotta he pääsisivät seuraamaan koulutusta. Olin tehnyt sopimuksen tupani alikersantin kanssa, etten merkitsisi häntä päivystämään, joten napsin muita alikersantteja päivystämään satunnaisesti. Tutkimuseettisesti tämä asetti minut ongelmalliseen asemaan, koska kirjurin kuului määrätä varusmiehille tehtäviä. Tällä saattoi olla vaikutusta siihen, kuinka yhteishenki koettiin.

Koska osa alikersanteista oli minulle vieraampia, oli minun helpompi pistää heidät päivystämään. Toisaalta koin vaikeammaksi merkitä päivystysvuoroon minulle tuttuja varusmiehiä. Tuntui, että asemani "heitä käskyttävänä henkilönä" haittasi välistämme yhteishenkeä ja saattaisi jopa aiheuttaa välirikkoja välillämme. Varusmiehet ottivat päivystystehtävään joutumisen kovin henkilökohtaisesti. Olin alokasaikana itsekkin nähnyt ja kokenut paikoittaisen tyytymättömyyden alikersantteja kohtaan. KH-kaudella alikersantit vaativat, että kirjuri kävelee ruokailuihin erillään koulutushaarakohtaisista muodoista, sillä se oli komppanian perinne. Kaiken alokaskaudella omaksumani jälkeen se vain tuntui väärältä. Muut varusmiehet joutuivat puhuttelemaan minua "Wain" sijaan "arvon kirjurina", alikersanttien käskystä. Pelkäsin, että kirjurina näyttäytyisin ylimielisenä ja etäiseltä muihin verrattuna. Onnekseni huomasin, että tupamme sisälle muodostui kuitenkin hyvä yhteishenki.

Tupakokoonpanomme oli osittain *härö*, sillä kirjuri asui toisen koulutushaaran seassa. Se tosin tarjosi tuvalle hauskoja hetkiä, kun he näkivät minun *räjähtävän* punkastani käytävään, kun käsky kävi. Muut tiedostivat erikoisasemani päivystysvuorojen laatijana, joten he kehittivät huumoria siitä, etteivät halua joutua päivystämään. Yksien *sipojen* aikana pari tupalaista hinkkasi vitsinä räteillä kenkiäni ja aneli, etten pistäisi heitä päivystämään. Olin omistautunut tuvalle ja toimin yhdessä heidän kanssaan, aina kun pystyin. Esimerkiksi kerran tuvan alikersantti kehotti minua menemään *sipoja* "pakoon" toimistoon. Koin kuitenkin tuvan asukkaana velvollisuudekseni hoitaa *sipat* siinä missä muutkin. Silloin kun muut tuvastani olivat metsässä, *sipasin* tuvan muun komppanian mukana ihan vaan osallistuakseni yhteiseen velvollisuuteen.

Tutustuin KH-kaudella paremmin koko komppanian varusmiehiin, sillä vastasin toimistossani varusmiesten asioista, kuten kaappien vara-avaimista ja lomista sekä *häväreistä*. Varusmies teki *hävärin*, eli häviämislomituksen, jos huomasi täysvarustarkastuksen aikana jonkin varusteistaan kadonneen. Hän tuli toimistoon, jossa kertoi, missä tilanteessa varuste oli kadonnut. Minä kirjasin hänen tarinan ylös ilmoitus pohjaan ja lähetin sen sitten hänen koulutushaaransa kouluttajalle. Tehtäväni oli myös kävelyttää *vemppamuotoa*, eli heitä, jotka eivät marssiin kyenneet, *Mukeen*. Tunsin, että varusmiesten luottamus minua kohtaan kasvoi asemani myötä, sillä he tiesivät minun hoitavan hommani hyvin. Kerran eräs varusmies välitti tupalaisensa pyynnön hakea tämän kaapista lompakon, sillä tämä tupalainen luotti minuun. Uskoisin, että tähän samaani luottamukseen liittyi se, että asuin ja työskentelin aktiivisesti varusmiesten kanssa, jolloin olin helposti lähestyttävä.

Yleisesti ottaen KH-kaudella jokainen varusmies alkoi löytää omaa rooliaan ja identiteettiään heidän valitsemista tai heille määrättyissä aselajeissa. Kuten Väinö Linnan klassikkoromaanissa *Tuntematon sotilas* (1954), vänrikki Koskela toteaa, "Asialliset hommat suoritetaan, muuten ollaan kun Ellun kanat". Kirjurin ja muiden aselajien välinen suhde näkyi omasta mielestäni hyvin luonnollisena. Saamani asema ja luottamus loivat minulle alitajuisesti eräänlaisen huolenpitäjän roolin, osittain myös siksi, että olin keskimäärin muita varusmiehiä vanhempi. Laadin esimerkiksi siivousalueet tupakokoonpanot ja tupien sijainti mielessä. Annoin naistuvilla tehtäväksi siivota naisille määrätyn vessan ja peseytymisalueet. KH-kauden aikana totuin omaan rooliini kirjurina, siinä missä muut tuvat tutustuivat heidän omien aselajien koulutukseen. Tupiin muista yksiköistä muuttaneet varusmiehet, joita alikersantit ja lopulta mekin kutsuimme *muukalaisiksi*, olivat sopeutuneet hyvin yksikköön ja sen tapoihin. Monet KH-kauden illoista tuvista kuuluivat hengailun ja korttipeluun merkeissä, joista Paskahousu ja Uno olivat erityisen.

Havaitsin, että tupamme *muukalaiset* olivat ensisijaisesti omissa oloissaan ennen kuin alkoivat osallistumaan meidän vapaa-ajan toimintaan. He olivat tulleet samasta yksiköstä, kun loput tuvastamme oli komppanian alkuperäistä, *oogeeta*, miehistöä. Mutta kun kyselimme uteliaisuuttamme, miten heidän yksikössään hommat hoidettiin ja millä ajatuksilla olivat aloittaneet *intin*, aloimme löytää yhteisiä mielenkiinnonkohteita. Voisin uskoa tämän tapahtuneen kaikissa muissakin tuvissa, jonne *muukalaisia* muutti. Myös muista komppaniamme alokasjoukkueista tullessiin varusmiehiin liittyi oma alkujännityksensä, joka hälveni melko nopeasti koulutushaaran yhteisen päivätoiminnan ja vapaa-ajan kautta. KH-kausi oli vain kuukauden mittainen ja oli ohi ennen kuin huomasimmekaan. KH-kauden huippukohta oli monelle koulutushaaralle päätös-marssi/loppumarssi, jonka jälkeen varusmiehet siirtyivät E-kauteen tai AUK:kiin.

5.4 Erikoiskoulutuskausi

Erikoiskoulutuskausi, eli E-kausi oli minulle hyvin samantyyppinen kuin KH-kausi. Varusmiehet jakaantuivat yleensä valintojensa mukaan erikoiskoulutukseen tai aliupseerikurssille, *AUK:kiin*. Erikoiskoulutukseen jatkoivat ne, jotka pysyivät koulutushaaransa miehistössä. *AUK:kiin* jatkoivat ne, jotka kouluttautuisivat koulutushaaransa apukouluttajiksi ja tulevien varusmiesten ohjaajiksi. Itse jatkoin erikoiskoulutukseen, mutta asuin kuitenkin edelleen samassa tuvassa kuin *AUK:kilaiset*. Se ei muuttanut juurikaan tuvan järjestystä, sillä olin jo ennestään toiminut erillisenä tekijänä tuvassa. Tupaammekin muutti lisää muukalaisia muista yksiköistä. Se pisti meillä pakan uusiksi. Vastasin komppanian kirjurina heidän majoittamisestaan komppanian *oogeiden* ja aikaisempien *muukalaisten* kanssa samoihin tupiin. Tällä tutkimuseettisesti ongelmallisella tavalla koin vaikuttavani yhteishengen muodostumiseen epäsuorasti. Tuvassamme eteen tuli joskus hauskojakin sattumuksia, kuten vaikkapa siitä kuinka varustemme erosivat toisistaan.

Kerran sain tehtäväkseni kerätä oppilaiden arvomerkkejä toimiston kaapeista, jotta ne voitaisiin jakaa *AUK:iin* oppilaisiksi tulleille varusmiehille. Alikersantit kutsuivat oppilaan arvomerkkiä *lokinpaskaksi*, koska siinä oli tavallisen *pesulapun*, sotilasarvotarran, päällä valkoinen/hopeinen viiva. Olin jakanut oppilaan arvomerkit *särmiin*, jotka olivat siistissä kunnossa, ja *runtuisiin*, jotka olivat huonossa kunnossa. Yhden aselajin alikersantti ehdotti jakamaan hänen omalle *AUK*-joukkueelle *runtuisimmat lokinpaskat* pienenä vitsinä. Alikersantit naljailivat usein, että oppilaat olivat komppanian alinta paskaa, jopa huonommassa asemassa kuin alokkaat. Sen takia tupani alikersantti kehotti minua pitämään kiinni sotamiehen arvosta. Sivustaseuraaajana havainnoin, että oppilaat joutuivat suuren työmäärän eteen niin fyysisesti kuin teoriaopinnoissaankin. *Alikit* pystyivät teettämään heillä melko rankkoja suorituksia. Pääsin myös heidän kanssaan *metsään* E-kauden aikana.

Ensimmäisen metsän aikana emme tunteneet toisiamme vielä kovin hyvin. Se aiheutti välirikkoja telttaryhmämme työskentelyssä. Kyse ei mielestäni ollut yksiköiden toimintatapojen välisistä eroista vaan varusmiesten persoonista. Erilaiset temperamentit aiheuttivat paikoin ongelmatilanteita. Olimme pystyttämässä telttamme pilkkopimeässä metsässä. Tehtävien anto ja jaottelu tapahtui melko sekavasti. Osa tiuski toisille sen takia, että olimme myöhässä aikamääreestä. Myöskään kommunikointi ei aina kiireen tunteen takia onnistunut. Ensimmäisen yön jälkeen harjoitusten yhteydessä yhteinen sävel alkoi kuitenkin löytyä ja harjoitukset menivät kunnialla läpi.

Näissä harjoituksissa kaikki *AUK*-tuvat olivat mukana, joten minä kirjurina erotuin joukosta. Osa ihmetteli, miksi olin *AUK:ille* tarkoitetuissa harjoituksissa mukana. Sitä minäkin ihmettelin. Yksi komppanian kouluttajista arveli, että menisin *metsään* tekemään kirjurin hommia, mutta päädyinkin harjoittelemaan *AUK:in* kanssa. Ei se loppujen lopuksi haitannut, sillä minusta oli nautinnollista päästä ampumaan

munat tontissa ja ampua maaliin *kessillä* (KES = Kertakäyttösinko). Osaltaan se taisi lisätä arvostustani komppaniassa, että majoituin ja harjoittelin (osittain vapaaehtoisesti) AUK:n kanssa. Niin *alikit* kuin oppilaat alkoivat puhua, että "Wain pitäisi olla *korppi* (korpraali)" tai että "Wai on *korpin natsat* ansainnut".

Seuraavan kerran kun olin lähdössä AUK:n kanssa taas *metsään*, vääpeli käski minut viikon mittaiseen päivystysvuoroon ja määräsi minut laatimaan listan apupäivystäjistä *vemppa-taistelijoiden* pohjalta. Nimitin apupäivystäjiksi vilustuneita varusmiehiä, jotta sain öiden aikana nukuttua. Päivät päivystäjänä kuluivat hitaasti. Komppaniaan oli jäänyt parin tuvan verran sotamiehiä, joiden kanssa vietin suuren osan vapaa-ajastani. Tuvissa oli alokasjoukkueestani tuttuja varusmiehiä ja alikersantti, joiden seurassa vietin aikaani, kun päivän palvelusaika oli ohi. Juttelimme niitä näitä ja vitsailimme keskenämme, yleisesti vaan hengasimme yhdessä. Myöhemmin sotamiehet saivat lähteä lomille, joten minä toimin heidän lomataarkastajanaan, koska vastasin komppanian vahvuudesta. Tehtävääni kuului kerrata kouluttajan tavoin lomaohje eli miten toimia lomalla asiallisesti.

Kerran päivystysvuorollani varuskunnan majuri tuli vierailulle komppaniaan nähdäkseen, olivatko tilat hyvässä kunnossa reserviläisiä varten. Reserviläisten saapuminen olikin yksi meitä varusmiehiä yhteisesti häiritsevä asia. Aina ennen lomia jouduimme pakkaamaan, tai pikemmin tunkemaan *juustomme* päältä homesuojan, aluslakanan, peiton ja tyynyn kaappiin *ressulaisia* varten. Lomien jälkeen tupa ei ollut reserviläisten jäljiltä "*vaaditulla tasolla*" palattuamme lomilta. Roskis oli yleensä tyhjentämättä ja lattialla oli kuraa. Kuulin muilta varusmiehiltä *tornarin*, jossa reserviläinen olisi upottanut nauvoja yhden varusmiehen patjaan. Tuntui ikävältä, että aikuiset miehet taantuivat varuskuntaan saapuessaan lapsellisen kiusanteon tasolle. Usein *sotkuun* mennessämme näimme reserviläisiä siviilivaatteissa ja *häröparran* kanssa, jota hiljaa paheksuimme. Arvostimme tietysti reserviläisiä siinä mielessä, että he olivat tulleet kertausharjoitukseen päivittämään omia maanpuolustustaitojaan. Meidän kouluttajamme ovat myös reserviläisiä, joita pidimme arvossa. Mutta meistä ei ollut hyväksyttävää, että he saivat käyttäytyä eri tavoin ilman sanktioita kuin me palvelusta suorittavat varusmiehet. Kuten varusmiesten tapauksessa, yksi *härväävä* yksilö voi antaa huonon vaikutelma koko ryhmästä ja yhteisöstä.

Havainnoin E-kauden aikana, kuinka alikersanttien ja oppilaiden väliset erot haihtuivat vähitellen, kun AUK läheni loppuaan. Kerran varustevaihdossa eräs lyhyt oppilas ja lyhyt miespuolinen alikersantti lähtivät nahistelemaan ja painimaan lumen pöllytessä siinä vieressä. Kaikki katsoivat ensin hämmästyneinä, mutta sitten huvittuneina tätä esitystä. Yksi alikersanteista tuli väliin ja yksi oppilaista huusi hänelle, että pitelisi tappelijoita erillään pitämällä heitä otsasta kiinni, korostaen heidän lyhyyttään. Hän teki näin ja me saimme pienet naurut. Myöhemmin kyselin tältä lyhyeltä oppilaalta, minkä takia hän ja alikersantti olivat tapelleet. Hän kertoi, että heillä oli ollut leikkimielistä "*biiffiä*" välillään ja suunnitteli virtsaavansa alikersantin punkkaan kostoksi. Onneksi mitään pahempaa ei tästä välikohtauksesta seurannut. Oppilaat olivat varttia vaille alikersantteja, joten minusta oli luonnollista,

että alikersantit pitivät heitä jo vertaisinaan. Tämänkaltainen pelleily ja vitsailu ei ollut mitenkään epätavallista, kuten ei myöskään talvella lumipallojen heittäly varustevaihdon yhteydessä.

E-kauden aikana alikersantit ja oppilaat toivat uusia elementtejä yksikön varusmieskulttuuriin. Esimerkiksi "*Tuvissa. Joonon Järjesty!*" lyheni muotoon "*Tuv. Jon. Jär!*" samalla, kun ruokailuun marssimiseen tuli osaksi uusia marssilauluja. *AUK:n* päätteeksi tuville pistettiin taas kirjoitettavaksi *sikalista*. Vitsailu sujui hyvän maun rajoissa, vaikka yksi upseerikokelas näytti harmistuvan hänen ulkonäköönsä kohdistuneesta kommentoinnista. Myös monien alikersanttien maneeereja ja puhetapoja korostettiin. Olimme tulleet paikoin "sokeiksi" kouluttajiemme ja apukouluttajiemme maneeereille, joten muista yksiköistä tulleet huomasivat niitä ulkopuolisen näkökulmasta herkemmin. Heidän huomauttelunsa sai meidät oivaltamaan samat asiat, jolle sitten naureskelimme yhdessä. Erään ärsyttävästä puhetavastaan kommentoidun alikersantin *sikalista*-sivulle oli kirjoitettu vastaavaa:

"Jos joudun vielä kerran kuulemaan herra alikersantin huutavan 'Vauhtia', heittäydyn vapaaehtoisesti panssariuralle, odottamaan jääväni panssarivaunun alle."

Loppusota, oppilaille *välisota*, oli sitten edessä ja siihen liittyi omat erikoiset tehtävänsä. Operaatioturvallisuuden takia en kerro tehtävien luonteesta tai mitään itse maastoharjoituksesta. *Loppusotaan* liittyi kuitenkin yksi meitä varusmiehiä yhteisesti *hajottava* asia. Meidät kuljetettiin maastoharjoitukseen *maseilla*, maastokuorma-autoilla, jonka kymmenelle penkille pakkauduimme ahtaasti toistemme viereen, ase siihen viereen asetettuna. Vaikka olimme pukeneet päälle pakkastakin, huopasukat ja kaiken muun lämpimän vaatetuksen, matka tuntui silti tosi kylmältä. Meidän oli myös vaikea levätä matkan aikana ahtauden ja kovan istuimen takia. Odotimme siksi innolla jaloittelutaukoa, josta meille oli puhuttu ennen matkaa. Kun *masimme* pysähtyivät, kävikin ilmi, ettemme pääsisi jaloittelemaan, vaan odottaisimme herra vänrikkiä ja hänen tilaustaan Hesburgerista. *Loppusodan* jälkeen alkoi mieli siirtyä jo reservin suunnitelmiin.

5.5 Kotiutuminen

"Käännös taakse-, PÄIN! Tervehtikää reservin aurinkoa!"

Sitten me käännyimme katsomaan taivaalla loistavaa aurinkoa ja tervehdimme sitä *lippaamalla*. Alikersanteilla oli ollut reservi mielessä jo siinä vaiheessa, kun olimme KH-kaudella. *TJ100* nähtiin yhtenä virstanpylväänä varusmiespalvelukselle. Heillä oli yli puoli vuotta palvelusta takanaan ja he odottivat innolla pääsevänsä taas siviilimaailmaan jatkamaan omaa elämäänsä, kaikesta "*siviilissä hajoo pää!*" huudatuksesta huolimatta. Seuraavissa alaluvuissa kuvaan komppanian

kotiutumisprosessista *TJ10:n* ja *TJ0:n* väliltä, joka tupalaisillani oli enemmänkin *AUK-TJ*, eli kuinka monta aamua *AUKkia* oli vielä jäljellä.

5.5.1 Kotiutumisprosessi

"It's the final countdown!"

Europen *Final Countdown* (1986) soi komppaniassa, kun *alikit* huudattivat sitä kaiuttimista *TJ10:n* kunniaksi. Myös monet oppilaat olivat innoissaan *AUK-TJ:n* pienenevästä luvusta. *Alikit* kertoivat oppilaille omia kokemuksiaan *AUK:n* jälkeisistä viikoista, joita he kutsuivat "*apinaviikoiksi*". Nimitys tuli luultavasti siitä, että komppaniassa ei ollut enää alikersantteja valvomassa tupien toimintaa vaan oppilaat olivat vastuussa itsestään. He saivat pelleillä, kunhan se pysyi YLPALVOn rajoissa. Ennen kaikkea alikersantit ja puolen vuoden miehistö, minä mukaan lukien, odotimme pääsyä reserviin. Yleinen vitsi oli korjata toisen puhe "siviiliin pääsystä", sillä siviiliin pääsi vasta 50- tai 60-vuotiaana, jolloin varusmiespalveluksen suorittaneet siirtyvät pois reservistä. Reservi tuntui lähestyvän sitä mukaa, kun palautimme aseemme ja varusteitamme varusvarastolle.

Aliupseerikurssin päätteeksi oppilaat saivat juhlavassa kurssin päätöstilaisuuden *AUK:n* risti -rintamerkin ja todistuksen siitä, että olivat suorittaneet aliupseerikurssin. Palkitessaan muita varusmiehiä ja alikersantteja, kapteeni kutsui minut yllättäen eteen. En ollut osannut odottaa tätä yhtään ja vasta yhden tupalaisen kurkatessa minuun, tajusin, että kapteeni puhui minusta. Sain kapteenilta palkinnoksi puukon ja todistuksen siitä, että olin osallistunut *AUK:n* käytännön harjoituksiin. Olin varsin otettu tästä tunnustuksesta ja myös siitä, kuinka moni oppilaista kehui minua palatessani paikalleni. Oppilaat kertoivat minulle, että *AUK:n* palautekyselyssä osa heistä oli kirjoittanut harjoitusten kehityskohteeksi, että "*Wai korpraaliksi*". Se taisi vaikuttaa jotenkin tähän positiiviseen tunnustukseen. Voin sanoa, että se oli oman palvelukseni parhain hetki.

Viimeisellä viikolla alikersantit jakoivat oppilailleen ja muille varusmiehille "*perintökaluja*", joita he kannustivat käyttämään, osana komppanian alikersanttien perintöä. Perintökalu saattoi olla vaatekappale tai jokin esine. Muista yksiköistä muuttaneet ottivat mukanaan vanhaan yksikköön joitain meidän yksiköllemme ominaisia varusteita, joita he sitten kuljettivat eteenpäin omille *mosilleen*. Elina Makkosen (2006, 248) mukaan instituutioiden virallinen muisti on käytännössä hyväksytty käsitys sosiaalisesta ja kollektiivisesta muistista. Tässä tapauksessa muu yhteisöllinen muisti on epävirallista muistamista, johon sisältyvät varusmiesten toisilleen siirtämät perintökalut. Varusteen kuljettamista eteenpäin osana oppilaiden ja alikersanttien välistä perinnettä voidaan pitää Jukka Jouhkin (2015, 169) määritelmän mukaan narratiivina ja osana ryhmän sisäistä kulttuurista muistia.

Yleisin perintökappalevaate olivat *släbärit*, joihin niitä aikaisemmin käyttäneet alikersantit jättivät omat puumerkkinsä, eli alikersantin kaksi nuolta ja nimensä.

Yhdelle tupalaiselle annettiin KH-kaudella vanhan mallinen verryttelyasukokonaisuus, jota hänen piti käyttää, sillä hän oli antanut nykyisenmalliset *smurffit* vastavuoroisesti pois. Esineistä yhtenä esimerkkinä oli erään alikersantin lahjoittama käsirasvapurkki, johon oli merkattu alikersanttien nimiä jo kahden vuoden takaa. Tupalaiset naureskelivat, että nyt yksi tupalaisista sai "*runkkurasvaa*". Itse jätin VM-toimiston tuleville kirjureille kirjoittamani "*Kirjurin kansion*". Kansiossa annoin ohjeita kirjurin työn helpottamiseksi, kuten miten täyttää hakemus tai arkistoida vahvuusseurantalappuja.

Viimeisinä päivinä alikersantit ja oppilaat olivat hilpeällä mielellä. Eräänä iltana joku juoksi ilman paitaa käytävällä. Toisen kerran alikersantit olivat rakentaneet käytävälle pienen salibandykaukalon ja kolmantena iltana olin parin tupalaisen ja alikersanttien kanssa ulkona oluella. Tupani alikersantti tarjosi minulle oluen, koska en ollut pistänyt häntä päivystämään koko kirjurin palvelukseni ajan. *TJ1:n* illalla *Sotku 1:ssä* pidettiin kotiutumistilaisuus. Suurin osa komppaniemme kotiutuvista oli kokoontunut sinne katsomaan stand up -koomikko Niko Kivelän keikkaa. *Sotkussa* pidettiin vielä munkinsyöntikilpailu, jonka aikana huomasin, kuinka jokainen komppania piti omien varusmiestensä puolta kilpailussa. *TJ1:n* yöllä alikersantit olivat järjestäneet oppilaille komppanian perinteisen esteradan, joka oli eräänlainen rituaali, jossa he siirtyivät alikersanteiksi.

"Kun tänään lähden, otan mukaan mitä tarvitsen..."

Kauan odotettu *TJ0* pärähti Intti-sovelluksen ruutuun ja näytti reservin auringon silmälasien kanssa. Olin herännyt aikaisin ja sain kunnian kantaa alikersanttien kaiutinta, josta soi klassinen *TJ0*-kappale, Suurlähettiläiden *Kun tänään lähden* (1993). Aamulla me kotiutuvat kävelimme "vielä viimeistä kertaa" syömään aamiaista, mutta sen jälkeen aloimme vaihtaa siviilivaatetukseen. Palautimme viimeiset varusteet, jonka jälkeen menimme syömään. *Muken* portailla sain huudattaa *AUK:kia* ja toivotin heille onnea ja menestystä *lipatessani* heitä. Takaisin yksikössä tyhjensimme kaappimme tavaroistamme ja siivosimme sen, samalla kun pidimme *sipat*. Lähdön hetkellä halusimme toisiamme toverillisesti ja jätimme jäähyväiset toisillemme. Vannoimme pitävämme yhteyttä toisiimme. Kapteeni kutsui meidät vielä kerran puhutteluun yksikön pihalle, jossa muistutti meitä vielä siitä, "minkä takia armeijassa ollaan".

5.5.2 Reservi

"Komppania! Reserviin, MARS!"

Komppanian päällikön, kapteenin, lausuttua nämä taikasanat, alikersantit pinkaisivat juoksuun kohti varuskunnan portteja. Reservielämä oli alkanut. Muut oppilaat olivat vielä *sipaamassa*, kun minä ja miehistö astelimme ulos varuskunnasta portista. Nousin bussiin, joka lähti lippukentän pysäkiltä kohti Hämeenlinnaa. Jätin jäähyväiset

Parolan panssariprikaatille, joka katosi näkyvistä bussin ajaessa eteenpäin. Illalla nautin *TJ0*:sta kotonani Jyväskylässä, mutta arki ja todellisuus iski jo heti seuraavana päivänä: Enää en tekisi kirjurin hommia. Tuntui, että menetin oman tekemisen merkityksen, vaikka olinkin alustanut tätä tutkielmaa jo palveluksen aikana. Olinhan kerännyt haastatteluluvat vielä silloin, kun olin komppaniassa. Mutta nyt se, että sain tehdä mitä lystäsin, tuntui oudolta ja paikoin jopa turhautavalta.

Sain muuta ajateltavaa ja tekemistä siviilielämän murehtimisen keskelle, kun lähdin kuukauden kenttätyömatkalle ulkomaille. Lähetin sieltä postikortin komppaniaani ja terveisiä kaikille sinne jääneille varusmiehille, joista osa oli nyt alikersantteja. Palattuani työmatkalta minulla oli vielä kuukauden verran luppoaikaa. En osannut tehdä mitään merkityksellistä. Vasta opintorutiinien taas löydyttyä sain uutta sisältöä ja motivaatiota alkaa työstää maisteritutkielmaani varusmiesten yhteishengestä. Seurasin komppaniani varusmiesten edelleen jatkuvaa palvelusta Snapchatin välityksellä. Monet heidän viesteistään liittyivät tottelemattomiin *mosiin* ja muihin arkisiin asioihin. Alikersanttien ja vuoden miehistön kotiuduttua kesäkuussa 2023 heidän viestinsä juhlistivat *TJ0:aa*, mutta yhdessä viestissä todettiin vitsinä, tutun marssilaulun mukaisesti, ”oispa aamuja enemmän”. Muutkin tunnistivat kotiutuessaan joutuneensa saman nostalgian valtaan.

Puolen vuoden palveluksessa jäin paitsi monista pidempään palvelleiden varusmiesten yhteisistä tapahtumista. Tärkeimpinä *apinaviikot* ja uusien *mosien* saapuminen yksikköön (sotamiehenä tai alikersanttina), jotka omasta ulkopuolisesta näkökulmastani rakensivat varusmiesten välistä me-yhteishenkeä, jossa vastassa olivat päällystö ja uudet alokkaat. Samoin en lähtenyt mukaan *TJ0*-ristelylle, jolle varusmiehet perinteisesti osallistuvat komppaniasta kotiuduttuaan. Osaltaan syynä oli se, etten kotiutunut muun tuvan mukana, jolloin olisimme päässeet porukalla risteilylle tai mökkeilemään Himokselle. Kaikesta huolimatta koin puolen vuoden palvelukseni olleen tosi tapahtumarikas ajanjakso.

Olisin voinut toteuttaa tutkimuksen pelkästään autoetnografisen aineiston eli kenttäpäiväkirjani pohjalta, mutta en silloin olisi pystynyt tarkastelemaan nimenomaan yhteishenkeä. Tutkimus olisi silloin keskittynyt minuun, eikä meihin. Yhteishengen muodostumiseen tarvitaan useita osapuolia. Silloin informanttien omilla mielipiteillä ja näkemyksillä on väliä ryhmäkiinteyden kehittämisessä. Olin suorittanut vain kuuden kuukauden palveluksen, joten omaa kokemustani yhteishengestä ei voi verrata pidempään palvelleiden varusmiesten kokemuksiin. Tästä syystä haastatteluissa kuuluu useamman eri mittaisen varusmiehen omakohtainen ääni.

6 HAASTATTELUTUTKIMUKSEN TULOKSET

Seuraavassa luvuissa esittelen etnografisen haastattelututkimukseni tuloksia. Toteutin haastattelut aikavälillä 22.5.–3.9.2023 ja käytin niissä yhteisöllisyyden teemoille laadittua haastattelurunkoa. Käytin tutkimuksessa puolistrukturoitua haastattelumenetelmää. Annoin informanteilleni lisäkysymyksiä perustuen heidän sotilasarvoihinsa ja palveluksensa luonteeseen. Jotkut kysymyksistäni käsittelevät tupahenkeä, joka oli alkuperäinen tutkimuskohteeni. Tupahengellä tarkoitan käytännössä ryhmä- ja yhteishenkeä, joka ilmenee tai ei ilmene sotilasyhteisön sisällä. Koin kuitenkin tupahengen rajaavan varusmiesten yhteenkuuluvuuden tunteen muodostumista (esim. jättäen ulkopuolelle maastossa tapahtuvan sosiaalistumisen), joten valitsin yhteishengen määrittämään lopullisen tutkielmani päätelmiä. Kaikki haastateltavistani tulkitsivat tupahengen tarkoittavan ryhmähenkeä.

Haastattelurunko löytyy liitteestä kolme. Haastattelin tutkimuksessa kahta alle vuoden (165 tai 255 päivän) palveluksen suorittanutta sotamiestä, neljää miesalikersanttia ja kahta varusnaista. Miesalikersantit ja varusnaiset olivat suorittaneet vuoden (347 päivän) palveluksen. En valikoinut haastateltaviksi vuoden palveluksen suorittaneita miespuolisia sotamiehiä, jonka takia he jäävät huomioimatta tuloksissa. Syynä tälle oli, että heidän tupakokoonpanonsa ei muuttunut E-kauden/AU-kauden jälkeen. Koin useamman tupakokoonpanon tutkimisen mielenkiintoisempaan verrattuna samaan ja pysyvään tupakokoonpanoon. Halusin seuraavissa luvuissa antaa haastateltavieni vastauksille enemmän tilaa, jonka takia vastausten tulkintaa on vain vähän. Informanttini olivat tietoisia, mistä asioista he saivat kertoa ja mistä eivät. Näitä aiheita olivat mm. KH-kauden loppumarssi ja JOHA.

6.1 Alle vuoden varusmiehet

Tässä alaluvussa haastattelimistani varusmiehistä suoritti kuuden kuukauden (165 päivän) palveluksen ja toinen suoritti yhdeksän kuukauden (255 päivän) palveluksen. Erottelen heidät pseudonyymeillä **6kk** ja **9kk**. Molemmat varusmiehet ovat miespuolisia sotamiehiä. 6kk varusmiehen vastaukset ovat englanniksi, koska hän kertoi puhuvansa paremmin englantia kuin suomea.

Ensimmäinen teemahaastattelun kysymys liittyi siihen, miten varusmiehet kokivat palveluksen alun ja alokastuvan. Kuten haastattelusitaateista käy ilmi, 6kk ja 9kk kokivat muiden vieraiden ihmisten luovan jännityksen tuntua palveluksen alkuun. 6kk kertoi ahdistuneensa joutuessaan asumaan vieraiden miesten kanssa samassa huoneessa, mutta 9kk alkoi jo asennoitua palvelukseen yrittämällä tulla toimeen muiden kanssa. 9kk ymmärsi tulleen osaksi totaalista laitosta, kun siviilivaatteet vaihdettiin pois.

6kk: My first reaction was like “holy shit” this won’t be good. I’m a private person and I need my own space. When I saw eight other men in the living quarters, I realized I had to be in here. I’m happy my “punkka” was in the corner, because I felt I had more space there. If it was in the middle, I would’ve been very uncomfortable if I was open with people you don’t know. Overall, it was a shock of “holy shit” because there were eight men in the same room with me

9kk: Siinä vaiheessa, kun alkoi väkeä tulla, niin jokainen antoi omat ennakkoluulonsa. Mutta viimeistä siinä vaiheessa, kun jokasella oli firman vaatteet ja kaikki olivat samassa veneessä siinä mielessä, ettei kukaan tuntenut toisiaan, tuntui, että täällä sitä ollaan ja on tultava muiden kanssa toimeen. Ei ollut negatiivisia ja positiivisia ajatuksia, vaan ajatuksena oli, että tärkeintä on tulla muiden kanssa toimeen.

Kysyin haastateltavilta myös, oliko joukkoon sopeutuminen vaikeaa ja miltä se tuntui.

6kk: First group (tupa) was open and accepting, and I didn’t feel it was hard to get along with them. I think it was the day when we went around circles and explained ourselves. Because Finnish wasn’t my first language, I felt that I needed to explain to the other members that I’m better in English than in Finnish, despite being a Finn.

9kk: Yhtenäisyys pakotetaan ja yksittäisen ihmisen merkitys häviää siinä prosessissa. Koronasytemi esti meitä tutustumaan muihin tupiin ja muiden tupien ihmisiä pääsi näkemään vaan harjoituksissa. Mutta omassa tuvassa tuli hyvin toimeen kaikkien kanssa toimeen, mutta jotkut ihmiset eivät olleet niin avoimia. Jotkut ihmiset kuitenkin hyväksyvät heidät ja toteuttavat tehtävät heidän mukaan. Kokonaisuudessakin alokastuvassani ei ollut oikeita riitoja ikinä. Ehkä pientä vitustelua ristiin rastiin, mutta ainakin suurin piirtein oli mukavaa. Mutta kun ei ollut, se ei ollut tuvan vika, vaan tuvan ulkopuolisten vika. Koskaan ei ollut tarvetta tapella. Inttielämässä tuvan heikkoudet ja vahvuudet tulevat esille, mutta ne hyväksytään ja niiden mukaan jaetaan työtehtävät ja tullaan toimeen. Ekan parin viikon aikana ymmärretään ihmisiä paremmin ja mitä heille voi puhua. Koska kukaan ei halua toisen mieltä pahoittaa, ei halua sanoa jotain, mikä pahoittaisi toisen mieltä.

Seuraavaksi kysyin haastateltavilta, miten he lopulta sopeutuivat tuvan ihmisiin. 6kk:lle tärkein aspekti tupaan sopeutumiselle oli hänen etnisen taustansa selittäminen. Hän ei kokenut vaikeuksia tuvan sisäisessä kanssakäynnissä, mutta koki sopeutuvansa ja tulevansa hyväksytyksi vasta kerrottuaan, miksi osasi englantia

paremmin kuin suomea. 9kk havainnoi tuvassaan henkilöitä, jotka eivät olleet kovin avoimia, mutta heidät silti hyväksyttiin osaksi yhteisöä. Hän ymmärsi, että jokaisella oli vahvuutensa ja heikkoutensa, sekä kaikki tekivät aina virheitä. Kuitenkin näiden asioiden ymmärtäminen ja sen mukaan työtehtävien jakaminen tehostivat tuvan toimintakykyä ja suoriutumista

6kk: It was the activity with [tuvan alikersantti] that introduced us to each other, where I could say why I speak English better. I felt like a big elephant in the room, and an outsider, because I'm a foreigner, but after I introduced and explained myself, I felt I got the elephant out of the room and could adapt with and be accepted by other members. I could start cracking up jokes on my own expense, explaining why I speak in "mamu-suomi". Even though in another tupa, one guy wanted me to stop speaking English, one of my group mates said "even though your Finnish isn't the best, my English is worse".

9kk: Ihan vaan se, että alokastuvassa ollaan ensimmäinen aika, niin ei siinä kannata itselleen huntua rakentaa. Aika hyvin pystyy olemaan omana itsenäänkin. Tärkeää on, että pysyy omana itsenään eikä rakenna itselle roolia. Tärkeää on, että huomioi ja hyväksyy muut sekä toimii sillä tavalla, että omassa yhteisössä ei aiheuta ongelmia. Helpompi muuttaa itseään kuin muita, joten on havainnoitava, jos tuvan pienet ongelmat ovat itsestä kiinni. Jos kaikki yhteiskunnassa ymmärtävät omat virheensä, kukaan ei tekisi virheitä. Se auttoi intin suoriutumisessa.

6kk:n ja 9kk:n vastauksissa kysymykseen neljä (4) oli pientä eroavaisuutta. 6kk koki helpommaksi tottua armeijaelämään alokastuvassa, kun taas 9kk sopeutui nopeammin KH-kauden tupaan. *Inttielämää* oli tässä vaiheessa ehtinyt olla takana jo pari kuukautta. Tähän saattoi vaikuttaa se, että 6kk:n KH-kauden tuvan joukko ei ollut niin avoin tai sosiaalinen kuin hänen alokastupansa. Aselajit loivat paljon yhtenäisyyttä, mutta olivat silti yhteistyökykyisiä muiden aselajien kanssa. 6kk:n aselaji oli tosin usein ongelmassa, kuten hän kertoi, kun yhden varusmiehen humalaisen toilailun takia koko komppanialta paloivat iltavapaat. Tämä eristi aselajin muista aselajeista, mutta tällöin vahvasti sitä sisäisesti.

6kk: I think it was easier to be in the alokastupa, when everyone was new. But the new tupa wasn't welcoming, because the older members weren't socialising with you. The other members from our saapumiserä weren't that social, but I still could adapt there. It wasn't the same friendly feeling, but worked well enough so that we could get our work done. The older members already had their friends and didn't feel like socializing with us. The upseerikokelas living in our tupa was really nice to me and I was able to become friends with him.

9kk: Kyl se nopeesti lähti liikkeelle KH-kauden tupa, koska oli jo tottunut inttielämään. KH-porukassa suurin osa porukasta oli suuremmin motivoituneita. Ehkä sen takia, että halusivat alikkihommiin tai omiin, mieluisiin hommiin. On tottunut inttielämään, kaikki muut olivat tottuneet ja tiesivät, että sitä on vielä edessä, jolloin kaikki halusivat antaa parhaansa siitä.

Tässä haastateltavien vastaukset kysymykseen 5: Koitko koulutushaarasasi uudeksi yhdistäväksi tekijäksi?

6kk: Yes, for sure. We always got a lot of shits, because iltavapaat paloi. When we felt outcast of other groups, which made me feel I am one of the group. Every group was responsible, but we did it in our own pace. When it was time to learn and work, we managed it really well together and it promoted a sense of unity. Being outcast made us more united.

9kk: KH-kauden oma aselaji piti yhtä, etenkin alikkien kanssa oli me-he -asetelma. Alikit vaikuttivat aselajien väliseen aamutteluun ja oli kisailua, väitetään kuka on parempi ja toinen huonompi syystä että X. Oli kova kilpailu aselajien välillä, mutta KH-kauden aikana meidän aselaji piti yhtä. Kun siirryttiin miehistöön, samoissa sotaharjoituksissa oli muita aselajeja, jolloin olimme enemmän yhdessä muiden aselajien kanssa. Jotkut aselajit toimivat liimana muiden aselajien välillä. Vierailimme muissakin tuvissa. Olimme ehtineet kasvaa yhteen toisen miehistön aselajin kanssa, jonka kanssa olimme muuttaneet samaan aikaan uusin tupiin.

Seuraavalla kysymyksellä halusin tarkastella, miten varusmiehet sopeutuivat uuteen tupaan ja muodostuiko sen sisällä kiinteitä kaverisuhteita. Vai ylittivätkö alokastuvassa saadut kaverit KH-kauden tuvan kaverisuhteet. 6kk:n tuvassa ei näyttäytynyt olevan kovin hyvää kaverihenkeä, jolloin hän vietti vapaa-aika enemmän alokastuvassa ja ennen armeijaa tutustumiensa kavereiden kanssa. 9kk ilmaisi KH-kaudella tahdin kiihtyneen niin, että alokastupalaisia kerkesi vain paikoin morotella, kun heitä joskus näki. Kuitenkin 9kk:n tuvassa ei ollut samanlaista kurinpitoa kuin A-kaudella, joka antoi tilaa luoda kaverisuhteita. A-kaudella keskityttiin armeijan teoreettiseen puoleen, kun taas KH-kaudella painottui tekeminen, jolloin 9kk:lle oli helpompaa löytää oma paikkansa sotilasyhteisön sisällä. Asiaan vaikutti myös A-kauden lyhyys, jolloin kaverisuhteet eivät ehtineet vahvistua.

6kk: Yes, me and [yksi tupakaveri] would go play Billiard and Ping Pong. When we had evening time-off, so we used to spend time together. I used my free time with [tupakaveri] and other friends already before military. Other than that, I didn't really interact with others.

9kk: Ajankäyttö oli tuvan sisäistä, mutta jos sattui näkemään yhtä alokastupalaista, niitä morotteli. Mutta kun yksi toinen palasi komppaniaan, niin sen kanssa pysty jutella. Kuitenkin samanlainen tiiviys on hävinnyt. Kun on asettunut uuteen ympäristöön, niin helposti ei jää aikaa aiemmille tupalaisille, kun on enemmänkin uusien kaa. On helpompaa käydä naapurissa kuin kaukana Suomessa. Kun on ollut pidempään erossa kaverista, niin on vaikeampaa jatkaa. Sama tapahtuu A-kauden jälkeen, joka kesti vain 2 kuukautta, muuhun palvelukseen verrattuna. Alokaskausi ei ole kovinkaan pitkä aika, joten tiukka kaverisuhteen muodostuminen ei ole erityisen vahva. Kun tapaa uusia ihmisiä, ei ole enää aikaa tavata muita ihmisiä. A-kausi tuli ja meni. A-kauden hommat olivat kurin ylläpitoa ja muodostamista, mutta kuri hellittää, kun palveluksessa jatkaa. Kun ei tarvi aina ajatella, miten laittaa pinkka tai sänky tai onko roskat viety, jotka otettiin täysillä A-kaudella. Kun niitä ei valvota samalla tavalla, se antaa enemmän myötä inhimillisille asioille. On helpompaa luoda kaverisuhteita uusissa tuvissa. KH-kauden ja miehistökaudella keskityttiin tekemiseen, on helpompaa ja mukavaa jutella asioista ja asian vierestä, kun se on sallittua. Kyl se, että löytää oman aseman, omalla tavalla vaikuttaa oman paikan löytämiseen ja miten muihin pystyy suhtautumaan.

Pyysin haastateltaviani analysoimaan myös sitä, mitkä asiat vaikuttivat tupahengen muodostumiseen sekä miten he kokivat itsensä osaksi uutta tupaa. Nämä kaksi vastausta eräällä lailla täydensivät toisiaan, sillä roolinjako vaikuttaa yhteishenkeen. Sotilasyhteisön sisällä sen jäsenille jaetaan käyttäytymistä ohjaavia rooleja (Salo 2008, 7–8), kuten alokas tai aselajin edustaja. 6kk toimi tuvassaan uusien ja vanhojen jäsenten välisenä siltana, joka välitti ylempiarvoisten varusmiesten viestejä koko tuvalle. 9kk kertoi yhdeksi tärkeäksi osaksi yhteishengen muodostumiselle olevan oma rooli, jolla hän tarkoittaa henkilökohtaista aktiivisuutta ja osallisuutta tuvan sisäiseen henkeen. Tämä eroaa 9kk:n kysymys numero kahden (2) vastauksessa mainitsemasta roolista, joka kuvastaa väärää kuvaa itsestä. Molemmat 6kk ja 9kk näkevät oman paikkansa löytymisen välttämättömäksi osaksi

yhteishengen muodostumista. 6kk:lle se merkitsi tulla hyväksytyksi englanninkielisenä ja 9kk:lle se oli vapaamuotoinen hengailu tuvan sisällä ja ulkopuolella.

6kk: We worked in groups within groups, but when we worked together as a military group (aselaji), we just felt outcast. When we did something, we wanted to do it well. No one in the first tupa know each other, so they were more willing to make friends with each other. The most important aspect is making friends with people and is getting along.

9kk: Aktiivinen toiminta, aselaji ja oma rooli. Pitää olla suvaitsevainen, muiden suvaitseminen (peseytyminen, kieli) ja aktiivisuus tuvan omaan henkeen. Intin ulkoinen paine on kaikilla vakio, joten siihen ei voi vaikuttaa, mutta toki jotkut ihmiset eivät sovi inttiin, mutta niiden kanssa tulee toimeen, kun pysyy nyrkkit alhaalla. Armeijaan sopimattomat karsiutuvat jo ennen inttiä tai alokaskaudella. Kyl se oli, että jos tuli tapauksia, jossa joku toinen sai enemmän huutia tai pääsi itse helpommalla. Se oli erotteleva tekijä, jota intissä ollaan hyvin karsittu. Kaikki ovat samalla tasolla. Vaikka joku olisi siviilissä parempi, siitä ei helpotuksia intissä saa. Jokaselle löytyy jotain, mikä ei ole kivaa. On hyvä, että jokaiselta vaaditaan saman verran, jolloin vitutus pysyy vakiona. Siitä sitä sitten pystyy jatkamaan vitustelua keskenään, omassa tuvassa.

Tässä haastateltavien vastaukset kysymykseen kahdeksan (8): Koitko koulutushaarasi uudeksi yhdistäväksi tekijäksi.

6kk: My role was a bridge between new and old members. I wasn't the boss of other people, but I used to deliver messages. I did even in tupa. I was more social than others from our saapumiserä, so it was easier for old members and upseerikokelas to interact with me than the others. Because I was there, they didn't need to interact with new/old. But even if I wasn't there, they were able to communicate. New members enjoyed me delivering the message, and it helped both sides. When someone on your own level orders, it doesn't feel as bad as someone above you ordering you. I didn't feel I was a key part, but it made easier for them to communicate with each other. I spoke English for the people I used to know, but for people I didn't know, I spoke Finnish. I spoke Finnish with the ones who weren't that good in English, but I spoke English with the ones who spoke English good. Still, I felt I was accepted to the tupa.

9kk: Kyl ku pääsi juttelemaan ihmisten kanssa ja löysin oman paikan tuvasta. Juttelin muiden kanssa ja jos ei ollut sanottavaa, niin olin puhelimella. Vapaa-ajallakin armeijan sisällä ihmiset haluaa tehdä asioita muiden ihmisten kanssa. Tuvan sisälläkin ihmiset kerää saliporukkaa, mutta osa ei ole edes salin harrastuksessa. Jotkut lähtivät salille ja kuntoilemaan, koska halusivat olla mukana tuvan toimintaa. Ilman valehtelemista, [yksi kotikaupungistani] tuttu vei minut nyrkkeilemään, koska tunsin minut.

Lopuksi kysyin haastateltavilta, mitkä asiat jäivät heille parhaiten mieleen yhteisistä tapahtumista sekä mikä heille oli tärkeintä yhteishengen muodostumisessa. Näillä kysymyksillä halusin vielä kysyä konkreettisia esimerkkejä haastateltavien kokemasta yhteishengestä. Kysymyksessä yhdeksän (9) korostuivat molempien informanttien fyysiset koettelemukset, 6kk:lla koripallo-otteluna ja 9kk:lla aselajiin kuuluvana raskaana suorituksena. Kysymyksessä kymmenen (10) 6kk nosti, kuinka avoimuus, toisiin tutustuminen ja halukkuus luoda kaverisuhteita saivat hänet tuntemaan olonsa hyväksytyksi osaksi tupaa. 9kk painotti, että on tärkeintä toimia samalla viivalla muiden kanssa, ettei pyri ylisuorittamaan tai anna omien ennakkoluulojen heikentää toimintaa

6kk: The basketball game, where we played against different tupa. I could score when other members in our team sucked in the game. We would joke with each other and it gave a good

feeling. It was fun because it reminded me of my friends and gave me familiar feeling. Maybe it was a nostalgic feeling it gave to me.

9kk: Yksi asia, josta olen ollut ylpeä, oli KH-kauden päättömarssi. Olin ylpeä siitä, että osallistuin siihen ja sitten kun se oli ohi, olin ylpeä siitä. Kun osa meidän porukasta oli jo loppuun palanut, mutta muut autoivat, eikä kukaan ei jättänyt kesken, joka oli itselleni helvetin hienoa. Kun näki, että kaikki teki parhaansa ja yksinkertaisesti teki, se oli hyvä nähdä. Mennään yhdessä, eikä mennä erillään. Sama kaveria ei jätetä -mentaliteetti, jota armeija hakee. Homma hoidetaan loppuun tavalla tai toisella. Jos joku ei kykene, niin häntä autetaan.

Haastateltavien vastaukset kysymykseen kymmenen (10): Mikä sinusta on tärkeintä, intin tuvissa ja tupahengen muodostumisessa?

6kk: I think it's just the people around yourself. You can't force people to make a friend, but the willingness of making friends, getting to know each other and being open with. It was the key factor that made me feel accepted. Older members had already their way and own social circle, so they didn't feel it necessary to become friends with new members.

9kk: Ei kohdisteta yhteen ihmiseen liikaa positiivisia tai negatiivisia ajatuksia. Jos ihminen kokee olevansa erillinen muista, leviää epäluottamus ja epäkuuluvuuden tunne. Tärkeää on, että kaikki on samalla tasolla ja kaikki otetaan vastaan ilman ennakkoluuloja. Ennakkoluulot tappaa tai vähintään jarruttaa kaiken toimimisen. Sillä ei ole intissä merkitystä, minkä taustainen ihminen on, kunhan tekee mitä pyydetään ja suurin piirtein vikisemättä hoitaa hommat. Ennen armeijaa oma sosiaalinen piiri oli kapea, mutta menin armeijaan niin avoimella mielellä että kaikki oli cool. Kun meidän tuvassa puolet oli miehiä ja puolet naisia. Joidenkin kanssa tuli hyvin toimeen, mutta ei kaikkien. Yleisesti ei ole eroa sukupuolien välillä intissä, mutta siitä ei ole mitään ongelmaa. Ongelmat eivät johtuneet ennakkoluuloista, vaan henkilön käyttäytymisestä. Draamaa pyritään välttämään, joka aiheuttaa ongelmia tuvan sisällä. Antaa kaikkensa intin sisällä, mutta ei kannata ylisuoriutua. Oman paremmuuden esittämisestä tupalaisille tulee harvemmin positiivista palautetta. Tärkeää on aloittaa alkupisteestä, jolloin kaikki ovat samalla viivalla ja voivat suorittaa inttiä yhdessä. Naisvarusmiesten kanssa ei mitään ongelmaa yleisesti, mutta joissain tapauksissa oli uniikkeja ongelmia. 95% yksilöistä ja tapauksista ei ollut merkitystä, mutta oli myös tapauksia, joista on jäänyt ihmeellinen fiilis.

Haastattelun ulkopuolella yhteisissä jutteluissa kävi ilmi, että 6kk:lla oli vielä haastatteluhetkellä jäänyt *intistä* tapa petata sänky. Häinkin asiaa ihmetteli ja sille naureskeli, sillä hänen palveluksestaan oli jo vajaa puoli vuotta aikaa. Teoriani siitä, kuinka *sipat* kasvattavat varusmiehelle huolellisuutta ja siistiyttä, osoittautui ainakin 6kk:n tapauksessa todenmukaiseksi. 9kk puolestaan harmitteli, sillä varusmiespalvelus ei vastannut hänen odotuksiaan. Hän koki, että palvelus ei ollut fyysisesti tarpeeksi raskas. Anni Ojajarvi (2012, 213) huomasi samantyyppisiä ajatuksia omassa kenttätyötutkimuksessaan Parolannummella vuonna 2008.

6.2 Vuoden varusmiehet

Kaikki haastattelemani miespuoliset, vuoden (347 päivän) palveluksen suorittaneet varusmiehet ovat sotilasarvoltaan alikersantteja. Tämän takia kutsun heitä yksinkertaisilla pseudonyymeilla AU1, AU2, AU3 ja AU4. Annoin heille lisäkysymyksiä liittyen heidän johtajakauteensa (J-kauteen), sillä he muuttivat asumaan alokkaiden kanssa samoihin tupiin. Erilaisilla tupakokoonpanoilla avaan, miten yhteishenki voi muodostua olosuhteista riippuen. Mainittakoon, että AU2

vastasi kysymyksiin viesteillä, sillä ei kiireiltään päässyt vastaamaan kysymyksiin puhelun kautta.

Haastattelun aloitin kysymällä, miten alikersantit kokivat alokastuvan. Kaikilla haastateltavilla oli jossain määrin alkujännitystä palvelukseen astuessa, erityisesti uusien ihmisten takia. AU3 kuitenkin mainitsi tuvan ryhmäytymisen alkaneen jo varhain niin positiivisissa (vapaa-aika ja harjoitukset) kuin negatiivisissa (*sipat*) merkeissä. AU4:n mukaan hänen alokastupansa toimi hyvänä alustuksena *intin* toimintamalleille ja vieraiden kanssa asumiselle.

AU1: Alkuun mä olin järkyttyneenä, kun kaikki oli niin uutta ja näin henkilöitä ekaa kertaa. Joutuisin viettämään aikaan heidän kanssaan. Oli vielä ikävä tunnelma alkufiiliksenä, kun en ollut vielä tuntenut heitä. Jännittänyt alkufiilis.

AU2: Aika oudolta ja vähän jännittävältä jopa, koska ei ollut oikein tietoa mitä tapahtuu.

AU3: Oli se aika jännä, kun kaikki oli ventovieraita. Oli siellä mielenkiintoisempiakin ihmisiä, erilaisia mitä siviilissä näkyi. Yllättävän nopeasti ruvettiin ryhmäytymään, kun syötiin yhdessä ja tehtiin harjoituksia yhdessä. Kaikki harjoitukset ryhmäyttää tosi hyvin ja kaikki ikävät, kuten sipat, ryhmäyttää hyvin. Moni lähti siviiliin terveyssyistä yms. Meillähän oli muutama ukkoa, jolla meni hyvin, osa lähti, mutta pari tuli takaisin. Neljän hengen poppoo, joka oli pysynyt samassa tuvassa alusta lähtien, suurimmalta osin olimme keskenämme, mutta olimme myös uusien tupalaisten kanssa. Just tietty, kun vapaa-ajalla vietti yhdessä, niin ryhmädyttiin hyvin uusiin tupalaisiin, juteltiin ja käytiin iltapalalla yhdessä.

AU4: No siis et eka hetkenä ajatteli, että ei tunne ketään muita ja kaikki tulee muista paikoista, kukaan ei tunne toisiaan, niin tuli semmonen jännitys alkuun. Mutta sitten alko tutustuu ja tuli hyvin juttuun muiden kanssa. Oli vähän shokki, että sun vapaus riistettiin heti ekan päivän aikana. Sellasia niinku, kuten kaikilla ajatuksia, että mitä tästä tulee, kun ei tunne muita ihmisiä. Mulla on jotain epävarmuuksia, mutta sillä ei ollut väliä, kun ei tuntenut ketään muita. Oon sosiaalisesti hyvä tutustumaan ihmisiin, joka on tärkeää intissä sodankäynnin kannalta. Omasta mielestä meidän alokastupa oli hyvä pohja intille, vaikka kesti lyhyen aikaa. Alokastupa alusti hyvin minkälaista intistä tulee ja miten asua kahdeksan viikkoa ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa. Vaikka se kesti lyhyen aikaa, se oli semmonen breaking point.

Vastaukset kysymykseen kaksi (2): Oliko vaikeaa sopeutua joukkoon ja miltä se tuntui?

AU1: Mä koen, et mä pääsin siihen helposti mukaan. Ei mulla ollut mitään ongelmia siinä asemassa. Mun mielestä pääsin siihen nopeesti ja helposti mukaan. Se oli hieno fiilis, kun pääsi siihen mukaan ja alko tajuu, kun oltiin siinä samassa mukana. Side alkoi muodostua, kun tiesi kaikkien olevan samoissa lähtökohdissa ja aloittamassa samaa alokaskautta.

AU2: Heti parin päivän jälkee jo alko tulla hyvin juttuun tupalaisten kanssa. Sopeutumaan autto kyllä ne keskustelut tuvan kanssa ja muutenkin intis tehdään paljon porukalla, mikä nopeuttaa sopeutumista ja ehkä jopa sipat, koska niissä oltii tuvan kesken ja vähä rennompi meininki

AU3: Ei siinä mitä outoo, aina kun uus ryhmä tuli, niin saatiin aika hyvin ryhmä kasaan. Totta kai se eros siitä, kun oltiin ensimmäisten alokastupalaisten kanssa ryhmäytymässä, mutta saatiin me hyvin ryhmädyttyä. Helpompi oli sopeutua alusta asti olleiden kanssa, mutta jälkepäin tulleiden kanssa oli helppoa myös ryhmäytyä.

AU4: Mun mielestä mä en nähny mitää vaikeeta, kukaan ei aatellu mitään ennakolta, joka näky siinä. Kuitenkin käytti iltavapailla porukas, se kans. Se, että asut kahdeksan viikkoo muiden kaa vaatii, että teet muiden kanssa jotain. Siinä tutustui sitten paremmin muihin ja

sai uusiin tuttavuuksiin. Joidenkin kanssa ei löytynyt mitään yhteistä, vaikka yritin tsemppata heitä.

Kun kysyin tupiin sopeutumisesta, kaikki haastateltavat kokivat päässeensä hyvin juttuun muiden tupalaisten kanssa jo ensimmäisinä päivinä. Jokainen mainitsi aktiivisen osallistumisen vapaa-ajanviettoon, oli se sitten yhteiset keskustelut tai iltavapailla käynti. Sosiaalistuminen ja tutustuminen näyttäytyivät hyvin luonnollisina, sillä kuten AU4 sanoi, asuminen kahdeksan viikkoa samassa tilassa samojen ihmisten kanssa edellyttää yhteistä tekemistä näiden kanssa. AU3 korosti yhteisen tekemisen harjoituksissa ja muissa haasteissa auttaneen ryhmäkiinteyden luomisessa. AU4 edisti tupansa ryhmähenkeä tsemppaamalla muita ja paikoin ottamalla johtajan roolin tuvan sisällä

AU1: Muutamien ensimmäisten päivien jälkeen, kun pääs tutustumaan muihin. Parissa päivässä tutustuin kaikkiin tupalaisiin. Kyllä nopeesti helpotti, eikä tuntunut enää jännittyneeltä.

AU2: Hyvin sopeuduin ja kaikkien kanssa tuli hyvin toimeen

AU3: Yhteiset haasteet, aina kun ryhmä kokee rankkoja haasteita maastossa ja muualla, niin ne auttavat ryhmäytymään.

AU4: Kyl mä mun mielestä sopeuduin hyvin siihen, mulla on vähän johtavaakin otetta tupaan, että tsemppasin muita. Se oli meidän vahvuus ja [tuvan alikersantti] tykkäsi meidän tuvasta, vaikka olikin joskus huonolla päällä muun työn takia. Emmä tiedä olinko [tuvan alikersantin] korvaaja, kun sillä oli muuta hommaa.

Seuraavaksi kysyin haastateltavilta, oliko heistä helpompaa sopeutua KH-kauden tupaan kuin alokastupaan? KH-kaudelle siirryttäessä puolet haastatelluista miesaliupseereista kokivat tupaan sopeutumisen A-kautta nopeampana. AU3:sta hänen aselajinsa ei kuitenkaan ryhmäytynyt ennen kuin vasta AUK:ssa, kun useampi varusmies jakoi samoja tavoitteita. AU4:lle oli totuttelua uuteen yksikköön ja sen ”kulttuurishokkiin”, joka alkoi hellittää ajan myötä.

AU1: Oli samanlainen alkujännitys, mutta meni nopeempaa ohi. Kaikki oli uusia, eikä kukaan ollu samassa tuvassa. Muista [yksiköistä] tuli porukkaa ja loi uutta järjestystä. Oli helpompi sopeutua KH-tupaan, kun oli samoja juttuja ja aiheita. Tunsin, että oli intin jälkeenkin yhteisiä juttuja. En oo ihan kaikkiin, mutta oon somen ja viestipalveluiden kautta ollut yhteydessä. Oon nähnyt paria ihan intin jälkeenkin ja ollaan käyty paikoissa. Alokaskauden tupaan verrattuna KH-kauden tupa tuntui hyvin tutulta. Siihen pääsi paremmin juttuun ja pääsi heidän kanssa paremmin toimeen, kun oli erikoistunut tiettyyn alueeseen. Oli samantyyppisiä ihmisiä ja oli helpompaa tutustua muihin ihmisiin.

AU2: Varmaan vähän joo nopeemmin, koska paikka oli tuttu.

AU3: KH-kauden tupa ei oikein ikinä ryhmäytynyt. Vasta AUK:issa tapahtui ryhmäytyminen. KH-kausi oli niin lyhyt ja siellä oli yks mettä, että kukaan ei oikein hyvin ryhmäytynyt. Haasteita oli, mutta tuvat jaettiin eri ryhmiin koulutuksen ja metsien ajaksi. Ryhmä, joka oli metsässä ryhmäytyi paremmin kuin ryhmä, joka oli tuvassa. AUK:issa tuli enemmän ja enemmän jengii, joilla oli samoja tavoitteita. Alokaskaudella oli eri porukkaa. AUK:issa oli enemmän yhteisiä haasteita, kestäen kolme kuukautta, joka teki ryhmäytymisestä siihen mennessä ehkä parhainta.

AU4: Silloin kun jouduin muuttaa toiseen yksikköön, niin ajattelin sen olevan takaisku, että joudun aloittamaan alusta uudessa ympäristössä. Toimintatavoissa oli pieniä eroja ja

rakennus oli erinäköinen. Kasarmin ulkonäkö oli aluksi kulttuurishokki, mutta sen totuttuaan oli vaikeaa palata [vanhan yksikköön]. Se kun vietiin tavaroita sinne ja se oli erilainen kuin [vanha yksikkö], ilmapiiri oli erilaisempi, siellä ei ollut paljon hälinää kuin alokaskaudella. Me saatiin muuttaa rauhassa, jolloin emme saaneet vielä nähdä muita kuin tupalaisia. Tuli hauskoja tuttavuuksia, kun lapsuudenaikainen tuttu oli samassa minun kanssani. Sitten kun alkaa tutustua ihmisiin paremmin, niin huomaa, että maailma on pienempi. Siellä oli myös yksi kaveri, jonka kanssa olin ollut samalla ala-asteella. Ei päästy hirveästi tutustumaan, kun päästiin suoraan lomille, olin enemmänkin [vanhan yksikön] tyyppien kaa. Lomien jälkeen palattuamme alkoi hyvin sujumaan, vähän samanlainen tutustumistapa kuin alokastuvassa, eli luin ihmisiä ja yritin tutustua heihin. Kun rentouduin ja kaikista tuli omat itsensä, huomasin, että jotkut ihmiset eivät olleet sellaisia kuin luulin. KH-kauden jälkeen terveydellisistä syistä en mennyt enää mettään ja muihin harjoituksiin. Mä jäin tavallaan pitää yksiköstä huolta, olin tosi paljon päivystäjänä. Yritin sitten vempvoja ja vuodelevossa olleita ohjata. Piti aina tehdä kaikenlaista jännää, kun joku soittaa. Ei se oikeastaan haitannu mua, kun ei mulla ollu sotilasura mielessä. Vikatupa, jossa olin lopun ajasta, meni nopeasti. KH-kauden tuvassa mua alko ärsyttää, kun minä olin ainoa, joka siivosin sipojen aikana. Sain hoitaa koko homman ite ja huutaa, että tee sinäkin, ettei mun tarvitse tehdä kaikkea. Mutta, se oli mitä oli ja piti tulla juttuun muiden ihmisten kanssa.

Tähän liittyen kysyin haastateltavilta, kokivatko he oman aselajinsa uudeksi yhteisöllisyyttä lisääväksi aspektiksi. Kaikki paitsi AU2 mielsivät koulutushaaran/aselajin yhdistäväksi tekijäksi.

AU1: Ehdottomasti juu.

AU2: En oikeestaan, mutta kyllä AUK:ssa oli sen verra jääkärihommia, mitkä koin enemmän mun jutuks ja mielenkiintosemmaks

AU3: Joo.

AU4: Kyl mä tulin toimeen muiden kanssa. Meitä oli neljä tuvallista [samaa aselajia], joiden välillä tuli tutustumista ja tämmöstä. Mutta muiden tyyppien ja johtajien kanssa ei tullut tutustuttua, sillä heillä oli muut harjoitukset ja ohjelma. Meillä oli hyvin paljon teoriaa ja harjottelut lähellä kasarmia, meillä saatto olla muutama viikko teoriaa, sitten meidän mettä oli kasarmin takapihalla. Mut kaikki käytännön harjottelut, kaikki tutkinnot sun muut, sillä se yhdisti [meidän] porukkaa, mutta eristi meidät muista. Itseä harmitti, kun en päässyt haluamaani kurssille, niin se harmitti. Myös turhautti, kun en päässyt oman koulutuksen harjoituksiin loppuajaksi. Ei ollut muuta syytä, mutta ei ollut mielekäästä. Meille annettiin koulutushaaramerkit, jotka kerättiin meidät kumminkin meiltä pois, koska kaikilla muilla kurssilaisilla ei ollut sitä. Saimme laittaa merkit vasta loppumarssin jälkeen. Kun palasin [vanhaan yksikköön], niin kaikki tuvat tunsivat toisensa, koska lähdettiin samoihin harjoituksiin.

AU2:n puhuessa "jääkärihommista", hän tarkoittaa jääkäriin toimenkuvaan kuuluvia tehtäviä. Meille opetettiin jo alokaskaudella "jääkärihommia", joihin kuuluu mm. partioryhmässä toimiminen ja erilaisten aseiden käsittelyä.

Kysyessäni, olivatko haastateltavat yhteydessä aikaisempiin tupalaisiin muutettuaan uuteen tupaan/yksikköön, vai olivatko he enemmän uusien tupalaisten kanssa, he kertoivat nähneensä vanhoja tupalaisiaan vaihtelevasti. Monet mainitsevat tervehtineensä ja jutelleensa lyhyesti niiden kanssa, joita sattui käytävällä näkemään. AU1 ja AU4 nostivat aselajin ja uuden tuvan luoneen uutta yhtenäisyyttä, jossa alokastuvan varusmiehet jäivät taka-alalle. AU4 harmitteli, että ei päässyt tapaamaan vanhan yksikön tuttuja *sotkun* sijainnin takia. Poikkeuksena AU2, joka mainitsee tavanneensa vanhoja tupalaisiaan iltavapailla ja lomilla.

AU1: En ollut yhtään sen jälkeen. Olin sen verran, kun käytävällä näki, tervehdin, mutta en muuten ollut. Olin heidän kanssaan aika vähän. Olin enemmän uusien tupalaisten kanssa yhdistävien tekijöiden kanssa.

AU2: Molempien kanssa, kyllä vanhojen tupalaisten kans vielä jutteli iltavapail/-lomilla ja edelleenkin palveluksen jälkeen.

AU3: Kyl mä jonkin verran, aina jos käytävällä satuin näkemään niin juttelin, mutta en siviilissä ole ollut alokaskauden tupalaisten kanssa. AUK-kauden ihmisiin en ollut paljon yhteydessä, mutta J-kauden alikkeihin ja kokelaisiin paljonkin.

AU4: Ei nähny [vanhan yksikön] tyyppejä kun kävin toisessa sotkussa. Se eristi, kun osa komppanioista meni Sotku 2 ja toinen Sotku 1:seen, se jakoi prikaatia kahtia. Kylhä mukessa näki ja jos iltapalalla kävi, niin näki vilaukselta. Mutta muuten en oikein sovitusti nähny. Oli siinä, kun oli omat hommat ja ei kerennyt aina näkemään. Olin enemmän oman kurssin ja tuvan kanssa menossa.

”Miten vaikutit tuvan yhtenäisyyteen?” ”Miten näit alokkaiden muodostavan yhtenäisyyttä?” ”Oliko se helppoa?”. Esitin nämä kysymykset aliupseereille selvittääkseni, miten he alokkaiden esimiehinä vaikuttivat *mosien* ryhmähengen syntymiseen. AU1 ja AU3 kertovat kehittäneen yhteisöllisyyttä järjestämällä tuvan sisällä alokkaiden välisen esittelypiirin. Kyseinen esittelypiiri oli ilmeisesti kaikilla alokkailla, sillä se oli myös minun alokastuvassani. Jälkikäteen haastateltavat aliupseerit huomasivat alokkaiden ryhmäytyneen hyvin, jopa ilman heidän läsnäoloaan tuvassa. AU2 huomasi uuden saapumiserän KH-kaudella varusmiesten *gonahdamista*, joka haittasi joukon toimintakykyä, mutta ei yhteishenkeä

AU1: Esittelypiirissä, jota oli myös omalla alokaskaudella, kerrottiin omista asioista. Korkeemmalta taholta tuli, että piti pitää keskusteluita. Ihan yleisesti keskustella asioista ja puhua asioista, mitä tulee tapahtumaan ja mitä on edessä. Kun kertoi omia ikäviä kokemuksia intistä, niin naurettiin yhdessä ja se rentoutti alokkaiden tunnelmaa. Se vaikutti yhdistäneen koko tupaan. Tuvassa jotkut löysi samoja mielenkiinnonkohteita, jotka keskenään yhdisti. Yleisesti ihmettely ja pohdiskelu siihen, mitä tulee tapahtumaan. Mitä tulee eteen ja justiisa se, että uusia ihmisiä tapaa, niin he alkavat keskustella omista asioista. Opiskeleeko joku, onko joku töissä. Se, että keskustelee toisiensa kanssa ja kyselee toisiltaan. Kaikki lähtee samalta tasolta.

AU2: Mulla ei paljoa oo tietoa tosta, koska mulle uutta saapumiserää tuli vast KH-kaudella. Uudes saapumiseräs KH-kaudella oli hyvä yhteishenki, mutta sit lopussa se alko olemaa huonompi koska aamut väheni, niin harvat jakso enää yrittää kunnolla. [KH-kauden] kurssilla oli hyvä yhteishenki niin oli myös AUK:ssa.

AU3: Alokaskauden ja KH-kauden ajan asuimme alokkaiden kanssa, mutta AUK:kissa aloimme asua johtajatuovassa. Meillä oli samat, tupakeskustelut tulee ylempältä taholta, pidin niitä tupalaisille pari kertaa A-kauden aikana. En kuitenkaan ollut kovinkaan usein tuvassa, jolloin olisin vaikuttanut alokkaiden ryhmäytymiseen. A-kauden aikana oli kauheasti muutakin, että en kerennyt viettää aikaa tupalaisten kanssa. Aika hyvin ne ryhmäyty, mitä mä katoin. Osa kavereista pysyi AUK-tupiin asti, että olivat tosi hyvin ryhmäytyneet. Varmaan tähän on vaikuttanut se, että molemmilla samat kiinnostukset ja tavoitteet, molemmat lähti AUK:kiin ja olleet siten samassa tuvassa.

AU4: Meille ei uudet mosat tulleet, joten me kerrattiin A-kauden juttuja uudestaan. Silloin jättäydyin harjoituksista pois [henkilökohtaisista syistä] ja olin komppaniassa päivystämässä. Huomas sen, että kun on ennestään tuttua porukkaa kuin alokaskaudella, niin heidän kanssa tuli hyvin juttuun. Oman joukkueen tupien tupalaisten kanssa oli hyvä yhteishenki, kun oli samoista komppanioista porukkaa. Siellä huomas, että kaikki tuvat oli keskenään kavereita, mutta se muuttu sitten kun mosat tuli ja yhdeksän kuukauden miehistö lähti. Se oli sikaärsyttävää nähdä kolmet kotiutumiset, sitku pääsee vihdoin kotia niin se tuntui hyvältä. Mun mielestä [vanhassa yksikössä] oli kuitenkin paras yhteishenki.

Oli parasta, kun ärsyttävimmät jäi pois, kun tuvat vaihtu ja tuli samantyyppisiä tyyppejä, niin se paransi tuvan laatua.

Kiinnostuin AU3:n kertomasta johtajatuvasta ja kysyin häneltä aiheesta tarkentavia kysymyksiä.

AU3: Meillä se tuli vasta AUK:issa, se oli aika raskasta olla alokkaiden kanssa koko vapaa-ajan. Pääsin tutustumaan hyvin muihin alikkeihin. Meidän linjan alikersantit olivat samassa tuvassa yhden toisen linjan alikersanttien kanssa. En päässyt koulutuksienkaan aikana juttelemaan paljon näiden muiden alikkien kanssa, joten se oli kiva jutella heidän kanssaan rauhassa. J-kaudella parasta oli ryhmäytyä, kun kaikki johtajat olivat samassa tuvassa puolen vuoden ajan. J-kaudella meillä alikeilla on hommaa homman perään, joten ryhmäydimme hyvin yhteisten haasteiden kanssa. Alikkeja oli erilaisia, osa eivät jaksaneet kiinnostua ja jotka olivat motivoituneita. He jakaantuivat ja ryhmäytyivät eri ryhmiin, joissa oli hyvä yhteishenki, mutta he eivät ryhmäytyneet muiden kanssa. Se oli perseestä, mutta meidän linjan alikeilla meni hyvin.

AU3 mainitsi myös, että johtajatupa oli sekaturpa, jossa mies- ja naispuoliset aliupseerit asuivat yhdessä. Pyysin häntä kertomaan tästä järjestelystä lisää. Johtajatupa näyttäytyi AU3:n kertomana funktioiltaan samanlaisena kuin mikä tahansa muukin tupa. Siellä olivat ne, jotka juttelivat ja viettivät aikaa toistensa kanssa palveluksen ulkopuolella, mutta myös joukko niitä, jotka eivät jaksaneet kiinnostua. Johtajatuvasta tekee erikoisen sen rakenne sekaturpana, vaikkakaan se ei vaikuta paljon yhteishengen kehittymiseen. AU3 kuitenkin huomauttaa, että toisinaan kun naiset haluavat olla keskenään ruokailuissa, se heikentää ryhmähenkeä. Hänestä normaalissa miesten ja naisten välisessä kanssakäynnissä ei ilmennyt ongelmia, jonka takia sekaturpaa voisi yhtä hyvin soveltaa A- tai KH-kaudella.

AU3: Sekaturpa oli ihan toimiva. Tiedän, miksi joku ei alussa halua sitä. Mä tunsin jo *naisalikit* ja heille oli ok asua samassa tuvassa. Jos just alokaskaudella mennään sekaturpaan, jossa ei tunne toisiaan, niin sen ymmärrän. Olis se paras, jos sen sais alokaskaudesta lähtien, mutta sinne tulee ukkoja, joiden kanssa ei nimenomaan halua olla. Naiset ja miehet ryhmäytyvät erilleen, jos asuvat eri tuvissa. Johtajakaudella se olisi ollut outoa, jos olisimme olleet eri tuvissa. Se luontevasti meni, eikä mitään ongelmia ollut. Sai viettää aikaa muiden johtajien kanssa ja sai jauhaa keskenään. Siitähän tulee aina haasteita, kun mitä oon kuullut naisilta, jotkut haluaa omaa rauhaa ja olla naisten kanssa. Esimerkiksi ruokailujen aikana naiset saattaa mennä keskenään syömään ja miehet keskenään, niin se nakertaa ryhmähenkeä. Se on toimiva ratkaisu, jos sen sais alokaskaudella tai viimeistään KH-kaudella. Ryhmäytymisen kannalta olisi hyvä, että miehet ja naiset olisivat keskenään.

Kolmelle muulle haastateltavalle yhteinen tekeminen ja oma motivoituminen palvelukseen vaikuttivat yhteishengen onnistumiseen, kuten alla olevat otteet todentavat. AU3 sen sijaan korosti vastauksessaan "ihmisenlukutaitoa" (ks. sitaattit edeltä), jolla hän tarkoittaa tunneälyä eli toisten ihmisten luonteen ja näkemysten ymmärtämistä. Tämän avulla on mahdollista tutustua uusiin ihmisiin paremmin ja kommunikoida heidän kanssaan.

AU1: Se vaikuttaa, että (ei tullut ihan heti mutta) kaikki mitä koettiin. Ihan koko linjaa yhdisti kaikki se paska mikä koettiin, niin se koettiin yhdessä. Se yhdisti meidän tupaa ja yleistä ryhmähenkeä. Oli kurjaa yhdessä. Tulin toimeen AUKkituvan kanssa yllämainittujen tekijöiden avulla.

AU2: Yleensä kun kaikki tekee hommansa hyvin, niin on hyvä yhteishenki, eikä anna muiden tehdä kaikkia töitä.

AU4: Ehkä se on vaa, et rohkeesti änkeet vaan mukaan. Just ku sanoin aikasemmin, että yrität lukee ihmisiä ja tietää minkälaisia ne on, niin oppii tulemaan toimeen heidän kanssa. Oppia, millä tavalla ihmiselle voi puhua. Ihmisenlukutaidossa osaat laskeutua toisen ihmisen tasolle ja ymmärtää sitä, vaikka et ihan ymmärtäisi hänen näkemyksiä. Yrittää vaan etsiä yhteisen asia, joka molempia kiinnostaa ja löytää, mistä huumorista tykkää. Intti on semmoinen paikka, jossa kaikki huumori uppoaa kaikkiin. Jos yhteishenki on luotu tupaan oikeilla oletuksilla, niin on paljon rennompaa. Lukutaitoa on tärkeää harjoittaa heti tupaan tultua, kysellä hiukan taustoista ja rupertella yleisistä asioista, jotta hekin pystyvät kommunikoimaan sun kanssa. Motivaatio on myös tärkeä osa, motivaatio tulla toimeen kaikkien kanssa, ettei se lankea vain yhden harteille. Jos ei tule toimeen toisten kanssa, niin miten toimia sitten sodassa. Siellä pitää pelata yhteen pussiin.

Kysyessäni niistä asioista, jotka jäivät eniten mieleen *intin* yhteisistä tapahtumista, JOHA korostui vahvasti. *JOHA*, eli Johtajaharjoitus oli AUK:n loppupuolella pidettävä harjoitus, jossa oppilaat osoittavat eri tehtävärastien kautta, mitä ovat AUK:n aikana oppineet. Tämä harjoitus näyttää jääneen parhaiten haastateltavieni mieleen *intin* yhteisistä tapahtumista. JOHA alkoi jo sillä edeltävällä *joha-mettällä*, joka jatkui yksikössä varsinaisella harjoituksella. JOHA on jossain määrin samanlainen kuin KH-kauden lopussa pidetty loppumarssi, jolla testataan varusmiesten oppimia henkisiä ja fyysisiä kykyjä

AU1: Ne oli ne kaikista rankimmat kokemukset, joista tulee fiilis, joista huomaa rankimmista koetuksia, että onko ryhmässä hyvä henki. Kun tulee henkisesti ja fyysisesti rankka koettelemus, se paljastaa, että onko ryhmällä hyvä yhteishenki. Kannustaako muita ryhmäläisiä vai purkaa huonoa oloa? Onko jollain niin rankkaa, että purkaa huonoa oloa muihin, vai kannustaako muita koska itselläkin on rankkaa? Meillä *joha-mettässä* huomasi, että omassa ja apukouluttajana pääsi näkemään tätä ryhmähenkeä.

AU2: Kaikki koitokset, kuten *joha*, sisurata, vaati hyvää ryhmähenkeä ja paransi sitä.

AU3: Varmaan oma *joha* tai sitten, kun olin oppilaiden *johassa alikkina*, niin se jäi mieleen. Myös [KH-kauden loppumarssi] jäi mieleen, vaikea sanoa just yhtä. Muista ekan päivän, kun alokkaat tuli, vittu kun meitä jännitti silloin. Yhteisistä haasteista ja kokemuksista on tullut parhaat muistot. Jos mun on pakko sanoa yks, niin [KH-kauden loppumarssin] alku. Me mentiin teltoihin nukkumaan, mutta sitten kouluttaja käski meidät liikkeelle. Juoksimme viisi kilometriä pimeässä, se jäi kyllä mieleen. [Loppumarssi] ja *joha* ovat ainoita kertoja, jolloin varusmiehiä simputetaan oikein kunnolla, joka on jäänyt mieleen. Se on positiivisesti jäänyt mieleen. Sen takia, että se haastaa itteä tosi paljon ja itse tykkään haastaa itseäni, joten sen takia mä tykkäsin siitä. Siis totta kai hetkessä oli epämurkavaa, se oli perseestä, mutta sitä oli kivaa muistella jälkikäteen. Se, että omaa psyykettä koeteltiin. Oli kivaa, kun ryhmähenkeä koeteltiin, mutta tykkäsin erityisesti oman psyykkeen koettelemuksesta.

AU4: No siis, eniten mä ehkä tykkäsin siitä, et mulla oli muutama tupakaveri, joiden kanssa pystyin liikkumaan kotikaupungista aina kasarmille asti. Tultiin aina kimpassa, niin siinä muodostui siinä semmoinen yksityisporukka, josta tykkäsin. *Intin* sisäistä tapahtumista ei ollut sellasta yksittäistä tapahtumaa, mutta vapaa-aikaa meillä oli paljon, kun se alkoi aikasin. Harrastettiin, että käytiin muiden tuvissa ja nauru, mikä joskus kuului ja pieni sähläys, niin se teki siitä kivan kokemuksen, eikä pelkästään pakkopullaa. Naurettiin yhteisille jutuille.

Kuten myös 6kk:lla ja 9kk:lla, monet miespuolisista aliupseereista muistivat parhaiten yhteisesti suoritettuja ja fyysisesti raskaat koitokset. Näissä konkretisoitui ja testattiin, mitä varusmiesten välinen ryhmähenki todella oli. AU4:lle tärkein muisto olivat nauru ja huumori palveluksen sisä- ja ulkopuolella, sillä niihin ei liittynyt pakollista toimintaa. Parhaat muistot refleктоituivat tärkeissä yhteishenkeä muodostavissa tekijöissä. Yhdessä toimiminen ja toisten tukeminen olivat kaikille

haastateltaville miesaliupseereille osa heidän kokemaansa yhteishenkeä. Se palvelee niin ryhmän, kuin heidän henkilökohtaisiakin tavoitteitaan. Kysyin haastateltavilta vielä konkreettisesti, mitkä heistä olivat tärkeintä yhteishengen kannalta.

AU1: Ehdottomasti se, että ryhmäläiset arvostaa muita, että he pystyvät tukemaan toisiaan. Pystyy olemaan avoin ja sanomaan mitä mieltä on, ei kohdisteta, hyökätä tai lannisteta muita ihmisiä. Vaan nähdä, että ollaan yhdessä, eikä olla yksin. Ollaan samassa jamassa ja tehdään asioita yhdessä. Eli toisen arvostaminen ja tukeminen ovat tärkeitä ryhmähengessä.

AU2: Sama kun kahdennaksessa kohdassa, mutta myös, että kaikki otetaan ryhmään mukaan, että ei jää sen ulkopuolelle.

AU3: Sanoisin, että yhteiset haasteet on se tärkeä. Koska se pakottaa sen ryhmän toimimaan yhdessä ja keksimään ratkaisun yhdessä, puhaltamaan yhteen hiileen.

AU4: Tärkein on varmaa, et alkaa yhteiselo heti ja semmonen yhteistyö on tosi tärkeää. Esim. *sipat*, jotka tehdään yhdessä ja kommunikoidaan mitä tehdään. Ajattelin *sipat* aina osaksi ryhmäytymistä, se on semmonen harjoite siitä, kuinka ihmiset pystyy kommunikoimaan. Myös se yhteinen motivaatio, jolla saadaan yhteistyö toimimaan, myös niiden kanssa, joiden kanssa ei pystyisi, niin se on semmonen conclusive.

6.3 Naispuoliset varusmiehet

Molemmat haastattelemistani varusnaisista olivat suorittaneet 347 päivän palveluksen. Toinen heistä oli alikersantti, toinen miehistössä. Erottelin heidät pseudonyymeillä **NAU** (naisaliupseeri) ja **NM** (nainen miehistössä). Kysyin aluksi, millä nimellä puhuttelin heitä. Olisiko se varusnainen, varusmies vai naisvarusmies? NAU vastasi, että naisia kutsuttiin ensisijaisesti varusmiehiksi tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittaviksi. NAUn mukaan vapaaehtoisuus kesti vain 30 päivää, jota NAU kutsui eräänlaiseksi ”katumusajaksi”. Sen aikana naiset saivat peruuttaa osallistumisensa palvelukseen. Tämän jälkeen palveluksen keskeyttäminen vaatisi painavan syyn, samalla tapaa kuin miespuolisilla varusmiehilläkin. NAUn mukaan myös termi ”naisvarusmies” käy. NM sanoi, että termiä ”varusmies” voivat niin miehet kuin naisetkin käyttävät. Esitin heille myös lisäkysymyksiä liittyen sekatupiin.

Aloitin naispuolistenkin varusmiesten haastattelun kysymyksellä: ”Miten koit alokastuvan?” Naispuolisilla varusmiehillä on haastattelupuheen perusteella samanlaista A-kauden alkujännitystä kuin miespuolisilla *mosilla*. Naiset kokivat myös alkujärkytyksen sotilasorganisaation sisällä sukupuolten jakautumisesta. NM harmitteli, kuinka miestupien ja naistupien erottelu haittasi tasa-arvoa ja yhteishenkeä, jotka hän koki paremmiksi sekatuvassa. NAU:lle jäi ikävänä muistona mieleen, kuinka miesalikersantti ymmärsi naistuvan toivomusta omasta rauhasta väärin motivoituna, joka johti naistupalaisten *runnuttamiseen*. NAU myös huomasi, että eräs miesalikersantti suhtautui seksuaalisävytteisiin ja ronskeihin vitseihin vakavammin,

kun niitä esitti nainen. Kyseinen alikersantti ei luultavasti odottanut naisen kertovan miehille sopivina pidettyjä vitsejä.

NAU: No siis, totta kai se jännitti, että minkälaisii persoonii tuli. Tykkäsin kaikista ja tultiin tosi hyvin toimeen. Oli tosi paljon samantyyppisiä ihmisiä. Ei otettu paljonkaan yhteen, joskus saattoi olla erimielisyyksii, mutta tultiin hyvin toimeen. Meillä oli tosi kivaa, eikä tullut halua tulla pois. Meitä ymmärrettiin usein väärin. Aika alussa meidän alikersantin kaverit miesalikersantit. Emme halunneet, että joka ilta oli erilainen *miesalikeista*. Alikersantti ymmärsi, että halusimme lisää yksityisyyttä. Onko meillä oikeus pyytää häntä poistumaan? Ylempi-arvoista *miesalikkia*. Osa ei halunnut vaihtaa vaatteita. Nuoret ja ujut naiset eivät tykänneet, että joku auktoriteettiasema oleva mies tulee tupaan. Alikersantti kutsui meidät "*runturiviin*". Meitä mustamaalattiin kouluttajille, josta meidän naiskouluttaja muistutti meille. Kysyin häneltä, että ymmärretäänkö meitä väärin, kun me halusimme vain pyytää *miesalikkia* pois silloin, kun haluaa yksityisyyttä. Se oli ärsyttävä kokemus, että meitä pidettiin sellaisina, jotka halusivat erityisoikeuksia. Intissä vitsit ovat tosi seksuaalisävytteisiä ja roisia. Sitten kun nainen heittää samanlaisen vitsin kuin miesvarusmies *miesalikin* seurassa, hän otti sen tosi tosissaan. Tämä *miesalikki* sanoi meille, ettei "*tämä ole mikään bordelli*". Siitä meille tuli paha mieli. Asia jäi siihen, koska emme haluneet viedä asiaa eteenpäin. Olimme yhtä ja pidimme toisistamme huolta, mutta olimme alakerroksessa ja meidät usein unohdettiin, joka harmitti meitä.

NM: Ainoa oikeestaan, mitä muistan oli et ekana päivänä jännitti. Mut sitten koin, et naistupa oli hyvä, mutta sekatupa oli parempi. Sekatuvassa yhteishenki oli parempi, tai semmonen ei virallisempi, mutta tasa-arvo oli paremmassa arvossa. Sukupuolten jakautuminen realisoitui tavallisissa tuvissa. En tykännyt nais- ja miestupien välisestä erottelusta. "*Varusmies*" ei mielestäni ole sukupuolisesti latautunut, vaan sitä voi käyttää molemmat sukupuolet.

Kysyessäni sopeutumisesta, naispuolisten varusmiesten vastauksista ilmeni, että edellä mainittujen seikkojen takia naistupa piti vahvasti yhtä. NAUn mukaan naistuvan jäseniä harmitti, koska he eivät voineet puolustautua ennakoluuloilta. NAU tuli kaikkien kanssa juttuun, NM suurimman osan kanssa:

NAU: Ihmisiä vitutti, kun ei voinut puhua asioista, josta kaikki ymmärsi. Oma tupa oli tärkeä tiimi ja kaikki pitivät yhtä, joka oli tosi tärkeää.

NM: Kyllähä siinä tutustuttiin, eikä meillä ollut mitään ongelmia ekana päivänä.

NAU myös mainitsi, että satunnaisista erimielisyyksistä selvittiin helposti. NM ei huomannut mitään suurempia ongelmia alokastuvassa. NAU korostaa, että keskustelutyökalut ja kommunikointi edesauttoivat naisten sitoutumista tupaan.

NAU: Käytin samanlaisia keskustelutyökaluja muiden tupien ihmisiin, kuin rippileirin isosena. Sosiaalisen kanssakäynnin puolesta oli tosi tärkeää, että oli tehnyt aikaisemminkin keskustelutyötä.

NM: Joittenkin kanssa tulin hyvin juttuun, joittenkin kanssa en. Jos prosentuaalisesti sanotaan, niin 50-60% tuvan naisista tulin hyvin juttuun.

NAU:n ja NM:n tupakokoonpano vaihteli KH-kauden jälkeen. NAU siirtyi sekatuvasta takaisin naistupaan KH-kauden aikana, kun taas NM siirtyi naistuvasta sekatupaan E-kauteen mennessä. Molemmat haastateltavista kokivat sekatuvat hyvin positiivisesti. NM näki tupakokoonpanon muuttumisen sekatuvassa edistäneen sisäistä yhteishenkeä, sillä se toi uusia näkökulmia esille:

NAU: KH-kaudella oli aina sekativat, joten meidät pistettiin sekativapaan. Kuitenkin yksi naisista ei halunnut sekativapaan. Joten kaikki muuttivat yhteen erilliseen naistivapaan. Ösa meistä harmitti. Minä kysyin kouluttajaltani, jos olisin päässyt sekativapaan, mutta en päässyt. Naistivavassa meidät unohdettiin, *jäpitiimme* 5 minuuttia *aamusipojen* aikaan. Meitä ei edes tarkastettu, eikä ketään kiinnostanut käydä perällä, joten emme enää viitsineet suorittaa. Jos olisimme olleet sekativavassa, olisimme pitäneet yhtä, eikä meitä olisi unohdettu. Puoli komppaniaa hengasi meidän tuvassa tyhjien punkkien takia, joka oli meistä tosi kivaa.

NM: Meistä ei lähtenyt kuin kaksi naista muualle, mutta kun meille tuli uusia varusmiehiä, koin että yhteishenkemme parani. Must tuntuu, että kun oltiin jo hetken aikaa oltu, niin oltiin opittu tavoille ja meillä oli raamit, joilla mennä. Peruspilarit toi turvaan. Kun ihmiset vaihtu, tuli uutta näkökulmaa asioihin. KH-kausi oli parempi kuin alokaskausi, tuvallisesti.

Tämän johdattelemana kysyin, miten he kokivat sekativat. Halusin selvittää, oliko helpompaa olla yhdessä naisten kanssa vai pystyykö yhteisöllisyys muodostumaan paremmin miesten ja naisten välillä. NAU:a suoraan harmitti, kun ei päässyt sekativapaan. Hän selittää sekativapien hyödyttävät kouluttautumista sotatilannetta varten, sillä silloin jokainen tuntisi helpommin toisiaan, eikä esiintyisi sukupuolijakaumaa. NM puolestaan havainnoi keskustelun luomia rajoja miesten ja naisten välillä sekativavassa, jotka eivät haitanneet yhteishenkeä, vaan korostivat uusia näkemyksiä.

NAU: Positiivisena 100% sekativapa. Siinä saattaa käydä niin, että naiset ovat vain keskenään. Kurssilla emme tunteneet ketään, kun muut tiesivät toisensa nimeltä. Jos olisimme olleet koko ajan sekativavassa, olisimme edenneet paremmin koulutuskurssillamme. Uskon, että korona vaikutti aluksi siihen, että ei saatu vierailta toisissa tuvissa. Kyse on armeijasta ja kun sota syttyy sitä suuremmalla syyllä taistelee yhdessä. Huomattavasti parempi, että kaikki tuntee toisensa sen sijaan, että pelkästään naiset tietää toisensa. Helpompaa toimia, kun ei ole sukupuolijakaumaa. Tunsimme itsemme ulkopuolisiksi. Tykkäsin palveluksestani enemmän, kun olimme sekativavassa.

NM: Mun mielestä miehet ei ota asioita niin vakavasti, tai silleen, ettei tartuta asioihin yksityiskohtaisesti. Otettiin rennommin. Miehet tuo yksityiskohtat esille, mutta naiset ei. Joissain keskusteluissa esimerkiksi, jos vaikka puhuttiin joistain asioista, joihin miehet liittyi, miehet osavat sanoa oman puolensa, mutta naiset olivat useimmiten hiljaa. Kun miehet sanovat oman näkökulmansa asioihin, se auttoi näkemään ihmiset eri tavalla. Keskusteltiin asioista, joista ei naisten kesken puhuttu. Jätkät puhu peleistä ja pleikkareista, tuli erilaisia näkökulmia.

Kun kysyin, kokivatko haastattelemani naispuoliset varusmiehet aselajinsa uudeksi yhdistäväksi tekijäksi, perusteli NAU monisanaisesti, miten ei kokenut yhteenkuuluvuutta erityisesti koulutushaaran kautta, mutta enemmänkin siihen liitetyn sotilasyhteisön kautta. Hän koki yhteishenkeä parhaimmillaan KH-kauden tuvissa, kun taas AUK-tuvassa ja J-kauden tuvissa yhteishenki oli todella huono tai sitä ei esiintynyt ollenkaan. Tähän vaikuttivat uuteen yksikköön sopeutumattomat *muukalaiset* ja uudessa yksikössä muita ihmisiä ymmärtämätön varusmies. Tässä uudessa yksikössä oltiin luultavasti ennakkoluuloisempia naisia kohtaan, joka aiheutti ongelmatilanteita.

NAU: Kun hengattiin keskenään siinä tuvassa, mihin meidät aluksi pantiin, nukuttiin vaan naistivavassa. Ryhmädyttiin hyvin [KH-kauden] kurssilla ja meillä oli hyvä yhteishenki. Koko loppupalveluksen kaipasin "veljeyttä", luottamusta ja vitun hyvää yhteishenkeä, joka oli [KH-kauden] kurssilla. Olin valmis lähtemään sotaan ja kuolemaan heidän puolestaan. Komppaniassa oli äärettömän hyvä yhteishenki.

Vaikuttava tekijä AU-kaudella oli, kun tuli uusi ihmisiä muista yksiköistä, ja erityisesti otin yhteen yhden kanssa, joka sanoi "meidän komppaniassa tehtiin näin". Se oli ärsyttävää, kun eivät uskoneet meidän neuvojamme tekosyynä "meidän komppaniassa tehtiin näin". He eivät suostuneet kuuntelemaan, eivätkä uskoneet miten täällä toimitaan. He pitivät itseään muita parempina, josta tuli olo, että he eivät halunneet tutustua meihin. Olimme tosi erilaisia, aluksi meillä meni ihan hyvin, mutta loppua kohden se oli pelkkää vittuilua. Meillä oli tosi surkea yhteishenki, joka valui muihin tupiinkin. Miestuvat arvioivat meitä naisia ärsyttävyyden perusteella. Sitä, että he lähtivät jo negatiivisella oletuksella harjoituksiin, oli vaikea muuttaa. Kun [loukkaannuin fyysisesti], minua ei otettu tosissaan, vaan minun ajateltiin *movettavan*. Vain yksi uskoi minun olevan kivuisiani. Kaikki ajatteli, että minä vain esitän. Yhdellä naisella oli muita kipuja, josta muut puhuivat paskaa takana. Se sai kuunnella siitä tosi paljon vittuilua.

[KH-kauden] kurssilla jos joku oli heikompi, häntä kannustettiin, että sä pystyt tähän. Meidän ryhmässä oli yksi heikompi, kaikki kannusti ja korosti, että olet yksi meistä ja me tehdään yhdessä. AUKissa vittuilitiin. Jos olisin joutunut lähtemään rintamalle, olisin jo ampunut itseni ennen kuin olisimme rintamalla. Siinä ryhmässä ei ollut minkäänlaista yhteishenkeä. Kouluttajatkin sanoivat, että eivät olleet nähneet AUK:issa yhtä huonoa yhteishenkeä. Se mikä KH-kaudella oli kivaa, ei ollut AUK:issa enää. AUK:issa en enää halunnut tulla takaisin yksikköön niiden ihmisten takia, kun taas KH-kaudella oli kivaa palata tupalaisten luokse.

Johtajakaudella yhteishenkeä värittää se, etten halunnut olla [uudessa yksikössä] yhtään. Vakavasti harkitsin *sivariin* lähtöä, koska uudessa yksikössä kaikki oli perseestä. Toimintatavat olivat perseestä ja kävin kuraattorilla, koska se oli itselle niin kamala paikka. En tullut missään vaiheessa toimeen muiden joukkueiden kuin omani kanssani. Minulle ei opetettu mitään, vaan minun piti tehdä kaikkea. Kun tulin paikkaan, jossa en halunnut olla ja minulle tehtiin "*pränkkejä*", olin stressin alla ja tosi äkänen. Sain koko ajan paskaa niskaan muilta varusmiehiltä, koska olin lyhytpinnainen ja ahdistunut. Meidän tuvassa oli yksi sellainen, jolla oli rasistinen ja vähättelevä huumorintaju. Minulla meni hermo ja pyysin häntä lopettamaan, mutta vastaus oli vaan "Aamuja". Väittelimme ja jouduin menemään päällikölle kertomaan, etten pystynyt enää olemaan siinä tuvassa, joka loukkasi minua. Se oli äärettömän kuvottavaa, kun kaikkia asioita, mitä olen, haukuttiin. Vittuilu vaan vaihtoi muotoa, eikä koskaan lähtenyt minnekään.

Yhden joukkueen kokelaan kanssa en tullut toimeen. Kun kysyin häneltä, että onko varusmiehet palauttaneet [varusteita], niin se sanoo mulle vaan, että eikö sun [apukouluttajana] pitäis tietää? Kun yritin kysyä, että oliko kaikki [varusmiehet] jo tulleet, hän ei vastannut minulle. Kun miesvarusmies kysyi samasta asiasta, hän vastasi. Hän ei siis tykännyt minusta, tai naisista.

Kun kutsuin VMTL-taistelijoita siivoamaan yksikköä, he eivät olleet moksiskaan. Mutta kokelas tuli huutamaan, että minä simputin heitä. Selitin, että tarkoituksena ei ollut simputtaa, mutta ajattelin, että olisi reilua niille, jotka olivat metsäharjoituksessa. Kokelaan vastaus oli, että "en usko, vaan uskon, että haluat korostaa johtaja-asemaasi ja väärinkäyttää sitä". Kun kysyin, miksi ajattelit näin? Hänen vastaus oli vaan, että hän ei usko. Aivan sama mitä mä tein, niin hän ajatteli, että tein kaiken vihamielisesti. Minulta meni motivaatio kommunikoida hänen kanssaan ja keskustella kuin pakolliset. Luovutin siitä, että tulisin toimeen hänen kanssa. Hänen kanssaan en tullut toimeen.

Me olimme omalla porukalla omassa tuvassa ja meillä oli tosi mukava porukka. Ei ollut verrattavissa KH-kauteen, vaan sen takia, että se oli niin saatanan löysää. Kaikki oli vaan puhelimella päivät pitkät, eikä meillä ollut tarvetta tapella keskenään. Tykkäsin tuvan henkilöistä ja persoonista. Silloin kuin tuli sotaharjoituksia, alkoi tulla samanlaisia elementtejä kuin KH-kaudella. Päästiin tekemään samoja juttuja ja oli ylipäättään tekemistä, joka auttoi ryhmäytymistä, eikä tarvinnut olla vain tuvassa. Semmosta oli koko minun johtajakauteni ja pyysin koko ajan vaihtoa pois yksiköstä. Harkitsin koko ajan *sivariin* lähtöä.

NM kouluttautui toiseen aselajiin, vaikka asuikin samassa tuvassa toisen aselajiryhmän kanssa. Komppanian joukkueet koostuivat tuvista, tässä tapauksessa tämän toisen aselajin varusmiehistä. Aselajien välinen aikataulu oli usein erilainen.

NM: Olin tyytyväinen omaan koulutukseen, mutta olin usein pihalla oman joukkueen asioita, koska en ollut osallisena siihen. Mut toisaalta he olivat erikoistuneet enemmän heidän hommaan, kun taas minä olin erikoistunut oman alan hommiin.

Kuten kaikille muille haastateltaville, kysyin naispuolisilta varusmiehiltä, olivatko he yhteydessä aikaisempiin tupalaisiin heidän muutettuansa uuteen tupaan/yksikköön, vai olivatko he enemmän uusien tupalaisten kanssa?

NAU: Olin yhteydessä aikaisempaan yksikköni, en nyt kaikkiin, mutta niiden kanssa, jotka lähti RUKkiin. En ollut kovin paljon yhteydessä, enkä halunnut tietää, mitä tekivät alokkaille, koska olisi tullut paha mieli siitä, että en ollut vanhassa yksikössä. Olin valmis jopa luopumaan sotilasarvostani ja lähtemään perusvarusmieheksi vanhaan yksikköön.

NM: Oikeestaan ne ihmiset, joiden kanssa olen ollut, olivat E-kauden kurssilaisia, sekä muutama alokastupalainen, jotka menivät AUKkiin. Status nousi uusien *mosien* tullessa komppaniaan, joita ei saanut puhutella, mutta sitä oli siltikin. Mut kyl mä väitän, et kun oma homma alkoi, niin silloin konkretisoitui, mikä mun oma homma on ja mikä mun vastuu on.

Pyysin molempia naispuolisia haastateltavia vielä analysoimaan, mitkä asiat vaikuttivat tupahengen muodostumiseen. NAU koki paljon mukavia yhteisiä kokemuksia vanhassa yksikössä, joka sai hänet kaipaamaan sinne takaisin, jopa sotilasarvosta luopumisen uhalla. Hän koki vanhassa yksikössään yhteisiä onnistumisia ja epäonnistumisia, joille naurettiin hyvässä hengessä. Samoin toisten tukeminen oli vahvasti läsnä yhteistoiminnassa. Tämä puuttui kokemuksista muissa tuvissa.

NAU: Yhteiset epäonnistumiset ja onnistumiset, ehottomasti. Yhdessä tekeminen ja se, että tehtiin asioita joukkueena, ja koettiin asioita yhdessä. Se tunne, että "me tehtiin se". Yhdessä tekeminen ja yhteiset kokemukset. KH-kauden loppumarssissa marssittiin yli 12 tuntia, vesisateessa suurin osa, ja suuren kurapellon läpi. Aloin nauraa ja nauroimme yhdessä sille, että tulimme tänne vapaaehtoisesti. Vaikka kaikilla oli kylmää ja kaikki oli uupuneita, niin meillä oli tosi kivaa. Aloimme yhdessä laulaa Queenin "Don't stop me now", se oli niin perseestä, että se oli hauskaa. Pelattiin seurapelejä. Huudeltiin muille KH-kurssilaisille ja meillä oli tosi kivaa. Olisin toivonut lisää yhteisiä kokemuksia, sillä se oli äärimmäisen positiivisen kokemus. Se oli hienoa nähdä tupalainen kantamassa kahta täyteen pakattua reppua, joka oli hieno saavutus, hatunnosto. Olimme sekalaisesti miehet ja naiset keskenään. Kieli on tärkeä, ja miten puhut. Sen sijaan, että sanotaan "tehkää", sanotaan "tehdään" ja "mennään". Ei käsketty, vaan kannustettiin tekemään yhdessä. Tuli olo, että me tehtiin tätä yhdessä, eikä pelkästään käsketä.

NM:lle sen sijaan oli tärkeää oman itsensä näyttäminen, asioista keskusteleminen ja vapaa-ajanvietto muiden kanssa. Samoin tärkeää oli muiden tupalaisten ymmärtäminen ja hyväksyminen sellaisina kuin he ovat.

NM: No ehkä se, et jos joku haluaa nukkua, niin se pystytään antaa sille. Osataan viettää aikaa muualla. Toisten huomioon ottaminen. Oman itsensä näyttäminen vaatii rohkeutta, kun osaa esittää itseään ja pystyy puoltamaan omia mielipiteitä. Pystyy keskustelussa perustelemaan niitä. Vaikka ei pystyisi perustelemaan, niin silti pystyy ottamaan vastaan muut mielipiteet. Osaa siis ajatella, että hyväksyy muut ajatukset.

Haastateltaville naispuolisille varusmiehille jäivät parhaiten mieleen miespuolisten informanttien tavoin varusmiesajan fyysinen toiminta. NM koki tässä yhteistoiminnassa olleen "enemmän järkeä", sillä jokaisella oli yhteinen tavoite. Hän

myös huomautti, että tämän takia varusmiehet olivat *mettässä* toisiaan kohtaan sekä tasa-arvoisempia, että tekemisessä omatoimisempia:

NAU: Isoimpana KH-kauden loppumarssi. Se oli vaan järkyttävä. Meille se oli hyvä tapahtuma. Koko KH-kausi oli kivaa.

NM: Kyl mä sanon loppu-intin aika uuden miehistön kanssa. Olimme uuden miehistön kanssa *mettässä*. Kun pääsi tekemään, mitä itse osasi ja pääsi tutustumaan omaan hommaan. Oltiin koko kevät *mettässä*. *Mettässä* oli kivempaa kuin *kassulla*. *Mettässä* oli järkeä, joku tavoite ja pysty tekemään mitä itse teki. Ei ollut viikkotäytettä, että tehdään tätä, kun ei oo muutakaan. Kyl mä väitän, että *mettässä* yhteishenki tulee paremmin esille, kun sä koettelet itseäsi ja koko joukkuetta. [Oma aselaji] korostui miehistön kanssa, kun itse hoidin suurimman osan hommista. Kouluttajilta ja johtajilta tuli vastuu minulle, kun minua se kiinnosti ja minulta pystyttiin kysymään. Me olimme ne, joilta he tulivat kysymään. Johtajatkaan eivät tienneet kaikkea. Oli ihan sama, oliko mies tai nainen, kaikki olivat tasa-arvoisia toistensa kesken. Metässä se korostuu sen takia, koska pitää toimia joukkueena eikä toimia kouluttajien varassa. Omia päätöksiä piti itse tehdä myös.

Kysyin lopuksi, mikä heille oli tärkeintä yhteishengen muodostumisessa. NAU:lle ja NM:lle oli tärkeää pystyä toimimaan yhdessä, vaikka joukossa olisikin sellaisia, joista ei tykkäisi. NAU painotti asioista puhumista ja NM oman viitseliäisyyden löytämistä. Molemmat korostivat yhdessä toimimista ja vastavuoroista kunnioitusta, koska kuten NAU sanoi, yhteistyökykyä opiskellaan mahdollista sotatilannetta varten.

NAU: Se, että kun tulee erimielisyyksiä, niin niistä puhutaan. Eikä jäädä sitä muhimaan omassa ärtyneisyydessä. Keskustelemalla järkevästi, eikä huutamalla ja ymmärtämällä, että aina ei ole kivaa. Kaikista ei tarvitse tykätä, mutta sä olet siellä satojen muiden samanikäisten kanssa. Kaikkien on pystyttävä kompromissiin ja tultava vastaan omassa tekemisessään, jotta voidaan tehdä kompromisseja ja tulemaan vastaan, hyväksymällä muut. Kaikki ovat erilaisia ja kaikista ei tarvitse tykätä, mutta kaikkien kanssa on tultava toimeen. Kun asennoituu siihen, että nämä ihmiset, joiden kanssa olet rintamalla, on pakko luoda turvavyö siinä porukassa, että voisit lähteä siinä porukassa taistelemaan. On tärkeää luoda ryhmään olo, että jos lähdetään sotaan, niin kaikki tekee kaikkensa ja että me selvittään siitä yhdessä. Myös yleinen kunnioitus sellaisina kuin kaikki ovat.

NM: Pystyy olemaan oma itsensä, ei saa negatiivista palautetta. Yhteen hiileen puhaltamista, ei ajattele omaa napaa, vaan ajattelee muita. Kun on viitseliäisyys ja kiinnostus asioihin, se auttaa toimimaan yhdessä.

Kaikkien informanttieni vastauksissa korostui yhteinen toiminta, joka ainakin jossain määrin linkittyi arkisiin ja erityisiin palvelustehtäviin. Epävirallinen puhekieli ja vaihtoehtoiset normit nousivat esille vain harvoin. NM:n ja AU4:n vastauksissa korostunut palveluksen ulkopuolinen ja NM:n mukaan virallisesti hyväksytystä poikkeava toiminta oli heidän kokemuksensa mukaan tavallista. He eivät erotelleet inttislängia tai varusmieshuumoria erilliseksi osaksi palvelustaan, vaan näkivät ne siihen kuuluvina elementteinä. He kokivat erityisesti huumorin auttavan varusmiehiä ryhmäytymään keskenään, vaikka väärin käytettynä ja käsiteltynä huumori saattoikin rikkoa mahdollisuudet yhteistyölle. Jokaiselle haastateltavalle oli kuitenkin selvää, että yhteinen toiminta, oli se sitten virallista tai epävirallista, rakensi varusmiesten yhteishenkeä.

7 VARUSMIESPALVELUKSENI POHDINTAA

Seuraavaksi käyn läpi omia ajatuksiani varusmiesten yhteishengestä. Näen sen koostuvan sekä heille ylhäältä asetetusta perinteisestä sotilasidentiteetistä että heidän tietyssä ajallisesti ja paikkaan sidotussa tilanteessa omaksumistaan ryhmänormeista. Hyödynnän akateemista kirjallisuutta näitä teemoja avatessani.

7.1 Sotilasidentiteetti ja roolit sotilasorganisaatiossa

Kaikki alokkaat astuivat Suomen Puolustusvoimien palvelukseen tabula rasoina. Kuitenkin heti ensimmäisestä päivästä lähtien meille opetettiin sotilasorganisaation käytösmalleja ja rooleja, joiden mukaan meidän odotettiin suorittavan palveluksemme. Tehtävien kyseenalaistamista ei sallittu olipa kyseessä monien turhaksi kokemat *sipat* tai hajottavat maastoharjoitukset. Jokaiselta alokkaalta edellytettiin sitoutumista komppanian koulutustavoitteisiin. Tätä rooliin sitoutumista edesauttoi yhtenäisen pukeutuminen. Niin miehet kuin naisetkin pukeutuivat samoihin vihreisiin *M05:siin*. Silloinkin, kun olimme varuskunnan ulkopuolella, kuten lomille menossa tai niiltä palaamassa, tiedostimme erityisyytemme verrattuna ”tavallisiin ihmisiin”.

Matti Peltonen (2006, 161–163) mainitsee, kuinka myös ihmisetkin voivat näyttäytyä muista kansalaisista poikkeavina yksilöinä. Kun pidimme maastopukua ja omaan varuskuntaan liittyviä tunnuksia, tiedostimme oman sotilasidentiteettimme ja positioimme. Olimme palveluksen seurauksena eräänlaisessa ”välitilassa”, sillä emme olleet opiskelijoita tai työntekijöitä. Poikkesimme muista ihmisistä tunnistettavan asukokonaisuuden, mutta myös meidän käytöstä rajoittavien normien ja sääntöjen kautta. Oli kuitenkin tyypillistä nähdä nuori ihminen näissä armeijan varusteissa, varsinkin Hämeenlinnan kaltaisissa kaupungeissa, joissa oli oma varuskunta. Armeijaympäristön painostuksen lisäksi tähän identiteettiin mukautuminen vaati oma-aloitteisuutta ja itsekuria varusmiesten taholta.

Sotilaallisuus näyttäytyi oman kokemukseni mukaan niukkana, vähäeleisenä ja ripeänä toimintana. Esimerkiksi tilaisuuksien aikana ”pienet sotilaalliset” tarkoittivat vain muutaman kerran käsien taputtamista. ”Sotilaalliset” jäi elämään inttislangin sanana, joka kuvastaa lyhyesti tai lyhyessä ajassa tehtyä toimintaa. Omien havaintojeni perusteella sukupuolesta riippumaton sotilasideaali oli *nohevuus*, joka tulee lyhenteen *noheva* sanoista ”nopea, heti valmiina”. Varusmiehinä meiltä odotettiin mm. aikamääreisiin ehtimistä ja nopeaa työskentelyä, jotka olivat harjoittelua oikeaa sotatilannetta varten. Peruskoulutuskaudella, meille tuttavallisemmin A-kaudella, meidät perehdytettiin jo varhain sotilaan tehtäviin ja tavoitteisiin. Oli yksilöstä itsestään kiinni, miten hän sisäisti nämä asiat. Positiiviset kokemukset saavat varusmiehet sitoutumaan palvelukseen paremmin. Luonnollisesti joillekin nämä asetetut rajat ovat ahtaat, jolloin negatiivinen asenne näyttäytyy armeijaelämään sopeutumattomuutena.

Yleensä tutustuminen *inttiin* tapahtuu jo varusmiespalvelusta edeltävänä aikana, esimerkiksi kavereiden ja lähipiirin sukulaisten *intti*-tarinoiden kautta. Positiiviset näkökulmat armeijasta auttavat varusmiestä motivoitumaan palvelukseen ja samalla sitoutumaan sotilaskoulutuksen tavoitteisiin. (Salo & Siebold 2005, 179–180; Salo 2008, 5–6.) Negatiiviset kokemukset palveluksesta ja alhainen motivaatio tehtävien suorittamiseen taas vaikeuttavat hänen kykyään sitoutua ja identifioitua yhteisiin arvoihin ja tavoitteisiin (Salo & Siebold 2005, 183–184). Omaan motivaatioon vaikuttavat toiminnasta seuranneet palkinnot, myönteiset saavutukset ja suorituskeskeisyys, mutta myös negatiiviset tunteet, kuten uupumus ja epäonnistumisen pelko (Pulka, Virkkala, Eloranta & Kallela 2016, 180–183). Tämä vaikuttaa siihen, kuinka varusmiehet sitoutuvat koulutuksellisiin tavoitteisiin ja sitoutuvat sotilasryhmäänsä, tupaansa. Huomasin tuvissani, kuinka yhteinen onnistuminen ja hyvät suoritukset kaikissa harjoituksissa paransivat ryhmähengen.

Olli Harinen (1992, 64–65) esittää, että varusmiehen moraaliin ja motivaatioon vaikuttavat henkilökohtaisten tekijöiden lisäksi tavoitteiden saavuttamisen mahdollisuus ja jo olemassa oleva ryhmäkiinteyden varusmiesten välillä. Jyrki Aikon (2010) mukaan varusmiehen motivaatiota nostavat uusien asioiden oppiminen, tehtävien suoriutumisessa onnistuminen ja palkitseva palaute. Sen sijaan motivaatiota voivat laskea kyllästyminen (helpoiksi miellettyihin) tehtäviin, kaipuu siviilielämään ja kouluttajien huono asennoituminen koulutukseen. (Aikko 2010, 58–59.)

Moni *gonahtanut* varusmies saattaa hyvinkin rimpuilla hänelle asetettua sotilasidentiteettiä vastaan ja tehdä palvelustehtävät pelkästään siksi, ettei joutuisi vaikeuksiin niskuroinnin takia. Tällöin toiminnasta puuttuu sekä auktoriteetin että varusmieskumppaneiden arvostus. Omasta mielestäni tärkeä ryhmädynamiikan elementti armeijassa on vastavuoroinen arvostus, jossa alokkaat arvostavat sekä toisiaan että johtajiaan. Ryhmäkiinteyden vaatii yhteistyökykyisen ympäristön, joka kunnioittaa jäseniään, mutta samalla työstää koulutuksellisia tavoitteita eteenpäin.

Yhteisöissä voi esiintyä asemanmuutoksia, rituaaleja ja siirtymäriittejä, jotka korostavat jäsenten yhteenkuuluvuutta ja sosiaalisia suhteita, sekä kohtelevat

jäseniään tasavertaisesti (Turner 2007, 108–110). Mikael Salon (2011) mukaan myös armeijassa on tapahtumia, jotka toimivat siirtymäriitteinä. Niissä ryhmällä on yhteinen merkitys ja tavoite, joka tuo yksilöt yhteen. (Salo 2011, 68–69.) Komppanian henkilöstö ja alikersantit ylläpitävät myös tiettyjä perinteitä ja rituaaleja, jotka ovat osa laajempaa traditiota, kuten jääkärikenraalimajuri Ruben Laguksen perintöä ja ”talvisodan hengen” myyttiä. Catherine Bell (2009) katsoo, että rituaalien symbolit voivat olla epämääräisiä ja joustavia merkityksissään. Bellin mukaan ritualisaatio, eli toiminnan merkityksen korostaminen, ei välitä samaa ajatusmaailmaa tai ideologiaa eteenpäin, vaan voimaannuttaa ja antaa merkityksen rituaaliin osallistujille. Ritualisaatio kehittää niin mielivaltaiset kuin välttämättömät mielenkiinnonkohteet yksilöiden yhteisiksi tavoitteiksi. (Bell 2009, 221–222.) Vaikka symbolit pysyisivät samoina, ne voivat saada uusia merkityksiä palvelukseen astuvien varusmiesten omaksuessa ne.

Sotilasorganisaation asettamia arvoja ja symboliikkaa voi tutkia *semioottisen antropologian* avulla. Marianna Keisalo esittelee AntroBlogissa (2019) semioottisen antropologian metodina, jota käytetään tutkittaessa asioiden ja merkkien kulttuurisia merkityksellisyyksiä. Keisalon mukaan nämä merkitykset havaitaan ja tulkitaan eri tavalla fyysisissä ympäristöissä ja niiden kulttuurisessa kontekstissa. Semioottisessa antropologiassa tutkitaan myös eri asiayhteyksiin liitettyjä symboleja, jotka voivat toimia yhdistävinä tekijöinä. (Keisalo 2019.) Armeijassa hyödyntää useita yhdistäviä symboleja. Esimerkiksi Panssariprikaatilla on oma joukko-osastotunnus, sen joukkoyksiköillä omat liput ja Ruben Laguksen nuolet. Näiden alle varusmiehet muodostavat omat, enemmän tai vähemmän sitoutuneet sotilasidentiteettinsä. Hierarkiaa kuvaavia symboleja ovat kaikki sotilasarvot, joihin liitetään lisäksi sotilaan asemaa kuvaavat roolit. Esimerkiksi AUK:n alussa oppilaille jaettiin *lokinpaskat*, sillä he olivat saaneet roolin komppanian ”alimpana paskana”.

Keisalo (2019) nostaa artikkelissaan Clifford Geertzin symboliantropologisen balilaisen kukkotappelun esimerkin, jossa kukot ja vedonlyöntijärjestelmä kuvastavat sekä maskuliinisuutta, että sosiaalisia suhteita ja hierarkioita. Geertzin (2005, 73–74) mukaan balilainen hierarkia välittyi kukkotappeluun, jossa osallistujien oman maineen ja ”kastin” puolustaminen ja ylistäminen heijastuivat kukkoihin. Tätä symboliikkaa löytyy myös *intissä*, sotilasarvoille asetettujen valta-asemien ja roolien valossa. Vastakkaiset sotilasarvot voivat kukkotappelunomaisesti asettua vastakkain, kuten edellä kuvatussa kertomuksessani painivasta oppilaasta ja alikista. Intin ympäristö korostaa jo itsessään voimia vastakkain asettelevaa maskuliinisuutta. Anni Ojajärvi (2012, 213–214) havainnoi, kuinka fyysisten koettelemusten nähtiin vaikuttavan varusmiehen henkiseen kasvuun. Miehisyyden ideaaliin yhdistetään rankkojen olosuhteiden ja epämukavuuden sietokykyä, joiden oppimisen odotetaan tekevän varusmiehistä miehisen mallin mukaisia. (Ojajärvi 2012, 213–214.) Tämä ylläpitää perinteistä armeija tekee ”pojista miehiä” -ajatusta (Salomaa 2022, 110), joka sulkee naiset kokonaan ulkopuolelle. Maskuliinisuus tulee julki armeijan harjoitusten myötä myös epävirallisesti asenteiden ja puhekielen kautta.

7.2 Epävirallinen organisaatio

Jos armeijan virallisen organisaatioon sisältyy kaikki muodollinen ja sääntöjenmukainen toiminta, epäviralliseen organisaatioon voidaan laskea huumoriin verhottu puheenparsi ja säännöistä joustava toiminta. Erityisesti alikersantit ja muu miehistö ylläpitävät näitä epävirallisia tapoja ja perinteitä, olivatpa ne sitten tiettyjä humoristisia ilmauksia tai harjoituksia, joiden kaavaa on toistettu useamman varusmiespolven ajan. Sosiologi Knut Pippingin (1947, suom. 1978) mukaan komppanian epävirallisen normijärjestelmän säännöt paransivat sotilaiden kokemusta yhteenkuuluvuudesta ja taistelumoraalia heikentämättä ryhmän toimintakykyä. Sotilasyhteisön epäviralliset normit olivat yhteisön sisällä omaksuttu legitiimeinä ja sitovina käytäntöinä, jotka saivat komppanian toimimaan yhtenäisenä ryhmänä fyysisesti ja psyykkisesti raskaiden taistelujen aikana. (Pipping 1978, 21, 255.) Havainnoin samantyyppistä asennoitumista rauhan ajan palveluksessaakin, silloin kun käskytyks toteutettiin humoristisesti, mutta silti säilyttäen kurinpidon.

Epäviralliset normit ja käytännöt näyttäytyivät konkreettisesti yhteisessä toiminnassa, erityisesti *maastossa*. Välisodan, itselleni loppusodan, aikaisissa maastoharjoituksissa telttamajoitukseen liittyi palvelusta helpottavia tapoja. Meitä oli A-kaudesta lähtien kielletty lämmittämästä teltan kamiinaa niin kuumaksi, että se helottaisi punaisena. Kuitenkin talvisessa metsässä ja lumen keskellä koimme parhaaksi täyttää kamiinaa isoilla haloilla, *morkuloilla* ja pitää tulisija *mansikkana* yön ajan. Lähivartiovuorojen aikoina saatoimme ja sallimme muillekin telttalaisille pitää *kalsarikipinöitä*. Ne tarkoittavat pelkästään kamiinan ja lyhdyn valvomista (alusvaatteisillaan), ilman teltan lähialueilla kiertämistä. Tämä ei ollut virallisten toimintatapojen vastustamista tai niskurointia, vaan toiminnan hyötyjen arvioimista ja oman logiikan soveltamista olosuhteisiin. Soveltamista auttoi ylempiarvoisten poissaolo, jolloin pystyimme arvioimaan tilannetta ja tekemään päätöksiä itsenäisesti.

Eräs pelkästään minun komppaniaani koskeva epävirallinen normi liittyi kirjurin asemaan yksikön sisällä. Virallisesti kirjuri on sotamiehen arvoinen koulutushaara, mutta komppaniemme alikersanttien keskuudessa hän nousi heidän vertaisekseen. Myös muut varusmiehet kohtelivat minua kuin ylempiarvoista. He puhuttelivat minua erillisesti ”arvon kirjurina”, saattoivat lipata minulle ja huomauttivat toisilleen, että kirjurille piti puhua asiallisesti ja kunnioittavasti. En ole tietoinen, olisiko samantapaista tehty muissa komppanioissa, saati varuskunnissa. Osittain tämä oli meidän välistä vitsailua, mutta ymmärtääkseni siihen liittyi myös arvostus työtäni kohtaan. Osallistumisellani maastoharjoituksiin ja päivittäisiin palvelustehtäviin (*sipat* ym.) oli luultavasti vaikutusta tähän. Vaikka pyrin tarkastelemaan varuskuntaelämää tutkijan näkökulmasta, oli erikoista päätyä osaksi komppaniaani epävirallisen perinteen jatkumoa.

Epävirallinen puhetyyli toimi tehokkaana ryhmäytymisen metodina varusmiesten keskuudessa. Kuitenkin alatyylinen huumori ja vitsailu sukupuolielimistä tai seksuaalisuudesta saattaa sulkea osan yksilöistä vitsien

ulkopuolelle. Osa puheesta liikkui selkeästi epäkorrektin alueella. Esimerkiksi homoudella vitsailu oli yksi yleisistä huumorin keinoista, jolla myös verrattiin aselajeja keskenään tai korostettiin oman aselajin paremmuutta. Myös pejoratiivinen nimeäminen ”pilluksi” ilmaisi aselajin heikkoutta. Sen sijaan ”testolla” ilmaistiin voimakasta toimintakykyä, joka on kaikua armeijan maskuliinisuuden ihanteelle. Puhetyyliä voitaisiin verrata toiseen maskuliinisuuden linnakkeeseen, ns. ”pukukoppipuheeseen”, jossa ronskiin huumoriin on tähän saakka suhtauduttu hyväksyvästi. Asiaa suoraan kysyttäessä ainakin yhdelle alikersantille ja yhdelle oppilaalle etninen vitsailu oli ok, sillä se tehtiin armeijan kontekstissa hyvän maun rajoissa. He eivät ilmaisseet kokevansa vitsailua loukkaavana. Kyseinen alikersantti jopa kannusti vitsailemaan etnisestä taustastaan *sikalistassa*. Kuinka homoseksuaaliset tai muut vähemmistöihin kuuluvat varusmiehet lopulta vitsailun henkilökohtaisesti kokivat jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

On tärkeää huomioida, että sotilasorganisaation viralliset toimintamallit eivät jaa samanlaisia arvoja kuin epävirallinen tapakulttuuri, mutta fyysiset ja sosiaaliset olosuhteet mahdollistavat tämän poikkeavan toiminnan. Anni Ojajärven (2012, 214) mukaan maastoharjoituksissa varusmiehet eivät koe olevansa samalla tapaa kasarmilla omaksutun sotilaskurin alaisia, jolloin he näkivät toiminnan omatoimisempaan. Ojajärven (2009d) tutkimuksesta käy ilmi, että alikersantit ylläpitävät epävirallisia käytäntöjä ja välittävät niitä eteenpäin alokkaille neuvoina ja helpotuksina erilaisiin palvelustehtäviin. Ojajärven esimerkissä alokkaat omaksuivat alikersanteilta samat periaatteet ja sanonnat nopeaan ruokailuun kuin mitkä alikersantit olivat oppineet omana alokasaikanaan. (Ojajärvi 2009d, 394–396.) Oman kokemukseni mukaan maastossa ja *sipoihin* annetut tehtävät olivat jossain määrin niin laajoja ja paikoin *hajottavia*, että kehitelimme niiden suorittamiseen luovia ratkaisuja. Ratkaisuillamme tavoittelimme tehtävien helpottamista ja käytännöllisyyttä.

Niina Naarmisen tutkimuksessa (2018) käy ilmi, kuinka Tikkakosken tehtaalle on luotu sodanaikaisen aseteollisuuden pohjalta oma virallinen status, jota ovat horjuttaneet Tikkakosken paikalliskulttuuria ja huumoria kuvastavat YouTube-videot. Tehtaan sisällä ilmennyt huumori oli pilailevaa ja seksuaalisävytteistä. Sen omaksuminen oli edellytys yhteisöön kuulumiselle. Huumori oli osa yhteisön suullista perintöä, johon liittyi ymmärrys kontekstisidonnaisuudesta ja moraalinen vastuu omista sanomisista ja tekemisistä. (Naarminen 2018, 357–358.) Armeija hyödyntää epävirallisesti tätä kontekstisidonnaista kieltä. Ulkopuolisen näkökulmasta ja varusmiespalveluun astuvalle armeijan maskuliininen ja epäasiallinen huumori voi näyttäytyä vieraana ja loukkaavana. Sisällä suljetussa yhteisössä se on tehokas keino rakentaa yhteenkuuluvuutta ja tarjota henkireikä tiukkarajaisista normeista irrotteluille.

Esimerkiksi kerran kymmenkunta alokasta joukkueestamme kantoi punkkaa harteillaan ja samalla tanssivat Coffin Dance -meemin musiikin tahtiin. Tässä meemissä ghanalaiset arkunkantajat tanssivat samaan aikaan, kun kantoivat arkkua harteillaan (Know Your Meme 2020). Huumoripitoisten *inttiä* käsittelevien tiktokkien

kuvaaminen oli yleistä komppaniassani. Sanna Närän (2019, 33) mukaan kännyköiden yleistyminen on tuonut varusmiesten elämää ja huumoria helpommin siviiliyhteiskunnan saataville, joka on poistanut osittain ”palvelusajan mystiikkaa”. Sosiaalisen median kautta välittyvä varusmieshuumori ja *inttimeemit* antavat usein varsin koomisia pilkahduksia suljettuun sotilasyhteisöön. Esimerkiksi Närän tutkimuksessa (2019) käsitellyt ”spurdohahmot” pohjautuvat nostalgisiin kokemuksiin ja tarinoihin *intistä*.

Oma teoriani on, että alikersantit omaksuivat vähättelevän ja alatyylisen huumorin puheeseensa, koska sen arveltiin jäävän yleisesti ottaen varusmiehillä parhaiten mieleen. Perusolettamuksen mukaan miehiä kiinnostavat ensisijaisesti alkoholi ja seksi, joten sukupuolielimien sisällyttäminen puheeseen tuo ikään kuin miehet yhteen, ”samojen mielenkiinnonkohteiden äärelle”. Se, miten itse kukin henkilökohtaisesti asioita arvotti, jäi yleensä keskustelujen ulkopuolelle. Armeija on viimeisiä organisaatioita, joissa tämäntyyppinen ”miehekäs” puhetapa on edelleen hyväksyttyä, vaikka virallisella tasolla se ei olekaan sallittua.

Varuskuntaympäristön epävirallisia käytänteitä voidaan tarkastella myös ranskalaisen antropologi Marc Augén tutkiman *epäpaikan* (non-place) käsitteen kautta. Augén (1992, eng. 1995) mukaan epäpaikat ovat muodostuneet tiettyjen olosuhteiden (mm. siirtymä paikasta toiseen) ympärille. Tilan erityisyyttä korostaa siellä käytetty kieli. Epäpaikat voivat vapauttaa hetkeksi yksilön normaaleista toimintatavoista ja identiteeteistä, sillä epäsovinnainen roolinotto ja arjesta poikkeava käytös ovat tilassa hyväksytyjä. (Augé 1995.) *Intti* voidaan mieltää nuoruuden ja aikuisuuden väliseksi välitilaksi, jossa yksilöt sitoutetaan maanpuolustukseen ohjaaviin rooleihin, eli heidän sota-ajan sijoituksiinsa. Irtautuminen väliaikaisesti siviiliyhteiskunnasta antaa yksilöille tilaisuuden ottaa haltuun normeista poikkeavan roolin.

Armeija edustaa poikkeuksellista tilaa. Siellä esiintyy samanlaisia identiteettejä ja yhteisölleen tärkeitä tapahtumia, joita Matti Peltonen (2006, 161) luokittelee poikkeukselliseksi tyypillisyyksiksi. Näihin tapahtumiin voidaan laskea mukaan rituaalit. Catherine Bell (2009, 222) katsoo, että rituaalien symbolisiin merkityksiin pohjautuva sosiaalinen kontrolli toimii vain silloin, kun yksilöiden ja pienryhmien oma itsemääräämisoikeus ei heikkene. Tätä voisi verrata sotamiesten ja alikersanttien ystävyysuhteisiin ja sen kautta syntyvään epäviralliseen toimintaan. Victor Turner (2007) näkee niiden voivan tapahtua ajassa ja tilassa, jotka ovat erillään sosiaalisen toiminnan normaaleista muodoista. Tämä poikkeava välitila mahdollistaa kulttuuristen arvojen, normien ja perusoletusten kritiikin. Turnerin mukaan kollektiivisen tilan sisällä tapahtuvissa siirtymäriiteissä esiintyy kokelaan alistamista tai nöyryyttämistä ja miltei aina symbolinen statuksen nousu. (Turner 2007, 192–195.) Tämänkaltainen arvoaseman kohottaminen tapahtuu armeijassa tyypillisesti oppilaille, jotka alikersanttien vitsailun ja laatumien esteratojen jälkeen ylentyvät alikersanteiksi ja saavat symbolisen sotilasarvotarran.

Hannu Salomaan (2022, 110) mukaan varusmiespalvelusta pidetään aikana ja paikkana aikuistumiselle. Armeijassa perinteisesti kasvatetaan ”selkärankaa”

ja "itsekuria", mutta siellä myös normeista poikkeava toiminta kasvattaa varusmiehiä. Juha Mälkki (2013, 75) on esittänyt, että toisten erilaisuutta hyväksyvä varusmiesten välinen veljeys kasvattaa heistä suvaitsevaisia yhteiskuntakansalaisia. Omasta kokemuksestani tämä onnistuu parhaiten rennossa ilmapiirissä, jossa on helppo vitsailla ja viettää aikaa toistensa kanssa. Komppaniassani kaikki kuitenkin tuntuivat huolehtivan, että vitsailu tapahtui hyvässä hengessä, eikä ketään haluttu loukata tai kiusata. Kerran eräs alikersantti esitti ylinäytellysti, kuinka yhden tupalaiseni tapa syödä banaania oli epämiehekästä ja homoeroottista. Tupalainen luonnollisesti ärsyyntyi ja käski tätä sotilashierarkiassa ylempiarvoisempaa poistumaan, mutta me tuvan kesken saimme hyvät naurut.

Retrospektiivistä tarkasteltuna, alokaskaudellani ei kuitenkaan esiintynyt kovin paljon ns. virallisista normeista poikkeavia käytäntöjä tai toimintatapoja. Monet palvelustehtävät tapahtuivat tiukan valvonnan ja ohjeistuksen alaisina, joten meillä ei ollut varaa "sooloilla". Mutta maastoharjoitukset, *sipa* ja ruokailu olivat palveluksia, joiden aikana soveltaminen oli jopa suotavaa. Itselleni yllättävin seikka oli, että Pippingin tutkimuksessa esittämiä ikäryhmiä ja kotiseuturyhmiä ei esiintynyt juuri lainkaan komppaniassani. Pippingin tapauskuvauksessa sotatilanne vaikutti kotiseuturyhmien muodostumiseen, sillä saman paikalliskulttuurin ymmärtäminen auttoi joukon toimintakykyä (Mälkki 2008, 340–341). Ikäryhmien poissaoloon vaikutti se, että kaikki varusmiehet olivat suurelta osin samanikäisiä keskenään (alikersantit toki pääsääntöisesti noin vuoden alokkaita vanhempia), jolloin iän mukaista ryhmäytymistä ei tapahtunut. Kotiseuturyhmien poissaoloon vaikutti lisäksi korona ja sen vaatima eristyneisyys. A-kaudella varusmiehet olivat eristyksissä omissa tuvissaan, jolloin he eivät päässeet etsiytymään omalta kotiseudultaan tulevien varusmiesten joukkoon. Joillakin varusmiehillä oli tuttuja kavereita suorittamassa palvelusta samaan aikaan Panssariprikaatissa, joiden kanssa hengailivat.

Tämä kavaruussuhde oli tasapainossa tupalaisuussuhteen kanssa, joka muotoutui yhdessä asumisen ja ajanvieton kautta. En havainnut erityisen kiinteää ryhmäytymistä sukupuolen mukaan. Miesten ja naisten sekaporukat syntyivät luontevasti. Kun koronarajoitukset poistettiin ja varusmiehet saivat sosiaalistua vapaammin, kotiseutu toimi pikemminkin keskustelunaiheena kuin yhdistävänä tekijänä. Keskeisimmät "normaaleista sosiaalisista tilanteista" muodostuneet ryhmät olivat tupakkakaverit, johon kuului niin miehiä kuin naisiakin. Meidän alokasjoukkueestamme muodostui yksi sosiaalinen ryhmä, koska asuimme alakerrassa erillään muusta komppaniasta. Aselajikohtainen ryhmäytyminen oli luonnollisesti hyvin yleistä komppaniassamme, mutta se ei estänyt meitä toimimasta yhdessä toistemme kanssa. Kirjurina olin jokaisen aselajin kanssa tekemisissä, jonka takia koin paikoin kuuluvani osaksi koko komppaniaa, enkä pelkästään yhteen aselajiin. Paikoin jopa unohdin tutkijan positioni havainnoidessani komppaniaani ja sen varusmiesten yhteishenkeä.

8 HAASTATTELUVASTAUSTEN ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin autoetnografisten havaintojeni ja etnografisten haastatteluvastausten perusteella varusmiesten yhteishenkeä. Olen jakanut analyysin kolmeen alalukuun, jotka käsittelevät yhteishengen *elementtejä, olemusta* ja *merkitystä*. Elementteihin lukeutuu kaikki yhteishenkeä luovat tekijät ja tapahtumat. Olemukseen liittyy, minkälaisina konkreettisina asioina yhteishenki näyttäytyy sotilasyhteisössä. Merkityksessä esitän, miten yhteishenki vaikuttaa joukon toimintakykyyn ja yleiseen ryhmädynamiikkaan. Hyödynnän analyysissa myös akateemista kirjallisuutta.

8.1 Yhteishengen elementit

Armeijassa yhteisöllisyyden muodostuminen alkoi jo siinä vaiheessa, kun siviilivaatteet vaihdetaan alokaskauden alussa armeijan vihreisiin. Voidaan ajatella, että kyseessä on refleктоiva roolinotto, jossa ryhmän jäsenet sosiaalistetaan Puolustusvoimien perinteeseen. Jokainen palvelukseen astunut henkilö riisui itsensä ulos kaikista siviilielämänsä saavutuksista ja omaksui ylhäältä määritellyn yhtenäisen sotilasidentiteetin. Vapaaehtoisesti palvelukseen osallistuvat naiset joutuivat paikoin jopa luopumaan sukupuoli-identiteetistä sopeutuessaan maskuliiniseen ympäristöön. Kaikilla haastateltavilla pinnassa oli alkujännitys ensimmäisenä palveluspäivänä, joka alkoi kuitenkin haihtua heidän tutustuttuansa paremmin muihin tuvan ihmisiin. Kuten luvussa kuusi kirjoitin, 6kk mainitsee alokastuvassa pidetyn esittäytymispiirin auttaneen häntä sopeutumaan, sillä hän sai tilaisuuden selittää, miksi osasi englantia suomea paremmin. 9kk mukaan ajatus, että kaikki alokkaat asettuivat samalle viivalle, auttoi häntä omaksumaan sotilasyhteisön tavat.

Aselajikohtaisissa tuvissa yhteishenki näyttäytyi osittaisena eristäytymisenä muista tuvista. Yhteisen alokaskauden ohjelma erosi aselajien koulutuksesta. Fyysisen eristäytyneisyyden luomat suljetut yhteisöt ja niiden sisällä tapahtuva toiminta edistävät ryhmien sisäistä ryhmäkiinteyttä (Salo 2011, 65–66). 6kk:n mukaan heidän

tupansa yhteishenki vahvistui eristäytyneisyyden takia, vaikka vanha miehistö ei ollut erityisen halukas sosiaalistumiselle. AU4 kertoi, että *sotkujen* sijainti eristi toisen puolen prikaatista ja vähensi kanssakäymistä entisen yksikön kanssa. Tämä kuitenkin lisäsi ryhmäkiinteyttä uuden tuvan ja yksikön kanssa. NAU asui KH-kauden naistuvassa. Hänen mukaansa tämä eristäytyneisyys vaikutti negatiivisesti tupalaisten suorittamiin tehtäviin. Esimerkiksi tupalaiset eivät viitsineet vaivautua suorittamaan *sipoja*, sillä kukaan ei kiinnittänyt heihin huomiota. Tässä käy ilmi, että yhden sotilasyhteisön eristäytyminen yksiköstä ja koulutushaarasta heikentävät joukkojen kurinalaisuutta ja toimintakykyä.

Monet haastateltavista huomioivat, että tupalaiset olivat paljon motivoituneimpia KH-kaudella ja AUK:lla, kun he löysivät yhteisiä tavoitteita. AU1 kertoi, että aselajitupa tuntui jopa hyvin tutulta, kun kaikilla tupalaisilla oli samanlaisia mielenkiinnon kohteita ja odotuksia tulevalta kurssilta. AU4:n mukaan tuvan ryhmähenki ja laatu parani, kun tupaan jäi samantyyppisiä persoonia. Yhtä vahvaa alkujännitystä kuin A-kaudella ei ollut, sillä varusmiehet olivat jo tottuneet sotilasorganisaation toimintamalleihin. Myös NM huomautti, että sosiaalistuminen tapahtui paljon luontevammin. Sosiaalisaatio sotilasorganisaation tarkoittaa sitoutumista sen arvoihin, normeihin ja sääntöihin, mutta samalla myös sen epävirallisiin tapoihin (Laisi 1998, 42–44). NM mainitsi, että sekativassa yhteishenki oli parempi, koska ”se ei ollut niin virallista”. Kysyttäessä sekativista, NM kertoi, kuinka tykkäsi miesten ja naisten välisestä rennosta vapaa-ajanvietosta. Tämänkaltainen ajanvietto kytkeytyy yksikön varusmieskulttuuriin, joka perustuu yhteisesti hyväksytyille huumorinkäytölle ja epävirallisiin toimintatapoihin (Ojajarvi 2015, 50–53).

Tommi Hoikkala (2009, 130–131) luokittelee kortinpeluun yhdeksi varusmieskulttuurin rituaaliksi. Muistan omasta KH-kauden tuvasta, kuinka pelasimme porukalla Paskahousu-korttipeliä ja pidimme hauskaa. NAU harmitteli, kuinka naiset joutuivat muuttamaan pois sekativasta naistupaan, mutta hän tykkäsi, kuinka varusmiehiä sukupuolesta riippumatta tulivat viettämään aikaa kaikille yhteiseen tupaan. Omasta kokemuksestani varusmieskulttuuri muotoutuikin luontevimmin niistä elementeistä, joita sotilasorganisaatio ei toiminnallaan tai toimintamalleillaan pyrkinyt ohjaamaan. Varusmieskulttuuri on käytännössä varusmiesten omaa toimintaa. Se ilmenee suullisena perinteenä ja pyrkimyksenä koetella ja rikkoa rajoja. Varusmieskulttuuri kehittyy virallisten sääntöjen ulkopuolella, mutta on samalla kuitenkin kytköksissä suljettuun armeijaympäristöön. Varusmieshuumori on kontekstisidonnaista ja sen ymmärtäminen edellyttää osallistujalta varusmiesten tapojen ja puhekielen tuntemista, sekä tietoa aselajikohtaisista perinteistä. Janne Vilkun (2007) mukaan varusmiesjohtajat, käytännössä alikersantit, ovat vastuussa näiden perinteiden kuljettamisesta eteenpäin ja vaikuttavat niillä yksikön yhtenäisyyteen. He viimekädessä päättävät, mitä virallisesta tavasta poikkeavia perinteitä säilytetään ja mistä luovutaan. (Vilkuna 2007, 27–28.)

Haastatteluissa 9kk, AU3, AU4 ja NAU mainitsivat KH-kauden loppumarssin, johon liittyi toiminnan virallisesta luonteestaan huolimatta myös epävirallisia elementtejä. Komppanian kirjuri olin vastuussa loppumarssin varustelistan tulostamisesta. Yksi alikersanteista ohjeisti, mitä varusteita listaan tulisi merkitä. Alikersantit lisäsivät listaan tahallaan myös turhia varusteita, kuten ”vasemman jalan släbäri” ja pariton määrä aluskäsineitä, sekä vitsinä edellyttivät mukaan sanat *Teflon Brothersin* kappaleelle *Maradona (kesä '86)* (2014). Alikersanttien TJ86 osui loppumarssin aikaan, joten he halusivat varusmiesten laulavan sen heidän kunniaksensa. Alikersanttien puheesta kuulin, että he halusivat tehdä marssista raskaan ja haastavan testataksaan, ketkä kestivät paineen alla. Kuitenkin loppumarssista jäi 9kk:lle, AU2:lle, AU3:lle, AU4:lle ja NAU:lle parhaimmat muistot koko palveluksen ajalta.

Raskaat ja fyysiset kokemukset olivat haastateltavien mukaan konkreettisia esimerkkejä varusmiesten yhteishengestä. Monelle haastateltavistani jäivät *intin* yhteisistä tapahtumista mieleen ne rankimmat, kuten KH-kauden loppumarssi ja JOHA. AU1 mainitsi, että häntä ja hänen aselajiaan (”linjaansa”) yhdistivät erityisesti kaikki ”*paskat kokemukset*”, sillä ne koettiin yhdessä. Myös 6kk ja AU4, jotka eivät näihin harjoituksiin osallistuneet, mainitsivat, että parhaat muistot yhteisöllisyydestä syntyivät juuri fyysisesti haastavissa tilanteissa. Näistä 6kk nosti esimerkiksi koripallo-ottelun. Jyrki Aikon tutkimuksessa (2010) käy samalla lailla ilmi, että fyysiset suoritukset ja rankat harjoitukset lisäävät varusmiesten välistä yhteishenkeä. Harjoituksissa varusmiehet eivät toimi yksilöinä, vaan joukkona, jolloin sisäinen yhteenkuuluvuus vahvistuu. (Aikko 2010, 74–76.) Myös monet viralliset tapahtumat ja epäviralliset tavat vaikuttavat siihen, miten varusmiehet toimivat yhtenä joukkona. Voidaan tulkita, että varusmiesajan haasteista syntyvät muistot kannattelevat eteenpäin tietynlaista *inttinostalgia*, jota kerrataan ja kerrotaan eteenpäin tulevien vuosien aikana. *Inttistooreilla* ja *tornareilla* ylläpidetään varusmiespalvelun mytologisoituja harjoituksia, joiden ajatellaan mittaavan miehisyyttä.

8.2 Yhteishengen olemus

Huomasin A-kaudella, kuinka alkujännityksen hälvennettyä alokkaat alkoivat viettää yhdessä aikaa paljon rennommin. Myös 6kk havainnoi, että hänen tupalaisensa ja muut alokkaat olivat halukkaita muodostamaan kaverisuhteita, sillä kukaan ei tuntenut vielä toisiaan. Monet haastateltavista kokivat tutustumisen hyvin luonnollisena. Se tapahtui yksinkertaisesti vapaamuotoisten keskustelujen, kuten alikersanttien pitämän esittelypiirin ja yhteisten palvelustehtävien kautta. AU4 piti alokastupaansa hyvänä pohjana intille, sillä siellä oppi helposti sotilasorganisaation tavoille samalla, kun tutustui ihmisiin yhteisten palvelustehtävien kautta. AU3:n mukaan niin aktiiviset kuin ikävät harjoitukset ”ryhmyttävät” tuvan jäseniä

keskenään ja ylläpitävät tuvan yhteishenkeä. AU2 koki sopeutuneensa konkreettisesti osaksi sotilasyhteisöä harjoitusten ja tehtävien yhteydessä.

9kk kertoi, kuinka alikersantit pitivät yllä "me-vastaan-he" -asetelmaa aselajien kesken. Havainnoin samanlaista ajattelua. Idean omaksuminen syveni sitä mukaa, kun varusmiehet etenivät palveluksessaan. A-kaudella asetelma oli alokkaat-vastaan-päällystö (alikersantit ja kouluttajat). KH-kaudesta eteenpäin yksikkö jakaantui edelleen aselajit-vastaan-toiset aselajit -asetelmiin. Alikersanttien J-kaudella he erottautuivat vielä kerran alokkaista asuessaan erillisessä johtajatuovassa. Oma kokemukseni oli, että alokkaat-vastaan-päällystö -asetelma vahvisti alokkaiden keskinäistä yhteenkuuluvuutta. J-kaudella AU1 kertoi tupansa alokkaille pitämässä esittelypiirissä omista *inttikokemuksistaan*, jolle tupa sai nauraa yhdessä. Alokkaat pystyivät tunnistamaan kertomuksesta omat kokemuksensa, sillä he olivat kaikki samalla viivalla palveluksen suhteen. Kuten 9kk ja AU1 mainitsivat, aloittaminen samalta tasolta edistää ryhmäkiinteyttä. Aselajien ollessa vastakkain, ryhmäkiinteyteen liittyy osittain naljaileva varusmieshuumori. Kuitenkin 9kk:n mukaan hänen aselajinsa "liimautui" toisen aselajin kanssa yhteisissä harjoituksissa.

Useat haastateltavista mainitsivat eri yksiköistä tulleet varusmiehet, jotka muuttivat asumaan yksikön "alkuperäisten (*oogeeiden*)" tupiin. KH-kaudella olin kirjurina vastuussa näiden muuttajien, *muukalaisten*, majoittamisesta aselajikohtaisiin tupiin, jolloin saatoinkin vaikuttaa (etnografin roolista poiketen) siihen, keiden kanssa yhteishenki pääsisi muodostumaan tuvan sisällä. AU1:n mukaan uudet tupalaiset loivat uutta järjestystä, mutta paransivat yhteishenkeä samoilla mielenkiinnon kohteilla. Havainnoin, että muista yksiköistä muuttaneilla oli pientä alkujännitystä, sillä he juttelivat enemmän toistensa kanssa, kunnes tutustuivat paremmin meihin. AU3:n mukaan hänen tupansa kuitenkin ryhmäytyi vasta AUKissa, sillä KH-kausi oli liian lyhyt kunnolliseen tutustumiseen. AU4 koki uudessa yksikössään "kulttuurishokin", joka kuitenkin laantui hänen tutustuttuansa muihin tupalaisiin. Hänestä oli myös helppo palata vanhaan tuttuun yksikkönsä. Häntä kuitenkin harmitti, että KH-tuvassa kaikki eivät jaksaneet panostaa *sipoissa* ja hän joutui usein tekemään hommia yksin.

Yleinen varusmiesten ryhmähenkeä heikentävä tekijä on motivaation puute (Salo & Siebold 2005, 183–184). Omassa alokastuvassani huomasin joukkoon mahtuvan myös niitä, joilla oli vaikeuksia irtaantua siviilistä. He eivät näyttäneet löytävän motivaatiota suorittaa palvelustehtäviä kunnolla tai sosiaalistua muiden alokkaiden kanssa. 6kk kertoi, että hänen tuvassaan suurin osa tupalaisista ei vaivautunut edes kommunikoidaan toisten kanssa, vaan he jakaantuivat omiin ryhmiinsä. Samanlainen ilmiö tapahtui NAU:n tuvassa, jossa myös ihmisten erilaiset persoonallisuudet olivat vastakkain. NAU:n tupaan toisesta yksiköstä muuttaneilla varusnaisilla oli vaikeuksia sopeutua uuteen yksikköön ja ottaa ohjeita vastaan. Tuvassa oli huono, jopa olematon, ryhmähenki. NM koki tullessaan toimeen vain 50–60 % alokastupansa varusnaisten kanssa. Tulos yllätti minut, sillä kuvittelin ulkopuolisena havainnoitsijana naistupien olevan hyvinkin yhtenäisiä.

NAU mainitsee, että hänen A-kaudellaan naistuvassa naiset pitivät lujasti yhtä, heihin kohdistuessa perusteettomia syytöksiä ja ennakkoluuloja. NAU:n AUKkituvassa *muukalaiset* eivät koskaan sopeutuneet ja aiheuttivat käytöksellään yhteishengen lamaantumisen. Tämä epäyhtenäisyys levisi myös miesten keskuuteen ja näyttäytyi ärsyyntymisenä naisia kohtaan. NAU ja AU3 kertovat, kuinka yksikön sekatuvisissa oli erityisen hyvä yhteishenki, vaikkakin NAU:n KH-kaudella ollut sekatupa kesti vain lyhyen aikaa. J-kaudella NAU muutti uuteen yksikköön ja majoittui uuteen sekatupaan, jossa joutui vastakkain erään räävittömän ja pilkkaavan varusmiehen kanssa. NAU:n haastattelussa käykin ilmi, että hänen kokemuksesta yhteishengestä jakaantuu. Hän kuvasi olevansa valmis kuolemaan sotatilanteessa KH-kauden sekatupansa varusmiesten puolesta, mutta ”tappavansa itsensä, jos joutuisi samaan sodanaikaiseen ryhmään AUKkituvan varusnaisten kanssa”. J-kauden sekatuvan ikävien kokemusten seurauksena NAU harkitsi vakavasti siviilipalvelukseen siirtymistä.

Ukrainan myötä jokainen meistä varusmiehistä ymmärsi roolimme Suomen demokratian ja suvereniteetin puolustajina. Tämä tunne oli ja on kansallista yhteishenkeä, verrattuna aselaji- ja yksikkökohtaiseen yhteishenkeen. Koulutuksessa korostettiin tätä geopolitiittista ”me-vastaa-he” -asetelmaa. Olimme sen toki jo huomioineetkin seurattessamme uutisia, joko osana koulutusta tai vapaa-ajalla. Olimme järkyttyneitä Venäjän armeijan tekemistä sotarikoksista ja monet ilmaisivat tunteensa haukkumalla Venäjän sotilaita ja erityisesti Putinia ”*vitun ryssiksi*”. Kaikkien asenteet Venäjää kohtaan olivat varsin negatiiviset, mutta en koskaan havainnut rasismia etnisiä venäläisiä kohtaan. Heidän henkilökohtainen kokemuksensa on tietenkin voinut olla erilainen. R-sana muotoutui merkitsemään stereotyyppistä viholliskuvaa siitä, minkälainen Venäjän armeijan sotilas on, kuten epäluotettava ja väkivaltainen. Me tiesimme, että tämä kuvaus ei vastaa kaikkia venäläisiä. Kukaan ei sanonut vihaavansa venäläisiä, mutta jos joku ei keskusteluissa kyseenalaistanut Venäjän armeijan toimia, häntä oudoksuttiin.

Suljettuna tilana ja fyysisesti läheisenä paikkana armeija tarjoaa puitteet yhteishengen välittömälle muodostumiselle. Yhteishenki näyttäytyy hauraana rakenteena, jonka ylläpitämiseen tarvitaan jokainen osapuoli. Riippuu jokaisesta varusmiehestä, miten he itse sopeutuvat ja sitoutuvat uuteen sosiaaliseen ympäristöön ja annettuun rooliin. ”Me-vastaa-he” -asetteluissa varusmiehet ottavat edustaakseen jonkin sosiaalisen ryhmän omaksumastaan sisäpiiristänsä, oli se sitten tupa, aselaji tai sukupuoli. Nämä seikat ovat sellaisia, jotka yhdistävät varusmiehiä virallisella tai yleisellä tasolla keskenään. Epävirallisella tasolla sotilashuumori ja erilaiset perinteet tulevat mukaan kuvaan. Anni Ojajarvi (2015) huomasi kenttätönsä aikana, että tupakointi toimii varusmiehillä keinona sopeutua sosiaaliseen ympäristöön. Ojajarvi mielsi tupakkakopin nuorisotilaksi, jossa varusmiehet tutustuivat toisiinsa ja muodostivat ystävyysuhteita. Tupakka oli samalla lailla yhteisöllisyyttä muodostava väline siinä missä alkoholikin. (Ojajarvi 2015, 195, 198–199).

8.3 Yhteishengen merkitys

Puolustusvoimien tehtävänä on kouluttaa ihmisiä toiminta- ja suorituskykyisiä sotilaita kaikkia mahdollisia kriisi- ja sotatilanteita varten. Puolustusvoimat ovat toteuttaneet näitä tavoitteita yleisen asevelvollisuuden avulla koko Suomen itsenäisyyden ajan. (Halonen 2007, 11–12.) Hannu Salomaan (2022) mukaan Suomalainen asevelvollisuus on myös toiminut pitkään yhtenäiskulttuurin rakentajana. Maanpuolustuksen tavoitteellisuus mielletään osaksi yhteistä kansallista perinnettä ja identiteettiä. Maanpuolustustahto on siten itsessään yhteisöllinen arvo, jonka vaikutus näyttäytyy myös siviiliyhteiskunnassa kansalaisia yhdistävänä tekijänä. Suomalaiselle asevelvollisuusarmeijalle maanpuolustustahdon käsite on oleellinen, sillä se nojaa asenteita ja arvoja Suomesta puolustamisen arvoisena maana. (Salomaa 2022, 107–108, 176–179.) Nämä perinteiset käsitykset välittyvät eteenpäin sotilaskoulutuksen välityksellä.

Nuorten sopeuttaminen sotilasorganisaatioon alkaa jo varusmiespalveluksen alussa, jolloin he omaksuvat itselleen sotilasidentiteetin, alokkaan roolin. Alokaskaudella he omaksuvat organisaation kulttuuriset arvot ja normit, jotka ohjaavat heidän käyttäytymistensä ja muodostavat heidät osaksi sotilasyhteisöä. (Salo 2008, 4, 7–8, 21.) Sotilaan sosiaalinen ympäristö, kuten kaverit ja esimiehet, vaikuttavat siihen, miten hän sopeuttaa ajatteluaan ja toteuttaa toimintaa. Voidaan ajatella, että se on näistä ulkoisista tekijöistä kiinni, miten varusmies omaksuu Puolustusvoimien säätelemän kurin, vastuun ja velvollisuuden. Eversti Mikael Salo (2004) esittää, että alokkaiden esimiehet eivät loppupeleissä pysty vaikuttamaan siihen, miten alokkaat omaksuvat viralliset tavoitteet ja säännöt. Salo mukaan alokkaat määrittelevät palvelustehtävänsä tärkeyden armeijassa muodostuneen lähipiirinsä kautta:

”Vaikka alokkaiden esimiehet yrittäisivätkin tuoda puolustusvoimien virallisia tavoitteita ja sääntöjä myös sosiaalisen tilan toimintaa ohjaaviksi periaatteiksi, tapahtuu tärkeäksi koettujen asioiden määrittäminen viime kädessä alokkaiden keskuudessa – – – Koska alokkaat rakentavat itse sosiaalisen maailmansa – – –, alokkaiden lähimpien henkilöiden (tupakavereiden ja ryhmänjohtajan) merkitys on keskeinen esimerkiksi kentän ilmapiiriin ja pelisääntöjen määrittäjänä.” (Salo 2004, 35.)

Tämä rinnastuu samansuuntaisesti sosiologi Knut Pippingin tutkimukselle, jossa sotilaat muodostivat omat sosiaaliset sääntönsä ja tavoitteensa tilannekohtaisesti. Pipping esitti sodanaikaisen komppaniensa sisäisen epävirallisen järjestelmän syntyneen vastalauseena kurinpitoiselle sotilasorganisaatiolle. Yhteisesti jaetut ja hyväksytyt säännöt lisäsivät sotilaiden välistä yhteenkuuluvuutta ja jopa paransivat heidän taistelumoraaliansa ja -kykyä, kun komppania toimi yhtenäisenä ryhmänä. (Pipping 1978, 21, 23–25, 34, 255.) Myös nykyaikaisessa, rauhan ajan varusmiespalveluksessa, näiden epävirallisten normien ja tapojen ei ole tarkoitus väheksyä virallisen organisaation arvoja, normeja ja asenteita vaan luoda yhtenäisyyttä ja yhteenkuuluvuutta helposti omaksuttavan tapakulttuurin avulla. NM mainitsee haastattelussani, että heidän joukkueensa toimi maastoharjoituksissa

oma-aloitteisesti, eikä ryhmä aina tukeutunut johtajiinsa. Yhtenäinen ryhmä antaa toiminnalleen merkityksen, jossa yhteishenki näyttäytyy joukon sitojana.

Kaikki varusmiehet mainitsevat haastatteluissani tärkeimmäksi yhteishengen aspektiksi jokaisen ihmisen hyväksyminen sellaisena kuin hän on. 6kk kertoo, että avoimuus ja halu kaverisuhteiden muodostamiselle saivat hänet tuntemaan hyväksytyksi osaksi ryhmää. AU2 mainitsee tärkeimmäksi asiaksi sen, että ketään ei jätetä ulkopuolelle. AU1:sta on tärkeää, että jokainen ryhmäläisistä tukee ja arvostaa toisiaan, jotta yksilöt kokevat kuuluvansa yhteen. Tämä ilmenee esimerkiksi yhdessä tekemisen, ”yhteen hiileen puhaltamisen” kautta, josta myös AU3 ja NM mainitsivat vastauksissaan. AU3 esittää yhteiset haasteet osaksi yhteishengen muodostumista. NM painottaa, että tehtävissä onnistuminen edellyttää osapuolilta oma-aloitteisuutta ja ”viitseliäisyyttä”, jotta toimintakyky ryhmän sisällä toimii. AU4:n mukaan yhteisen arjen rutiinien ja yhteistyön kehittyessä on tärkeää ylläpitää kommunikaatiota ryhmäläisten välillä. Myös henkilökohtaisella motivaatiolla on vaikutusta yhteistyön onnistumiseen.

Motivaatio linkittyy palvelustehtävissä toimimisen lisäksi myös maanpuolustustahtoon. Jarkko Kosonen, Teemu Tallberg, Jenni Harala ja Pertti Simola (2017) käsittelivät tutkimuksessaan asevelvollisten maanpuolustus- ja taistelutahtoa. Tutkijat määrittelivät niihin vaikuttavan taisteluun sitoutuminen ja taistelun merkitykseen motivoituminen. Taistelutahdon muodostumisessa korostuivat erityisesti joukkojen kiinteys ja tutut taistelutoverit sekä itsenäinen toiminta, joka kehitti yksilön ja ryhmän kykyjä. Tutkijoiden mukaan uskominen varusmiespalveluksen aikana opittuihin kykyihin ja taitoihin, sekä luottaminen omiin palvelustovereihin vaikuttivat positiivisesti niin maanpuolustus- kuin taistelutahtoon. (Kosonen ym. 2017, 111–115.) Omassa tutkimuksessani huomasin, että yhteisöllisellä ilmapiirillä oli samalla tavoin vahva vaikutus suhtautumisessa sodan ja realististen taistelutilanteiden mahdollisuuteen. Kuitenkin on toinen kysymys, miten erilaiset ihmiset pystyvät tulemaan toisiaan vastaan ja sitoutumaan samoihin periaatteisiin.

9kk ja NAU jakavat samanlaisia ajatuksia yhteishengestä kuin muutkin haastateltavani. He tosin huomioivat vastauksissaan myös tosiasian, että jokaisen kanssa ei voi aina tulla toimeen. 9kk:n mukaan ennakkoluuloilla on haittaava tai jopa lamauttava vaikutus yhteishenkeen. Hänestä on tärkeää, että jokainen otetaan vastaan avoimella mielellä ja että jokainen tekee vaaditut tehtävät hyvin. Kuitenkin silloin, kun ongelmatilanteita tapahtui, ne johtuivat henkilöiden persoonista. NAU korostaa omassa vastauksessaan, että kaikki ihmiset ovat luonnostaan erilaisia eikä heidän tarvitse tykätä kaikista, mutta että heidän on tultava toistensa kanssa toimeen. Hänen mukaansa hyväksymällä muut ihmiset ja tulemalla omalla tekemisellään muita vastaan voidaan tehdä ryhmäläisten välillä kompromisseja, joilla koko ryhmä pystyy työskentelemään yhdessä.

Haastateltavista 9kk, AU3, NAU ja NM mainitsevat asuneensa palveluksensa aikana sekaturvissa. Niiden vertailussa ilmenee sekaturvien rakenteen eroavaisuuksia. 9kk ja NM kokivat, että sukupuolella ei ollut merkitystä *intissä*, sillä jokaisen odotettiin

suorittavan samoja tehtäviä. NM:n mukaan erityisesti maastossa ja siellä sovelletussa toiminnassa sukupuolella ei ole väliä, sillä kaikki ovat yhdessä ryhmässä. AU3 ymmärsi, miksi jotkut eivät halunneet sekatupaan, mutta kannatti ajatusta, että alokkaat siitä huolimatta sijoitettaisiin sekatupiin. Hän oli huomannut, että naiset halusivat usein omaa rauhaa ja olla vaan naisten kesken. Tämä aiheutti jonkin verran haasteita tuvan sisäiselle yhtenäisyydelle. 9kk ei kokenut sekatuvassa suurimmalta osin ongelmia, mutta silloin kun niitä oli, ne johtuivat sukupuolen sijaan henkilökemiasta ja käyttäytymisestä. NAU:n haastattelussa ilmenee selvästi, mitä tapahtuu, kun koko tuvan yhteishenki kärsii yhden tai useamman varusmiehen epäasiallisesta käytöksestä. Erityisesti J-kauden sekatuvan epätasapaino sai hänet vakavasti harkitsemaan siviilipalvelusta. Kuitenkin hän koki KH-kauden sekatupansa 100 % positiivisena.

Omasta näkökulmastani ja muiden kokemuksista huomaan, että yhteishenki on edellytys, jotta erilaisista taustoista ja lähtökohdista huolimatta henkilö pystyy sopeutumaan sotilasyhteisöön yhteisen tavoitteen, maanpuolustuksen äärelle. Yhteishenki tarkoittaa varusmiehille toisten ihmisten hyväksymistä, heidän kanssaan toimeen tulemistä ja saumatonta yhteistyökykyä tavallisesta arjesta poikkeavissa olosuhteissa ja tilanteissa. Keskeisenä teemana haastatteluissa nousi ajatus, että varusmiehet tunsivat olevansa kiinteä osa toimivaa ryhmää. Armeijassa virallisiin palvelustehtäviin osallistuvat kaikki, mutta näkisin tärkeänä, että jokainen yksilö pääsee osallistumaan myös sotilasyhteisön epäviralliseen toimintaan. Yhteistyö niin palveluksessa kuin vapaa-ajallakin hyödyttää kaikkia maastossa, sekä etenkin todellisessa sotatilanteessa, jota varten näitä harjoituksia tehdään. *Intissä* opittu yhteistyökyky ja yhteishenki auttavat hypoteettisessa kriisitilanteessa, mutta kehittävät yleisesti myös kykyä toimia osallistuvana yhteiskunnan jäsenenä.

9 PÄÄTÄNTÖ

Sotilasorganisaation yhteinen vaatetus, tehtävät ja rituaalit yhdistivät meitä varusmiehiä siinä missä alikersanttien ylläpitämä epävirallinen puhekieli ja tapakulttuuri. Samoin heidän luomansa me-vastaan-he -asetelma joukkueiden ja aselajien välillä loi kilpailuhenkistä yhteisöllisyyttä. Ajankohtainen uutisvirta ja kouluttajamme eivät sallineet meidän unohtaa syytä sille, miksi olimme armeijassa. Aselajikoulutuksen ja kaikkien harjoitusten myötä valmistauduimme henkisesti sotaan, joka oli nyt, Venäjän hyökättyä Ukrainaan keväällä 2022, aivan konkreettinen uhka. Meille oli erityisen tärkeää oppia tulemaan toimeen vieraiden ihmisten kanssa ja suoriutua palvelustehtävistä yhdessä. Haastateltavieni puheiden perusteella he löysivät pääsääntöisesti aina yhteisen sävelen uusissa tuvissaan. Yleensä tämä tapahtui yhteisen toiminnan kautta, jossa varusmiehet tutustuivat paremmin toisiinsa ja pääsivät näkemään toistensa suoriutumista. Porukka tuki ja kannusti, kun joku jäi jälkeen. Yhteiset haasteet ja fyysisesti raskaat harjoitukset kiinteyttivät ryhmää erityisen tehokkaasti, mutta myös tylsempi toiminta, kuten siivouspalvelu, *sipa*, loi ryhmähenkeä.

Sekatuvassa varusmiehet kokivat yhteishengen jopa parempana kuin yhden sukupuolen tuvissa. Ensisijaisesti varusmiehet näkivät tärkeäksi yhteishengelle muiden ihmisten hyväksymisen ja ymmärtämisen. Tällöin eri aiheista pystytään keskustelemaan helpommin ja jokainen tuntee toistensa rajat, joiden puitteissa ryhmä pystyy kommunikoimaan ja ohjaamaan tekemistään haluttuihin tavoitteisiin. Jokaisella varusmiehellä on henkilökohtaiset tavoitteet ja suunnitelmat palvelusta varten, mutta kaikkien on tultava toisiaan vastaan, jotta jaetut velvollisuudet pystytään toteuttamaan. Kun kaikki tietävät tehtävänsä, varusmiehet voivat olla vapaamuotoisemmin ja viettää yhdessä aikaa. Sekatuvissa asuneet haastateltavat korostivat yhteismajoituksen merkitystä myös sotatilannetta ajatellen. Kukaan ei voi tietää, keiden kanssa majoittuu ja kenen alaisuudessa taistelee, jolloin on tärkeää, että oppii jo *intissä* tulemaan sukupuolesta riippumatta kaikkien kanssa toimeen. Naispuolisille varusmiehille kaikki kokemukset eivät kuitenkaan olleet positiivisia.

Monissa naispuolisiin varusmiehiin liittyvissä tutkimuksissa on ilmennyt naisiin kohdistuvia ennakkoluuloja, väheksyntää ja häirintää, jotka ovat rikkoneet yksikön

tasa-arvoa. Vera Kuusisen tuoreessa tutkimuksessa (2023) vuosina 2016-2021 palvelleiden varusnaisten haastatteluista käy ilmi, että naisiin kohdistuu armeijassa vieläkin syrjintää. Kuusisen haastatteluissa syrjintä ilmeni miespuolisten varusmiesten osoittamana väheksyntänä naisten näyttäessä fyysistä heikkoutta ja feminiinisiä piirteitä. Naisia myös eristettiin jonkin verran miesryhmien ulkopuolelle. Omissa haastatteluissani naisaliupseeri NAU koki tätä miespuolisten alikersanttien, upseerikokelaan ja varusmiehen puheesta, joiden hän tulkitsi ymmärtäneen NAU:n väärin ja ylläpitävän varusnaisiin kohdistuneita, haitallisia ennakkoasenteita. Jotkut yksilöt eivät sopeudu Puolustusvoimien ideaaliin ja tasa-arvoiseen yhtenäiskulttuuriin, vaan kääntävät sopeutumattomuudesta johtuvat negatiiviset tunteet joukkuetovereitaan vastaan. Näin tapahtui myös NAU:n naisvaltaisessa *AUKkituvassa*.

Sotatieteiden dosentti Ilmari Käihkö julkaisi keväällä 2024 päiväkirjansa *Sotilaan päiväkirja - Kuinka rauhanturvaaminen muuttui kriisinhallinnaksi*, jossa hän kuvaa kokemuksiaan rauhanturvaoperaatiosta Tsadissa vuonna 2009. Käihkön päiväkirjamerkinnöistä käy ilmi, että kovan henkisen paineen alla osa sotilaista alkoi käyttäytyä avoimen rasistisesti paikallisia kohtaan. Käihkön mukaan osa joukoista reagoi turhautumiseensa ja ympäröivään kulttuuriin sopeutumattomuuteensa negatiivisesti Näiden henkilöiden käytös latautui myös negatiivisesti rauhanturvaajajoukon yhteishenkeä ja yhteistyökykyä vastaan. Muut suljetun leiriyhteisön jäsenet pyrkivät sopeutumaan tilanteeseen ja ylläpitämään ryhmäkiinteyttä sallimalla epäkorrektin käytöksen, vaikka siitä ei pidetty. Käihkö kirjoittaa päiväkirjassaan, että hän olisi halunnut puuttua joukkuetovereiden käytökseen, mutta joukkuehengen ylläpitämisen vuoksi ei niin kuitenkaan tehnyt. Käihkö harmittelee asiaa päiväkirjamerkinnöissään. Myös Käihkö havaitsi, kuinka epäkorrekti ja päällystön kohdistuva sotilashuumori kiinteyttivät joukkoa ja auttoivat heitä jaksamaan stressinalaisissa tilanteissa. (Käihkö 2024.)

Armeija on edelleenkin hyvin perinteinen ja maskuliininen instituutio, jonka miehisiä ja vanhanaikaisia ideaaleja niin varusmiehet kuin alikersantit ylläpitävät ronskilla puheella ja rivoilla vitseillä. Haastatteluissa AU4 mainitsi, kuinka "*intissä* uppoaa kaikki huumori", mukaan lukien myös epäasialliset vitsit. NAU:n haastattelussa tämä ilmeni negatiivisena kokemuksena. Kuitenkin huumorin vaikutus yhteishenkeen on vääjäämätöntä. Sekä sosiologi Knut Pippingin tutkimuksessa, että Käihkön teoksessa kuvataan, kuinka sotilaat rutiininomaisesti puhuvat halventavasti naisista ja jakavat virallisesta linjasta poikkeavaa arvojärjestelmää. Vaikka epäviralliset säännöt ja päällystön vähättely ärsyttivät komentajia, he eivät voineet kieltää niiden vaikutuksia yhteishenkeen, jolloin he langettivat lievempiä rangaistuksia (Karila 2004, 68-72). Huomasin omassa komppaniassani kouluttajien ja esimiesten katsovan sormien läpi ronskiakin huumoria. Asiaan puututtiin kuitenkin välittömästi, mikäli kyseessä oli avoin kiusaaminen tai (seksuaalinen) häirintä.

Niina Naarmisen tutkimuksessa (2018) huumori esitetään voimavarana, jolla pystytään luomaan yksilöistä yhteisön ja tuomaan laaja organisaatio yhteen. Naarmisen lainaamien suomalaisten folkloristien (mm. Seppo Knuuttila) mukaan huumori on myös työ- ja tehdasyhteisössä keino selvitä alisteisesta asemastaan ja samalla olla yhteisön jäsen tätä alempiarvoista asemaa korostamalla. Tämänkaltainen huumori kehittyy ensisijaisesti suljetuissa yhteisöissä. Naarminen havainnoi omassa tutkimuksessaan, että roisi ja seksuaalisävytteinen huumori loi tehdastyöläisille identiteetin, auttoi heitä vastoinikäymisissä ja ylläpiti yhteisön sisäistä solidaarisuutta. (Fingerroos, Naarminen & Roitto 2015, 214–215.) Armeijassa ilmenevät, Naarmisen mainitsemat poikkeukselliset tyypillisyydet eivät ole aina eettisesti korrekkeja, mutta ne rakentavat perustan sisäpiirille, luotettavalle yhteisölle ja yhteenkuuluvuudelle. Epävirallinen huumori ja tapakulttuuri poikkeavat armeijan virallisesta linjasta hyvässä ja pahassa, mutta ne tuovat tehokkaasti varusmiehiä yhteisten tavoitteiden ja velvollisuuksien äärelle.

Ilmari Käihkön kanssa samoilla linjoilla on Ukrainassa taistellut sotilas Veeti Rautamies, joka korostaa Ilta-Sanomien haastattelussa (2024) joukkuehengen ja yhteenkuuluvaisuuden merkitystä tosipaikassa. Myös Rautamies näkee yhteen hiileen puhaltamisen opin osana perinteistä suomalaista varusmiespalvelusta. Rautamiehen mukaan suomalaisilla vierastaistelijoilla Ukrainassa on lähtökohtaisesti hyvä kemia keskenään, vaikka joissakin asioissa voivatkin olla eri mieltä keskenään. Rautamies tapasi Ukrainassa myös kansainvälisiä palkkasotilaita, joiden motiivit ja tapa toimia olivat erilaisia. Osa sotilaista oli mukana vain palkkion takia. Tämän tiimoilta Rautamies korostaa haastattelussa suomalaisjoukon korkeaa moraalia:

”Se on ihan ylivertaista, sillä intti antaa niin hyvän käsityksen siitä, mitä maanpuolustus on ja miten pitää toimia.” (Ilta-Sanomat 20.4.2024.)

Maanpuolustustahto on yksi keskeisistä sotilassosiologian teemoista, joka jäi yksilötasolla vähälle huomiolle tässä sotilasetnografiaan kallistuvassa tutkielmassa. Perusolettamukseni oli omien havaintojeni ja empiirisen haastatteluaineiston pohjalta, että varusmiehet jakavat saman yhteisen näkemyksen Suomesta puolustamisen arvoisena maana. Syvähaastattelu olisi voinut tuoda esiin muita, henkilökohtaisempia motiiveja maanpuolustukseen ja varusmiespalveluksen suorittamiseen. Oma tutkimukseni kuitenkin viittaa siihen, että toinen sotilassosiologian keskeinen tema, taistelutahto, kehittyy, mikäli erilaiset yksilöt sopeutuvat suljettuun armeijaympäristöön.

Puolustusvoimat ja samalla varusmiespalvelus ovat olleet murroksessa 2020-luvulla. Kolmivuotinen yhteismajoituskokeilu saatiin päätökseen positiivisin tuloksin (Ruotuväki 2024) ja vuoden 2024 alusta lähtien armeija on kokeillut uutta M23-taisteluasua, joihin kuuluu nyt myös naisille räätälöityjä varusteita (Yle 2024b). Varusmiespalvelukseni aikana käytössä ollut rynnäkkökivääri RK-62 saatetaan tulevaisuudessa korvata uudenlaisella aseella (Yle 2023). Naisten osallistuminen tulevaisuudessa kutsuntoihin on myös hyvin mahdollista. Suvi Kouri (2020, 152–153) näkee, että naispuolinen armeijahenkilökunta antaa nuorille naisille esikuvia ja

kannustaa heitä sotilasuralle. Ruotuväki-lehden artikkelissa (2024) käy ilmi, että yhteistuvat ja naisten läsnäolo ovat ryhmäkiinteyden edistämisen lisäksi karsineet miesten käyttämää epäasiallista kieltä. Voi olla, että varusmieshuumori ja -kulttuuri muuttuvat näiden uudistusten myötä, ja korvaavat aikanaan armeijan maskuliiniset arvot. Samoin *inttislangi* voi muuttua kansainvälisten NATO-harjoitusten myötä. Yksi asia on kuitenkin varmaa: Varusmiehet rakentavat yhteishenkeä ja luovat omaehtoista kulttuuria armeijan raskaassa, suljetussa ja fyysiseen läheisyyteen pakottavassa ympäristössä automaattisesti.

Varusmiespalveluksessa kehittyvän yhteishengen muodostumisen ja sen elementit voi tiivistää seuraavasti:

1. Palvelukseen astuvan ennakkotiedot, odotukset ja pelot lieventyvät alkujännityksen jälkeen. Ajatus "olla samassa veneessä" ja "kaikki lähtee samalta viivalta" edistää alkuvaiheen ryhmäytymistä.
2. Varuskunnan yhtenäiskulttuuri vahvistuu yhtenäisestä asusta ja tiiviistä asumismuodosta. Hierarkian omaksuminen luo "me-vastaan-he"-asetelman. Pyrkimys suvaita muut ja sopeutua erilaisuuteen luovat yhteisöllisyyttä sotilasyhteisöjen sisällä. Asepuvussa vietetty vapaa-aika varuskunnan ulkopuolella vahvistaa kokemusta erityisyydestä.
3. "Inttislangi" ja huumorin omaksuminen luo mielikuvan sisäpiiristä, jolla on oma kieli. Sisäpiirin jäsenyys määrittyy vitsien ja humoristisen kielen tunnistamisesta. Epäkorrektikin huumori koetaan osaksi jäsenyyttä.
4. Fyysisten harjoitteiden, aseiden käsittelyn ja maastoleirien kokemusten synnyttämät rankat kokemukset vahvistavat yhteisöllisyyttä, jossa korostuu "kaveria ei jätetä" -idea.
5. Yhteiset rituaaliset tapahtumat, joissa varusmiesten arvoasema vaihtuu. Näitä tapahtumia ovat sotilasvala, ylenemistilaisuudet ja kotiutumisen (reserviin siirtyminen).
6. Jaetut "inttistorit" ylläpitävät varusmiesajan jälkeistä nostalgisoivaa perinnettä, jota jaetaan mielellään.

Minulle armeija oli henkilökohtaisesti positiivinen kokemus, koska perhetaustani ei kohdistettu ennakkoluuloja. Olen kohdannut ennakoasenteita sukunimeni takia siviiliyhteiskunnassa, mutta alokastuvassa ja kirjurina minut otettiin vastaan sellaisena kuin olen. Koen, että armeija oli tältä osin tasa-arvoinen instituutio, koska kaikilla on yhteisesti hyväksytyt velvollisuudet ja roolit. Monissa keskusteluissa kavereideni ja muiden varusmiespalveluksen suorittaneiden kanssa on ilmennyt eräänlaista nostalgiaa palvelusaikaa kohtaan. Palveluksen suorittamisen jälkeen keskusteluissa palataan tapahtumiin ja henkilöihin, muistellaan mieleen jääneitä tapauksia ja *tornareita* palveluksen ajalta. Siviili-illanvietossa yhteys tuntemattomien kesken löytyy helposti *inttislangi* välittämänä ja keskustelu kulkee palvelumuistoihin vuosienkin jälkeen. Nostalgisointi ja *inttikokemusten* jakaminen pitävät yllä ja siirtävät traditiota seuraavalle varusmiessukupolvelle.

"Aamuja mosille."

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

- Laki puolustusvoimista 511/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070551>
Puolustusvoimat. 2016. *Yleinen palvelusohjesääntö (YLPALVO) 2017*. toimittaneet Pekka Halonen ja Ilpo Karvinen. Helsinki: Juvenes Print Oy.
https://puolustusvoimat.fi/documents/1948673/2258487/PEVIESTOS_YLPALVO+2017/
Puolustusvoimat. 2023a. "Sosiaalisen median ohjeet – varusmies ja reserviläinen." Luettu 9.10.2023.
https://puolustusvoimat.fi/documents/1948673/2258487/PEVIESTOS_PV+someohjeet+varusmiehille/
Puolustusvoimat. 2023b. "Tietoa meistä." Luettu 31.10.2023. <https://puolustusvoimat.fi/tietoa-meista>
Puolustusvoimat. 2023c. "Panssariprikaatin historia ja perinteet." Luettu 12.12.2023.
<https://puolustusvoimat.fi/web/historia/panssariprikaati>

Haastattelut

- 6 kk palveluksen suorittaneen miespuolisen varusmiehen haastattelu, kerätty 22.5.2023
9 kk palveluksen suorittaneen miespuolisen varusmiehen haastattelu, kerätty 25.5.2023
Naispuolisen aliupseerin haastattelu, kerätty 17.7.2023
Naispuolisen miehistön jäsenen haastattelu, kerätty 8.8.2023
Miespuolisen aliupseerin haastattelu 1, kerätty 15.8.2023
Miespuolisen aliupseerin haastattelu 2, kerätty 24.8.2023
Miespuolisen aliupseerin haastattelu 3, kerätty 26.8.2023
Miespuolisen aliupseerin haastattelu 4, kerätty 3.9.2023

Havainnoinnit

- Kenttäpäiväkirja 165 vuorokauden varusmiespalveluksen ajalta, kirjoitettu 4.7. –15.12.2022

Muut aineistot

- Ilta-Sanomat. 2022. "Poliisi tutkii: Reserviupseerikurssilaisten epäillään tappaneen sammakon – kahden varusmiehen kurssi keskeytyi." <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008997449.html>
Ilta-Sanomat. 2024. "Iloa ja naurua on vaikea löytää". <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000010353829.html>
Know Your Meme. 2020. "Coffin Dance / Dancing Pallbearers." Luettu 29.4.2024.
<https://knowyourmeme.com/memes/coffin-dance-dancing-pallbearers>
Ruotuväki. 2024. "Yhteistuvat saivat miehet tsemppaamaan ja siistimään suutaan." <https://ruotuvaki.fi/-/yhteistuvat-saivat-miehet-tsemppaamaan>
Suomen etymologinen sanakirja. 2021a. "intti". Luettu 19.12.2023.
https://kaino.kotus.fi/suomenetymologinensanakirja/?p=article&etym_id=ETYM_215ac6a8908c5d8446a9e552077b9673&word=intti&list_id=12532
Suomen etymologinen sanakirja. 2021b. "kapiainen." Luettu 27.11.2023.
https://kaino.kotus.fi/suomenetymologinensanakirja/?p=article&etym_id=ETYM_3e5513eb8d91297a0641448cc2e51ae7&word=kapiainen
Urbaani sanakirja. "mosuri." Luettu 27.11.2023. <https://urbanisanakirja.com/word/mosuri/>

- Valtioneuvosto. 2019. "Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi". Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 17/2019. Valtioneuvosto.fi. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-647-8>
- Yle. 2022a. "Panssariprikaatin saapumiserä viettää ensimmäiset kaksi viikkoa koronaoloissa, sitten olisi tarkoitus palata normaaliin." <https://yle.fi/a/3-12522193>
- Yle. 2022b. "Suomen armeijan kiertoilmaisu "keltainen valtio" jää historiaan: jatkossa Puolustusvoimat puhuvat alokkaille suoraan Venäjältä." <https://yle.fi/a/3-12513922>
- Yle. 2023. "Tällainen ase korvaa todennäköisesti puolustusvoimien nykyiset rynnäkkökiväärit." <https://yle.fi/a/74-20035875>
- Yle. 2024a. "Varusmiesten somekuvat johtivat vakavaan epäilyyn maanpetosrikoksesta – poliisi tutkii kahta turvallisuussalaisuuden paljastamista." <https://yle.fi/a/74-20068354>
- Yle. 2024b. "Puolustusvoimat hankkivat naisille rintaliivit – ne vain eivät sovellu tarkoitukseensa, sanoo Varusmiesliiton puheenjohtaja." <https://yle.fi/a/74-20083969>

Kirjallisuus

- Adams, Tony E., Holman Jones, Stacy ja Ellis, Carolyn. 2014. *Autoethnography*. New York: Oxford University Press
- Ahonen, Johanna, Hynninen, Anna, Kouri, Jaana ja Mahlamäki, Tiina. 2022. "Ruumiillisuus." Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri, 265-284. Turku: Turun yliopisto
- Ahto, Sampo. 1990. *Talvisodan henki – Mielialoja Suomessa 1939-1940*. Juva: WSOY
- Aikko, Jyrki. 2010. *Muutosmatka sotilaaksi – Sotilaan kasvu kovissa olosuhteissa ja siihen vaikuttaminen sotilaskoulutuksessa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu
- Augé, Marc. (1992) 1995. *Non-Places, Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. John Howe (eng.) London; New York: Verso
- Bell, Catherine M. 2009. *Ritual Theory, Ritual Practice*. New York: Oxford University Press
- Bochner, Arthur P. ja Ellis, Carolyn. 2016. *Evocative Autoethnography: Writing Lives and Telling Stories*. New York: Routledge
- Born, Paul. 2014. *Deepening Community: Finding Joy Together in Chaotic Times*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers
- Brewer, John D. 2005. *Ethnography*. Buckingham: Open University Press
- Chang, Heewon. 2008. *Autoethnography as method*. California: Left Coast Press
- Delanty, Gerard. 2003. *Community*. New York: Routledge
- Fingerroos, Outi ja Jouhki, Jukka. 2018. "Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkitapauksia." Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto, 79-108. Helsinki: Ethnos ry
- Fingerroos, Outi ja Kajander, Konsta. 2022. "Etnografia, paradigmatt ja agendahypyt." Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina Riitta Lappi, 25-44. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura
- Fingerroos, Outi, Naarminen, Niina & Roitto, Matti. 2015. "Äänekäs luokka. Tehdastyöväen menneisyyden ja muistitiedon jäljillä." *Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning* 13(3): 209-222.
- Geertz, Clifford. 2005. "Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight." *Daedalus* 134(4): 56-86.
- Griffith, James. 2012. "Cohesion Forgotten? Redux 2011 – Knowns and Unknowns." Teoksessa *The science of unit cohesion – its characteristics and impacts*, toimittaneet Mikael Salo ja Risto Sinkko, 11-32. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2311-5>
- Guest, Greg, MacQueen, Kathleen M. ja Namey, Emily E. 2012. *Applied Thematic Analysis*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781483384436>
- Halonen, Pekka. 2007. *Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen*. Tampere University Press: Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/67698>
- Harinen, Olli. 2010. *Näkökulmia sotilassosiologiaan: Artikkeleita vuosilta 1991-2009*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu

- Harinen, Olli. 2011. *Some empirical research results on Finnish soldiers' behavior, group cohesion and informal norms: three military sociological articles*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201201241173>
- Harinen, Olli. 2012. *Sotilaiden epäviralliset ryhmänormit kolmessa jalkaväkikomppaniaa koskeneessa empiirisessä tutkimuksessa (Knut Pipping, Roger Little, John Hockey)*. Tampere: Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201208016259>
- Hautalahti, Päivi Kaarina. 2006. "Luistaa kuin intin sukset" – Sotilaskieli Ruotuväki-lehden sanastossa ja kielikuvoissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Hoikkala, Tommi. 2009. "Ryhmät (Tommi Hoikkala)." Teoksessa *Tunnetut sotilaat – Varusmiehen kokemus ja terveystaju*, toimittaneet Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi, 124–182. Jyväskylä: Nuorisotutkimusverkosto
- Hytönen-Ng, Elina. 2016. "Tutkijana ja ystävänä." Teoksessa *Etnologinen tulkinta ja analyysi: Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*, toimittaneet Jukka Jouhki ja Tytti Steel, 270–300. Helsinki: Ethnos ry
- Hämeenaho, Pilvi, Koskinen-Koivisto, Eerika, Mäkinen, Minna ja Väkeväinen, Nina. 2022. "Havainnointi ja haastattelu." Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi, 179–205. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura
- Jokitalo, Juha ja Huhtinen, Aki-Mauri. 2012. "SUOMALAINEN SOTILASETNOGRAFIA – MITÄ SE ON?" *Tiede ja ase*, 69: 61–78. <https://journal.fi/ta/article/view/7467>
- Jouhki, Jukka. 2015. "Venäjä, Ukraina ja sumea länsi: Banaali oksidentalismi." *Helsingin Sanomissa*. Media & viestintä, 38(4): 165–186. <https://doi.org/10.23983/mv.6208>
- Jouhki, Jukka, Tenhunen, Sirpa ja Salmi, Jelena. 2022. "Etnografia antropologiassa." Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi, 119–138. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura
- Karila, Antti. 2004. *Sotilasyhteisön normit ja käytäntö - Erillinen Osasto Savukoski 1942–1944*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma
- Keisalo, Marianna. 2019. "Semioottinen antropologia." Luettu 17.4.2024. <https://antroblogi.fi/2019/05/semioottinen-antropologia/>
- Kosonen, Jarkko, Tallberg, Teemu, Harala, Jenni ja Simola, Petteri. 2017. "Maanpuolustustahto ja taistelutahto suomalaisessa asevelvollisuusarmeijassa." Teoksessa *Puolustuslinjalla: Yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta*, toimittaneet Teemu Tallberg, Anni Ojajärvi ja Tiia Laukkanen, 92–124. Helsinki: Unigrafia. <https://doi.org/10.57049/nts.293>
- Kosonen, Jarkko. 2019. *Kansalaiset sotilaina ja maan puolustajina: asevelvollisten sitoutuminen maanpuolustukseen ja sen eri tehtäviin*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3093-9>
- Kouri, Jaana. 2015. "Johdanto", Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri, 15–39. Turku: Turun yliopisto
- Kouri, Suvi. 2017. *Miten minusta tuli (nais)sotilas: Naispuolisten upseerien narratiiveja uravalinnasta ja oman paikan löytämisestä sotilasyhteisössä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma
- Kouri, Suvi. 2020. "Naisten asema ja rooli Puolustusvoimissa." Teoksessa *Naiset kriisejä hallitsemassa: päätöslauselman 1325 kaksi vuosikymmentä*, toimittanut Anne Mäki-Rahkola, 140–153. Laajan turvallisuuden verkosto WISE. https://www.widersecurity.fi/uploads/1/3/3/8/13383775/wise_naiset_kriisej%C3%A4_hallitsemassa_final.pdf
- Kouri, Suvi. 2021. "Emotional and Aesthetic Labor of Finnish Military Officers." *Nordic Journal of Working Life Studies*, 11(S7), 31–50. <https://doi.org/10.18291/njwls.128596>
- Kouri, Suvi. 2022. "Finnish Military Officer Identities and Micro-Political Resistance." *Armed Forces and Society*, 49(1), 160–178. <https://doi.org/10.1177/0095327x211054116>
- Kurki, Leena. 2015. *Persoona ja yhteisö: Personalistinen sosiaalipedagogiikka*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Kuusinen, Vera. 2023. "Valitut aamut eivät paina": varusnaisten kokemukset ja tulkinnat sukupuoleen perustuvaasta kielteisestä kohtelusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma

- Käihkö, Ilmari. 2024. *"Sotilaan päiväkirja – Kuinka rauhaturvaaaminen muuttui kriisinhallinnaksi."* Tallinna: Gaudeamus Oy
- Laisi, Tiina. 1998. *Naisten sopeutuminen sotilasorganisaatioon.* Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu
- Linna, Väinö. 1954. *Tuntematon sotilas.* Helsinki: WSOY
- Makkonen, Elina. 2006. "Instituution suullinen historia." Teoksessa *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*, toimittaneet Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen, 245–270. Helsinki: Hakapaino Oy
- Marttila, Annamaria. 2018. "Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa – kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen." Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto, 362–392. Helsinki: Ethnos ry
- Mylläri, Anu Rohima ja Terävä, Sirkku. 2010. "Monimuotoisuus varuskunnassa – kampanja vai toiminnan perusta?" Teoksessa *Tasa-arvoinen maailma? – Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*, toimittaneet Pirjo Jukarainen ja Sirkku Terävä, 161–177. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy
- Mälkki, Juha. 2008. *Herrat, jätkät ja sotataito – Kansalaisotilas- ja ammattisotilasarmeijan rakentuminen 1920- ja 1930-luvulla "talvisodan ihmeksi"*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura
- Mälkki, Juha. 2013. "Ajatuksia oppi- ja asevelvollisen kasvatusympäristöistä." Teoksessa *Asevelvollisuus kansalaisoikeutena – kuka kasoattaa, kuka kouluttaa?* toimittanut Mari Ukkonen, 68–77. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201303212582>
- Naarminen, Niina. 2018. *Naurun voima: muistitietotutkimus huumorin merkityksistä Tikkakosken tehtaan paikallisyhteisöissä.* Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. <http://hdl.handle.net/10138/231260>
- Neyland, Daniel. 2008. *Organizational ethnography.* London: SAGE
- Närä, Sanna. 2019. *Ylilauta, Aligersantti Spurdo ja kumppanit: inttimeemit ja sotilashuumori ryhmäytymisen välineenä verkossa.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma
- Ojajärvi, Anni. 2009a. "Combon kolmas ääni: Digivarusmies (Anni Ojajärvi)." Teoksessa *Tunnetut sotilaat – Varusmiehen kokemus ja terveystaju*, toimittaneet Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi, 227–234. Jyväskylä: Nuorisotutkimusverkosto
- Ojajärvi, Anni. 2009b. "Combon kolmas ääni: Iltavapaa ryhmätoimintana." Teoksessa *Tunnetut sotilaat – Varusmiehen kokemus ja terveystaju*, toimittaneet Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi, 182–187. Jyväskylä: Nuorisotutkimusverkosto
- Ojajärvi, Anni. 2009c. "Combon kolmas ääni: Miehisen terveystajon perinne (Anni Ojajärvi)." Teoksessa *Tunnetut sotilaat – Varusmiehen kokemus ja terveystaju*, toimittaneet Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi, 298–301. Jyväskylä: Nuorisotutkimusverkosto
- Ojajärvi, Anni. 2009d. "Combon kolmas ääni: Ruokailu on vakava asia." Teoksessa *Tunnetut sotilaat – Varusmiehen kokemus ja terveystaju*, toimittaneet Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi, 393–401. Jyväskylä: Nuorisotutkimusverkosto
- Ojajärvi, Anni. 2012. "Varusmiespalvelus kasvatuslaitoksena." Teoksessa *Lapsen ja nuoren instituutioiden kehitys: Nuorten elinolot – vuosikirja 2012*, toimittaneet Elina Pekkarinen, Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi, 207–217. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Valtion nuorisotutkimusneuvottelukunta
- Ojajärvi, Anni. 2015. *Terve sotilas! – Etnografinen tutkimus varusmiesten terveystajusta sosiaalisena ilmiönä.* Helsinki: Helsingin yliopisto
- Olsson, Pia. 2005. "Tutkijan vastuu ja velvollisuus – tutkimuksen eettisiä kysymyksiä." Teoksessa *Polkuja etnologian menetelmiin*, toimittaneet Pirjo Korhokangas, Pia Olsson & Helena Ruotsala, 281–290. Helsinki: Ethnos
- Peltonen, Matti. 2006. "Mikrohistorian lajit." Teoksessa *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*, toimittaneet Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen, 145–171. Helsinki: Hakapaino Oy
- Penttinen, Mika. 2022. *Itsensä johtamisen konsepti Puolustusvoimissa: yksilöllistä osaamisen johtamista yhteisössä ja organisaatiossa.* Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3304-6>

- Pipping, Knut. (1947) 1978. *Komppania pienoisyhdistykset: Sosiologisia havaintoja suomalaisesta rintamajoukoista 1941–1944*. Heikki Vilén (suom.). Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset
- Potinkara, Nika, Raippalinn, Liia-Maria ja Turunen, Arja. 2022. "Diskurssitutkimus." Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi, 329–350. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura
- Pulkka, Antti-Tuomas, Virkkala, Teemu, Eloranta, Visa & Kallela, Janne. 2016. "Havaintoja varusmiesten motivaation rakenteista ja seurauksista." *Tiede Ja Ase*, 74: 179-210. <https://journal.fi/ta/article/view/60576>
- Ruotsala, Helena. 2002. *Muuttuvat palkiset: Elo, työ ja ympäristö Kittilän Kyrön paliskunnassa ja Kuolan Luujärven poronhoitokollektiiveissa vuosina 1930-1995*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys
- Ruotsala, Helena. 2005. "Matkoja, muistoja, mielikuvia – kansatieteilijä kentällä." Teoksessa *Polkua etnologian menetelmiin*, toimittaneet Pirjo Korhokangas, Pia Olsson & Helena Ruotsala, 45–76. Helsinki: Ethnos
- Salo, Mikael. 2004. *Alokkat talon tavoille – Etnografinen tapaustutkimus Bourdieun sosiologian näkökulmasta*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu
- Salo, Mikael. 2008. *Determinants of Military Adjustment and Attrition During Finnish Conscript Service*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu
- Salo, Mikael. 2010. "Commitment to the military among Finnish conscripts." Teoksessa *Orienteerit, toimintakyky ja sitoutuminen: valinnoista ja mittaamisesta sotilaskoulutuksessa*, toimittanut Antti-Tuomas Pulkka, 126-155. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2143-2>
- Salo, Mikael. 2011. *United we stand – Divided we fall: A standard model of unit cohesion*. Helsinki: Helsingin yliopisto
- Salo, Mikael & Siebrog, Guy L. 2005. Expected Adjustment of Basic Trainees in the Finnish Defence Forces. *Tiede Ja Ase*, 63(63): 176–204. <https://journal.fi/ta/article/view/47903>
- Salomaa, Hannu. 2022. *Kansakunta aseissa – Asevelvollisuuskeskustelu Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/137889>
- Sinermä, Martti. 2007. "Sotilashuumorilla pitkät perinteet." Teoksessa *Rumpu ja miekka – Näkökulmia sotilasperinteeseen*, toimittanut Markus Anaja, 99–129. Helsinki: Sotilasperinteen Seura ry
- Sirkkilä, Hannu. 2022. "Autoetnografia." Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander ja Tiina-Riitta Lappi, 259–283. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura
- Turner, Victor. 2007. *Rituaali: Rakenteet ja yhteisöt*. Helsinki: Summa
- Tölli, Kaisa-Maria. 2018. *Häiriö! Nainen intissä*. Jyväskylä: Docendo Oy
- Vilkuna, Janne. 2007. "Perinteiden merkitys joukolle ja sen johtajalle." Teoksessa *Rumpu ja miekka – Näkökulmia sotilasperinteeseen*, toimittanut Markus Anaja, 19–32. Helsinki: Sotilasperinteen Seura ry

LIITTEET

LIITE 1: Knut Pippingin sosiaaliset ryhmät

Knut Pipping (1978, 115–158) luettelee komppaniensa sosiaaliset ryhmät seuraavasti:

1) Arvoryhmät muodostuivat sotilasarvojen välisestä erosta, johon vaikutti kantahenkilökunnan korkeampi asema ja heidän edellyttämänsä ”herroittelu”. Pipping huomasi upseerien pystyvän pienentämään tätä eroa elämällä samoissa olosuhteissa miehistön kanssa ja mukautumalla samoihin elintapoihin.

2) Sotilaallisissa ryhmissä miehistöllä oli yhteinen tavoite suorittaa heille annetut sotilaalliset tehtävät. Ryhmä loi sisälleen oman kontrollin, jossa miehet jakoivat työpanoksen kunkin kykyjen mukaan, valvoivat toisten käyttäytymistä ja turvasivat jäsenten selustaa.

3) Paikalliset ryhmät olivat tukikohdan sisälle syntyviä ryhmiä, joiden kokoonpano ja jäsenten määrä vaihtelivat. Pippingin komppanian tukikohdat koostuivat eri aselajien miehistöstä ja heidän johtajistaan, joita oli kuitenkin vaikea irrottaa kunkin sotilaallisesta, aselajikohtaisesta ryhmästä työskentelemään toisiin aseisiin ja tukikohtiin.

4) Ikäryhmät ovat nimensä mukaisesti ryhmiä, joiden jäseniä yhdistää löyhästi toisiinsa sama ikä. Ikäryhmät eivät syntyneet organisaation tai taktisten syiden takia, vaan koska miehistö ja johtajat korostivat iän asemaa komppanian sisällä, erityisesti sotilaallisissa ja paikallisissa ryhmissä.

5) Kotiseuturyhmät muodostuivat samasta kaupungista ja/tai kulttuurialueelta tulleiden miesten luomasta vastakkainasettelusta muita kotiseuturyhmiä ja kulttuurialueita kohtaan. Tällaisia olivat esimerkiksi Lappi vastaan Etelä-Suomi. Kotiseuturyhmiin liittyi stereotypioita, jotka vaikuttivat muiden sotilaiden asennoitumiseen muilta maantieteellisiltä alueilta tulleisiin sotilaisiin.

6) Keittoporukat olivat pieniä kaveriporukoita, jotka muodostuivat useimmiten sotilaallisen tai paikallisen ryhmän sisällä, mutta satunnaisesti myös muiden ryhmien miehistä. Pippingin mukaan keittoporukat muodostuivat yhteisen ruoanlaiton ja elintarvikkeiden hankinnan ympärille, mutta olivat samalla hyvin tiiviitä ja henkilökohtaisia ryhmiä.

LIITE 2: Inttislängin kategoriat

Inttislängin sanat ovat yleensä humoristisia, joilla pyritään vitsikkyyteen ja yhteiseen nauruun. Konnotaatioilla leikittely ja metaforien käyttö ovat tavallisia tehokeinoja yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen armeijan muodostamissa suljetuissa yhteisöissä. Inttislängin hallitseminen edesauttaa vaihteleviin tilanteisiin ja nopeisiin käännteisiin

sopeutumista. Sanaston tunteminen on edellytys osallistumiselle. Esimerkiksi eri vaatekappaleet ja varusteet ovat tunnistettavissa slangikielisillä nimillään, sillä viralliset termit voivat olla liian pitkiä tai jopa harhaanjohtavia. Slangisanaa käytetään tilanteen mukaan joko substantiivina, adjektiivina tai adjektiiviattribuuttina. Joskus slangisanaa käytetään verbin tapaan. Joissakin tapauksissa slangisanat eivät tarkoita mitään "siviilikielessä". Itse olen jakanut palvelukseni aikana oppimani inttislängin sanat viiteen kategoriaan:

1. Lyhenteisiin
2. Suoriin merkityksiin
3. Epäsuoriin merkityksiin
4. Abstrakteihin kutsumanimiin
5. Yhdistelmiin

Lyhenteet (1) ovat lyhennettyjä kutsumanimiä armeijan virallisista nimistä. Niitä käytetään usein eräänlaisina virallisten termien lempiniminä, jolloin lyhenteestä muodostuu puhekieleen diminutiivi. Esimerkiksi termi "VMTL (Vapautettu Marssista, Taistelusta ja Liikunnasta) -taistelija" tunnetaan nimillä *vemppa* ja *vemuli* ja "SA-Int" (Suomen armeijan intendentuuri, joka vastasi ennen Puolustusvoimien varustehuollosta (Suomen etymologinen sanakirja 2023a)) on sana, mistä sana *intti* on johdettu. Lyhyistä käskyistä "Asento" ja "Lepo" on muodostunut osittain vitsinä lyhenteet *To* ja *Po*. Niiden ymmärtäminen kuvastaa varusmielien tottumista käskyihin niin hyvin, että he tunnistavat ne viimeisestä tavusta. Armeijan sotilasarvoista "korpraalin" yleinen kutsumanimi on *korppi* ja "alikersantin" lempinimi on *alikki*. Heitä ylempiä upseereja kutsutaan heidän virallisilla arvoillaan. Muita tavallisia lyhenteitä ovat mm. *tornari* (slangisanasta *tornihuhu*), joka tarkoittaa varuskunnassa kiertänyttä sisäpiirin huhua, *sipa*, "siivouspalvelu" ja *TJ*, "Tänään jäljellä", jota käytettiin laskemaan jäljellä olevia *aamuja*. Jotkut lyhenteistä on omaksuttu osaksi virallista koulutusta ja päällystön puheeseen, joista esimerkkeinä toimivat "sotilasjakkara", *jäkki*, ja "korkeapolviasento", *korpo*.

Suoran merkityksen sanat (2) tarkoittavat niitä asioita, joita termi jo alkuperäisessä muodossaan kuvaava. Esimerkiksi *aamu* tarkoittaa niitä *aamuja*, joita varusmiehillä on vielä herättävänä ennen varusmiespalvelun päättymistä, *särmä* on "valpas/aktiivinen/motivoitunut" ja *hajoaminen* tarkoittaa tehtävien suoritusmotivaation totaalista katoamista. *Aamu*-sanassa on hyvin yleistä yhdistää se *aamu(i)nen*-adjektiiviattribuuttiin, jota käytetään kuvailemaan jotain epämiellyttävää tehtävää tai tilannetta. Suoran merkityksen ilmaisut voivat koostua myös jostain vitsistä tai kuvata esineen olemusta. Esimerkiksi (keltaiseksi värjäytynyttä) vaahtomuovipatjaa kutsutaan *juustoksi* ja sinisiä uimahousuja/uimapukua kutsutaan nimellä *sähkönsiniset*. Humorististen merkityksen lisäksi vaatekappaleisiin voidaan viitata niiden virallisten nimitysten tai käytössä olevien tunnistekoodien kautta. Esimerkiksi armeijan tavallista vihreää pukukokonaisuutta kutsutaan nimellä *M05 (Äm-nolla-vitokset)*, joka tulee virallisesta termistä "M05 Maastopuku".

Epäsuoran merkityksen sanat (3) ovat siviilikäytössä arkisia substantiiveja ja verbejä, joihin varuskuntaympäristössä liitetty merkitys yhdistyy johonkin vitsikkääseen mielikuvaan. Esimerkiksi *mankeli* tarkoittaa ”ongelmatilannetta”, *nakki* on ”pakollinen tehtävä” ja *räjähtänyt* on ”sotkuinen”. Kun kotitaloudessa *mankeli* on laite, jossa tekstiiliä kuljetetaan tiiviisti kahden raskaan telan läpi, kuvastaa se hauskasti armeijan *mankelia*, jossa varusmies on paineen alla ja vaikeassa paikassa. *Räjähtänyt* on humoristinen kuvaus sotkuisesta tuvasta, mutta *nakki*-sanon alkuperäinen asiayhteys on kadonnut. Se on selviytynyt nykyiseen inttislangiin pitkän suullisen tradition ansiosta. Kokonaiset lausahdukset elävät populaarikulttuurin ansiosta sukupolvesta toiseen. Yksi erikoinen epäsuoran merkityksen slangisana on *muumi*, joka ymmärtääkseni kuvastaa varusmiestä, jolla ei ole maastotakin reunukset käännetty sisäänpäin vaan ne repsottavat vapaasti. Vaatekappaleille on omia epäsuoran merkityksen diminutiivin tapaan käytettäviä nimityksiä, kuten kypärän ”alushuppua” kutsutaan *Ville 5v*:ksi. Samanlainen huppu on lapsilla käytössä. Sininen verryttelypukukokonaisuus tunnetaan paremmin nimellä *smurffit*. Epäsuoran merkityksen sanat muodostuvat suomen kielen sanoista, kun taas abstraktien slangisanojen alkuperä löytyy usein vieraskielisistä ilmaisuista tai termeistä, jotka eivät tarkoita mitään armeijakontekstin ulkopuolella.

Abstraktit kutsumanimet (4) koostuvat sanoista, joilla ei ole sanamuodollista yhteyttä viitattuun termiin tai joiden alkuperä voi juontaa jonkun vieraan kielen lainasanasta. Esimerkkinä vieraan kielen lainasanoista ”siisti” on *mintti* (englannin kielen sanasta ”mint”, tuliterä) ja ”kouluttaja” on *skappari*, joka on juonnettu aikaisemmasta kutsumanimestä *kapiainen* (ruotsin kielen verbistä ”kapitulera”, tehdä sopimus; astua sotapalvelukseen (Suomen etymologinen sanakirja 2023b)). Suomen kielen lainasana ”bonus” on kehittynyt intissä slangisanaksi *bonari*, tarkoittaen ylimääräistä kappaletta (jostakin), ja joka voidaan muuntaa verbiksi *bonailla/bonoilla*, tarkoittaen ylimääräisen ajan viettämistä. ”Alokasta” tarkoittava *mosa* (myös *monni*, *mortti*) -sana juontuu todennäköisesti *mosuri*-sanasta, joka tarkoittaa jalkaväen sotilasta (Urbaani sanakirja 2023). ”Passiivista/motivaationsa menettänyt” tarkoittavan *gona(htanut)*-sana tulee englannin kielen sanasta ”gone”. *Gona(htanut)* varusmies ilmenee palveluksen loppupuolella, jolloin hän ei ole enää motivoitunut suorittamaan palvelusta. (Käihkö 2024, 238.) *Gona*-sanasta käytetään myös verbiä *gonaila*. *Mosa* adjektiivina kuvastaa asioita, jotka yhdistetään varusmiehen tietämättömyyteen ja alkeellisuuteen, käytännössä alokkaana oloon. *Mosa*-sanaan liittyy negatiivinen konnotaatio, mutta yleensä sana muistetaan sen humoristisesta painotuksesta, erityisesti yhdistelmäsanoina.

Yhdistelmät (5) ovat suorien merkitysten, lyhenteiden tai abstrakteihin kutsumanimien yhdistelmistä muodostuneita sanoja. *Mosa*-sana on hyvin yleinen etuliite asioille ja varusteille, joiden käyttö nähdään alkeellisena ja lapsellisena. Niiden ei nähdä kuuluvan ”oikean sotilaan” varustukseen. Esimerkiksi maastoharjoituksissa käytetty ”irtohihna” on *mosaremmi*, vaahtoiset polvisuojukset ovat *mosapädit*, alokkaan tekemä virhe on *mosamoka* ja tavalliset alokaskaudella käytetyt juoksukengät ovat

mosakiiturit, joita käytetään ennen nahkakenkiin siirtymistä. *Mosa*-sanan lisäksi myös *gonasanaa* on käytetty yhdistelmissä, vaikkakin harvemmin. Ainoa kohtaamani esimerkki oli *gonarotsi*, jota käytettiin nimityksenä yhdelle armeijan takeista. Yhdistelmät voivat muodostua puhutussa kielessä myös lyhenteiksi. Esimerkiksi "*motivaatiovemppa*" on yleisemmin *move*. Adjektiivina *move* kuvaa varusmiehen luonnetta ja verbinä *movettaa* kuvaa palveluksen välttelemistä.

LIITE 3: Tutkimuksen temaattinen haastattelurunko

1. Miten koit alokastuvan?
2. Oliko vaikeaa sopeutua joukkoon ja miltä se tuntui?
3. Miten lopulta sopeuduit tuvan ihmisiin?
4. Oliko helpompaa sopeutua KH-kauden tupaan kuin alokastupaan?
5. Koitko koulutushaarasasi uudeksi yhdistäväksi tekijäksi?
6. Olitko yhteydessä aikaisempiin tupalaisiin muutettuasi uuteen tupaan/yksikköön, vai olitko enemmän uusien tupalaisten kanssa?
7. Mitkä asiat vaikuttivat tupahengen muodostumiseen?
8. Miten olit osa tupaa? / Miten vaikutit tuvan yhtenäisyyteen? Miten näit alokkaiden muodostavan yhtenäisyyttä? Oliko se helppoa? / Miten koit sekatuvat? Onko helpompaa olla yhdessä naisten kanssa vai pystyykö yhteisöllisyys muodostumaan miesten ja naisten välillä?
9. Mitkä asiat jäivät eniten mieleen, intin yhteisistä tapahtumista?
10. Mikä sinusta on tärkeintä, intin tuvissa ja tupahengen muodostumisessa?